291
12

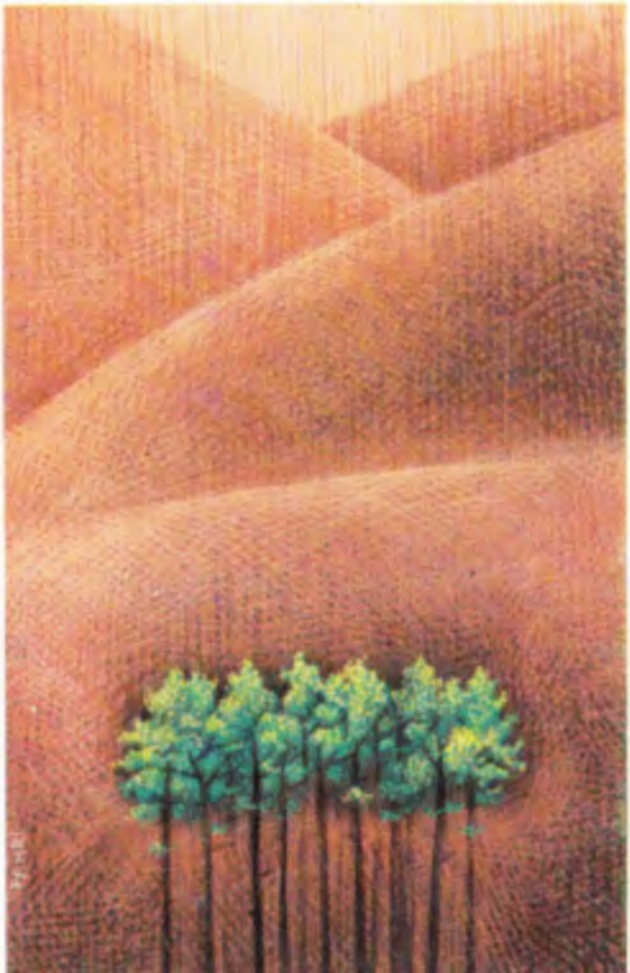
NOBEL ■ ÖDÜLÜ

steinbeck

BÜTÜN ESERLERİ 12

bilinmeyen bir tanrıya

BİLGİ YAYINEVİ



STEINBECK / bilinmeyen bir tanrıya

BİLGİ YAYINLARI 291
JOHN STEINBECK BÜTÜN ESERLERİ 12

Birinci Basım
Nisan 1985

BİLGİ YAYINEVİ

JOHN STEINBECK

Bütün Eserleri

12

Bilinmeyen Bir Tanrıya

Türkçesi Mehmet Harmancı

BİLGİ YAYINEVİ

kapak fahri karagözoğlu

BİLİNMEYEN BİR TANRIYA

Soluğu sağlayan odur, güç onun bağışıdır
Buyruklarını sayar ulu Tanrılar.
Gölgesi hayattır, gölgesi ölüm;
Kimdir O, kurbanlarımızı sunacağımız?

Yaşayanların ve ışıl ışıl yanan
Dünyanın Efendisi oldu gücüyle.
Dünyaya, insanlara, hayvanlara hükmeden o.
Kimdir O, kurbanlarımızı sunacağımız?

Gücünden dağlar canlanır derler ve denizler
ve de uzaklardaki ırmak;
Bunlar vücuddur onun ve iki kolu.
Kimdir O, kurbanlarımızı sunacağımız?

Yeri o yarattı, göğü o yarattı, iradesiyle belirledi
yerlerini,
Yine de ona bakınca titrerler.
Doğan güneş onun üzerinde parıldar.
Kimdir O, kurbanlarımızı sunacağımız?

Gücünü taşıyan ve kurbanlarının yaratıcısı olan
sulara baktı.
Tanrıların Tanrısıdır o.
Kimdir O, kurbanlarımızı sunacağımız?

Yeryüzünü yaratan O incitmesin bizi,
Gökyüzünü ve parıltılı denizi kim yarattı?
Kimdir O, kurbanlarımızı sunacağımız?

VEDA'dan

1

Vermont'ta Pittsford'da Wayne çiftliğinde ürün toplanıp ambara yığılmış, odunlar kesilmiş, ilk kar yere düşmüştü. Joseph Wayne bir öğleden sonra geç saatlerde ocağın yanındaki yüksek arkalıklı koltukta oturan babasının karşısına dikildi. İkisi birbirlerine çok benziyorlardı. İkisinin de burunları büyük, elmacık kemikleri çıkıktı; her ikisinin yüzü de etten daha sert ve daha kalıcı bir maddeden, kolaylıkla değişmeyen taşımsı bir maddeden yapılmış gibiydi. Joseph'in kara ve yumuşak sakalı, arasından çenesinin görüleceği kadar seyrekti henüz. Yaşlı adamınki ise uzun ve beyazdı. Adam yoklayan parmaklarıyla sakalının arasını burasını okşuyor, uçlarını bir zarar gelmemesi için kıvırıyordu. Yaşlı adamın oğlunun yanıbaşında olduğunu fark edene kadar bir dakika geçti aradan. Yaşlı, bilmiş, sakin ve masmavi gözlerini kaldırıp baktı. Joseph'in gözleri de aynı derecede mavi olmasına rağmen gençliğin merakıyla dolu ve ateşliydi. Şimdi babasının önünde duruyordu, ama dine küfür sayılacak bu yeni düşüncesini açıklamakta güçlük çekiyordu.

Saygılı bir sesle, «Artık yeterli toprak olmayacak, efendim,» dedi.

Yaşlı adam ince ve dik omuzlarını örten çoban şalına iyice sarındı. Basit adalet kurallarının yerine getirilmesine çok uygun olan sesi sakindi.

«Neden yakınıyorsun, Joseph?»

«Benjy'nin bir kızı ziyarete gittiğini biliyorsunuz değil mi, efendim? Benjy bahara evlenir, sonbahara bir çocuğu olur, gelecek yaza da bir ikincisi. Toprak ise artmıyor, efendim. Yeterli olmayacak.»

Yaşlı adam bakışlarını ağır ağır indirip kucağında ölgüncesine yatan parmaklarını süzdü. «Benjamin henüz bana bir şey söylemedi. Benjamin'e hiçbir zaman tam olarak güvenilmez. Onun ciddi olduğundan emin misin?»

«Ramsey'ler Pittsford'da söylemişler, efendim. Jenny Ramsey yeni bir entari almış ve her zamankinden daha güzel görünüyor. Bugün gördüm onu. Yüzüme bakmadı.»

«Belki de öyledir. Benjamin'in bana söylemesi gerek.»

«Böylece gördüğünüz gibi hepimize yetecek toprak kalmayacak.»

John Wayne yine kaldırdı bakışlarını. Sakin bir sesle, «Toprak yetecektir, Joseph. Burton ile Thomas karılarını getirdiler ve toprak yetti. Sıra sana geldi artık. Sen de kendine bir eş bulmalısın.»

«Bunun bir sınırı var, efendim. Toprak ancak belirli bir sayıda insanı besleyebilir.»

O zaman babasının bakışları sertleşti. «Ağabeylerine kızgın mısın, Joseph? Duymadığım bir kavga mı geçti aranızda?»

«Hayır, efendim. Çiftlik çok küçük ve...» Uzun gövdesini babasına doğru eğdi. «Kendi toprağım için bir açlık var içimde, efendim. Batı konusundo, oradaki iyi ve ucuz topraklar konusunda bir şeyler okudum.»

John Wayne içini çekerek sakalını sıvazladı. Uçlarını içeri doğru kıvırdı. Joseph babasının kararını beklerken uzun bir sessizlik çöktü aralarına.

Yaşlı adam sonunda, «Bir yıl daha bekleyebilsen,» dedi. «Otuz beş yaşındayken bir iki yıl öyle uzun zaman değildir. Bir yıl, kesinlikle iki yıldan fazla değil, bekleyebilirsen aldırmam. Sen en büyük oğlum değilsin, Joseph, ama seni hep içlerinde en iyisi olarak düşünürüm. Thomas ile Burton iyi insanlar, iyi evlatlardır, ancak ben benim yerimi alabilmen için seni kutsamayı düşünmüştüm. Bunun nedenini bilmiyorum. Senin içinde ağabeylerinden daha güçlü, daha güvenli ve içedönük bir şey var.»

«Ama batıda toprak işleyenin oluyor, efendim. Toprakta bir yıl yaşayıp bir ev yapar ve biraz da işlersen senin oluyor. Bir daha kimse alamıyor elinden.»

«Biliyorum, bunu ben de duydum. Diyelim ki şimdi gittin. Senin nasıl olduğunu, neler yaptığını ancak mektuplarından öğreneceğim. Oysa bir yıl, en çok iki yıl beklersen ben de seninle giderim. Senin yanında, başının üstünde, gökte olacağım. Seçtiğin toprağı, yaptığın evi görebileceğim. Bunu çok merak ediyorum, biliyor musun? Hatta arasıra sana yardım bile edebilirim belki. Bir inek kaybettin diyelim, bulmana yardım edebilirim belki. Öyle gökte olunca çok uzakları görebilirim. Biraz daha beklersen bunları yapabilirim, Joseph.»

«Toprak bitiyor,» dedi Joseph inatla. «Yüzyılımızın üç yılı geçti bile. Beklersem bütün iyi topraklara el konulabilir. Toprağa karşı içimde bir açlık var, efendim.» Joseph'in gözleri bu açlıkla parlıyordu.

John Wayne başını salladı, salladı, şalını daha sıkı çekti omuzlarına. «Anlıyorum,» diye söylendi. «Küçük bir huzursuzluk değil bu. Belki daha sonra da bulabilirim seni.» Sonra karar vermişçesine, «Gel yanıma, Joseph,» dedi. «Elini koy şuraya, hayır, oraya değil buraya. Babam da böyle yapmıştı. Bu kadar eski bir gelenek yanlış olamaz. Elini orada tut şimdi.» Bembeyaz başını eğdi. «Tanrının ve benim kutsamam bu çocuğun üzerinde olsun. Tanrının yüzünün aydınlığı ile yaşasın. Yaşamını sevsin.» Bir an durakladı. «Joseph, artık Batıya gidebilirsin. Yanımda bir işin kalmadı şimdi.»

Kış kısa bir süre gelmiş, yerdeki kar yükselmiş, hava dondurucu bir soğuğa bürünmüştü. Joseph bir ay kadar evin içinde dolandı durdu. Gençliğini ve gençliğinin maddi anılarını bırakmak istemiyordu, ama babasının kutsaması kendisini oradan çekip koparmıştı bir kere. Evin içinde yabancıydı, ağabeylerinin kendisinin gitmesine sevineceklerini biliyordu. Bahar gelmeden yola çıktı. California'ya vardığında tepelerde çimenler yemyeşildi.

2

Joseph bir süre dolaştıktan sonra Nuestra Senora adı verilen uzunca bir vadiye yerleşip, toprağını kaydettirdi. Nuestra Senora ya da Meryem Ana, Joseph vardığında orta California'da yemyeşil, altın sarısı ve masmavi bir vadiydi. Toprak yabani yulaf ve hardal çiçekleriyle örtülüydü. San Francisco nehri taşlı yatağından gürültüyle akıyordu ağaçlar arasında. İki yandaki kıyı dağları Nuestra Senora'yı aralarına almışlardı. Bir yandan denize, diğer yandan büyük Salinas Vadisinin çılgın rüzgârlarına karşı korunuyordu. Güney ucunda bir geçit, tepeler arasından nehri dışarı taşıyordu. Bu geçidin yanında kilise ve küçük Meryem Ana kasabası vardı.

Kızılderililerin kulübeleri kilisenin çamurdan duvarlarına yaslanmaktaydı. Kilise artık boştu. Aziz resimleri dökülmüş, kiremit damının bir bölümü çöküp bir tepe gibi içine yığılmış, çanı kırılmıştı. Ama Meksika Kızılderilileri yine de kilisenin yakınlarında yaşıyorlar, bayramlarını kutluyorlar, basıla basıla sertleşmiş toprak üzerinde La Jota danslarını yapıyorlar ve güneşte uyuyorlardı.

Joseph kayıt işini yaptırdıktan sonra yeni evine doğru yola çıktı. Geniş kenarlı şapkası altında gözleri heyecanla parlıyor, vadinin kokularını acıkmışçasına içine çekiyordu. Belinde bakır düğmeleri olan yeni blucinini, mavi gömleğini ve ceplerinin hatırı için de yeleğini giymişti. Yüksek topuklu çizmeleri yeniydi, mahmuzları gümüştenmiş gibi parlıyordu. Yaşlı bir Meksikalı aksak adımlarla Meryem Ana kasabasına girmek üzereydi. Joseph yaklaşınca adamın yüzü sevinçle aydınlandı. Şapkasını çıkartıp kenara çekildi.

«Bir yerde bayram falan mı var?» diye saygıyla sordu.

Joseph sevincinden bir kahkaha attı. «Vadide yüz altmış dönüm toprağım var. Orada yaşayacağım.»

Yaşlı adamın gözleri Joseph'in bacağının altın-

daki kılıfı içindeki tüfeğe takıldı. «Bir geyik görürseniz bayım ve o geyiği vurursanız, yaşlı Juan'ı hatırlayın.»

Joseph yoluna devam ederken omzu üzerinden seslendi.

«Ev bitince bir fiesta yapacağım. Ve seni o zaman hatırlayacağım, Yaşlı Juan.»

«Damadım gitar çalar, bayım.»

«Öyleyse o da gelsin, Yaşlı Juan.»

Joseph'in atı kuru meşe yaprakları arasından ilerliyor, nalları, topraktan fırlamış taşlara çarpıyordu. Patika nehrin kıyısındaki uzun ormanın içlerine doğru gidiyordu. Joseph, bilmiş ve güzel bir kadının gizli randevusuna giden bir genç gibi çekingen ama yine de heveslıydi. Meryem Ana ormanı kendisini büyülemiş, tümüyle etkisi altına almıştı. Birbirlerine karışmış dalların, nehrin ağaçlar arasında açtığı uzun yeşil mağaranın garip bir dişiliği vardı. Sonu gelmeyen yeşil alanlar, yollar ve kuytu yerler sanki eski bir dinin sembolleri kadar anlaşılmaz ve vaad ediciydiler. Joseph titreyerek gözlerini kapattı. «Hastalanıyorum belki de,» diye söylendi. «Gözlerimi açınca bütün bunların ateş ve hayal sonucu olduğunu anlayabilirim.» Atı üstünde giderken bu toprağın da düşlerinin bir parçası olduğu, kupkuru ve tozlu bir sabaha uyanacağı korkusunu kapıldı. Bir manzanita dalına çarpan şapkası yere savruldu. Joseph attan inince gerindi, eğilip toprağı okşadı. Üzerine çöken bu sıkıntıyı silkip atmak ihtiyacı içindeydi. Güneşin titreyen yapraklar üstünde ışıldadığı, rüzgârın boğuk bir sesle şarkılar söylediği ağaç tepelerine baktı. Bir daha atına binerken toprağa karşı bu duygusunu hiç kaybetmeyeceğini biliyordu. Eyerinin gacırtılı meşini, mahmuzlarının şakırtısı, atın gemi üzerinde dolaşan dilinin çıkardığı ses toprağın yürek gibi atışını bastırıyorlardı. Joseph daha önce duygularının kör olduğunu ve şimdi ansızın duyularına kavuştuğunu sandı. Uyuyordu ve uyanmıştı. Kafasının ardında hainlik ediyormuş gibi bir duygu vardı. Geçmişi, evi ve çocukluğunun bütün olayları

kayboluyordu; oysa onlara karşı bir hatırlama görevi olduğunu biliyordu. Dikkatli olmazsa bu toprak kendisinin tümüne sahip çıkabilirdi. Toprağa karşı koyabilmek için babasını düşündü, onun sakinliğini, gücünü ve mutlak doğruluğunu düşündü. Sonra düşüncelerinde karışıklık birden sona eriverdi. Aralarında bir kavga olmadığını biliyordu. Babası ile bu yeni toprak aynı şeylerdi. Joseph korktu o zaman. Kendi kendine, «Öldü o,» diye mırıldandı. «Babam ölmüş olmalı.»

At şimdi nehrin kıyısındaki ormandan çıkmış bir yılan tarafından açılmış denebilecek dümdüz ve kavisli bir patikada ilerliyordu. Burası, patikayı arkadaş hayaletleri gibi seven, yapayalnız ve ürkek hayvanların tabanları ve toynakları tarafından açılmış eski bir yoldu. Sayısız anlamlarla dolu bir yoldu. Kimi yerde çok uzun zamanlar önce bir aslanın gizlendiği koca bir meşenin alçak ve kalın dalından uzağa doğru kıvrılıyor, bir çıngıraklı yılanın soğuk kanını ısıtmak için üzerinde yattığı düz bir kayanın çevresinden dolanıyordu. At patikanın tam ortasından yürüyor ve bütün uyarılarına dikkat ediyordu.

Patika birden bir çayıra girivermişti. Tam ortadaki meşe ağaçları açık yeşilden bir göldeki yemyeşil bir ada gibiydi. Joseph ağaçlara doğru ilerlerken acı bir inilti duydu, ağaçlığın kenarını dolaşınca uzun eğri dişli, sarı gözlü, kızıl yeleli bir yabandomuzu gördü karşısında. Hayvan oturmuş, hâlâ böğüren küçük bir domuzun arka kısmını yemekle meşguldü. Beride dişi bir domuzla beş küçük yavru korku ile bağırıyorlardı. Burnu, Joseph'in kokusunu alınca domuz yemeyi bırakıp omuzlarını kastı. Bir homurdandıktan sonra hâlâ kulakları yırtarcasına bağıran ölüm halindeki domuzu yemeye devam etti. Joseph atın dizginlerine asıldı. Öfkeden yüzü kasılmış, gözleri beyaza dönüşecek kadar solmuştu. «Lanet hayvan!» diye bağırdı. «Başka yaratıklar ye. Kendi cinsini yeme.» Silahını kılıfından çekip domuzun sarı gözleri arasına nişan aldı. Ama namlu alçaldı sonra, kararlı bir başparmak tüfeğin horozunu

indirdi. Joseph kıs kıs güldü kendisine. «Kendimi çok büyük güç sahibi görüyorum.» diye söylendi. «Elli tane domuzun babasıdır belki, daha elli tane yavrusu da olabilir.» Joseph yoluna devam ederken yabandomuzu dönüp homurdandı.

Patika şimdi çalılarla örtülü uzun bir tepenin eteğinden geçiyordu. Böğürtlen, manzanita ve yermeşesi kökleri öyle birbirlerine geçmişlerdi ki, tavşanlar bile aralarından geçmek için tüneller açmışlardı. Patika dar bir bayırdan yukarı devam edip ağaçlar arasına girdi. Ağaçların dalları arasında küçücük bembeyaz bir sis parçası belirip tepelere doğru yükseldi. Az sonra başka bir saydam parça birleşti bununla, arkadan bir daha, bir daha. Yarı belirgin bir hayalet gibi giderek büyüyerek akıp giderken bir sıcak hava sütununa rastladılar ve göğe yükselip küçücük bulutlara dönüşüverdiler. Vadinin tümü üzerinde küçük küçük bulutlar oluşup uyuyan bir kentten yükselen ölü ruhları gibi yükseliyorlardı. Gökyüzünde kayboluyor gibiydiler ama güneş de onların yüzünden sıcaklığını kaybediyordu. Bayırın tepesinde bir küme dev madrone ağacı vardı. Joseph bunların nasıl da et ve adaleye benzediklerini düşündü. Ağaçların derisi yüzülmüş et, kıpkırmızı dalları işkence aletine gerilmiş vücutlar gibi çarpık olarak yükseliyordu. Joseph atıyla giderken dallardan birine dokundu; soğuk, kaygan ve sertti. Ancak bu korkunç dalların uçlarındaki yapraklar parlak yeşildi. Acımasız ve korkunç ağaçlardı bu madroneler. Yanarken acıyla çığlık atarlardı.

Joseph tepeye çıkıp hafif esen rüzgâr altında yabani yulafların gümüş dalgalarla salınmakta olduğu yeni toprağının otlak'arına baktı. Yandaki tepelerdeki gelincikler güneş ışınlarıydı, açık saydam bir gecenin gölgeleri gibi öbek öbek mavi acıbaklalar vardı. Joseph atının dizginlerini çekti, meşe ağaçlarının toprağın bekçileri gibi durdukları ağaçlıklara baktı. Ağaçlardan maskesiyle nehir, vadinin ortasında döne döne bir yol açmıştı kendisine. İki mil kadar ötede, dev bir meşenin yanında çadırının

beyaz lekesini görüyordu. Uzun bir süre oturdu orada. Vadiye baktıkça vücudu aşkın sıcak sıvılarıyla kızarıyordu. «Benim bu işte,» dedi. Gözleri yaşla parıldadı, beyni bütün bunların kendisinin olduğu şaşkınlığıyla doldu. Otlara ve çiçeklere acıyordu; ağaçların çocukları olduğunu, toprağın çocuğu olduğunu hissediyordu. Bir an havada uçuyor ve tepeden bakıyormuş gibi hissetti kendini.

«Benim bunlar,» dedi yine. «Onu korumalıyım.»

Küçük bulutlar gökyüzünde toplanıyorlardı; bir grubu tepenin üstünde toplananların yanına doğru kayıyordu. Batı dağlarından ince gri okyanus bulutları yaklaşmaktaydı. Rüzgâr bir iç çekişiyle başladı ve ağaçların dalları arasından esti. At yine nehire doğru inen patikada yürümeye başladı. Başını sık sık kaldırıyor, yaklaşan yağmurun taze, tatlı kokusunu içine çekiyordu. Süvarileri andıran bulutlar geçip gitmişlerdi, şimdi denizden koskoca kapkara bir saf halinde gök gürültüleriyle yeni bir bulut geliyordu. Joseph yaklaşan şiddetli sahnenin heyecanıyla titredi. Nehir yatağında sanki daha acele akıyor, akıp geçerken de taşların üzerinde heyecanla şakıyordu. O anda yağmur başladı, tembel, tombul damlalar yaprakların üzerine döküldüler. Gök gürlemeleri top seslerini andırıyordu. Damlalar küçüldüler, sıklaştılar, ağaçlarda cazırtılar kopardılar. Joseph'in üstübaşı bir anda sırılsıklam olmuştu, atı ıslaklıktan parıl parıldı. Nehirde sazan balıkları suya düşen böcekleri avlıyorlardı, ağaçların gövdeleri kara kara parıldıyordu.

Patika yine nehirden uzaklaştı. Joseph çadırına yaklaşırken batıdan doğuya doğru gri yün yumakları gibi uzaklaştı bulutlar ve öğleden sonrası güneşi yeni yıkanmış toprağın üzerinde parladı, otları aydınlattı ve yabancıçeklerinin üstündeki damlalardan kıvılcımlar çıkarttı. Joseph çadırının önünde atından indi, eyeri çıkardı, hayvanın ıslak sırtını ve omuzlarını bezle sildikten sonra otlaması için çayıra saldı. Kendisi çadırın önündeki ıslak çimenlerin arasında durdu. Batmak üzere olan güneşin ışıkları alnında oyunlar yapıyor, akşam rüzgârı sakalını dal-

galandırıyordu. Uzun yeşil vadiye bakarken gözlerindeki açlık açgözlülüğe dönüştü. Malik olma duygusu bir tutku halini aldı.

«Benim,» diye bağırdı. «Aşağı kadar, dünyanın ortasına kadar hepsi benim.»

Ayaklarını yumuşak toprağa vurdu. Heyecanı sıcak bir nehir gibi bütün vücudunu dolaşan keskin bir arzulama sancısına dönüştü. Yüzüstü otların üstüne yatıp yanağını ıslak çimenlere dayadı. Parmaklarıyla ıslak otları yakalayıp koparıyor, yeni bir tutama sarılıyordu. Baldırlarıyla toprağı dövüyordu.

Öfkesi geldiği gibi geçti, üşüyordu, şaşkındı ve korkmuştu. Oturdu, dudaklarından ve sakalından çamurları sildi. «Ne oldu?» diye sordu kendi kendine. «Ne oldu bana öyle? Öylesine büyük bir ihtiyaç duymuş olabilir miyim?» Olanları tam olarak hatırlamaya çalıştı. Bir an için toprak karısı olmuştu. «Bir kadına ihtiyacım olacak,» diye düşündü. «Burada insan kadınsız çok yalnızlık çeker.» Yorgundu. Büyük bir kaya parçası kaldırmış gibi ağrıyordu vücudu. O tutku anı kendisini korkutmuştu.

Çadırının önünde yaktığı ateşte yemeğini pişirdi, akşam olunca yere oturup soğuk beyaz yıldızlara baktı. Toprağının nabız gibi attığını hissediyordu. Ateş sönmüştü artık, tepelerde çakallar uluyordu, küçük yarasalar çığlıklar atarak uçuyorlardı çevresinde, tarlafareleri koşuşuyorlardı. Bir süre sonra doğu sırtlarında bal rengi bir mehtap yükseldi. Ay tepelerin ardından kurtulmadan altın yüzü çam gövdelerinden parmaklıklar arasında görünüyordu. Sonra bir an için kapkara, sipsivri bir çam ağacı ayı deldi ve ay yükselirken yine geri çekildi.

3

Kereste taşıyan arabalar görünmeden çok önce Joseph onların çıngıraklarının tatlı şakırtısını duydu. Çıngıraklar dar yoldaki diğer arabaların yoldan çıkmalarının istendiğini belirtmek için çalınırdı. Jo-

seph tertemizdi, saçını sakalını taramıştı. Gözleri heyecanla parlıyordu. İki haftadır tek canlı bile görmemişti. Sonunda arabalar ağaçların arasından çıktılar. Yine açtığı yolda, ağır kereste yükünü çeken atlar küçük küçük adımlar atıyorlardı. Öndeki sürücü Joseph'e şapkasını sallarken şapkanın tokası güneşte parıldadı. Joseph arabaları karşılamak için o yana yürüyüp ilk arabacının yanına çıktı. Kısa kesilmiş saçları beyaz, yüzü kahverengi ve tütün yaprağı gibi kırış kırış olan orta yaşlı bir adamdı sürücü. Dizginlerini sol eline alıp sağ elini uzattı.

«Daha erken gelirsiniz sanmıştım.» dedi Joseph «Kolay geldiniz mi?»

«Bir sıkıntımız olmadı, Bay Wayne, önemli bir şey yani. Juanito'nun arabası arızalandı. Oğlum Willie'nin de ön tekerleği çukura düşünce çıktı. Uyuyordu sanırım. Bu son iki mile pek yol denmez doğrusu.»

«Olacak,» dedi Joseph. «Bunun gibi arabalar üzerinden yeteri kadar geçtiğinde orası da olacak.» Parmağıyla işaret etti. «Şu büyük meşenin altına indireceğiz kerestelerı.»

Sürücünün yüzüne yarı korkulu bir ifade geldi. «Ağacın altına mı yapacaksın evini? İyi değil bu. O dallardan biri kırılır da dam parçalarsa bir geceyarısı uyurken seni de paramparça eder.»

«İyi ve sağlam bir ağaç,» dedi Joseph. «Evimi bir ağaca uzak yere yapmak istemem. Senin evin ağaçtan uzak mıdır?»

«Değil, zaten o yüzden söylüyorum ya. Benimki ağacın tam dibinde. Doğrusu onu oraya nasıl yaptım bilemiyorum. Çok geceler uyanık yatıp rüzgârı dinledim ve fırı eninde bir dalın çatıdan aşağı indiğini hayal ettim.» Dizginleri çekip kayışı elfreninin çevresine sardı. Öteki arabacılara, «Yanımda durun!» diye seslendi.

Kereste indirildikten sonra atlar yüzleri arabalara gelmek üzere bağlanıp, kafalarını yem torbalarına soktukları zaman arabacılar da arabalarından

battaniyelerini çıkardılar. Joseph ateş yakmış, yemeği ateşe sürmüştü. Alevlerin üstünde tuttuğu tavasındaki pastırmayı sürekli çeviriyordu. Yaşlı arabacı Romas gelip ateşin yanına oturdu.

«Sabah erkenden yola çıkarız. Boş arabalarla çabuk döneriz.»

Joseph tavayı ateşten uzaklaştırdı. «Neden atları atlağa salmıyorsun?»

«Çalışırlarken mi? Olmaz. Ot besleyici değildir. Seninki gibi bir yola çıkmak için daha kuvvetli şeyler yemeleri gerek. O pastırmayı kızartmak istiyorsan tavayı ateşte bırak biraz.»

Joseph kaşlarını çattı. «Sizler pastırma kızartmayı bilmezsiniz. Tadını yağ içinde kaybetmemesi için hafif ateşte durmadan çevirmek gerekir.»

«Ne olsa yenecek,» dedi Romas. «Eninde sonunda yemek işte.»

Juanito ile Willie birlikte geldiler. Juanito'nun esmer Kızılderili teni ve mavi gözleri vardı. Willie'nin yüzü ise, kirleri altında bilinmeyen bir hastalıkla büzülmüş ve beyazdı. Geceleri vücudunu sarsan sancılara ve uyuduğunda kendisini kıvrandıran düşlere kimse inanmadığından, Willie'nin bakışları da ürkek ve kaçamaktı. Joseph başını kaldırıp ikisine de gülümsedi.

«Gözlerimi görüyorsun,» dedi Juanito. «Kızılderili değilim ben. Kastilyalıyım. Gözlerim mavi. Derime bak. Esmer, ama güneşten. Kastilyalıların gözleri mavidir.»

«Herkese öyle söyler,» diye Romas atıldı. «Bunu anlatacak bir yabancı bulduğunda keyfine diyecek olmaz. Nuestra Senora'da herkes anasının Kızılderili olduğunu bilir, babasını ise tanıyan yok.»

Juanito adama öfkeyle bakarken belindeki uzun hançere dokundu. Ama Romas gülerek Joseph'e döndü.

«Juantio kendi kendine, 'Bir gün bu hançerle birini öldüreceğim,' der durur. Öyle kurula kurula dolaşıyor işte. Ama böyle bir şey yapmayacağını bilir ve bu da aşırı gururlu olmasını önler. Pastırmanı ye-

mek için bir çubuk kes, Juanito. Bir daha Kastilyalı olduğunu söylerken çevrede seni tanımayan biri olmasına dikkat et.»

Joseph tavasını ateşe bırakıp Romas'a baktı.

«Neden sırrını açıklıyorsun çocuğun? Bunun sana ne yararı var ki? Kastilyalı olmakla bir zarar vermiyor ki.»

«Ama yalan bu, Bay Wayne. Yalanlar birbirlerine benzerler. Buna inanırsanız yarın bir başka yalan söyler. Bir hafta sonra da İspanya Kraliçesinin kuzeniyim diye ortaya çıkar. Juanito iyi bir arabacıdır. Onun prens olmasına razı gelemem doğrusu.»

Ama Joseph başını sallayarak tavayı aldı yine. Başını kaldırmadan, «Bence Kastilyalı o,» dedi. «Gözleri mavi, sonra başka bir şey daha var. Nasıl anladığımı bilemiyorum ama onun Kastilyalı olduğuna eminim.»

Juanito'nun bakışları sertleşti, gözleri gururla doldu. «Teşekkür ederim, bayım. Dediğiniz doğru.» Dramatik bir havayla doğruldu. «Biz birbirimizi anlıyoruz, senor. Soylu kişileriz ikimiz de.»

Joseph teneke tabaklara pastırmaları koyup kahveleri doldurdu. İyi yüreklilikle gülümsüyordu. «Babam Tanrı olduğunu sanır neredeyse. Öyledir de.»

«Sen ne yaptığının farkında değilsin,» diye itiraz etti Romas. «Bu soylu kişiyle aşık atamayız artık. Bundan sonra çalışmaz. Kendine hayran hayran dolaşır ortalıkta.»

Joseph üfleyerek kahvesinin üstünü kırıştırdı. «Gururu aşırıya kaçacak olursa burada her zaman bir Kastilyalı kullanabilirim ben.»

«Ama lanet olsun, tembelin biridir o.»

«Biliyorum. Soylu kişiler çoğunlukla öyledirler. Zorla çalıştırılmazlar.»

Juanito birden kalkıp karanlığa doğru yürüdü. Willie, «Atın biri yular ipine takılmış,» dedi.

Batıda dağların kenarında hâlâ günbatımı sonrasının gümüşü rengi seçiliyordu, ancak Meryem Ana vadisi dağların tepelerine kadar karanlıkla dolmuştu artık. Göğün çelik grisi kumaşında yıldızlar

geceye karşı mücadele verip göz kırpar gibiydiler. Dört adam yüzleri gölgeler oluşturarak ateşin közleri çevresinde oturuyorlardı. Joseph sakalını sıvazlıyordu, bakışları uzak ve dalgındı. Romas kolları arasına almıştı dizlerini. Sigarası bir an kıpkızıl parladı sonra külü ardında kayboldu. Juanito'nun boynu kaskatı, başı dimdikti, uzun kirpikleri ardındaki gözleri bir an bile ayrılmıyordu Joseph'in yüzünden. Willie'nin solgun yüzü vücuduna bağlı değil de havada asılı gibiydi, ağzı arasıra sinirli bir gerilmeyle çarpılıyordu. Burnu zayıf ve kemikliydi, ağzı papağan gagası gibi kıvrıktı.

Ateş, adamların yalnız yüzlerinin seçilebileceği kadar sönünce Willie, zayıf elini uzattı. Juanito gencin elini alıp parmaklarını sıktı, Willie'nin karanlıktan ne kadar korktuğunu bilirdi. Joseph ateşe bir dal parçası atıp alevlendirdi.

«Romas, burada otlaklar iyi,» dedi. «Toprak zengin, sabanla şöyle bir kaldırmak yeterli. Neden böyle bırakıldı burası, Romas? Neden benden önce kimse el koymadı buraya?»

Romas izmaritini ateşe tükürdü. «Bilmiyorum. Millet buraya pek ağır yerleşiyor. Anayoldan uzak bir kere. Kurak yıllar olmasaydı buraları da alınırdı sanırım. O dönem çok geri bıraktırdı her şeyi.»

«Kuraklık yılları mı? Ne zamandı bu?»

«Seksen ile doksan arasında. Toprak kurudu, kuyulardan sular çekildi, hayvanlar hep telef oldu.» Kıs kıs güldü. «Çok büyük kuraklıktı. İmkân bulanlar hayvanlarını nehir kenarında otların olduğu San Joaquin'e sürdüler. Yol boyunca öldü inekler. Ben o zaman gençtim, ama şiş karınlarıyla ölü inekleri hatırlıyorum. Ateş ederdik, patlamış balonlar gibi sönüverirlerdi ama kokudan da yıkılacak gibi olurduk.»

«Ama sonra yeniden yağmurlar başladı,» dedi Joseph. «Toprak suyla dolu artık.»

«Evet, on yıl sonra yağdı yağmur. Seller bastı ortalığı. Otlar yeniden çıktı, ağaçlar yeniden yeşerdi. Çok sevinmiştik o zaman, hâlâ hatırlarım. Nuest-

ra Senora'dakiler yağmurda bir fiesta düzenlediler, telleri ıslanmasın diye yalnızca gitarcıların başları üstünde bir dam vardı. Millet sarhoş olup çamurlar arasında dans etti. Su içip sarhoş oluyorlardı. Yalnızca Meksikalılar değil üstelik. Peder Angelo engel oldu sonra onlara.»

«Neden?» diye sordu Joseph.

«Milletin orada çamurlar içinde neler yaptığını bilemezsin. Peder Angelo çok kızmıştı. Şeytanı aramıza soktuğumuzu söyledi. Sonra şeytanı kovdu, milleti yıkanmaya zorladı. Herkese ceza verdi. Çok kızmıştı Peder Angelo. Yağmurlar sona erene kadar orada kaldı.»

«Millet sarhoş muydu diyorsun?»

«Evet, bir hafta boyunca sarhoştular, kötü şeyler yaptılar, soyundular.»

Juanito adamın sözünü kesti. «Mutluydular. Daha önce kuyular kurumuştu, bayım. Tepeler kül rengine dönüşmüştü. Yağmurlar gelince millet mutluluk duydu birden. Bu kadar mutlu olmaya dayanamadıkları için de kötü şeyler yaptılar. İnsan çok mutlu olunca hep kötü şeyler yapar.»

«Bir daha hiç kuraklık olmaz umarım,» dedi Joseph.

«Peder Angelo bunun Tanrının verdiği ceza olduğunu söyledi ama, Kızılderililer daha önce iki kere olduğunu, yaşlıların hatırladığını söylediler.»

Joseph huzursuzca ayağa kalktı. «Bunu düşünmek bile istemiyorum. Bir daha olmayacaktır. Bakın otlar ne kadar uzamışlar.»

«Romas geriniyordu. «Belki de olmaz bir daha. Ama buna pek güvenme. Yatma zamanı geldi artık. Yarın sabah şafakla yola çıkacağız.»

Joseph gün ağarırken uyandığında gece buz gibiydi. Uykusunda acı bir çığlık işitmişti. «Baykuş olmalı,» diye düşündü. «İnsanın düşünde sesler çarpıtılıp abartılır kimi zaman.» Ama yine de kulak verince çadırın dışında boğuk bir hıçkırma sesi duydu. Blucinini ve çizmelerini giyip çadırın kanatları arasından dışarı süzüldü. Ağlama sesi arabalardan

birinden geliyordu. Juanito Willie'nin yattığı arabanın içine eğilmişti.

«Ne oluyor?» diye sordu Joseph. Solgun ışıkta Juanito'nun Willie'nin kolunu tutmakta olduğunu gördü.

«Düş görüyor,» diye açıkladı Juanito. «Kimi zaman ben yardım etmezsem uyanamaz. Kimi zaman da uyandığında bunun düş, ötekinin gerçek olduğunu sanır. Haydi, Willie. Uyandın işte. Korkunç şeyler görür düşlerinde, bayım, ben de onu çimdiklerim. Çok korkar.»

Romas yattığı arabadan seslendi. «Willie çok yemek yer. Karabasan gördü yine. Hep görürdü zaten. Yatağına dön, Bay Wayne.»

Ama Joseph eğilince Willie'nin yüzündeki korkuyu gördü. «Gecede seni korkutacak hiçbir şey yok, Willie,» dedi. «İstersen gelip benim çadırımda uyuyabilirsin.»

«Kuru ve ölü, parlak bir yerde olduğunu görür düşünde. İnsanlar deliklerden çıkıp kollarını ve bacaklarını koparırlar, senor. Hemen hemen her gece aynı şeyi görür. Willie, yanındayım işte. Bak atlar da çevrende sana bakıyorlar. Kimi zaman atlar düşlerinde kendisine yardım ederler, bayım. Çevresi atlarla sarılı olduğu halde uyumayı sever. Atlar yakınında olursa o kuru, ölü yere gider ama insanlar kendisine bir şey yapamazlar. Yatın artık, senor, ben bir süre daha yanında dururum onun.»

Joseph elini Willie'nin alnına koydu, gencin alnı taş kadar soğuktu. «Bir ateş yakayım da biraz ısınsın,» dedi.

«Yararı olmaz, senor. Hep böyle soğuktur Isınamaz.»

«Sen iyi bir gençsin, Juanito.»

Juanito başını çevirdi. «Seslenip beni çağırır, senor.»

Joseph elini atlardan birinin sıcak sağrısına sürdü, çadırına doğru yürüdü. Doğu tepelerindeki çam ormanı sabahın ilk ışığında kesintili bir çizgi oluşturuyordu. Çimenler henüz başlayan esintiyle kıpır kıpırdılar.

Evin iskeleti çıkmış derisini bekliyordu. Dört köşe olan yapı iç duvarlarla dört oda olacaktı. Tek başına duran büyük meşe ağacı çatısı üzerine koruyucu kanatlarını uzatmıştı. Yaşlı ağaç sabah ışığında sarı, yeşil parlayan yepyeni yapraklarla donanmıştı artık. Joseph yaktığı ateş üzerinde pastırmasını durmadan çevirip duruyordu. Kahvaltıya başlamadan içinde bir su fıçısının durduğu yeni arabasına gitti, bir tasla aldığı suyla yüzünü yıkadı, saçlarına, sakalına bir avuç çırpıp gözlerindeki mahmurluğu sildi. Çimenler çiyle ıslaktı, ateşin alevlerinde parıldıyorlardı. Üç tarlakuşu dostça bir merakla gagalarını uzatmışlardı çadırın yanında. Arada sırada göğüslerini şişiriyorlar, primadonnalar gibi başlarını kaldırıyorlar, giderek artan bir şakımaya başlıyorlardı. Sonra da Joseph'e doğru başlarını çevirip kendilerini görüp görmediğini, beğenip beğenmediğini öğrenmek istiyorlardı. Joseph teneke maşrabasını kaldırdı, kahvesinin son yudumunu içti, telvesini ateşe boşalttı. Kalkıp güneşin altında gerindi, sonra evine gitti, araç gerecinin durduğu branda bezini açtı. Üç tarlakuşu arkasından yürümüşler, kendilerine dikkat etmesi için çılgınca şakımaya başlamışlardı. İki at otladıkları yerde ağır ağır dolaşıyorlar, başlarını kaldırıp dostça homurtular çıkarıyorlardı. Joseph çekici ile çivi dolu önlüğünü aldı, öfkelenmişçesine kuşlara döndü.

«Kesin gürültüyü. Gidin solucanlarınızı yiyin. Beni de solucan çıkartmaya zorlayacaksınız yoksa, Gidin haydi.»

Üç tarlakuşu başlarını kaldırıp şaşkınlıkla baktılar, sonra hep birlikte şakıdılar. Joseph kereste yığını arasından kara şapkasını alıp kafasına geçirdi. «Gidin solucanlarınıza,» diye homurdandı. Atlardan biri ince bir sesle kişnedi. Joseph o anda rahatlamışçasına bıraktı çekicini. «Kim geliyor? Kim o?» Yolun ilersinde ağaçlar arasından bir kişneme du-

yuldu, bir atlı göründü. Hayvan çok yorgun bir tırıstaydı. Joseph sönmek üzere olan ateşe gidip yeniden canlandırdı, kahve güğümünü sürdü. Mutlu mutlu gülümsedi. Kuşlara, «Bugün çalışmak istemiyordum,» dedi. «Gidin solucanlarınızı arayın haydi. Size ayıracak zamanım yok bugün.»

O anda Juanito da yanına gelmişti. Genç, zarif bir hareketle atından atladı, iki el hareketiyle eyeri ve gemi sıyırdı, sonra geniş şapkasını çıkartıp gülümseyerek, sevinçle karşılanmasını bekleyerek durdu.

«Juanito! İyi ki geldin. Kahvaltı etmedin, değil mi? Sana biraz pastırma kızartayım.»

Juanito'nun o beklentili gülümsemesi tüm yüzüne yayıldı. «Bütün gecedir yoldayım, senor. Senin çobanın olmaya geldim.»

Joseph elini uzattı. «Ama benim bir tek hayvanım bile yok ki.»

«Olacak, senor. Her iş gelir benim elimden, iyi bir çobanım ben.»

«Ev yapmama yardım edebilir misin?»

«Elbette, senor.»

«Peki ya ücretin, Juanito? Kaç para istersin?»

Juanito'nun gözkapakları parlak gözlerini örttü. «Senor, daha önce iyi bir çobandım, o adamlar bana ayda otuz dolar öderlerdi, hem de Kızılderili olduğumu söyleye söyleye. Ben senin dostun olmak istiyorum, senor, para istemem.»

Joseph bir an şaşaladı. «Ne demek istediğini sanırım anlıyorum, Juanito, ama kasabaya kafayı çekmeye gittiğinde paraya ihtiyacın olacak. Arada sırada bir kadına gitmek için de.»

«Ben kasabaya inerken bana bir armağan verirsin, senor. Armağan ücret sayılmaz.» Delikanlı gülüyordu yine. Joseph ona bir fincan kahve doldurdu.

«İyi bir dostsun, Juanito. Teşekkür ederim.»

Juanito şapkasının kenarından bir mektup çıkardı. «Buraya geldiğime göre bunu da getireyim dedim, senor.»

Joseph mektubu alıp ağır ağır uzaklaştı. Ne yazdığını biliyordu. Bir süredir bekliyordu bunu. Toprak da gelenin ne olduğunu anlamıştı sanki, ortalığa sessizlik çökmüş, tarlakuşları gitmişler, meşe ağacındaki ketenkuşları cıvıltılarını kesmişlerdi. Joseph ağacın altında, bir kereste yığınının üstüne oturup zarfı açtı. Mektup Burton'dan geliyordu.

«Thomas ile Benjy sana yazmamı istediler. Olacağını beklediğimiz şey oldu.

Gelmeceğini bilmemize rağmen ölüm geldiğinde ürkütücüdür insanlar için. Babam üç gün önce öldü. Son anında senin dışında hepimiz yanındaydık. Senin de beklemen gerekirdi.

Son anlarından kafası yerinde değildi. Çok garip şeyler söyledi. İstediği kadar yaşayabileceğini, ama senin yeni toprağını görmek istediğini söyledi. Bu yeni toprak bir saplantı olmuştu kendisinde. Aklı pek karışıktı. 'Joseph'in iyi bir toprak seçip seçemeyeceğini, yetenekli olup olmadığını bilmiyorum, oraya gidip bakmam gerekiyor,' dedi. Sonra ülkenin üstünde uçmaktan söz etti ve gerçekten uçuyormuş gibi davrandı. Sonunda uyuyakaldı. Benjy ile Thomas o zaman odadan çıktılar. Babam sayıklıyordu. Kendisinde olmadığı için onun sözlerini tekrarlamam gerek aslında. Hayvanların çiftleşmesinden söz etti. Bütün dünyanın bir... hayır, bunu söylememe gerek yok. Onu, benimle dua etmesi için kandırmaya çalıştım ama son sözleri bir Hıristiyanın sözleri değildi. Son sözlerini seninle konuşurmuş gibi söylediğinden bunları diğerlerine anlatmadım.»

Mektup cenaze töreninin ayrıntılarıyla devam ediyordu. Sonunda da şöyle demişti Burton

«Eğer orada hâlâ yerleşilecek toprak varsa Thomas ile Benjy hepimizin oraya göçebileceğimizi düşünüyorlar. Harekete geçmek için senden haber bekleyeceğiz.»

Joseph'in elinden yere düştü mektup, alnını elleri içine aldı. Beyni uyuşmuştu, ama içinde keder yoktu. Neden keder duymadığına şaştı. İçinde neşe olduğunu bilse Burton kendisini kınardı. Toprağın seslerine kavuşmakta olduğunu fark etti. Tarlakuşları kristalden melodi kuleleri oluşturuyorlardı, bir sincap tiz sesle bağırmaktaydı, deliğinin önünde dimdik oturuyordu, rüzgâr bir an otlar arasında ıslık çaldıktan sonra güçle esmeye başladı, otların ve ıslak toprağın keskin kokusunu getiriyordu, koca ağaç da rüzgârın altında canlandı. Joseph bakışlarını kaldırıp ağacın yaşlı, buruşuk dallarına baktı. Gözleri birden tanıma ve mutlulukla ışıldamıştı, çocukluğunda bir barış bulutu gibi hissettiği babasının güçlü ve sade varlığı ağaca girmişti işte.

Joseph selamlarcasına kaldırdı elini. Hafif bir sesle, «Geldiğinize sevindim efendim.» dedi. «Şu ana kadar sizi ne kadar özlediğimi fark etmemiştim.» Ağaç hafifçe sallandı. «Gördüğünüz gibi toprak iyi, efendim,» diye devam etti Joseph. «Buradan memnun kalacaksınız» Uyuşukluğunu silkip atmak için başını salladı sonra, böyle iyi düşünceleri ve ağaca böyle birdenbire yakınlık duyduğu için utanarak ve şaşarak güldü kendine. «Yalnızlık insana bunları yapıyormuş demek. Juanito bunu önleyecek, ağabeylerimi de çağıracağım buraya. Daha şimdiden kendi kendime konuşmaya başladım.» Ansızın bir ihanet duygusuna kapılmıştı. Kalkıp yaşlı ağacın yanına yürüdü, kabuğunu öptü. Sonra Juanito'nun kendisini seyrediyor olacağı aklına gelince, meydan okurcasına döndü gence. Ama Juanito yere bakıyordu. Joseph gencin yanına gitti. «Görmüş olmalısın ki...» diye başladı öfkeyle.

Juanito gözlerini yerden kaldırmadı. «Bir şey görmedim senor.»

Joseph gencin yanına oturdu. «Babam ölmüş, Juanito.»

«Üzüldüm, dostum.»

«Ama sen benim dostum olduğun için bundan

söz etmek istiyorum, Juanito. Ben kendim için üzülmüyorum, babam burada çünkü.»

«Ölüler hep yanımızdadırlar, senor. Hiçbir yere gitmez onlar.»

«Hayır,» dedi Joseph inançla. «O kadarla kalan bir şey değil bu. Babam şu ağaçta. O ağaç babam benim! Saçma bir şey, ama ben buna inanmak istiyorum. Benimle biraz konuşabilir misin, Juanito? Sen burada doğdun. Ben buraya geldiğim ilk günden beri burasının hayaletlerle dolu olduğunu anladım.» Kararsızca duraksadı bir an. «Hayır, doğru değil bu. Hayaletler gerçeğin zayıf gölgeleridir. Burada yaşayan şey ise bizden daha gerçek. Biz onun gerçeğinin hayaletleriyiz. Sanki nedir bu, Juanito? İki ay yalnız yaşamaktan beynim mi sulandı yoksa?»

«Ölüler hiçbir yere gitmez,» diye tekrarladı Juanito. Sonra gözlerinde büyük bir facianın ışığıyla ileriye baktı. «Size yalan söyledim, bayım. Kastilyalı değilim ben. Annem Kızılderiliydi, bana bazı şeyler öğretti.»

«Ne gibi şeyler?»

«Peder Angelo hoşlanmaz bunlardan. Annem, toprağın anamız olduğunu, yaşayan her şeyin canını anasından aldığını ve sonra yine anasına döndüğünü anlattı. Hatırladığım zaman, bayım, bu şeylere inandığımı bildiğim zaman, çünkü onları görürüm ve duyarım ben, işte o zaman ne soyluyum ne de Kastilyalı, Kızılderiliyim o zaman.»

«Ben Kızılderili değilim, Juanito, ama şimdi de bunları görür gibiyim.»

Juanito minnetle baktı adama, sonra bakışlarını indirdi yine. İki adam bir süre yere baktılar. Joseph kendisini ele geçirmekte olan güçten neden kaçmaya çalışmadığını anlayamıyordu.

Joseph bir süre sonra gözlerini kaldırıp meşe ağacına, yanındaki ev iskeletine baktı. «Sonunda hiçbir şeyin önemi yok,» dedi ansızın. «Benim düşündüğüm ya da hissettiğim şeyler ne hayaletleri öldürür ne de Tanrıları. Çalışmalıyız, Juanito. Şura-

da bitirilecek bir ev var, şurada hayvanları koyacağımız çiftlik. Hayaletlere rağmen çalışmaya devam edeceğiz. Haydi, düşünmeye zamanımız yok bizim.» Birlikte çalışmaya başladılar.

Joseph o gece ağabeylerine bir mektup yazdı:

«Benimkinin yanında sahipsiz bir toprak var. Her birinizin yüz altmış dönümü olabilir. O zaman toplam altı yüz kırk dönüm toprağımız olur. Çimenler uzun ve sağlıklı, toprağın şöyle bir sürülmesi yeter de artar bile. Sabanını tepetaklak edecek taşlar yok, Thomas. Gelirseniz burada yepyeni bir toplum oluştururuz.»

5

Ağabeyleri aileleriyle gelip arazilerine yerleştikleri zaman otlar da kesilmeye hazırdı. En büyükleri Thomas kırk iki yaşındaydı. İriyarı, güçlü, altın renkli saçlı ve uzun sarı bıyıklı bir erkekti. Yanakları dolgun ve kırmızı, kısık gözkapakları arasındaki gözleri soğuk kış mavisiydi. Thomas her tür hayvana yakın hissederdi kendini. Çoğunlukla atlar samanlarını yerlerken yemliğin yanına otururdu. Doğurmak üzere olan bir ineğin alçak sesle böğürmesi Thomas'ı gecenin kaçında olursa olsun yatağından çıkarmaya yeterliydi. Doğuma yardım etmeye her zaman hazırdı. Thomas tarlalarda dolaşırken atlar ve inekler başlarını otlardan kaldırıp havayı koklarlar, ona doğru yaklaşırlardı. Köpeklerin kulaklarını çekerdi, hayvanlar onun güçlü parmaklarının verdiği acıyla havlayana kadar, sonra da durunca kulaklarını çekilmesi için yeniden uzatırlardı. Thomas'ın her zaman yarı vahşi hayvanlardan bir koleksiyonu vardı. Yeni toprağına geleli bir ay olmadan bir rakun, hep ayağı dibinde dolaşan ve ondan başka herkese hırlayan iki yavru sırtlan, bir kutu dağ gelinciği, kızıl kuyruklu bir şahin ve dört melez köpek toplamış-

tı bile. Hayvanlara karşı sevecen değildi; en azından onların birbirlerine olduklarından daha az değil, ama yine de bütün hayvanların kendisine güvenmelerine bakılırsa onların anlayabileceği bir tutarlılıkla davranıyor olmalıydı. Köpeklerden biri serseme bir hareketle rakuna saldırıp da mücadelede gözünü kaybedince Thomas hiç telaşlanmamıştı. Çakısıyla hayvanın parçalanmış gözünü çıkarmış ve köpeğin, kafasındaki işkenceyi unutabilmesi için ayaklarını çimdiklemişti. Thomas hayvanları sever ve anlardı, ama onları, birbirlerini öldürmelerinden daha fazla bir duyguya kapılmadan da öldürürdü. Duygusal olamayacak kadar hayvandı kendisi de. Thomas hiçbir inek kaybetmezdi, güdüsel olarak bilirdi sürüden ayrılan bir hayvanın nereye gideceğini. Çok az avlanırdı ama ava çıktığında da avının saklandığı yere doğruca gider ve onu bir aslanın hızı ve ustalığıyla öldürürdü.

Thomas hayvanları anlardı, ama insanları ne anlar ne de onlara fazla güvenirdi. İnsana söyleyecek çok az şeyi vardı; ticaret, eğlence, dini toplantılar ve politika gibi şeyler kendisini şaşırtır ve korkuturdu. İnsanlar arasında olması gerektiğinde hiçbir şey söylemez, bulunduğu yerden kurtulma anını heyecanla bekler, ortadan silinirdi sanki. Joseph'ti yakın ilişkiye girebildiği tek kişi, hiç korku duymadan konuşabilirdi onunla.

Thomas'ın karısı Rama güçlü kuvvetli, do'gun göğüslü, kalın kara kaşları burnunun üstünde kavuşan bir kadındı. Erkeklerin öğrettikleri ya da yaptıkları herşeyi hoşgörüyle karşılardı. İyi ve yetenekli bir ebe, kötülük yapan çocukların umacısıydı. Kendi üç kızını hiç dövmemesine rağmen çocuklar, annelerinin ruhlarının zayıf bir noktasını bulup cezalandıracağı korkusuyla onu kızdırmaktan korkarlardı. Kadın Thomas'ı anlar, ona bir hayvanmış gibi davranır, kocasını yedirir, içirir, temizler, sıcak tutar ve pek sık korkutmazdı. Rama kendi alanına giren yemek yapma, dikiş, çocuk doğurma ve ev temizliği işlerini dünyanın en önemli şeyleri olarak

gösterme huyuna da sahipti. Erkeklerin yaptıkları işlerden daha önemliydi bunlar. Çocuklar yaramazlık yapmadıklarında hayrandılar Rama'ya, kadın onların ruhlarını akşamayı çok iyi bilirdi. Cezası ne kadar korkunçsa övgüsü de o kadar keskin ve zarifti. Yakınındaki bütün çocukları güdüsel olarak idaresi altına alıverirdi. Burton'un iki çocuğu onun otoritesini kendi yumuşak annelerinin değişebilir kurallarından daha güçlü o'arak kabul ederlerdi. Rama'nın yasaları hiç değişmezdi, kötü kötüydü ve cezalandırılırdı. İyi ise hep iyiydi. Rama'nın evinde iyi olmak çok zevkli bir şeydi.

Doğanın dini bir yaşam için yarattığı kişi Burton'du. Burton kötüden uzak durur ve hemen hemen bütün yakın insani ilişkilerde kötü bir şey bulurdu. Bir kere kilisede ayinden sonra kürsüden övülmüştü. Papaz kendisine «Tanrı'nın güçlü insanı,» demişti. Thomas da Joseph'in kulağına eğilmiş, «Ama midesi zayıf,» diye mırıldanmıştı. Burton karısını dört kere kucaklamıştı. İki çocuğu vardı. Cinsel perhiz doğal bir şeydi kendisi için. Burton hiçbir zaman sağlıklı değildi. Yanakları zayıf ve göçmüştü, gözleri bu dünyada beklemediği bir zevkin açlığını yansıtırdı. Sağlığının bozuk olması kendisini memnun ediyordu. Tanrı onu acı çektirecek kadar düşünüyor demekti bu. Burton'da kronik hastaların güçlü direnişi vardı. İnce kol ve bacakları bükülmüş ipler kadar güçlüydü.

Burton karısını güçlü ve dininden ayrı'mayan bir elle yönetirdi. Düşüncelerini ona aktarır, kadının duyguları aşırıya kaçtıkça hizaya getirirdi. Kadının yasaları çiğnediği zamanları bilir, arasıra olduğu gibi, Harriet'in içinde zayıf bir şey kopup da kadını hasta ve ateşli bırakınca, Burton onun yatağının yanında diz çöker, karısının ağzı yine kasılana, saçmasapan konuşmaları bırakana kadar dua ederdi.

Dördünün en genci olan Benjamin ağabeylerinin omuzlarında bir yüktü. Çapkındı, güvenilir bir insan değildi, fırsat buldukça içer ve şarkılar söyleyerek dolaşırdı. Öylesine genç, öylesine çaresiz

ve kayıp bir görünüşü vardı ki, pek çok kadın kendisine acırdı ve Benjamin'in de şu ya da bu kadınla bu yüzden başı hep belâdaydı. Öyle sarhoş sarhoş şarkı söylerken ve o kayıp bakışı gözlerine yerleşmişken kadınlar onu göğüslerine bastırmak ve yapacağı yanlışlıklardan korumak isterlerdi. Kendilerine ana sevecenliğiyle yaklaşan bu kadınları baştan çıkardığında da buna şaşan yine o kadınlar olurlardı. Bunun nasıl olduğunu hiç anlayamazlardı. Genç hep ölümcül bir çaresizlik içindeydi çünkü. Yaptığı işi öylesine yüzüne gözüne bulaştırırdı ki, herkes ona yardımcı olmak isterdi. Genç karısı Jennie Benjamin'in bir zarar görmemesi için didinirdi. Geceleyin şarkılar söylediğini duyup da sarhoş olduğunu anladığı zamanlar düşüp de bir yerini incitmesin diye dualar ederdi. Şarkı gecenin karanlığında uzaklaşırken Jenny gece sona ermeden şaşkın bir kızın kocasıyla yatacağını bilir, kocasına bir zarar gelecek korkusuyla ağlardı.

Benjy mutlu bir insandı, kendisini tanıyan herkese mutluluk ve ıstırap getirirdi. Yalan söyler, ufaktefek hırsızlıklar yapar, hile yapar, sözünü tutmaz, kendisine gösterilen iyilikleri kötüye kullanırdı. Ve herkes Benjy'yi sever, onu mazur gösterir, korurdu. Aileler batıya göç ettiklerinde kendi başına kalırsa açlıktan öleceği korkusuyla onu da getirmişlerdi. Thomas ile Joseph onun toprağının işlenmesi için ellerinden geleni yaptılar. Ağabeyleri kendi işlerinden zaman ayırıp da ona bir ev yapana kadar Benjy Joseph'in çadırında kaldı. Benjy'ye küfür eden, onunla dua eden ve yaşam biçiminden nefret eden Burton bile onun çadırda yaşamasına katlanamadı. Benjy'nin viskiyi nereden bulduğunu ağabeyleri hiç öğrenemediler, ama viskiden yana da hiç yokluk çekmiyordu kardeşleri. Meryem Ana vadisinde Meksikalılar gence içki veriyorlar, şarkılarını öğretiyorlardı. Benjy de onlar kendisini kollamadıkları zamanlar karılarıyla yatıyordu.

6

Aileler Joseph'in evi çevresinde kümelenmişlerdi. Yasaların emrettiği gibi kendi topraklarına küçük kulübeler kurmuşlardı ama bir an için bile toprağın dörde bölünmesini düşünmemişlerdi. Dördünün de toprağı bir çiftlik oluşturuyordu, yasalara uygun olarak formaliteler yerine getirildikten sonra burası Wayne Çiftliği olacaktı. Dört ev büyük meşenin çevresindeydi ve büyük samanlık hepsine aitti.

Babalarının kutsamasına sahip olduğu için olacak Joseph ailenin sorgusuz başkanıydı. Vermont'daki eski çiftliklerinde babası toprağın ve üstünde yaşayanların sembolü olacak kadar toprakla kaynaşmıştı. Bu otorite şimdi Joseph'e geçmişti. Çayırların, toprağın, vahşi ve ehli hayvanların onayını almış olarak konuşuyordu artık; çiftliğin babasıydı. Toprağın üzerinde evlerin yükselmesine bakarken, yeni doğan bebeğin —Thomas'ın yeni çocuğuydu bu— beşiğine eğilirken, ilk buzağıların kulaklarını keserken Hazreti İbrahim'in büyük vaadinin meyvesini verdiği, kabile halkının ve keçilerinin artmaya başladıkları zaman hissettiklerini hissediyordu. Joseph'in üretkenlik tutkusu da giderek artıyordu. Boğalarının bitmek tükenmek bilmeyen ihtirasları ile ineklerinin sabırlı, yorulmak bilmeyen doğurganlıklarını dikkatle izliyordu. «Haydi oğlum, sak şimdi!» diye bağırarak aygırı kısraklara sürüyordu. Burası dört çiftliğin toprağı değildi, tek bir çiftlikti ve kendisi de babaydı. Tarlalarda çıplak başla yürüyüp rüzgârı sakalı arasında hissederken gözleri ihtirasla yanıyordu.

Çevresindeki her şey, toprak, hayvanlar ve insanlar üretkendi. Joseph ise kaynaktı, onların üretkenliklerinin temeliydi, harekete geçiren ihtiras kendisininkiydi. Çevresindeki her şeyin hızla büyümesini, gebe kalmasını ve çoğalmasını istiyordu. En korkunç günah kısırlıktı, bağışlanmaz ve katlanılmaz günahtı bu. Bu yeni inancıyla Joseph'in mavi gözleri alev alev yanıyordu. Kısır yaratıkları acımasız-

ca uzaklaştırıyordu yanından. Ama karnı şiş bir dişi köpek çevresinde dolandığı zaman, bir ineğin karnı yavruyla ağırlaştığı zaman o hayvanlar kendisi için kutsal oluyorlardı. Joseph bunları aklıyla değil, göğsüyle, bacaklarının düğüm düğüm kaslarıyla düşünüyordu. Bir milyon yıldan beri toprağın memelerini emmiş ve toprakla çiftleşmiş bir ırkın mirasıydı bu.

Joseph bir gün otlak çiti yanında durmuş bir boğa ile ineği seyretmekteydi. Elleriyle çite vuruyor, gözlerinde kızıl bir ışık yanıyordu. Burton arkasından kendisine yaklaşırken Joseph şapkasını başından yere fırlattı, gömleğinin yakasını parçalar gibi açtı. «Bin haydi, sersem!» diye bağırdı, «Görmüyor musun, hazır işte! Bin! Atla üstüne!»

«Sen çıldırdın mı, Joseph?» diye sordu Burton sert bir sesle.

Joseph arkasına döndü, «Çıldırmak mı? Ne demek istiyorsun?»

«Çok garip davranışların var, Joseph. Seni burada bir gören olabilir.» Burton sözlerinin doğru olup olmadığını anlamak için çevresine bakındı.

«Buzağı istiyorum ben,» dedi Joseph aksi aksi. «Bunda ne zarar var, hatta senin için bile...»

Burton dersini verirken sesi sert ve sakindi. «Joseph... bu tür şeylerin doğal olduğunu herkes bilir. Eğer yaşam devam edecekse bunların olması gerektiğini bilir herkes. Ama gerekli olmadıkça seyredilmez böyle şeyler. Bu davranışlarını bir gören olabilir.»

Joseph istemeye istemeye bakışlarını boğadan uzaklaştırıp ağabeyine baktı. «Ne çıkar görürseler yani? Suç mu bu? Buzağı istiyorum ben.»

Burton söylemek zorunda olduğu şey için utançla eğdi başını. «İnsanlar senin az önce duyduğum gibi konuştuğunu duyacak olurlarsa hakkında söylentiler çıkar.»

«Ne diyebilirler ki?»

Joseph, bunu dile getirmeni istemezsin herhalde. Kutsal Kitapta bu yasak şeyler yazıyor. Gören

senin bu ilginin... özel olduğunu sanır.» Burton ellerine baktı, sonra sanki sözlerini duymalarını istemiyormuş gibi hemen ceplerine soktu.

«Ha...» dedi şaşkın şaşkın Joseph. «Derler ki... anlıyorum.» Sesi vahşileşti birden. «Kendimi boğa gibi hissetiğimi söylerler. Doğru bu, Burton. Bir ineğe binip onu gebe bırakabilseydim bir an bile duraksar mıydım sanıyorsun? Bak Burton, o boğa günde yirmi ineğe binebilir. İnsanın duygusu ineği gebe bıraksaydı, günde yüz ineği gebe bırakırdım ben. İşte kendimi böyle hissediyorum, Burton.» Joseph ağabeyinin yüzündeki o kül rengi, hastalıklı dehşeti fark etti. «Anlamıyorsun, Burton,» dedi yavaşça. «Çoğalmak istiyorum. Toprağın canlılarla dalmasını istiyorum. Her yerde büyüyen bir şey olsun istiyorum.» Burton yüzünü asarak döndü. «Dinle beni, Burton. Sanırım bir kadına ihtiyacım var. Topraktaki her şey çoğalıyor. Bir tek ben kısırım. Bir eşe ihtiyacım var.»

Burton dönüp yürümeye başlamıştı, ama birden arkasına bakıp tükürür gibi konuştu. «Senin duaya ihtiyacın var aslında. Dua edebilecek duruma gelğinde bana gel.»

Joseph ağabeyinin arkasından bakarken şaşkın şaşkın başını salladı. «Benim bilmediğim ne biliyor acaba,» diye söylendi. «Benim yaptığım ya da düşündüğüm her şeyi kirli gösteren bir sır var içinde. Sırrını anlatmasını dinledim ve benim için hiçbir anlamı yoktu bunun.» Parmaklarını saçları arasına soktu, pislenmiş kara şapkasını alıp başına geçirdi. Boğa çitin yanına geldi, başını eğip homurdandı. Joseph gülümseyip keskin bir ıslık çaldı. Islık sesiyle Juanito'nun başının samanlık kapısında görülmesi bir oldu. «Bir at eyerle!» diye bağırdı Joseph. «Bu delikanlıda daha çok iş var. Bir inek daha gönder.»

Büyük bir güçle çalışıyordu, tepelerin ağır ağır ve aşırı bir çaba göstermeden bir meşe ağacını ortaya çıkardıkları gibi, tepelerin devir aldıkları mirasın ve cezalarının böyle çalışmak olduğunu bilerek kuşkusuz. Sabah çiftliğe güneş doğmadan Joseph'

in feneri avluda parlayıp samanlığın içinde kaybolurdu. Orada sıcak ve uykulu hayvanlar arasında çalışır, eyerleri onarır, meşinleri sabunlar, demir aksamı temizlerdi. Gergin kaslar üzerinde uğraşırdı kaşağısı ile. Kimi zaman Thomas'ı orada karanlıkta yemliklerden birinin yanında bulurdu. Bir çakal yavrusu arkasında samanlar içinde uyuyor olurdu. İki kardeş selamlaştılar.

«Her şey yolunda mı?» diye sordu Joseph.

«Kumru nalını düşürmüş, tırnağı yarılmış. Bugün çıkmasın. O kara şeytan Granny Hell'i çifteleyip kovalamış bölmesinden. Birinin canını yakacak bugün'erde, tabii daha önce kendisinin başına bir iş gelip gebermezse. Mavi de bu sabah yavruladı, onu görmeye geldim zaten.»

«Nereden biliyordun bu sabah yavrulayacağını, Tom?»

Thomas atlardan birinin yelesine asılıp doğruldu. «Bilmem, yavrulayacakları zamanı anlarım işte. Gel de şuna bak. Mavi yavrusunu temizledi artık, aldırmaz.»

Bölmeye gidip örümcek bacaklı, titrek dizli, süpürge kuyruklu taya baktılar. Joseph elini uzatıp ıslak parlak sırtını okşadı hayvanın. «Tanrım! Neden küçük şeyleri bu kadar çok seviyorum?» diye söylendi. Tay başını kaldırıp görmeyen lacivert gözleriyle baktı, sonra Joseph'in elinin altından çekildi.

«Sen hep onlara dokunmak istersin,» dedi Thomas. «Oysa hayvanlar o kadar küçükken kendilerine dokunulmasından hoşlanmazlar.»

Joseph elini çekti. «Ben kahvaltıya gideyim artık.»

«Bana bak, bu sabah çevrede kırlangıç gördüm,» diye bağırdı Thomas. «Gelecek bahara ambar çatısı altında ve yeldeğirmeni deposunun altında çamurdan yuvalar olacak.»

Benjy dışında kardeşler hep birlikte uyum içinde çalışıyorlardı. Benjy ise her fırsatta işten kaçmaktaydı. Joseph'in isteği üzerine evlerin arkasın-

da genişçe bir bostan uzanıyordu. Yüksek direkler üstünde bir yeldeğirmeni her öğleden sonra rüzgâr çıktığında kanatlarını parıldatarak dönmekteydi. Büyük ahırın yanıbaşında uzun ve duvarsız bir inek bölmesi yapılmıştı. Dikenli telden çitler giderek toprağın tümünü kuşatacaktı. Düzlüklerde ve yandaki tepelerde yabanotları yetişiyor, hayvanlar çoğalıyordu.

Joseph samanlıktan çıkarken güneş de tepelerin üzerinden görünüp dört köşe pencerelerden içeri ılık beyaz ışınlarını gönderdi. Joseph bir ışık demeti altında yürüyüp bir an kollarını iki yana açtı. Pencerenin dışındaki gübre yığını üzerindeki kırmızı bir horoz Joseph'e baktı, sonra kanatlarını çırpa çırpa, herhalde tavukları böyle güzel günde korkunç birşeyler olacağı konusunda uyararak bağırdı ve uzaklaştı. Joseph kollarını indirip Thomas'a döndü.

«İki at eyerle, Tom. Bugün gidip bakalım yeni buzağılar var mı. Görürsen Juanito'ya da haber ver.»

Kahvaltıdan sonra üç adam atlara binip yola çıktılar. Joseph ile Thomas yanyana gidiyorlar, Juanito arkalarından geliyordu. Juanito Garcia'ların evinin mutfağında saygılı ve sakin bir gece geçirdikten sonra sabah şafakla birlikte dönmüştü Nuestra Senora'dan. Alice Garcia ellerini kucağında kavuşturmuş olduğu halde karşısında oturmuştu. Nöbetçi ve bekçi olan yaşlı Garcia'lar ise Juanito'nun iki yanında yer almışlardı.

Juanito yaşlıların hayran ama biraz da kuşkulu kulaklarına, «Ben Senor Wayne'in yalnız kâhyası değil, Don Joseph'in de oğlu gibiyim,» demişti. «Nereye giderse beni de götürür. En önemli konularda bana güvenir.» Böylece birkaç saat hafif hafif şişinmişti karşılarında, sonra görenek gereği Alice ile annesi yatmaya gitmişler, Juanito da gerekli sözleri söylemiş ve sonunda Jesus Garcia tarafından, yaşlı adama pek yakışan bir isteksizlik gösterisiyle, damat olarak kabul edilmişti. Juanito

bundan sonra epey yorgun ama epey gururlu dönmüştü çiftliğe. Gururluydu çünkü Garcia'ların geçmişlerinde gerçekten İspanyol olan bir ataları vardı. Şimdi de Joseph ile Thomas'ın arkasından giderken haberi nasıl vereceğini talim edip duruyordu.

Yeni doğmuş buzağıları bulup kulaklarını kesmek için giderlerken güneş de tüm sıcaklığını yaymaya başlamıştı. Kuru otlar atların nalları altında haşırdıyorlardı. Thomas'ın atı huzursuzdu; atın üstünde, eyerin önünde kara bir maskeden bakan boncuk gözleriyle bir rakun oturmaktaydı. Hayvan küçük kara eliyle atın yelesine asılarak dengesini koruyordu. Thomas kısık gözlerle ileri, güneşe bakıyordu. «Cumartesi günü Nuestra Senora'daydım,» dedi.

«Biliyorum,» dedi Joseph sabırsızlıkla. «Benjy de oradaydı sanırım. Gece geç vakit şarkı söylediğini duydum. Tom, o çocuk başına bir iş açacak. Buradaki insanların katlanamayacakları bazı şeyler vardır. Bir gün Benjy'yi boynunda bir bıçakla bulacağız. Sana söylüyorum Tom, bıçağı yiyecek günün birinde.»

Thomas güldü. «Bırak ne isterse olsun, Joe. Bir düzine ayık adamdan daha çok eğlenmiş olacak, üstelik Methuselah'dan da uzun yaşamış olacak.»

«Burton hep onu düşünüp kaygılanıyor. Kaç kere aynı şeyi söyledi bana.»

«Cumartesi öğleden sonra Nuestra Senora'da dükkânda otururken Chinita'dan geldiler. Seksen ile doksan yılları arasındaki kuraklıktan söz ettiler orada. Sen bunu biliyor muydun?»

Joseph eyerinin üstündeki ipe bir düğüm daha attı. «Biliyordum. Duymuştum. Birşeyler olmuş. Bir daha kuraklık olmayacakmış.»

«Gelenler konuşuyorlardı. Bölgenin tümü kurumuş, hayvanlar ölmüş, toprak un gibi olmuş. İnekleri içlere götürmeye çalışmışlar ama çoğu yolda ölmüşler. Yağmurlar sen buraya gelmeden birkaç

yıl önce başlamış.» Thomas rakunun kulaklarını biraz fazlaca çektiğinden küçük hayvan keskin dişlerini eline batırdı.

Joseph'in bakışları düşünceliydi. Sakalını bir eliyle sıvazladı, uçlarını içeri doğru çevirdi babası gibi.

«Bunu duymuştum, Tom. Ama o yıllar geçmiş artık. Kötü birşeyler varmış. Bir daha gelmeyecekmiş. Tepelerin altı suyla dolu artık.»

«Bir daha gelmeyeceğini nereden biliyorsun? O atlılar daha önce de olduğunu söylediler. Sen nasıl olur da bir daha gelmez diyorsun?»

Joseph kararlılıkla ağzını kastı. «Gelemez. Tepelerdeki kaynaklar gürül gürül akıyor. Gelemez bir daha...»

Juanito atını mahmuzlayıp yanlarına geldi. «Don Joseph, tepenin ardında bir inek çıngırağı duydum galiba.»

Üç adam atlarını sağa çevirip tırısa kaldırdılar. Rakun Thomas'ın boynuna atlayıp güçlü küçük kollarıyla boynuna sarıldı. Dörtnala aştılar tepeyi. Önlerinde küçük bir inek sürüsü vardı, iki buzağı ineklerin arasında dolaşıyorlardı. Bir dakika içinde ikisi alaşağı edildiler. Juanito cebinden bir şişe yağ çıkardı, Thomas geniş bıçaklı çakısını açtı. Parlak bıçak buzağıların kulaklarına Wayne çiftliği işaretini kazırken hayvanlar da, yanlarında duran anaları da korkuyla böğürdüler. Thomas buzağılardan erkek olanının yanına çöktü, iki bıçak darbesiyle iğdişleştirme işlemini tamamlayıp yaraya yağ boşaltı. Hayvanlar kan kokusu alınca korkuyla böğürmüşlerdi. Juanito buzağının ayaklarını çözdü, yavru hayvan doğrulup sendeleye sendeleye anasının yanına koştu. Adamlar atlarına binip yollarına devam ettiler.

Joseph kulak parçalarını almıştı. Küçük kahverengi parçalara bir an baktı, sonra cebine sokttu.

Thomas kardeşini görmüştü. Ansızın, «Joseph, neden öldürdüğün o şahinleri evinin yanındaki meşeye asıyorsun?» diye sordu.

«Öteki şahinlerin tavuklara yanaşmamaları için. Herkes böyle yapar.»

«İyi ama bunun bir boka yaramadığını da bilirsin, Joe. Ölü bir akrabası ayağından asılı diye hiçbir şahin yakalayacağı tavuktan vazgeçmez. Elinden gelse arkabasını bile yer.» Thomas bir an durdu sonra sakin bir sesle, «Kulak parçalarını da ağaca mıhlıyorsun,» diye devam etti.

Kardeşi öfkeyle döndü eyerin üstünde. «Kaç buzağı olduğunu bilmek için çiviliyorum o kulakları.»

Thomas şaşırmış gibiydi. Rakunu yine omzuna kaldırdı. Hayvan adamın kulağının içini yaladı.

«Senin ne yaptığını biliyorum sanırım, Joe. Zaman zaman seni anlamıyor değilim. Kuraklık yılları için yapıyorsun bunları, değil mi, Joe. Şimdiden kuraklığa karşı önlem mi almaya başladın yoksa?»

«Sana söylediğim nedeni beğenmiyorsan hiç karışma öyleyse.» Joseph'in gözlerinde bir kaygı okunuyordu, sesi şaşkınlıkla yumuşamıştı. «Üstelik ben de pek anlamıyorum zaten. Sana bunun nedenini anlatırsam Burton'a söylemezsin, değil mi? Burton hepimiz için kaygılanıyor.»

Thomas güldü. «Burton'a kimsenin bir şey söylemesine gerek yoktur. O oldum olası herşeyi bilir.»

«Söyliyeyim peki. Babamız ben buraya gelmeden önce kutsadı beni. Kutsal Kitapta yazdığı gibi sanırım. Ama ben buna rağmen Burton'un o işten hoşlanmayacağını düşünürüm. Babam için çok garip bir duygu vardı içimde. Çok sakindi bir kere. Başka babalara benzemezdi, sanki başvurulacak son çare, son kişiydi, hiç değişmezdi. Sen de böyle bir duyguya kapılmış mıydın?»

Thomas ağır ağır salladı başını. «Evet.»

«Ben sonra buraya geldim ve kendimi hâlâ güven içinde hissediyordum. Sonra Burton'dan mektup gelince dünyadan tepetaklak aşağı düşer gibi oldum. Tutunacak hiçbir şeyim yoktu. Ama mektubu biraz daha okuyunca babamın öldükten sonra

gelip beni göreceği kısmına geldim. O zaman evi henüz yapmamıştım. Bir kereste yığını üzerinde oturuyordum. Başımı kaldırdım ve o ağacı gördüm.» Joseph susup atının yelesine baktı. Bir an sonra başını kaldırıp ağabeyine döndü ama o bakışlarını kaçırdı. «Hepsi bu işte. Belki sen bunlardan bir şey çıkarabilirsin. Ben yaptığım şeyleri neden yaptığımı bilmeden yapıyorum, ancak bunların bana mutluluk verdiğini de hissediyorum. Ne de olsa insanın bağlanabileceği, sabah kalktığında bıraktığı yerde bulacağına inanabileceği bir şeye ihtiyacı var.»

Thomas rakunu hayvanlarına pek göstermediği bir şefkatle okşadı. Hâlâ Joseph'in yüzüne bakmıyordu. «Çocukken kolumu kırdığımı hatırlarsın,» dedi. «İki tahta arasına sıkıca sarıp boynuma asmışlardı, ama müthiş acı çekiyordum. Babam geldi avucumu açıp öptü. Bütün yaptığı buydu. Bir babadan beklenecek davranış değildi, ancak bir öpücükten çok bir ilaç gibi olduğundan pek zararı yoktu. Babamın öpücüğünün kırık kolumdan yukarı serin bir su gibi yükseldiğini duydum. Bunu bu kadar kesin olarak hatırlayabilmem şimdi çok garip doğrusu.»

İlerde bir yerde bir çıngırak sesi duyuldu. Juanito yanlarına geldi. «Çamların arasında, senor. Yiyecek bir tutam ot bile olmayan o yerlerde ne ararlar bilemem doğrusu.»

Atlarını koyu renk çamlarla kaplı tepeye yönelttiler. İlk ağaçlar nöbetçi kuleleri gibiydi. Gövdeleri yelken direkleri gibi dümdüzdü, gölgede kabukları mor gibi görünüyordu. Altlarındaki toprak tümüyle çam iğneleriyle sünger gibi kaplı olduğundan ot yetişmezdi. Rüzgârın hafif bir fısıltısı dışında korkulukta çıt çıkmıyordu. Kuşlar çam ağaçlarından zevk almazlardı, yere serili kahverengi halı da yürüyenlerin ayak seslerini örterdi. Üç adam güneşin ışığından gölgeliğin mor karanlığına girdiler. İlerledikçe ağaçlar da sıklaşıyor, birbirlerine destek oluyorlar, tepeleri gediksiz dikenli bir kubbe gibi başlarının üzerini örtüyordu. Ağaç gövdeleri arasında çalılar, böğürtlenler ve Guatras bitkisinin soluk, ışığa susamış yap-

rakları yetişiyordu. Her adımda biraz daha sıklaşıyordu çalılar, sonunda atlar oldukları yerde kalıp bu dikenli engel içinde daha fazla yürümeyi reddettiler.

Juanito atını sola çevirdi. «Bu taraftan, baylar. Burada bir patika olduğunu hatırlıyorum.»

Thomas'la Joseph'i eski bir patikaya soktu. Burası çalılıklarla kaplı olmadığı gibi iki atlının yan yana geçeceği kadar genişti de. Yüz metre kadar ilerledikten sonra Thomas ile Joseph ansızın karşılarına çıkan şey karşısında atlarının dizginlerine asılıp gözlerini ileri diktiler.

Hemen hemen daire biçiminde ve havuz kadar düz bir açıklık vardı önlerinde. Koyu renkli ağaçlar dairenin çevresinde sütunlar gibi dik ve birbirlerini kıskanırcasına sıktı. Açıklığın ortasında ev kadar kocaman, esrarlı bir kaya yükseliyordu. Kaya ustalıkla ve bilgelikle yontulmuş bir biçimdeydi, ama yine de insanın belleğinde öyle bir biçim olamazdı. Kayanın üzeri yumuşacık, yeşil bir yosun tabakasıyla kaplıydı. Erimiş ve kendi üstüne akmış bir mihrap gibi. Kayanın bir yanında küçük kara bir mağara vardı, mağaranın içinden küçük bir dere sessizce akıyor, açıklığı geçip öteki uçtaki çalılar arasında gözden kayboluyordu. Derenin yanında kocaman bir kara boğa, ön ayakları altına kıvrılmış halde yatmaktaydı. Alnında parlak halkalar olan boynuzsuz bir boğa. Üç adam açıklığa girdiklerinde boğa geviş getirmekte ve yeşil kayaya bakmaktaydı. Başını çevirip kenarları kızıl gözleriyle adamlara baktı. Sonra homurdandı, dizleri üstünde doğruldu, çalılıkların arasına dalıp kendine bir yol açtı. Adamlar onun kamçı gibi savrulan kuyruğunu ve neredeyse dizlerine kadar inen uzun, kara yumurtalık torbasını gördüler. Hayvan bir anda gözden kayboldu, çalılar arasında uzaklaştığı duyuldu.

Bunların hepsi bir dakikada olup bitmişti.

«Bizim boğamız değil bu!» diye bağırdı Thomas. «Bunu daha önce hiç görmemiştim.» Sonra huzursuzlukla baktı Joseph'e. «Bu yeri de daha önce gör-

medim. Buradan hoşlandığımı sanmıyorum.» Sesi titriyordu. Kolunun altında sımsıkı tuttuğu rakun çırpınıyor, sahibini ısırıyor, kaçmaya çalışıyordu.

Joseph'in iri açılmış gözleri açıklığı tümüyle kavrıyordu. Oradaki tek tek şeyleri görmüyordu. Çenesi ileri fırlamıştı. Göğsünü derin bir soluklа doldurup kollarının ve omuzlarının kaslarını gerdi. Dizginleri bırakmış, ellerini eyerin üstünde kavuşturmuştu.

«Biraz sus, Tom,» dedi yumuşak bir sesle. «Bir şey var burada. Sen bundan korkuyorsun, ama ben onu biliyorum. Bir yerlerde, belki eski bir düşte gördüm ben burasını, ya da bu yerin duygusunu hissettim.» Elleri iki yanına düşmüş, fısıltıyla konuşuyordu. «Kutsal bir yer burası... ve de eski. Çok eski... ve kutsal.» Açıklıkta çıt çıkmıyordu. Gökyüzünde, ağaçların hemen üstünde bir şahin dönüp duruyordu.

Joseph döndü. «Juanito, sen burasını biliyordun. Daha önce de gelmiştin buraya.»

Juanito'nun açık mavi gözleri nemlenmişti. «Beni buraya annem getirmişti, senor. Annem Kızılderiliydi. Ben küçük bir çocuktum, annem de hamileydi. Buraya gelip kayanın dibine oturdu. Uzun bir süre oturdu, sonra da kalktık gittik. Annem Kızılderiliydi, beyim. Kimi zaman yaşlıların hâlâ buraya geldiklerini düşünürüm.»

«Yaşlılar mı?» diye Joseph hemen sordu. «Hangi yaşlılar?»

«Yaşlı Kızılderililer, senor. Sizi buraya getirdiğim için üzgünüm. Ama buraya bu kadar yakın gelmişken içimdeki Kızılderili beni buraya gelmeye zorladı.»

«Çabuk gidelim buradan!» diye bağırdı Thomas heyecanla. «İnekleri bulmamız gerek.» Joseph onun sözünü dinleyerek atını çevirdi. Ancak sessiz açıklıktan çıkıp patikaya girdiklerinde ağabeyini yatıştıran bir sesle, «Korkma, Tom,» dedi. «Orada güçlü, tatlı ve iyi bir şey var. Orada yiyecek gibi, soğuk su gibi bir şey var. Şimdilik bunu unutalım, Tom. Ama bir zaman, bir ihtiyacımız olduğunda yine oraya gider ve oradan besleniriz.»

Üç adam susup ineklerin çıngırak seslerine kulak verdiler.

7

Monterey'de öfkeli bir filozof ve tartışma uğruna Marksist olan McGreggor adında bir saraç yaşardı. Yıllar adamın öfkeli fikirlerini yumuşatmamış, Marksın o sakin Ütopyasını da çok gerilerde bırakmıştı. Çenesini sürekli kasmaktan ve ağzını dünyaya karşı büzmekten McGreggor'un yanaklarında uzun ve derin kırışıklıklar vardı. Gözleri aksilikle sarkıyordu. Haklarına müdahale edildiği gerekçesiyle komşularına davalar açardı. Yasaların kendi haklarını yerine getirmekte ne kadar yetersiz kaldığını her gün yeniden keşfederdi. Kızı Elizabeth'i sertliğiyle yıldırmaya çalışmış ama annesiyle olduğu gibi onunla da başarısızlığa uğramıştı. Elizabeth de dudaklarını sımsıkı kapatır ve fikirlerini hiç dile getirmeyerek babasının tartışmalarının dışında kalırdı. Yaşlı adam kızının böylece ne olduğunu bilemediği önyargılarını kendi önyargılarıyla delik deşik edemediği için öfkeden ne yapacağını bilemezdi.

Elizabeth güzel bir kızdı, çok da dediğim dedikti. Saçları kıvırcık, burnu küçük, çenesi babasına karşı sürekli inadından kasılıydı. Güzelliği gözlerindeydi. Ayrık gri gözleri öylesine gür kirpikliydi ki, çok uzak ve doğaüstü bir bilgiyi saklar gibiydiler. Uzun boyluydu, çok zayıf değildi, ama güçlü ve ince yapılı, sinirli bir enerjiyle gergindi. Babası kıza kusurlarını, ya da daha doğrusu kendisinin onda kusur o'arak gördüğü şeyleri sayıyordu.

«Annene hiç benzemiyorsun. Zihnin kapalı senin. Bir damla mantık yok. Yaptığın her şeyi duygularına göre yapıyorsun. Anneni al ele, yaylalıydı o; anası babası perilere inanırlardı. Ona bunu alay eder gibi söylediğimde pencere gibi kapanıverirdi ağzı. 'Bazı şeyler mantığa sığmaz, ama yine de vardır,'

derdi. Yemin ederim ki anan ölmeden senin de kafanı peri masallarıyla doldurmuştur.»

McGreggor kızının geleceğinin tablosunu da çiziverdi. «Kadınların kendi ekmeklerini kazanacakları zamanlar gelecek. Bir kadının bir meslek öğrenmemesi için hiçbir neden yok. Seni ele alalım istersen: Senin gibi bir kızın para kazanacağı ve önüne ilk çıkan erkekle evlenmeyeceği günler çok uzak değildir artık.»

Ne var ki Elizabeth öğretmen olmak için ilçe sınavlarına çalışmaya başladığında McGreggor yine de şaşırıp kalmıştı. Yumuşamıştı birdenbire. «Çok gençsin daha, Elizabeth, henüz on yedi yaşındasın.» dedi. «Kemiklerine biraz sertleşme fırsatı tanı.» Elizabeth başarı kazanmışçasına hafifçe gülümsedi ve hiçbir şey söylemedi. En küçük bir sözün bile üzerine ezici bir tartışmayı çektiği bu evde sessiz kalabilmesini öğrenmişti.

Hevesi bir kız için öğretmenlik çocuklara ders vermekten daha fazla bir şeydi. On yedi yaşına basınca ilçe sınavlarına girip serüvenlere atılabilirdi. Evini terk etmenin, kendisini çok iyi tanıyan insanların bulunduğu kasabasını terk etmenin en kabul edilebilir yoluydu bu. Genç bir kızın kolayca yıkılabilir onurunu korumanın da yoluydu. Gönderileceği topluluk için de bir bilinmeyen insan, esrarlı ve arzulanan bir kişi olurdu. Elizabeth aritmetik ve şiir bilirdi, biraz Fransızca okur ve konuşmalarına ara sıra bir iki sözcük katardı. Çamaşırlarının ipe asıldığında görülebileceği gibi ipekli iç çamaşırları bile vardı. Sıradan bir insanda kendini beğenmişlik simgesi gibi sayılacak bu şeyler bir öğretmende hayranlık duyulan ve beklenen şeylerdi. Öğretmenin kültürel olduğu kadar toplumsal bir kişiliği de vardı, bölgesine belirli bir entelektüel ve kültürel hava verirdi. Aralarında yaşamaya gittiği insanlar bebeklik adını bilmiyorlardı. Artık 'Bayan' lâkabını da kazanmıştı. Bir esrar ve eğitim pelerinine bürünmüş gibiydi ve henüz on yedi yaşındaydı. Altı ay içinde bölgenin en gözde bekârıyla evlenemezse kendisini dünya çirki-

ni sayabilirdi. Çünkü bir öğretmen bir erkeğe toplumda yükselme sağlardı. Öğretmenin çocukları sıradan cocuklardan daha zeki olarak kabul edilirlerdi. Öğretmen istediği takdirde öğretmenlik evliliğe doğru kesin ve kurnazca bir adımdı.

Elizabeth McGreggor çoğu öğretmenden daha kültürlüydü. Matematik ve Fransızcanın yanısıra Plato ve Lucretius'dan yazılar okumuştu, Aeschylus, Aristophanes ve Euripides'in bazı eserlerinin adlarını bilirdi ve Homer ile Virgil'e dayanan klasik bir temeli vardı. Sınavları kazandıktan sonra Nuestra Senara okuluna atanmıştı. Bu yerin ıssızlığı Elizabeth'in hoşuna gitmişti. Bildiği şeyleri düşünmek, her birini yerli yerine koymak ve bunlardan yepyeni bir Elizabeth McGreggor çıkarmak istiyordu. Meryem Ana kasabasında Gonzales ailesinin evinde pansiyoner olmuştu.

Yeni öğretmenin genç ve çok güzel olduğu haberi vadiye hemen yayıldı. Elizabeth evden çıktığında, okula ya da bakkala giderken hep boş, ama ya saatlerine dikkatle bakan ya da uzaklarda bir noktaya gözlerini dikmiş, ya da sigara saran gençlerle karşılaşmaya başladı. Ancak bu Elizabeth'le ilgilenen boş insanlar arasında zaman zaman garip biri de ortaya çıkıyordu. Uzun boylu, kara sakallı, keskin mavi gözlü bu adam, kendisi geçerken sanki gözleri elbiselerini delip vücudunu görüyormuş gibi baktığından Elizabeth'i rahatsız etmekteydi.

Joseph yeni öğretmeni duyar duymaz giderek daralan halkalar halinde kızın çevresinde dolaşmaya başlamıştı. İşte şimdi sonunda Gonzales'lerin halı kaplı, saygın bir yer olan misafir odasında Elizabeth'in karşısındaydı. Resmi bir ziyaretti bu. Kızın yüzünde resmi, hatta aksi denilebilecek bir ifade vardı. Eteğini dizlerinin üstünde durmadan düzeltmesi olmasa sakin bile denilebilirdi. Arada bir başını kaldırıp Joseph'in sorgu dolu gözlerine bakıyor, sonra bakışlarını kaçırıyordu.

Joseph siyah bir elbise ile yeni çizmelerini giymişti. Saçı sakalı düzelti'miş, tırnakları elinden geldiğince temizlenmişti.

O keskin, kıpırtısız gözlere bir an bakan Elizabeth, «Şiir sever misiniz?» diye sordu.

«Evet... evet, severim, okuduğum kadarıyla yani.»

«Yunanlılar gibi, Homer gibi çağdaş şairler yok artık, Bay Wayne.»

Joseph'in yüzünde bir sabırsızlık dalgası dolandı. «Hatırlıyorum.» dedi. «Hatırlıyorum elbette. Bir adam bir adaya gitmiş ve orada domuza dönüşmüştü.»

Elizabeth'in ağzının kenarları kıvrıldı. Bir an için öğrencisinden çok uzak ve onun çok üstünde bir öğretmen oluvermişti.

«Odyssey o,» dedi. «Homer'in milattan önce dokuz yüz yıllarında yaşadığı sanılıyor. Tüm Yunan edebiyatı onun etkisinde kalmıştır.»

«Bayan McGreggor, bunu yapmanın bir yolu var ama ben bilmiyorum. Bazı insanlara doğuştan gelir bu. Ben öyle değilim ama. Buraya gelmeden size neler söyleyeceğimi düşünmeye çalıştım, ama daha önce böyle bir şey yapmadığım için bunun yolunu bulamadım. Arada oyalanmakla geçirilmesi gereken bir süre var ve ben bunu bilmiyorum. Üstelik çok gereksiz şeyler olarak görüyorum bunları.»

Elizabeth adamın gözlerine yakalanmıştı şimdi, konuşmasının heyecanıyla şaşkına dönmüştü. «Neden söz ettiğinizi hiç anlayamadım, Bay Wayne,» dedi. O bilgi koltuğundan aşağı edilmişti ve bu düşüş kızı korkutmuştu.

«Tuttuğum yolun baştan aşağı yanlış olduğunu biliyorum,» dedi Joseph. «Başka bir yol bilmiyorum ama. Bakın, Bayan McGreggor, kafamın karışacağından, ne dediğimi bilemeyeceğimden korkuyorum. Karım olmanızı istiyorum ve bunu da anladınız sanıyorum. Ağabeylerimle altı yüz kırk dönüm toprağımız var. Kanımız temizdir. Ne istediğinizi bilebilirsem size karşı çok iyi olacağıma inanıyorum.»

Joseph konuşurken bakışlarını indirmişti. Şimdi başını kaldırıp kızın yüzünün kızardığını ve çok zavallı bir halde gördündüğünü fark etti. «Sanırım her

şeyi berbat ettim. Şimdi aklım çok karışık ama söyleyeceğimi de söyledim. Ben şimdi gidiyorum, Bayan McGreggor. Bu utanmanız geçince yine geleceğim.» Joseph iyi geceler bile dilemeden evden çıktı, atına atladığı gibi gecenin içinde kayboldu gitti.

Boğazında bir utanma yangısı, bir sevinç vardı. Ağaçlıklı nehir yatağına gelince üzengileri üstünde yükseldi, boğazının yanmasını geçirmek için olanca sesiyle bağırdı. Sesi yankı vermişti. Gece kapkaraydı; sis yıldızların ışığını hafifletiyor, gecenin gürültülerini boğuklaştırıyordu. Joseph'in çığlığı koskoyu sessizliği yırtmış, kendisini de korkutmuştu. Bir süre atının üstünde kıpırtısız otururken soluk soluğa kalmış olan hayvanın gövdesinin kabarıp alçaldığını hissetti.

«Bu gece çok sessiz,» diye söylendi. «Hiç etkilenmedi bile. Bir şeyler yapmalıyım.» Bir işarete gerek olduğunu, zamanın anlam kazanması gerektiğini düşünüyordu. Bu geçen anı kendisinden bir şeyle damgalamalıydı, yoksa zaman geçecek ve kendisinden hiçbir şey almayacaktı. Şapkasını çıkartıp karanlığa fırlattı. Ama yeterli değildi bu. Eyere asılı duran kamçısını kaptığı gibi bir anlık bir acı duymak için şiddetle dizine indirdi. Hayvan yana kaydı kamçının şaklamasıyla, sonra geriledi. Joseph kamçısını çalıların arasına attı, atı güçlü dizlerinin baskısıyla kontrol altına aldı. Hayvan sakinleşince de çiftliğe doğru sürdü. Joseph soğuk havayı boğazına doldurmak için ağzını açtı.

Elizabeth adamın arkasından kapının kapanmasını izlemişti. «Kapının altındaki yarık çok büyük,» diye düşündü. «Rüzgâr esince olduğu gibi içeri dolacak soğuk hava. Başka bir eve mi taşınsam acaba?» Eteğini sıkıca bastırdı, sonra parmağını kumaşın üstünde gezdirerek bacaklarının biçimini ortaya çıkardı. Parmaklarını dikkatle inceledi bir süre.

«Hazırım,» diye söylendi. «Şimdi onu cezalandırmaya hazırım artık. Aptal bir köylü o. Sersemin biri. Terbiye diye bir şey bildiği yok. Bir işi yolu yordamıyla yapmayı bilmiyor. Terbiye diye bir şeyin ol-

duğunun bile farkında değil herhalde. Üstü başı da berbat.» Vereceği cezayı düşündü, başını salladı. «Oyun oynamayı bilmiyormuş. Benimle evlenmek istiyormuş. Hayatım boyunca o bakışlara katlanmak zorunda kalacağım. Sakalı da serttir herhalde, ama sanmıyorum. Hayır hayır, hiç sanmıyorum. Doğrudan doğruya konuya girmek çok iyi bir şey. Elbisesi... sonra elini bana değdirecek...» Düşünceleri kaçıyordu oradan. «Ne yapmam gerekir acaba.» Gelecekte bir hareket yapması gereken kendisi, Elizabeth için tepkilerini pek anlayamadığı bir yabancıydı. Yukarı yatak odasına çıkıp soyundu. «Gelecek sefere avuç içine bakmalıyım. O zaman anlarım.» Ciddi ciddi başını sallayıp yüzsütü yattı ve ağladı. Ağlamak sabah esnemek gibi tatmin edici ve zevkli bir şeydi. Bir süre sonra kalktı, lambasını söndürdü, kadife kaplı küçük sallanan koltuğu pencerenin yanına çekti. Dirseklerini pervaza dayayıp geceye baktı. Havada sisli bir nemlilik vardı şimdi, sokağın ilersinde ışıklı bir pencerenin çevresi ışıktan bir hale ile çevriliydi.

Elizabeth aşağı bahçede sessiz bir hareketlilik sezince eğilip baktı. Bir sıçrama sesi, boğuk bir hırıltı, ardından kemiğin kırılırken çıkardığı ses. Karanlığa gözleri alışınca ağzında küçük bir yaratık olan bir kedinin süzülerek geçtiğini gördü. Başının üzerinde heyecanlı bir yarasa dolaşıyordu.

«Şimdi nerede acaba,» diye düşündü kız. «At sırtında evine gidiyordur, sakalı da rüzgârda dalgalanıyordur. Eve döndüğünde çok yorulmuş olacak. Ben ise burada dinleniyorum ve hiçbir şey yapmıyorum. Oh olsun işte!» Köyün öteki ucunda, meyhanenin olduğu yerden bir armonika sesi geliyordu. Müzik sesi yaklaştıkça yorgun bir içkişi kadar tatlı ve umutsuz bir ses eşlik etmeye başladı.

«Maxwellton'un kızları güzeldir...»

Yalpalayan iki kişi geçiyordu. «Kes! Yanlış melodi çalıyorsun. O lânet Meksika melodilerini sokma araya. Haydi... *Maxwellton'un kızları güzeldir*... Yine yanlış oldu.» Adamlar durakladılar. «Keşki o lânet çalgıyı ben çalabilseydim.»

«Denevebilirsiniz, senor.»

«Ne denemesi be! Kaç kere denedim, biliyor musun? Ben çaldığımda geğiriyor gibi oluyor.» Adam yine durdu.

«Bu Maxwellton'u bir daha deneyelim mi, senor?» Adamlardan biri bahçe çitine doğru yürüyordu. Elizabeth adamın pencereye baktığını gördü.

«Gel aşağı,» diye yalvardı adam. «Lütfen gel aşağı.» Elizabeth kıpırdamaktan korkarak oturuyordu. «Bu cholo'yu evine gönderirim.»

«Senor, bana 'cholo' demeyin!»

«Eğer aşağı gelirsen bu beyi evine gönderirim. Çok yalnızım.»

«Hayır,» dedi Elizabeth. Sesi kendisini ürkütmüştü.

«Aşağı inersen sana, şarkılar söylerim. Din'e bak ne güzel şarkı söylerim ben. Pancho, *Sobre Los Olas*'ı çal, çabuk.» Adamın sesi buharlaşmış altın gibi doldurdu havayı. Sesinde inanılmaz derecede tat veren bir hüzün vardı. Şarkı öylesine hafif bir sesle sona ermişti ki Elizabeth duyabilmek için yarıbeline kadar eğilmişti pencerede. «Şimdi gelecek misin? Seni bekliyorum.»

Elizabeth şiddetle titredi, uzanıp pencereyi aşağı çekti. Camın ardından duyuluyordu adamın sesi.

«Gelmeyecek, Pancho. Yandaki eve ne dersin?»

«Yaşlılar var orada, senor. Seksen yaşında falan.»

«Peki ya ondan sonrakinde?»

«Eh olabilir... küçük bir kız, on üçünde.»

«On üç yaşındaki küçük kızı bir deneyelim öyleyse. Haydi... *Maxwellton'un kızları güzeldir...*»

Elizabeth örtüyü başından aşağı çekmişti, korkudan tir tir titriyordu.

«Gidecektim,» diye düşündü. «Bir daha çağırsaydı korkarım gidecektim.»

Joseph Elizabeth'i bir daha ziyaret etmek için aradan iki hafta geçmesini bekledi. Sonbahar hızla yaklaşıyor, gökyüzü sisten kurşunileşiyordu. Okyanus yönünden her gün koca koca pamuk yığınları gibi bulutlar gelip bir süre tepelerin üzerlerine oturuyorlar, sonra yeniden denize dönüyorlardı. Sürüler halinde kızıl kanatlı karatavuklar tarlalar üzerinde manevralar yapıyorlardı. İlkbahar ve yazda görünmeyen güvercinler saklandıkları yerlerden çıkmışlar, çitlerin ve kuru ağaçların üzerine tünemişlerdi. Sonbaharın tozdan peçesi ardında doğan ve batan güneş, doğarken ve batarken kıpkızıldı.

Burton karısını alıp Pacific Grove'da dini bir toplantıya gitmişti. «Bir ayı nasıl kışı karşılamak için durmadan yemek yerse o da Tanrı ile midesini öyle dolduruyor,» dedi Thomas.

Thomas kış yaklaştığı için kederliydi. İçine sığınacağı bir mağara bulamadığı yağışlı ve rüzgârlı zamanlardan korkuyordu sanki.

Çiftlikteki çocuklar Noelin çok uzak olmadığını düşünmeye başlamışlardı. Bu kutsal günün azizlerinin en sevdikleri davranış biçimlerinin ne olduğu hakkında Rama'ya gizli kapaklı sorular soruyorlardı. Rama da onların bu korkularıyla gönlünü eğlendirmekteydi.

Benjy tembelcesine hastaydı. Genç karısı ona neden kimsenin önem vermediğini anlamaya çalışıyordu.

Çiftlikte yapacak bir iş de kalmamıştı. Tepelerin eteklerindeki uzun ve kuru otlar bütün kış boyunca hayvanları beslemeye yeterliydi. Ambarlar atlar için samanla tepeleme doluydu. Joseph zamanının çoğunu meşenin altında oturup Elizabeth'i düşünmekle geçiriyordu. Kızın oturuşunu, ayaklarını bitiştirmesini, başını dimdik tutuşunu hatırlıyordu. Sanki başı uçmaktan ancak vücuduna bağlı olmakla kurtuluyormuş gibi. Juanito gelip yanına oturdu, gizlice Joseph'in yüzüne bakıp onun ne halde olduğunu anlamaya ve taklit etmeye çalıştı.

«Bahar gelmeden evlenebilirim, Juanito,» dedi Joseph. «Buraya evime bir kadın gelebilir. Yemek zamanı küçük bir çıngırak çalar... İnek çıngırağı değil. Ona küçük gümüş bir çıngırak alırım. Yemek zamanları onu çalar, Juanito.»

Böyle bir sırrın kendisine açılmasından gurur duyan Juanito da kendi sırrını açtı. «Ben de, senor.»

«Evlenmek mi, Juanito? Sen de mi?»

«Evet, senor. Alice Garcia. Büyükbabalarının Kastilya'lı olduğunu kanıtlayan bir belge var ellerinde.»

«Bak buna sevindim işte, Juanito. Sana burada hep birlikte bir ev yaparız, göçebelikten vazgeçer, burada yaşarsın.»

Juanito mutlulukla kıkırdadı. «Benim de kapımın önünde bir çıngırağım olur, senor. Ama benimki inek çıngırağı olsun. Sizinkini duyup yemeğe gitmem doğru olmaz elbette.»

Joseph başını arkaya atıp ağacın içiçe geçmiş dallarına bakarak gülümsedi. Elizabeth hakkında birşeyler fısıldamayı çok düşünmüştü ama sonra böyle saçmasapan bir şeyi yapmaktan duyduğu utanç bu davranışını engellemişti.

«Ben yarından sonra kasabaya ineceğim, Juanito. Sanırım sen de benimle gelmek isteyeceksin.»

«Elbette, senor. Arabayı ben sürerim, siz de 'Benim arabacım o, iyi bir sürücüdür, atlardan anlar, ben kendim hiç araba sürmem' dersiniz.»

Joseph çobana bakıp güldü. «Benim de senin için aynı şeyi yapmamı istersin herhalde.»

«Ne münasebet, senor, asla!»

«Erkenden gideriz, Juanito. Böyle günler için yeni bir elbise gerek sana.»

Juanito kulaklarına inanamayarak baktı adama. «Bir elbise mi, senor? Tulum falan değil yani. Ceketli bir elbise mi?»

«Elbette, bir ceket bir yelek ve düğün hediyesi olarak da yeleğe bir saat zinciri.»

Bu kadar çok fazlaydı. «Senor, benim yapacak

bir işim var,» dedi Juanito. Samanlığa doğru yürüdü. Elbiseyi ve saat kösteğini epey düşünmek gerekirdi. Böyle bir şeyi giymenin de bir yolu yardamı vardı ve bunu düşünüp talim etmek gerekirdi.

Joseph ağaca yaslandı, gülümsemesi yavaş yavaş uçup gitti gözlerinden. Yine dallara baktı. Bir eşekarısı sürüsü başının üstündeki dalda toplanmışlar kovanlarını yapmaya çalışıyorlardı. Joseph birden camlar arasındaki o düzlüğü hatırladı. Orasını en küçük ayrıntısına kadar hatırlıyordu. Yosun kaplı o garip taş, çevresini çalılıklar sarmış, içinden sessiz duru su akan karanlık mağara... Suyun içinde yosunlar akıntıyla sallanıyorlardı. Joseph birden oraya gitmek, o kayanın dibinde oturmak, yumuşacık yosunları okşamak istedi.

«Acıdan, kederden ya da korku ve düşkırıklığından kaçacak bir yer olur orası,» diye düşündü. «Ama şu anda böyle bir ihtiyacım yok. Kaçmamı gerektirecek böyle şeylerim yok benim. Ama arasını hatırlamalıyım. Canımı sıkan bir şeyden kurtulmak istersem oraya giderim.» Sonra ağaçların ne kadar yüksek olduklarını, sakinliğin neredeyse elle tutulabilir bir şey olduğunu hatırladı. «Kaynağın nerede olduğunu öğrenmek için mağaranın içine bir göz atmalıyım,» diye düşündü.

Juanito ertesi gününü koşum takımı, iki at ve araba ile uğraşarak geçirdi. Yıkadı, parlattı, tımar etti, süpürdü. Sonra bir yerini eksik yapmışımdır korkusuyla hepsine yeniden başladı. Arabanın kenarındaki bakır top gözleri kamaştırırcasına parlıyordu, her toka gümüştendi sanki, koşum takımları yepyeni gibi parlıyordu. Kamçının ortasında kırmızı kurdeleden bir fiyonk vardı.

Büyük günün sabahı yeni yağladığı arabada hiçbir gacırtı olmaması için her şeyi yeniden gözden geçirdi. Sonra Joseph ile öğle yemeğine gitmeden atları gölgeye çekti. İkisi de pek bir şey yememişlerdi, bir iki dilim ekmeği süte batırıp yemek yetmişti bile. Yemeklerini bitirince birbirlerine bakıp başlarını salladılar ve sofradan kalktılar. Benjy ara-

bada sabırsızlıkla kendilerini bekliyordu. Joseph kızdı.

«Senin gitmemen gerek, Benjy. Hastalıktan yeni kalktın.»

«İyileştim artık.»

«Ben Juanito'yu alıyorum, sana yer yok arabada.»

Benjy gülümsedi. «Ben arkada otururum.» Arabacı yerinden kayıp arkaya tahtalar üzerine uzandı.

Araba tekerleklerinin çukurlar açtığı yolda sallana sallana yola koyuldular. Benjy'nin de kendilerine katılmasıyla biraz sıkılmışlardı. Joseph arkasına döndü. «İçki içmemelisin Benjy. Hasta olduğunu unutma.»

«İçecek falan değilim, yeni bir saat almaya gidiyorum.»

«Dediğimi unutma, Benjy, içmeni istemiyorum.»

«Ağzıma bir yudum bile koymayacağım, Joe.»

Joseph sonunda pes etti. Benjy'nin kasabaya ayak bastıktan bir saat sonra sarhoş olacağını biliyordu ve bunu önlemek için hiçbir şey yapamazdı.

Irmak boyundaki çınarlar yapraklarını dökmeye başlamışlardı. Yol kuru yapraklarla örtülüydü. Joseph dizginleri koyverdi, atlar tırısa kalktılar, nalları yumuşacık yaprak yığınlarına gömülüyordu.

Elizabeth Joseph'in sesini işittiğinde kapı önündeydi, adam eve girince aşağı inebilmek için hemen yukarı koştu. Joseph Wayne'den korkuyordu. Son gelişinden beri onu düşünmeden bir an bile geçirmemişti. Ondan nefret etse de evlenme teklifini nasıl geri çevirebilirdi? Reddederse feci bir şey olurdu belki de; Joseph ölürdü belki, ya da kendisini döverdi. Odasında, salona inmeden önce kendini korumak için bütün bilgisini gözden geçirdi; cebir, Sezar'ın İngiltere'ye ayak bastığı tarih, İznik kongresi ve être fiilinin çekimi. Joseph'in bildiği tek tarih herhalde 1776'ydı. Cahil bir adamdı aslında. Kızın dudakları horgörüyle kıvrıldı. Gözleri sertleşti. Ona okulda ukâla bir öğrenciymiş gibi haddini bildirecekti. Elizabeth bluzunun eteğine tam olarak girip

girmediğini kontrol için parmağını belinin çevresinde dolaştırdı, saçlarını düzeltti, dudaklarını renklendirmek için elinin tersiyle ağzını sıkıca ovuşturdu, son olarak da lambayı söndürdü. Joseph'in ayakta beklediği salona kraliçeler gibi girdi.

«İyi akşamlar,» diye söze başladı. «Geldiğinizi söylediklerinde kitap okuyordum. *Pippa Posses,* Browning'in. Browning'den hoşlanır mısınız, Bay Wayne?»

Joseph heyecanla elini saçları arasına sokunca o kadar titizlikle yaptığı ayrımı berbat etti. «Karar verdin mi?» diye sordu. «Sana ilk bunu sormalıyım. Browning'in kim olduğunu bilmiyorum.» Kıza öyle aç, öyle yalvaran gözlerle bakıyordu ki Elizabeth'in o üstünlüğü birden sönüverdi, bildiği gerçekler yuvalarına çekildiler.

Ellerini çaresizlikle iki yana açtı. «Bil..bilmiyorum...»

«Yine gidiyorum öyleyse. Daha hazır değilsin. Browning konusunda konuşmak dışında yani. Belki de arabayla gezmek istersin. Arabayla geldim de.»

Elizabeth yürünen yerlerdeki tüylerin dökülmüş olduğu yeşil halıya baktı, bakışları Joseph'in parlak çizmelerine kaydı. Çizmeler siyah değil de gözalıcı yeşil, mavi ve mor renklerle parıldıyordu. Elizabeth'in aklı çizmelere takılınca bir an rahatladı. «Cila boyatmış,» diye düşündü. «Herhalde çok eskiden bir şişe almış ve tıpasını açık unutmuştu. Böylece boyayı oluşturan renkler ayrışmış. Kapağı açık kalınca siyah mürekkep de öyle olur. Bunu bilmiyor sanırım, ben de söylemeyeceğim ama. Söylersem hiçbir özel şeyim kalmaz sonra.» Adamın neden ayaklarını hiç kıpırdatmadığını merak etti.

«Nehir boyunca gezebiliriz,» dedi Joseph. «Nehir iyidir ama yürüyerek geçmek çok tehlikelidir. Taşlar kaygandır çünkü. Hiçbir zaman yürüyerek geçmeye kalkışmamalısın. Ama arabayla gidebiliriz oraya.» Joseph kıza tekerleklerin kuru yaprakları ezerken nasıl bir ses çıkardıklarını, demir ile taş sürtününce nasıl canavar dilini andıran uzun

mavi bir kıvılcım çıktığını anlatmak isterdi. O gece gökyüzünün çok alçak, insanın başını göklerde yıkayacağı kadar alçak olduğunu anlatmak isterdi. Ama böyle şeyleri söylemenin bir yolu yok gibiydi. «Gelmeni isterim,» dedi. Kıza doğru bir adım atınca Elizabeth'in aklının bulduğu güvenliği de yok etmiş oldu.

Elizabeth'in içinden birden neşelenmek geldi. Elini utanarak erkeğe uzattı, ceketinin kolunu okşadı. Sesini gereksiz yere yükselterek, «Gelirim,» dedi. «Hoşuma gider bu sanırım. Öğretmek çok yorucu bir iş. Temiz havaya çıkmam gerek.» Ceketini almak için yukarı koşarken içinden bir şarkı mırıldanıyordu. Merdiven sahanlığında da Maypole dansında küçük kızların yaptıkları gibi ayağını iki kere uzattı çekti. «İşte artık dönüş yok,» diye düşündü. «Gece tek başımıza bizi arabayla giderken görecekler, bu da nişanlandığımızı gösterir.»

Joseph merdivenin altında durmuş, yukarı bakıyor, kızın yeniden görüneceği anı bekliyordu. Kızın incelemesi için vücudunu açıp göstermek geliyordu içinden. Böylece kız bütün gizli şeylerini, hatta kendisinin orada olduğunu bilmediği şeyleri bile görebilecekti.

«Doğrusu bu,» diye düşündü. «O zaman o da benim nasıl bir insan olduğumu öğrenir, bunu bildiği takdirde de benim bir parçam olur.»

Elizabeth sahanlıkta durup erkeğe gülümsedi. Omzuna uzun mavi bir pelerin atmıştı. Saçları da hafifçe dalgalanmış, mavi yüne karışmış gibiydi. Joseph o dağınık saçları görünce içinde dayanılmaz bir sevecenlik uyandı. Güldü. «Atlar solmadan gel haydi,» dedi. «Ya da bu an kaçmadan. Yani Jucnito'nun koşumlara koyduğu cilâlar uçup gitmeden demek istedim.»

Kapıyı açtı kızın geçmesi için, sonra atları çözmeden arabaya binmesine yardım etti. Atlar oldukları yerde canlı canlı hareket ettiklerinde de pek sevindi.

«Üşümüyorsun ya?» diye sordu.

«Hayır.»

Atlar tırısa kalktılar. Joseph elleriyle kollarıyla bir hareket yapınca iri yıldızları ve gökkubbenin tümünü, toprağı, kırık kırık dalgalar olan dağları, fırtınayı canlandırabildiğini fark etti. Bu gibi şeyleri anlatacak sözcükler olup olmadığını düşündü.

«Geceyi severim,» dedi. «Gündüzden daha güçlüdür.»

Erkekle karşılaştığı andan beri Elizabeth onun kendi sınırları belli ve güçlendirilmiş kişiliğine olan saldırılarını püskürtmeye hazırdı. Ancak şimdi çok garip ve beklenmedik bir şey olmaktaydı. Belki de sesinin tonu, sözcüklerinin ima ettiği şeyler bunu yapmış, Elizabeth'in duvarları alaşağı olmuştu. Parmaklarıyla erkeğin koluna dokundu, zevkle titreyerek çekti elini. Sık sık solumasının yanısıra boğazı da tıkanıyordu. «Benim bir at gibi soluduğumu duyacak, ne ayıp,» diye düşündü. Ama sonra umursamadığını bildiğinden kıs kıs güldü. Beyninin kıvrımları arasında gizli tuttuğu o düşünceler bir bir açığa çıkıyorlardı. Kız onların, o ana kadar inandığı gibi, sümüklü böcekler gibi kötü ve iğrenç şeyler olmadıklarını, her nasılsa hafif, neşeli ve kutsal şeyler olduklarını görebiliyordu.

«Dudaklarını göğsüme bastırsa mutlu olurdum,» diye düşündü. «İçimdeki mutluluk dayanamayacağım kadar bir baskı yapardı. Göğsümü her iki elim'e tutup dudaklarına uzatırdım.» Kendini bunu yaparken görür gibi oldu, vücudunun sıcak sıvıları onun dudaklarına doğru akarken neler hissedeceğini anladı.

Atlar homurdanarak yolun kenarına çekildiler. Karşılarında kara bir gölge duruyordu. Juanito hemen arabanın yanına gelip Joseph'e, «Eve mi gidiyorsunuz, senor? Sizi bekliyordum,» dedi.

«Hayır, Juanito, bir süre daha buradayım.»

«Yine beklerim, senor. Benjy sarhoş.»

Joseph huzursuzca kıpırdandı oturduğu yerde. «O'yle olacağını biliyordum.»

«O da bu yolda, senor. Az önce sesini duydum,

şarkı söylüyordu. Willie Romas da sarhoş. Willie mutlu. Bu gece birini öldürür belki de.»

Joseph'in dizginleri sımsıkı tutan elleri ayışığında bembeyazdı. Atlar gemlerden kurtulmak için başlarını ileri uzattıklarında onun da elleri ileri çekiliyordu.

«Benjy'yi bul,» dedi acı bir sesle. «İki saate kadar gitmeye hazır olurum.» Atlar ileri fırladılar, Juanito karanlığa gömüldü kaldı.

Arkasına saklandığı duvar artık yıkıldığı için Elizabeth Joseph'in mutsuzluğunu hissediyordu. «Bana anlatacak derdini, ben de ona yardım edeceğim,» diye düşündü.

Joseph kaskatı oturuyordu; sımsıkı ellerinin dizginleri gerdiğini hisseden atlar da adımlarını ağırlaştırdılar. Nehir kıyısındaki kara ağaçlara yaklaşırlarken çalılar arasından Benjy'nin sesi duyuldu.

«Estando bebiendo de vino,
Pedro, Rodarte y Simon...»

Joseph kamçıyı yerinden çıkardı atları vahşice kamçıladı ve sonra hayvanların sıçramalarını denetim altında tutmak için dizginlere olanca gücüyle asıldı. Benjy'nin sesini duyan Elizabeth ağlamaya başlamıştı. Joseph sert toprak üstünde nallar bir tırıs temposuna inene kadar asıldı dizginlere.

«Kardeşimin ayyaş olduğunu söylemedim sana. Ailemi tanıman gerekecek. Kardeşim ayyaştır. Yani herhangi bir insan gibi arasıra gidip içer, sarhoş olur demek istemiyorum. Benjy'nin içinde bir hastalıktır bu.» Dimdik ileri bakıyordu. «O şarkı söyleyen kardeşimdi işte.» Kızın ağlarken sarsılan vücudunun kendi vücuduna değdiğini hissediyordu. «Seni artık eve götürmemi ister misin?»

«Evet.»

«Senden uzak durmamı ister misin?» Kız karşılık vermeyince atları sert bir hareketle çevirip geriye döndü. «Senden uzak durmamı ister misin?» diye sordu bir daha.

«Hayır. Saçmalıyorum ben. Eve gidip yatmak

istiyorum. Hissettiklerimin ne olduğunu anlamak istiyorum. Dürüstlük bu işte.»

Joseph boğazından yükselen sevinci hissetti yine. Uzanıp kızı yanağından öptü, sonra yine atları dehledi. Kapıya varınca kızın inmesine yardım etti, ev kapısına kadar götürdü.

«Şimdi de gidip kardeşimi arayayım. Birkaç güne kadar gelirim yine. İyi geceler.»

Elizabeth erkeği uğurlamadı. Tekerlek sesleri kaybolmadan yatağına girmişti bile. Kalbi öylesine atıyordu ki, yastığa koyduğu başı titriyordu. Kalbinin gümbürtüsü yüzünden beklediği sesi duyamıyordu ama sonunda onu da başardı. O güzel sarhoş ses eve doğru yaklaşıyordu. Elizabeth sesle birlikte gelen o yakıcı sancıya karşı direnmek için kendini toparladı.

«Hiçbir işe yaramayan biri o, biliyorum!» diye söylendi. «Sarhoşun biri. Yapacak bir şeyim var benim, neredeyse tılsımlı denilebilecek bir şey.» Sesin evin önüne gelmesini bekledi. «Bunu yapmalıyım. Tek şansım bu.» Başını yastığın altına sokup mırıldandı. «Şarkı söyleyen bu adamı seviyorum, ne kadar işe yaramaz biri olsa da, seviyorum onu. Yüzünü görmedim daha, ama yine de her şeyden çok seviyorum onu. Tanrım bu tutkumda yardımcı ol bana. Bu erkeğin benim olması için yardımını esirgeme.»

Sonra yaptığı büyüye bir karşılık bekleyerek sessizce yattı. Son bir sancıdan sonra geldi beklediği. Benjy'ye duyduğu nefret acıyı söküp attı. Bu öylesine güçlü bir nefretti ki, çeneleri kasılıyor, dudakları dişetlerini ortaya çıkaracak biçimde geriliyordu. Derisinin nefretle yandığını hissediyor, tırnakları ona saldırmak için yanıp tutuşuyorlardı. Sonra birden geçip gitti nefret dalgası. Benjy'nin uzaklaşan sesini ilgisizce dinledi Elizabeth. Sırtüstü uzanıp başını ensesinde kavuşturduğu bileklerine dayadı.

«Artık yakında evlenebilirim,» diye mırıldandı sakin bir sesle.

Düğün yapılana kadar kış geçmiş, ardından bahar ve sonbahar gelmişti. Okul tatilinin başlaması beklenmeliydi, onun ardından yazın sıcağında, beyaz meşeler güneşin altında sarkar ve nehir kuruyup dereye dönüşürken Elizabeth'in terzilerle uğraşması gerekiyordu. Tepeler iri taneli tahıllarla kaplanmıştı, hayvanlar geceleri ortaya çıkıyorlardı yemek için, sonra güneş yükselince yine ağaçlar arasına çekilip bütün gün geviş getiriyorlardı. Samanlıkta tatlı samanlar çatıya kadar yükselmekteydi.

Joseph, o yıl içinde haftada bir kere Nuestra Senora'ya gidip ya kızla salonda oturdu ya da onu alıp arabayla gezintiye çıkardı.

«Ne zaman evleneceğiz, Elizabeth?»

«Okulda bir yılımı bitirmem gerek. Yapılacak bin bir şey var sonra. Bir süre Monterey'e evime gitmeliyim. Babam beni evlenmeden önce görmek isteyecektir.»

«Doğru,» dedi Joseph. «Evlendikten sonra değişebilirsin.»

«Biliyorum.» Kız elleriyle erkeğin bileğini sardı. Sonra kavuşturduğu parmaklarına baktı. «Joseph, bak istediğin parmağı oynatmak ne kadar güç böyle yapınca. Hangisinin hangisi olduğunu anlamıyorsun.» Kızın bazı şeyleri düşünmemek için nasıl kaçış yolları bulduğuna şaşan erkek gülümsedi. «Değişmekten korkuyorum,» dedi Elizabeth. «Değişmek istiyorum ama kokuyorum. Şişmanlar mıyım dersin? Bir an içinde bambaşka bir insan olacağım ve Elizabeth'i şimdi ölmüş olan bir tanıdık olarak hatırlayacağım.»

«Bilemiyorum.» Joseph parmağını kızın bluzunun omzundaki katlamalı kumaşa doğru kaydırdı. «Belki de hiçbir şey değişmez. Belki hiç değişmeyen şeyler yalnızca geçer giderler.»

Kız bir gün çiftliğe geldiğinde Joseph onu çevrede gezdirirken hafif hafif şişinmekten kendini

alamadı. «İşte ev burası. Önce bunu yaptım Buraya ilk geldiğimde meşenin altındaki evim dışında millerce çevrede bir tek bina bile yoktu.»

Elizabeth ağaca yaslanıp gövdesini okşadı. «Şu dalların gövdeden çıktığı yerde güzel bir oturacak yer çıkar, görüyor musun, Joseph? Ağaca tırmanmama kızmazsın, değil mi?» Kız erkeğin yüzüne bakınca onun garip bir biçimde kendisini süzdüğünü fark etti. Saçları gözlerinin üstüne düşmüştü. «Vücudu bir at gövdesi olsaydı onu daha çok severdim,» diye düşündü

Joseph kıza doğru yürüyüp elini uzattı. «Ağaca tırmanmalısın, Elizabeth. Tırmanmanı istiyorum. Gel, yardım edeyim sana.» Kızın ayağını basması için ellerini kavuşturdu, iri dalların çatallaştığı yere oturmasına yardım etti. Kızın o boşluğa nasıl tam olarak oturduğunu, o iri gri dalların onu nasıl koruduklarını gördü. «Çok sevindim, Elizabeth,» dedi

«Sevindin mi, Joseph? Sevinmiş görünüyorsun? Gözlerin parlıyor. Neden bu kadar çok sevindin, ha?»

Joseph bakışlarını yere indirip kendi kendine güldü. «İnsan garip şeylere sevinir. Ben de senin benim ağacımda oturmana sevindim. Az önce ağacımın seni sevdiğini düşünüyordum.»

«Biraz geri dur,» diye seslendi kız. «Samanlığın ötesini görebilmek için bir üst dala çıkacağım.» Kızın etekleri açıldığı için Joseph geriledi. «Joseph, neden sanki daha önce görmedim tepedeki çamları. Şimdi evimde hissediyorum kendimi işte. Ben Monterey'de çamlar arasında doğdum. Evlenmek için oraya gittiğimizde onları göreceksin, Joseph.»

«Bunlar garip çamlar,» dedi Joseph. «Evlendikten sonra seni götürürüm oraya.»

Elizabeth ağaçtan inip erkeğin yanında durdu yine. Saçlarını firketeledi, parmaklarıyla dağınık telleri topladı. «Sıla özlemi çektiğimde o çamlığa giderim, Joseph, evime gitmiş gibi olurum.»

10

Monterey'deki düğün küçük bir protestan kilisesinde ağırbaşlı bir tören oldu. Kilise iki olgun vücudun evlenme süreciyle ölümlerine o kadar çok tanık olmuştu ki, ayinleriyle mistik bir çifte ölümü kutlar gibiydi. Joseph de, Elizabeth de verilen cezanın sertliğini hissettiler. «Katlanmalısınız,» dedi kilise. Müziği de güneşsiz bir kehanet gibiydi.

Elizabeth beli bükülmüş babasına baktı. Adam kendisinin zekâsı dediği şeye hakaret saydığı Hıristiyanlık eşyalarına bakıyordu. Babasının meşinleşmiş parmaklarında kutsama yoktu. Elizabeth her an biraz daha kocası olan adama baktı sonra. Çene kaslarının nasıl titrediğini görebiliyordu. Elizabeth birden acıdı Joseph'e. «Annem burada olsaydı ona 'Al işte sana Elizabeth, kendisini severim çünkü iyi bir kızdır, Joseph. Ve Joseph, umarım o üzerindeki kalın kabuğu sıyırır atarsın da Elizabeth'e karşı sevecen olursun, Onun tek istediği bu ve bu da o kadar imkânsız bir şey değil' derdi,» diye düşündü.

Elizabeth'in gözleri aniden parlak yaşlarla ışıldadı. Yüksek sesle, «Evet!» dedi. İçinden de, «Biraz dua etmeliyim,» dedi. «Tanrım, korkuyorum, işimi kolaylaştır benim. Kendimi öğrenmem için ayırdığım zamanda kendim hakkında hiçbir şey öğrenemedim. Bana karşı iyi ol, Tanrım, hiç olmazsa nasıl bir insan olduğumu öğrenene kadar.» Kilisede bir yerde bir haç olsun isterdi, ama burası protestan kilisesiydi. Kafasında İsa'nın bir resmini çizdi. İsa'nın yüzü, genç sakalı, yanıbaşında duran Joseph'in şaşkın gözleri.

Joseph'in beyni garip bir korkuyla sıkışıyordu. «Burada bir gariplik var,» diye düşündü «Evliliğimizi bulmak için neden bunlara katlanmak zorundayız ki? Kilisede eğer insan bulabilirse, bir güzellik var diye düşünürdüm, ama bu şeytana tapmaktan başka bir şey değil. Hem kendisi hem Elizabeth için düşkırıklığına uğramıştı. Elizabeth'in evliliğe girişin bu kirletilmişliğine tanık olacağı için utanıyordu.

Elizabeth erkeğin kolunu çekiştirdi. «Bitti artık. Dışarı çıkmalıyız. Ağır ağır bana doğru dön.» Joseph'in dönmesine yardım etti, ilk adımı attıklarında çanlar çalmaya başlamıştı. Joseph titreyerek içini çekti. «İşte Tanrı geç kaldı düğüne. Sonunda demir Tanrı da geldi işte.» Güçlü bir yolunu bilseydi dua edebileceğini biliyordu. «Bu düğüm işte. Evlilik bu... esaslı demir sesi! Benim şeyim bu... biliyorum bunu. Sevgili çanlar, çılgınca çarpan yüreğinizle gövdenizi döver durursunuz. Sabahın erken saatinde çana vuran güneş bu, toprağın dolgun karnını döven yağmurun sesi ve de havayı yıldırımlarla kırbaçlayan şey. Kimi zaman sarı bir öğleden sonrasında ağaç tepelerini okşayan sıcak tatlı rüzgârdır...»

Yana ve aşağı bakıp fısıldadı. «Çanlar iyidir, Elizabeth. Çanlar kutsaldır.»

Kız irkildi, şaşkınlıkla baktı erkeğin yüzüne. Gözlerinin önündeki hayal gitmemişti henüz, İsa'nın yüzü hâlâ Joseph'in yüzüydü. Huzursuzca güldü, «Kendi kocama dua ediyorum,» diye düşündü.

Yola çıkarlarken saraç McGreggor dalgındı. Kızını beceriksizce alnından öptü.

«Babanı unutma. Ama unutsan da duyulmadık bir şey değil bu. Bugünlerde âdet oldu çıktı.»

«Baba, çiftliğe bizi görmeye geleceksin, değil mi?»

«Ben kimseyi ziyarete gitmem,» dedi adam öfkeyle. «Bir insan zorunluluktan pek az zevk alır ve zorunluluk altında zayıflar.»

«Gelirseniz seviniriz,» dedi Joseph.

«Çok beklersin sen de bin dönümlük çiftliğin de. Sizi ancak cehennemde ziyarete gelirim.»

Bir süre sonra adam Joseph'i bir kenara çekip Elizabeth'in işitemeyeceği bir sesle yakınır gibi, «Benden güçlü olduğun için nefret ediyorum senden,» dedi. «Ben de senin gibi olmak istiyorum ama zayıf bir insan olduğum için başaramıyorum bunu. Elizabeth ve kaçık annesi ile de öyleydi. İkisi de benim zayıf olduğumu bilirlerdi ve ben de ikisinden de nefret ederdim.»

Joseph saraca gülümsedi, adama hem acıdı hem sevgi duydu. «Şu anda zayıfların yapacağı bir şey değil ama,» dedi.

«Değil elbette. İyi ve güçlü bir şey. Ben kafamın içinde nasıl güçlü olunacağını bilirim ama bunu uygulamayı beceremem.»

Joseph adamın kolunu okşadı. «Bizi ziyarete gelirseniz seviniriz,» dedi. McGreggor'un dudağı o anda öfkeyle katılaştı.

Monterey'den trene binip iki yüksek sıradağ arasında altından bir yol gibi uzanan uzun Salinas Vadisinden geçtiler. Trenden vadide denize doğru esen rüzgârın kuru gücünün başakları nasıl toprağa yapıştırırcasına eğdiğini, başakların kaygan tüylü bir köpeğin postu gibi toprağa yapışmasını, ağaçları sürekli yan yatırdığı için sonunda öyle çarpık büyüdüklerini Chualar, Gonzales ve Greenfield gibi küçük istasyonlarda dolgun çuvallarını depolara indirmek için bekleyen tahıl yüklü arabaları gördüler. Tren geniş sarı yatağında mavi balıkçılların kuru kumlar arasında dolaşarak balık avlayacak su aradıkları ve korkuyla trene baktıkları kuru Salinas nehri yanından geçti. İki yanlarında dağlar dev bir tanrılar arabasının tekerlek yolları gibi uzanıp gidiyordu.

Küçük bir istasyon kasabası olan King City'de trenden inip Joseph'in atlarının kendileri yokken bakılmak için bırakıldıkları ahıra gittiler. King City'den Meryem Ana vadisine doğru arabayla yola çıktıklarında kendilerini yepyeni, parıl parıl ve garip bir biçimde genç hissediyorlardı. Arabada kutular içinde yeni elbiseler vardı. Yolun tozundan korunmak için de elbiselerinin üstüne uzun pamuklu pelerinler geçirmişlerdi. Elizabeth'in yüzünde lacivert peçesi vardı. Peçenin ardında fıldır fıldır dönen gözleri anıları için malzeme toplamaktaydı. Omuz omuza oturup önlerindeki yola bakan Joseph ile Elizabeth utangaç ve çekingendiler, bir oyun oynuyorlardı sanki. Dört günlük bir dinlenmeden ve bol yemden sonra atlar başlarını öne atıp koşmak isti-

yorlardı. Ama Joseph freni sıkıştırıp hayvanların dizginlerine asılıyor, «Yavaş, Mavi. Yavaş ol, Kumru, eve gitmeden yorulacaksınız nasıl olsa,» diyordu.

Birkaç mil ilerde geniş Salinas nehri ile kavuşan kendi vadilerinin ırmağının söğüt sınırı görünüyordu. Bu mevsimde sararmıştı söğütler, gövdelerine tırmanan sarmaşıklar tehdit edici kızıl bir renge dönüşmüşlerdi. Nehirlerin birleştiği yerde Joseph arabayı durdurup Nuestra Senora'dan gelen parlak suyun yeni yatağının beyaz kumlarına karışmasını seyretti. Birleşme yerinin yakınlarında bile hayvanların su içebilmeleri için nehir yatağına büyük çukurlar açılmıştı.

Hava çok sıcak olduğu için Joseph pelerinini açtı, yakasını tozdan korumak için boynuna sardığı mendili gevşetti, siyah şapkasını çıkartıp içindeki meşin bandı mendiliyle sildi.

«İnmek ister miydin, Elizabeth?» diye sordu. «Suda ellerini, bileklerini ıslatır biraz serinlerdin.»

Ama Elizabeth başını salladı. «Rahatım ben, canım. Eve vardığımızda saat çok geç olacak zaten. Bir an önce gitmek istiyorum.»

Joseph atların sağrılarına birer kamçı indirdi, nehir yanındaki yola girdiler. Yol boyunca söğüt dalları başları üstünde şaklıyor, zaman zaman da bir dal, okşar gibi sırtlarına değiyordu. Sıcaktan yanan çalılar arasında ağustosböcekleri kulakları tırmalayan cırlamalarını sürdürüyorlar, beyaz ya da sarı kanatları güneşte parlayan çekirgeler sıçrıyorlar, bir an havada uçup kuru otların içinde güvenliğe kavuşuyorlardı. Arada sırada küçük bir tavşan korkuyla yoldan kaçıyor, kenarda kendini güvene alınca art ayakları üstünde oturup arabaya bakıyordu. Havada güneşten yanan otların, söğüt ağaçlarının ve nehir defnelerinin iç bayıltıcı kokusu vardı.

Joseph ile Elizabeth günün ahengine kapılmış ve nal seslerinin tükdüzeliği ile uyuşmuş olarak meşin koltuğun arkasına yaslanmışlardı. Sırtları ve

omuzları arabanın titreşimini emiyordu. Uyumaya yakın bir durumdaydılar ancak bu daha çok içine kapanık bir düşünce hali olduğundan uykudan daha derindi. Yol ve nehir artık doğruca dağlara yönelmişti. Yüksek tepeler koyu renkli adaçayı çalılarıyla kaba bir kürkleymiş gibi kaplanmıştı. Güneş batıya doğru alçalıyor, atın sırtı ve nehir onun batacağı yönü işaret ediyordu. Ağır ağır giden atların arkasındaki iki kişi için zaman, düşünceler arasındaki belirsiz süreydi. Tepeler ve nehir geçidi üzerlerine doğru yaklaşmış, yol yükselmeye başlamıştı, atlar arabayı çekerken başlarını çekiç gibi aşağı yukarı sallıyorlardı. Dik bir yokuştan çıktılar. Tekerlekler tepeleri oluşturan kırık kireçtaşları üstünde gacırdıyor, demir tekerlekler kayalara çarpıyordu.

Joseph öne eğildi, büyüden kurtulmak istercesine, köpeğin kulaklarındaki suyu atması gibi, başını salladı.

«Elizabeth, geçide geliyoruz.»

Elizabeth peçesini şapkasının üstüne kaldırdı. Gözleri ağır ağır canlandı. «Uyumuşum,» diye söylendi.

«Ben de. Gözlerim açık uyudum. İşte geçit.»

Dağ ikiye ayrılmıştı. Dümdüz kireçtaşından iki çıplak yar dimdik aşağı iniyordu, dipte yalnızca nehir yatağı kadar bir açıklık vardı. Yol ise suyun üç metre üzerinde yamacın kenarına yapılmıştı. Yatağı daralan nehrin hızla, sessizce ve derinden aktığı geçidin ortasında taş bir sütun yükseliyordu. Akıntıyı bir teknenin burnu gibi öfkeli bir fısıltıyla kesiyordu. Güneş artık dağın ardındaydı, ancak geçitten son ışıkların Meryem Ana vadisine dökülmekte olduğu görülüyordu. Uzun yokuşun tepesine varmış olan atlar artık gevşek adımlarla yürüyorlar, ama yine de yolun aşağısındaki nehre boyunlarını uzatıp homurdanıyorlardı.

Joseph dizginleri hafifçe çekti, sağ ayağını uzatıp frene dayadı. Sakin sulara bakınca bir an sonra görecekleri vadinin beklentisiyle saf ve sıcak bir sevinç doldurdu içini. Bu zevki anlatmak istediği

için dönüp Elizabeth'e baktı. Kızın yüzü birden bitkinleşmiş, gözleri dehşetle dolmuştu.

«Durmak istiyorum, canım. Korkuyorum.»

Elizabeth geçitten güneşin aydınlattığı vadiye bakıyordu.

Joseph dizginlere asılıp freni çekti. Sorgu dolu bakışlarla baktı karısına. «Bilmiyordum. Yolun darlığından ve altımızdan nehrin geçmesinden mi korkuyorsun?»

«Hayır, ondan değil.»

O zaman Joseph yere atladı, Elizabeth'in de inmesi için elini uzattı. Ama kızı geçide doğru çekmek isteyince Elizabeth elini kurtardı, gölgelikte titreyerek durdu. «Ona söylemeliyim,» diye düşündü Joseph. «Ona böyle şeyleri hiç söylemedim. Çok güç gibi görünüyordu ama şimdi söylemeye çalışmam gerek.» Aklından ona söyleyeceği şeyleri geçirdi. «Elizabeth, beni duyuyor musun?» diye bağırdı yavaşça. «Bir şeyi söyleyebilmek için buz gibi terler döküyorum burada, söyleyeceğimi söylemenin bir yolunu arıyorum.» Gözleri irileşti sonra, büyülenmiş gibiydi. «Sözcükler olmadan düşündüm,» diye sessizce, kendi kafası içinde konuştu yine. «Bir zamanlar biri bana mümkün olamayacağını söylemişti ama ben düşündüm ki, Elizabeth... Dinle beni, Elizabeth. Çarmıha çivilenmiş İsa tüm acıların sembolünden başka bir şey de olabilir. Gerçekte tüm acıyı kapsıyor olabilir. Kolları açık bir halde bir tepenin üstünde duran bir insan, o sembolün bir sembolü yani, o insan da çekilen bütün acıların içinde taşındığı bir kap olabilir.»

Kız bir an erkeğin düşüncelerini kesti, «Joseph, korkuyorum,» dedi.

Joseph düşünmeye devam etti. «Dinle, Elizabeth. Korkma. Sana sözcükleri aklıma getirmeden düşündüm diyorum. Bir an izin ver bana sözcükler arasında bir dolaşayım, tadayım onları, deneyeyim. Gerçek ve temiz arasında, duygularla çarpıtılmamış gerçek arasında bir boşluk bu. Bir sınır. Dün evlendik biz, ama bu evlilik değildi. Bu geçitten geçiş bi-

zim evliliğimiz. Hamileliğin tek birimi olan sperma ve yumurta gibi o geçide girmek. Çarpıtılmamış gerçeğin sembolü bu. Kalbimde diğer bütün anlardan biçim olarak da, yapı olarak da değişik bir an var. Elizabeth bizim kendi zamanımız içinde varolan evlilik bu işte. İsa kendi kısa zamanı içinde o çarmıha gerili vücudu içinde bütün acıları taşıdı ve O'nun içinde çarpıtılmadan kaldı bu.»

Bir yıldızın üstündeydi Joseph, ama şimdi tepeler üzerine saldırıyorlar, yalnızlığını ve çıplak düşüncesini elinden alıyorlardı. Kolları ve elleri ağır ve cansız gibiydiler, kalın iplerle bağlı oldukları ve onları taşımaktan yorgun düşen omuzlarından sarkıyorlardı.

Elizabeth erkeğin ağzının umutsuzlukla gevşediğini, gözlerinin bir an önceki o kızıl parıltıyı kaybettiğini fark etti. «Joseph, nedir istediğin?» diye bağırdı. «Benden ne yapmamı istiyorsun?»

Joseph iki kere cevap vermeye çalıştı, ama boğazındaki tıkanıklık konuşmasına izin vermiyordu. Öksürerek rahatladı. Kısık bir sesle, «Geçitten geçmek istiyorum,» dedi.

«Korkuyorum, Joseph. Nedenini bilmiyorum ama müthiş korkuyorum.»

Joseph o anda uyuşukluğundan kurtuldu, omuzlarından sarkan o ağırlıklardan birini kızın beline doladı. «Korkacak bir şey yok ki, yavrum. Bir şey değil bu. Ben çok uzun süre yalnız kaldım. Geçitten seninle geçmek benim için bir anlam taşıyor işte.»

Kız erkeğe yaslanıp ürperirken korkuyla baktı geçidin içkapayıcı mavi gölgesine. «Gideceğim, Joseph,» dedi. «Gitmem gerek, ama kendimi burada bırakıyorum. Kendimi burada kalıp öteki tarafa geçen yeni kişiye bakarken göreceğim hep.»

Üç küçük kıza küçücük fincanlar içinde sütlü çay verdiğini ve kızların birbirlerine, «Biz şimdi hanımefendiyiz artık, hanımefendiler de ellerini böyle tutarlar,» dediklerini hatırladı. Sonra bebeğinin düşünü mendiliyle yakalamak istediğini de hatırladı.

«Joseph, kadın olmak çok acı bir şey,» dedi.

«Kadın olmaya korkuyorum. Şimdiye kadar olduğum ve düşündüğüm her şey geçidin dışında kalacak. Öteki tarafta yetişkin bir kadın olacağım. Bunun azar azar geleceğini sanmıştım. Çok çabuk oldu şimdi.» Annesinin sözlerini hatırladı sonra: «Büyüdüğünde Elizabeth, acıyı tadacaksın, ama bu senin bildiğin acılardan olmayacak. İyi edici bir öpücükle geçmeyen bir acı olmayacak bu.»

«Şimdi gideceğim, Joseph,» dedi sakin bir sesle. «Çok saçmalık ettim. Benden arasıra böyle saçmalıklar beklemelisin.»

Yük birden kalkmıştı Joseph'in yüreğinden. Kızın belini sıkıca kavrayıp sevecenlikle ileri sürükledi. Elizabeth, başının yere dönük olmasına rağmen, erkeğin kendisine nasıl baktığını, gözlerinin nasıl iyilikle dolu olduğunu biliyordu. Ağır ağır geçtiler geçidin mavi gölgeleri arasından. Joseph hafifçe güldü. «Zevkten daha keskin acılar olabilir, Elizabeth, dilini yakan sıcak naneyi emmek gibi. Bir kadın olmanın acısı da zevkin doruğu olabilir.»

Joseph sustu, ayak sesleri taş yol üzerinde çınladı, geçidin duvarları arasında yankıdı. Elizabeth erkeğin koluna yaslanarak gözlerini kapattı. Zihnini de kapatıp karanlıklara gömmeye çalışıyordu. Ama nehirdeki taş sütunun öfkeli fısıltısını duyuyor, taşın havayı soğuttuğunu hissediyordu.

Hava ısındı birden; ayaklarının altında kayalar yoktu artık. Gözlerini örten gözkapakları önce koyu kırmızı sonra sarı kırmızıya dönüştü. Joseph durdu, kızı kendisine sımsıkı yasladı. «Geçtik işte, Elizabeth. Tamam artık.»

Elizabeth gözlerini açtı, çevresi örtülü vadiye baktı. Toprak güneşin parıltısıyla dansediyor, beyaz meşe aileleri oluşturan küme ağaçlar uykulu bir öğleden sonrasına heyecan taşıyan rüzgârın altında hafif hafif kıpırdanıyorlardı. Zamanla kahverengine dönüşmüş evleri, sarmaşık gülleri, latin çiçeklerinin ateşiyle çevrili çitleriyle Meryem Ana kasabası önlerindeydi. Elizabeth keskin bir rahatlama ile bağırdı:

«Kötü bir düş görüyordum. Uyuyordum. Düşü unutacağım artık. Gerçek değidi o.»

Joseph'in gözlerinden ışıklar saçılıyordu. «Bir kadın olmak o kadar acı değilmiş öyleyse, ha?»

«Hiç de değişik bir şey değilmiş. Hiçbir şey değişmedi. Daha önce vadinin bu kadar güzel olduğunu hiç fark etmemiştim.»

«Sen burada bekle, ben gidip atları getireyim.»

Ama kocası gidince Elizabeth acı acı ağladı. Geçidin öte yanında durup merakla içeri bakan atkuyruğu saçlı, kolalı kısa etekli, bir ayağı üzerinde zıplayan, ayağı ile taşlara tekme atıp aşağı nehre atan küçük çocuğu görür gibi olmuştu. Hayal bir an bekledi, tıpkı bir gün Elizabeth'in bir sokak köşesinde babasını beklediği gibi. Çocuk ondan sonra dönüp perişan bir halde Monterey'e yürüdü. Elizabeth acımıştı çocuğa. «Çocuk olmak çok acı bir şey,» diye düşündü. «Kazınacak o kadar çok temiz yüzeyler var ki.»

11

Araba geçitten geçmeye başladı, otlar yana doğru adımlarını atarken ayaklarını iyice havaya kaldırıyorlar, kulaklarını ırmağa veriyorlardı. Joseph ise dizginlere iyice asılmış, freni gacır gucur ötecek biçimde sıkıştırmıştı. Dar yerden geçtikten sonra atlar ağırlaştılar, yaptıkları uzun yolculuk etkisini göstermeye başladı. Joseph arabayı durdurup Elizabeth'in binmesine yardım etti. Kız ciddi bir tavırla oturdu, örtüsünü dizlerini çekti, peçesini indirdi.

«Kasabanın içinden geçeceğiz, herkes bizi görecek,» dedi.

Joseph dizginleri gevşetti. «Bu seni rahatsız mı ediyor?»

«Etmiyor elbette. Hoşuma gidiyor. Olağanüstü bir şey yapmış gibi gurur duyuyorum. Ama beni gördüklerinde derlitoplu oturuyor olmalıyım.»

Joseph kıs kıs güldü. «Kimse bakmaz belki.»

«Bakarlar, hiç merak etme sen. Ben baktırırım onları.»

Meryem Ana'nın tek uzun sokağından geçtiler. Sokakta evler sanki birbirlerine dayanıp ısınmak isterlermiş gibi hep aynı tarafta yapılmıştı. Araba geçerken kadınlar evlerinden çıkıp hiç çekinmeden kendilerine baktılar. Tombul ellerini sallıyorlar, yeni bir sözcük olduğu için kızın yeni adını hafif sesle mırıldanıyorlardı. *«Buenos tardes, senora.»* Sonra omuzları üzerinden evlerine sesleniyorlardı: *«Ven aca, mira, mira! La nueva senora Wayne viene!* Gelin bakın, yeni Bayan Wayne geçiyor!» Elizabeth kadınlara mutlulukla el sallayarak ciddi görünmeye çalıştı. Sokağın biraz ilersinde armağanları kabul etmek için durdular. Yaşlı Bayan Gutierrez yolun ortasında durmuş, bir tavuğu bacaklarından sallarken bir yandan da cırtlak sesiyle elindeki o tavuğun yararlarını sayıyordu. Ancak tavuk arabanın arkasına atılınca Bayan Gutierrez birden utandı, eliyle saçlarını düzeltti, bir süre ellerine baktı, sonra *'No he lace'* diye söylene söylene bahçesine çekildi.

Sokağın ucuna varmadan araba kanatları, bacakları bağlı hayvanlarla dolmuştu: iki küçük domuz, bir kuzu, kötü bakışlı ve memeleri büzülmüş bir dişi keçi, dört tavuk ve bir horoz. Araba geçerken meyhane müşterileri de dışarı çıktılar, adamlar kadehlerini kaldırdılar. Bir süre hoşgeldin çığlıklarıyla sarıldı çevre'eri, sonra son evi de arkalarında bırakıp nehir kıyısındaki yola girdiler.

Elizabeth arkasına yaslanıp ciddiyeti elden bıraktı. Elini Joseph'in koluna soktu, bir süre sıktı kocasının kolunu, sonra öylece durdu. «Sirk gibiydi,» dedi. «Geçit törenindeydik sanki.»

Joseph şapkasını çıkartıp kucağına koydu. Saçları dağınık ve ıslak, gözleri yorgundu. «İyi insanlar hepsi,» dedi. «Eve döneceğime seviniyorum doğrusu. Ya sen?»

«Evet, ben de seviniyorum. Joseph, kimi zaman insana duyulan sevgi bir acı gibi güçlü ve sıcaktır.»

Joseph kendi aklından geçenleri kızın ağzından

duyunca şaşırmıştı. «Bu nereden aklına geldi, canım?»

«Bilmem. Neden sordun?»

«Bu anda ben de aynı şeyi düşünüyordum... öyle bir zaman gelir ki insanlar, tepeler, toprak ve yıldızlar dışında her şey tek bir varlık olur ve onlara duyulan sevgi keder gibi güçlüdür.»

«Yıldızlar değil demek?»

«Hayır, asla yıldızlar değil. Yıldızlar hep yabancıdır... kimi zaman kötü, ama hep yabancı. Şu adaçayı kokusunu duyuyor musun, Elizabeth, eve yaklaşmak ne iyi.»

Kız peçesini burnuna kadar kaldırıp uzun uzun acıkmışçasına çekti kokuyu içine. Çınarları sararıyordu, toprak daha şimdiden dökülen yapraklarla doluydu. Araba nehri saklayan uzun yola girerken güneş de deniz yönündeki dağların üstünde alçalmıştı.

«Ancak geceyarısı varacağız eve,» dedi Joseph. Ormanın içinde ışık sarı maviydi, ırmak yuvarlak taşlar arasında şarıltıyla akıyordu.

Akşam yaklaşırken havanın nemi fazlalaştığından dağlar kristaldenmiş gibi sert ve kesin görünüyorlardı. Güneş battıktan sonra Joesph ile Elizabeth hipnotize edilmişler gibi bir süre tepelere baktılar. Nal sesleri ve suyun mırıltısı içlerinde bulundukları o kendinden geçmiş hallerini daha da yoğunlaştırıyordu. Joseph batıdaki dağ silsilesi boyunca uzanan ışık zincirine göz kırpmadan bakıyordu. Düşünceleri ağırlaşıyor, ancak ağırlaştıkça resimlere dönüşüyorlar ve dağ tepelerinde biçimler beliriyordu. Kara bir bulut okyanustan uçup geldi, bir tepenin üstüne kondu. Joseph'in hayalinde kara bir keçi başı oldu bu. Çekik, sarı, bilgiç ve alaycı gözleri, kıvrım kıvrım boynuzları görebiliyordu.

«Onun orada olduğunu biliyorum,» diye düşündü. «Dağlara çenesini dayamış bir keçi vadiye bakıyor. Orada olması gerek zaten. Okuduğum ya da duyduğum bir şey bir keçinin okyanustan çıkmasının uygun olacağı fikrini vermişti bana.» Joseph'te yeryüzü gibi önemli şeyleri yaratacak güç vardı.

«Keçinin orada olduğunu kabul edersem, orada olacaktır. Ben yapmış olacağım onu. Bu keçi önemli bir şeydir.»

Bir kuş sürüsü başlarının üstünde döne döne uçarken güneşin son ışıkları titrek kanatlarına çarpmış, kuşlar küçücük yıldızlar gibi parıldamıştı. Bir baykuş çığlık çığlığa, toprak üstündeki küçük yaratıkları korkutup, kendilerini ele vermeye zorlamak için çığlık çığlığa bağırarak geçti üzerlerinden. Vadi karanlıkla doluyor, kara bulut da sanki gördükleri yeterliymiş gibi yine denize doğru çekiliyordu.

«Onun keçi olduğunu kabul etmeliyim,» diye düşündü Joseph. «Ona inanmamakla asla ihanet etmemeliyim.»

Elizabeth ürperince Joseph kıza döndü. «Üşüdün mü, canım? Atın battaniyesini alıp dizlerinin üstüne sereyim.» Kız bir daha titredi, ama titremeye çalıştığı için eskisi kadar inandırıcı olamadı.

«Üşümüyorum,» dedi. «Ama garip bir saat. Benimle konuş biraz. Çok tehlikeli bir saat bu.»

Joseph keçiyi düşündü. «Tehlikeli ile ne demek istiyorsun?» Kızın kavuşturduğu ellerini tutup kendi dizine dayadı.

«Kaybolma tehlikesi var yani. Aydınlık bitiyor. Kendimi bir an bir bulut gibi yayılıp yok olmuş, çevremdeki her şeye karışmış gibi hissettim. İyi bir duyguydu bu, Joseph. Sonra baykuş birden geçince tepelere fazla karışırsam bir daha Elizabeth olamayacağım diye korktum.»

«Günün bu saatinde böyle olur.» diye Joseph kıza güvence verdi. «Bütün canlıları etkiler bu. Akşam hava kararırken hayvanlara ve kuşlara dikkat ettin mi hiç?»

«Hayır.» Elizabeth hevesle erkeğe döndü, aralarında bir iletişim yolu keşfetmiş gibiydi. «Hayatımda hiçbir şeye yakından baktım diyemem. Ancak şu anda gözlerimin mercekleri tertemiz silindi gibi. Hayvanlar akşamları ne yaparlar?» Kızın sesi tizleşmiş, Joseph'in hayallerini parçalamıştı.

«Bilmiyorum,» dedi aksi aksi. «Yani biliyorum

da düşünmem gerek. Böyle şeyler her an öyle akla gelmezler.» Sonra susup yaklaşan karanlığa baktı. «Evet,» dedi sonunda. «Öyledir. Akşam hava kararınca bütün hayvanlar hareketsiz kalırlar. Gözlerini hiç kırpmazlar ve hayale dalarlar.» Yine sustu sonra.

«Bir şey hatırladım,» dedi Elizabeth. «Ne zaman fark ettiğimi bilmiyorum ama şimdi hatırladım işte... sen günün bu saati demiştin ve bu resmin günün bu saatinde önemli olduğunu söylemiştin.»

«Ne?»

«Kedilerin kuyrukları dümdüz ve hareketsizdir yemek yerlerken.»

«Evet öyle, biliyorum,» diye başını salladı Joseph.

«Kuyruklarının düz ve kıpırtısız olduğu tek zaman odur.» Kız neşeyle güldü. Saçma şey söylenmişti işte, artık bu Joseph'in hayal kuran hayvanlarıyla alay olarak da kabul edilebilirdi. Böyle olacağından da memnundu. Kendini pek akıllıca bir şey söylemiş gibi hissediyordu.

Kedi kuyrukları üstüne neler kurulabileceğini pek düşünmedi Joseph.

«Tepeyi aşacağız, bir ağaçlıktan geçeceğiz, uzun bir vadiyi de geçtikten sonra eve varacağız. Tepeden ışıkları görebileceğiz. Ortalık çok sakin,» diye yakındı sonra. «Bu geceden hoşlanmadım. Ortalıkta kıpırtı yok.» Tepenin üstüne vardıklarında neredeyse bir saat geçmişti. Joseph hayvanları dinlenmeleri için durdurdu. Atlar başlarını eğip derin derin soludular. «İşte ışıklar,» dedi Joseph. «Saat geç ama ağabeylerim beni bekliyorlar. Onlara ne zaman geleceğimizi söylememiştim ama tahmin etmiş olmalılar. Bak, hareket eden ışıklar da var. Avluda biri fenerle dolaşıyor sanırım. Tom atlara bakmak için ahıra gitmiş olmalı.»

Gece tüm koyuluğuyla çevrelerini sarmıştı. İlerde ağır bir iç çekişi duyuldu, sonra vadiden esen sıcak rüzgâr yanlarına geldi. Kuru otlar arasında nazlı nazlı salınıyordu. Joseph huzursuzca, «Bu gece dı-

şarda bir düşman var,» dedi. «Hava hiç de dost değil.»

«Ne diyorsun, canım?»

«Hava değişimi geliyor. Yakında fırtınalar başlar.»

Rüzgâr biraz sertleşince bir köpeğin uzun uzun ulumasını yanlarına kadar taşıdı. Joseph öfkeyle doğruldu. «Benjy kasabaya inmiş. Ben yokken gitmemesini söylemiştim. Bu havlayan onun köpeği. Her gittiğinde sabaha kadar böyle havlar durur.» Joseph dizginleri kaldırdı, hayvanları harekete geçirdi. At'lar bir an ağır adımlarla gittiler, sonra boyunları gerildi, kulakları ileri dikildi. Joseph ile Elizabeth şimdi dörtnala giden bir atın nal seslerini duyuyorlardı.

«Biri geliyor,» dedi Joseph. «Belki de Benjy kasabaya gidiyordur. Mümkün olursa engellerim onu.»

Koşan at yaklaştı, binicisi dizginlere asılıp hayvanı olduğu yerde durdurdu. Tiz bir ses, «Senor Don Joseph, siz misiniz?» diye bağırdı.

«Benim, Juanito. Ne oldu? Ne istiyorsun?»

Eyerli at yanlarından geçiyordu. Tiz ses, «Biraz sonra beni isteyeceksin, dostum,» dedi. «Seni çamların oradaki kayanın dibinde bekleyeceğim. Bilmiyordum, senor. Yemin ederim ki bilmiyordum.»

Juanito'nun mahmuzlarını hayvanın böğrüne sapladığını duydular. At öksürerek ileri fırladı, çılgınlar gibi tepeye doğru koştu. Joseph kamçısını yerinden çıkartıp şaklatarak atları tırısa kaldırdı.

Elizabeth kocasının yüzüne bakmaya çalıştı. «Ne oldu, sevgilim? Ne demek istedi?»

Joseph dizginleri sımsıkı kavramışken elleri yukarı aşağı inip kalkıyor kalkıp iniyor, yine de hayvanları dehliyordu. «Ne olduğunu bilmiyorum. Bu gecenin kötü olduğunu hissetmiştim ama.»

Şimdi düzlüğe inmişlerdi, atlar ağır bir yürüyüş temposunu tutturmak istedilerse de Joseph onları koşturana kadar kamçıladı. Engebeli yolda araba sallanıyor, savruluyor, Elizabeth bacaklarını geriyor, elleriyle kenarlara sıkı sıkı tutunuyordu.

Binaları görüyorlardı şimdi. Gübre yığını üzerinde duran bir fenerin ışığı samanlığın yeni badanalanmış duvarından yansıyordu. Evlerden ikisinde ışıklar vardı, araba yaklaşırken Joseph pencerelerin ardında huzursuzca hareket eden gölgeler gördü. Onlar yaklaşırlarken Thomas çıkıp fenerin yanında durdu. Atları gemlerinden tuttu, eliyle boyunlarını sildi. Yüzünde hiç değişmeyen bir gülümseme vardı.

«Epey hızlı geldiniz.»

Joseph arabadan atladı. «Ne oldu burada? Yolda Juanito'ya rastladım.»

Thomas dizginleri alıp koşumları gevşetmeye gitti.

«Günün birinde böyle olacağını biliyorduk. Daha önce de konuşmuştuk seninle.»

Karanlığın içinden Rama beliriverdi arabanın yanında.

«Elizabeth, sen benimle gelsen iyi olur,» dedi.

«Neler oluyor?» diye bağırdı Elizabeth.

«Gel benimle, şekerim, anlatırım.»

Elizabeth sorgu dolu bakışlarla baktı Joseph'e. «Git,» dedi kocası. «Onunla eve git.»

Arabanın oku yere düştü, Thomas atların ıslak sırtlarından aldı koşum takımlarını. «Biraz burada kalsınlar,» diyerek kayışları çitin üstüne attı. «Şimdi gel benimle.»

Joseph kaskatı kesilmiş fenere bakıyordu. Feneri alıp döndü. «Benjy tabii,» dedi.

«Yarası çok mu ağır?»

«Öldü,» dedi Thomas. «İki saat önce öldü.»

Benjy'nin küçük evine girdiler, karanlık oturma odasından bir lambanın yandığı yatak odasına geçtiler. Joseph Benjy'nin acıyla çarpılmış yüzüne baktı. Dudakları aralanmış dişleri görünüyordu, burnu şişmişti. Gözlerinin üstündeki yarım dolarlık paralar parlıyordu.

«Yüzü bir süre sonra eski halini alır,» dedi Thomas.

Joseph'in bakışları yatağın yanındaki masanın üstünde duran kanlı bıçağa kaydı. Yüksek bir yer-

den aşağı bakıyor gibiydi, garip bir sakinlik vardı içinde ve de inanılmaz bir her şeyi bilme duygusu. «Juanito mu yaptı bunu?» diye sordu.

Thomas bıçağı alıp kardeşine uzattı. Joseph eline almayınca yine masanın üstüne bıraktı.

«Sırtından,» dedi. «Juanito o uzun boynuzlu boğanın boynuzlarını kesmek için bir bıçak ödünç almaya gitti Nuestra Senora'ya! Ve çok çabuk gidip geldi.»

Joseph gözlerini kaldırdı yataktan. «Örtelim onu. Üzerine bir şey örtelim. Yolda Juanito'ya rastladım. Bilmediğini söyledi.»

Thomas vahşi bir sesle güldü. «Nasıl bilebilirdi ki? Yüzünü görmemişti. Görüp bıçakladı sadece. Teslim olmak istedi ama ben seni beklemesini söyledim. Mahkemenin sıkıntısını yine bizler çekeriz.»

Joseph döndü. «Adli tıp doktorunu çağırsak mı dersin? Herhangi bir şeyi değiştirdin mi, Tom?»

«Eve getirdik onu. Pantolonunu da giydirdik.»

Joseph elini sakalına götürdü, uçlarını içeri doğru kıvırdı. «Jennie nerede şimdi?» diye sordu.

«Burton onu evine aldı. Onunla dua ediyor. Buradan gittiğinde ağlıyordu Jennie. Artık iyice kendinden geçmiş olmalıdır.»

«Onu Doğuya evine göndeririz. Burada yaşayamaz artık.» Joseph kapıya döndü. «Kasabaya inip bildirmen gerekecek, Tom. Kaza olduğunu söyle, belki de hiçbir şey sormazlar. Bir kazaydı de.» Joseph dönüp Benjy'nin elini okşadıktan sonra yürüyüp evden çıktı.

Joseph kara ağacı gökyüzüne karşı görebileceği avluya kadar yürüdü. Ağaca varınca sırtını gövdesine dayayıp dallar arasında birkaç soluk yıldızın görüldüğü tepesine baktı. Eliyle okşadı kabuğunu. «Benjamin öldü,» diye birkaç kere tekrarladı. Bir an derin bir soluk aldı, sonra ağaca tırmanıp iri dalları arasına oturdu, yanağını serin ve kaba kabuğuna dayadı. Düşüncelerinde konuşursa duyulabileceğini biliyordu. «Şimdi kutsamanın ne olduğunu anladım artık. Üzerime neler yüklendiğimi anladım şimdi. Tho-

mas ile Burton'un sevdikleri ve sevmedikleri şeyler olabilir. Ama benim olamaz. Benim ne iyi ne de kötü talihim olabilir. İyi ya da kötüyü bilemem ben. Zevk ile acı arasındaki farkın gerçekten hissedilmesi bile yasak bana. Her şey birdir ve benim bir parçamdır hepsi.» Joseph az önce çıktığı eve baktı. Penceredeki ışık kâh parlıyor kâh kararıyordu. Benjy'nin köpeği havlıyordu yine, uzaklarda çakallar havlamayı duymuşlar kendi çılgıncasına kıkırdamalarını katmışlardı. Joseph kollarıyla sıkıca sardı ağacı.

«Benjy öldü, ne üzgünüm ne de seviniyorum ben. Böyle bir şey için nedenim de yok. Olmuş bir şey. Baba, şimdi senin ne olduğunu biliyorum artık... yalnızlıktan çok uzaklarda yalnız ve hiçbir şeyle ilgin olmadığı için sakin...» Ağaçtan indi. «Benjamin öldü, efendim. Elimden gelseydi bile önlemeyecektim bunu. İç huzuru için hiçbir şey gerekmez.»

Sonra ahıra doğru yürüdü. Juanito'nun kendisini beklediği büyük kayaya gitmek için bir at eyerleyecekti.

12

Rama Elizabeth'in elinden tutup avlunun öteki ucuna götürdü. «Ağlama şimdi.» dedi. «Gerek yok buna. Ölen adamı tanımıyordun, onu özlüyor olamazsın. Onu bir daha görmeyeceğine yemin edebilirim, bu yüzden korku duymana da gerek yok.» Rama kızı merdivenden pek rahat döşenmiş oturma odasına çıkardı. Sallanır koltuklara minderler konulmuş Rochester tipi lambaların üzerlerine gül resimli abajurlar geçirilmişti. Yerdeki kırpıntılardan yapılma kilimler bile en parlak eteklik kumaşlarla örülmüştü.

«Çok rahat bir odanız var,» dedi Elizabeth. Kadının geniş yüzüne, elmacık kemikleri aasındaki açıklığa, burnunun üstüne kavuşacakmış gibi duran kara kaşlarına, alnına düşen kâhkülüne baktı.

«Rahat olması için çalışırım,» dedi Rama. «Umarım sen de öyle yaparsın.»

Rama durum gereği göğsü sıkı, hareket ettikçe etekleri haşırdıyan siyah tafta bir elbise giymişti. Boynundaki gümüş zincirden eski bir denizci atasının Hint Okyanusundan getirdiği fildişi bir uğur sarkıyordu. Kadın arkalığı ve minderi elişi çiçek desenli bir sallanır koltuğa oturdu, uzun beyaz parmaklarını tuşlara alıştıran bir piyanist gibi dizlerinin üstüne yaydı. «Otur,» dedi. «Epey bekleyeceksin.»

Elizabeth Rama'nın gücünü hissediyor, buna karşı koyması gerektiğini biliyor, ama bu kendinden emin kadının yanıbaşında olmasının hoş bir şey olduğunu düşünüyordu. Kibar bir tavırla oturup ellerini kucağında kavuşturdu. «Neler olduğunu söylemediniz bana.»

Rama acı acı gülümsedi. «Zavallı çocuk, çok kötü bir zamanda geldin. Herhangi bir zaman kötüydü ama şimdi bu utanılacak bir zaman.» Kucağındaki parmakları katılaştı. «Benjamin Wayne bu gece sırtından bıçaklandı,» dedi. «On dakikada öldü. İki gün sonra da gömülecek.» Elizabeth'e baktı, neşesizce gülümsedi. Sanki bunların olacağını en küçük ayrıntısına kadar önceden biliyormuş gibi.

«Şimdi öğrendin işte,» diye devam etti. «Ne sormak istiyorsan bu gece sor. Hepimiz bir gerilim içindeyiz ve ne yaptığımızı bilemiyoruz. Böyle bir olay insanın tabiatını altüst ediyor bir süre için. Bu gece her istediğini sorabilirsin. Yarın olanlardan utanç duyuyor olabiliriz. Onu gömdükten sonra bir daha Benjy adını ağzımıza almayacağız. Bir yıl sonra da yaşamış olduğunu bile unutacağız.»

Elizabeth oturduğu yerde doğruldu. Ailenin kendisini karşılayıp saygılarını sunacakları ve kendisinin de onlara iltifatkâr davranacağı hayallerinden o kadar değişik bir durumla karşı karşıyaydı ki. Oda kendi denetiminde olmayan bir gücün etkisiyle dönüp duruyordu. Derin ve kara bir havuzun kenarında oturuyor, derinliklerinde dev gibi soluk renkli balıkların esrarlı bir biçimde dolaştıklarını görüyordu.

«Neden vuruldu?» diye sordu. «Juanito'nun yaptığını duydum.»

Rama'nın dudaklarında hafif bir sevgi gülümsemesi belirdi. «Benjy hırsızdı. Çaldığı şeyleri pek istemezdi aslında. Kızların o çok değerli küçük iffetlerini çalardı. Ölümden bir parça çalabilmek için içerdi de... şimdi de hepsine kavuştu artık. Bunun olacağı vardı, Elizabeth. Ağzını yukarı çevirdiğin bir yüksüğe bir avuç fasulye atarsan biri mutlaka içine düşer. Anladın mı şimdi?

Juanito eve gelince küçük hırsızı işbaşında yakaladı..

Hepimiz severdik Benjy'yi. Sevgi ile nefret arasında pek fazla bir mesafe yoktur.»

Elizabeth Rama'nın gücü karşısında kendini yalnız, kabul edilmemiş ve çok zayıf hissediyordu.

«Çok uzun yoldan geldim,» diye söylendi. «Yemek de yemedim. Yüzümü bile yıkamadım.» Çektiği acıları tek tek hatırladıkça dudakları titremeye başladı. Rama'nın bakışları yumuşadı, kızın yüzüne dikkatle bakıp gelin Elizabeth'i gördü ilk kez.

«Joseph nerede?» diye yakındı Elizabeth. «Evimizde ilk gecemiz ve çekti gitti. Daha bir yudum su bile içmedim.»

Rama ayağa kalktı, hışırdıyan eteğini elleriyle düzeltti. «Zavallı çocuk, çok özür dilerim, hiç düşünmemiştim. Mutfağa gel de yıkan biraz. Sana bir çay yapayım, biraz ekmekle et dilimliyeyim.»

Mutfakta çaydanlık fokurduyordu. Rama birkaç parça soğuk et ile ekmek kesti, bir fincan sıcak sarı çay doldurdu.

«Şimdi oturma odasına gel, Elizabeth. Rahat rahat yersin yemeğini orada.»

Elizabeth yaptığı kalın sandviçleri iştahla yedi; ancak kendisini rahat ettirip yakınmalarını durduran sıcak ve acı çay oldu. Rama yine koltuğuna dönmüştü. Dimdik oturuyor, Elizabeth'in ağzını et ve ekmekle tıkabasa doldurmasını seyrediyordu.

«Güzelsin,» dedi Rama. «Joseph'in güzel bir kadın alacağını hiç ummazdım.»

Elizabeth kızardı. «Ne demek istiyorsunuz?» diye sordu. Ortada kendisinin tanımlayamadığı duy-

gular, kendi deneylerine ya da öğrenimine girmeyen düşünce yöntemleri vardı. Bu durum kendisini korkuttuğu için hoşuna gitmişçesine, «Bunu biliyor o,» dedi. «Bana söyledi.»

Rama sakin sakin güldü. «Onu tanıdığımı sandığım kadar tanımıyormuşum. Bir inek seçer gibi eşini seçeceğini sanıyordum.. iyi bir inek, ineklerin yaptıklarını yapan kusursuz bir inek... kadında da iyi bir eş ve tıpkı bir inek olmasını bekler sanıyordum. Sandığımdan daha insanmış herhalde.» Kadının sesinde bir acılık vardı. Güçlü beyaz parmakları ortadan ayırdığı saçlarını başının iki yanına bastırdı. «Ben de bir çay içeyim bari. Biraz da su ekleyeyim. Zehir gibi acı olmuştur herhalde.»

«Elbette insandır,» dedi Elizabeth. «Neden öyle dediniz anlamadım doğrusu. Çekingen bir insan. Utanıyor, hepsi bu.» Birden tepelerdeki geçici, döne döne akan ırmağı düşündü. Korkmuştu, düşünceyi kafasından uzaklaştırdı hemen.

Rama kıza acıyarak gülümsedi. «Utangaç değildir. Dünyada ondan daha az utangaç insan yoktur diyebilirim, Elizabeth.» Sonra merhametle devam etti. «Bu adamı tanımıyorsun sen. Sana onu anlatacağım, seni korkutmak için değil de, onu tanıma zamanı geldiğinde korkmaman için.»

Kadının gözleri düşüncelerle dolmuş, bunları söylemenin bir yolunu arıyordu.

«Daha şimdiden mazeretler buluyorsun,» dedi. «Arkasına saklanılacak çalılık gibi mazeretler, düşünceleriyle karşı karşıya kalmaman için.» Kadının elleri az önceki kendine güvenini kaybetmiş, aç bir deniz yaratığının duyargaları gibi sağa sola kayıyordu. «Kendi kendine 'Bir çocuk o' diyorsun. 'Hayal görüyor,' diyorsun.» Sesi birden sertleşti, zalimleşti. «Çocuk değil o. Ve eğer hayal görüyorsa bu hayallerini hiç öğrenemeyeceksin.»

Elizabeth de öfkeyle parladı. «Bana neler söylüyorsun böyle? Benimle evlendi o. Sen onu bana bir yabancı yapmaya çalışıyorsun.» Sesi kararsızlıkla titriyordu. «Elbette tanıyorum onu. Tanımadığım bir insanla evlenir miydim sanıyorsun?»

Ama Rama yalnızca gülümsemekle yetindi. «Korkma, Elizabeth. Birşeyler gördün şu ana kadar. Onda zalimlik yok sanırım, Elizabeth. Kendini feda etme korkusu olmadan ona tapabilirsin.»

Elizabeth'in gözleri önünde düğün töreni canlandı birden. Ayin devam ederken, hava ayinin tekdüzeliği ile ağırlaşmışken kocasını İsa ile karıştırmıştı.

«Ne demek istediğini anlayamadım,» diye bağıdı. «Neden 'tapmak'tan söz ediyorsun? Ben yorgunum biliyorsun, bütün gündür yoldaydım. Sözcüklerin de benim değişimime bağlıdır anlamları. Tapmakla ne demek istedin?»

Rama elini Elizabeth'in dizine dayamak için koltuğunu yaklaştırdı.

«Çok garip günler yaşıyoruz. Sana demin bu gece açık bir kapı var dedim. Hayaletlerin serbest dolaştıkları Tüm Ruhlar Gecesi gibi. Bu gece bir kardeşimiz öldüğü için benim içimde bir kapı açıldı, senin içinde de bir kapı aralandı. Beynin derinliklerinde karanlıkta, kemikler altında yatan düşünceler bu gece dışarı çıkarlar. Ben sana neler düşündüğümü ve neleri sır olarak sakladığımı söyleyeceğim. Kimi zaman, suyun içinde bir gölge gibi, aynı düşünceyi başka insanların gözlerinde de görmüşümdür.» Kadın konuşurken hafif hafif Elizabeth'in dizine vuruyor, sözcüklerine bir tempo veriyordu. Gözleri, içlerinde kızıl ışıklar belirene kadar parlamıştı. «Erkekleri tanırım,» diye devam etti Rama. «Thomas'ı o kadar iyi bilirim ki, düşüncelerini daha doğarken hissedebilirim. Bedenimi hareket ettirecek güce kavuşmadan itkilerini bilirim. Burton'u o küçücük ruhunun en uzak noktalarına kadar bilirim. Benjy'nin de tembelliğini ve tatlılığını bilirdim. Benjy olduğuna ne kadar pişman olduğunu ve bunu düzeltmek için elinden nasıl bir şey gelmediğini bilirdim.» Kadın geçmişi hatırlayarak gülümsedi. «Thomas burada yokken bir gece Benjy bana geldi. Öylesine yitik ve kederliydi ki. Sabaha kadar kollarımın arasında tuttum onu.» Kadının parmakları gevşedi, yarı

kapalı bir yumruk oldu eli. «Hepsini bilirdim,» dedi kısık bir sesle. «İçgüdü'lerim hiç yanılmazdı. Ama Joseph'i bilemiyorum. Babasını da tanıyamamıştım.»

Elizabeth de kadının ahengine uymuş ağır ağır başını sallıyordu.

«İnsanlık dışında doğan insanlar olup olmadığını ya da bazı insanların diğerlerini gerçek değillermiş gibi gösterecek kadar insan olup olmadıklarını bilemiyorum. Belki de bir tanrı arasıra yaşar yeryüzünde. Joseph'in akıl almaz bir gücü vardır, dağların sakinliğini kendisinde toplamıştır, duyguları şimşekler kadar vahşi, ateşli, sert ve bildiğim kadarıyla onlar kadar anlamsızdır. Ondan uzak olduğunda onu düşünmeye çalış ne demek istediğimi anlayacaksın. Dağlar kadar büyür hayali, gücü rüzgârın karşı konulmaz esişi olur. Benjy öldü. Ama Joseph'in öleceğini düşünemezsin. Ebedidir o. Babası öldü ama bir ölüm değildi onunki.» Rama bir ağrı saplanmış gibi kesik bir çığlık attı. «Bu adam insan değil diyorum sana, ya da insanlığın tümüdür. Bütün insanların gücü, direnci, uzun ve kesintili düşünceleri, tüm acı ve neşeleri, hepsi birbirini götürür ve aynı zamanda içinde kalır. Tek tek insanların ruhlarının birer parçasının bulunduğu bir kaptır o, daha da ötesi yeryüzünün ruhunun sembolüdür.»

Rama'nın bakışları yere çevrildi, elini çekti. «Bir kapı açıldı demiştim sana.»

Elizabeth kadının dizinde tempo tuttuğu yeri ovuşturdu. Gözleri ıslak ve parlaktı.

«Çok yorgunum,» dedi. «Hava çok sıcaktı yolda, otlar sararmıştı. Canlı tavukları, küçük kuzuyu ve dişi keçiyi çıkardılar mı arabadan acaba. Ayakları şişmesin diye salıvermek gerek hayvanları.» Elizabeth göğsünden bir mendil çıkardı, sümkürdü, burnunu kızarana kadar sertçe sildi. Rama'ya bakmıyordu. Suçlayan bir sesle, «Kocamı seviyorsun sen.» dedi. «Onu seviyorsun ve korkuyorsun.»

Rama ağır ağır kaldırdı bakışlarını, Elizabeth'in yüzüne baktı, sonra yine yere indirdi. «Onu sevmiyorum. Karşılık görme olasılığım yok. Ona tapıyorum

ve buna da bir karşılık beklemek gereksiz. Şimdi sen de karşılık beklemeden tapacaksın ona. Biliyorsun artık işte, korkmana gerek kalmadı.»

Kadın bir süre daha kucağına baktı, sonra birden başını kaldırdı, başının iki yanına inen saçlarını boştırdı.

«Kopandı artık,» dedi. «Bitti hepsi. Yalnız ihtiyaç anında hatırlarsın bunu. O zaman geldiğinde ben sana yardım için burada olacağım. Şimdi ben bir çay hazırlıyayım, sen de bana Monterey'i anlat bakalım.»

13

Joseph karanlık samanlığa girdi, at bölmelerinin arkasındaki uzun koridordan tele asılı fenere doğru yürüdü. Atların arkalarından geçerken hayvanlar uyumlu çiğnemelerini kesip omuzları üzerinden kendisine bakıyorlar, içlerinde hareketli bir ikisi dikkati çekmek için ayaklarını yere vuruyorlardı. Thomas fenerin karşısındaki bölmede bir kısrağı eyerliyordu. Koşumları bağlarken durup eyerin üstünden Joseph'e baktı. «Ronny'yi almam daha iyi olur diye düşündüm,» dedi. «Epey hareketsiz, sıkı bir koşu iyi gelir. Karanlıkta da ayağı en sağlam basan odur.»

«Bir hikâye uydur. Ayağı kayıp bıçağın üstüne düştüğünü söyle. Adli tıp doktorunu buraya getirmeden işi idare etmeye bak. İmkân olursa Benjy'yi yarın gömeriz.» Yorgun bir tavırla gülümsedi. «İlk mezar. Şimdi birşeylere varıyoruz işte. Evler, çocuklar ve mezarlar, işte burası bizim yuvamız artık, Tom. İnsanı bir yere bağlayan şeylerdir bunlar. Bölmede hangi at var, Tom?»

«Patch. Diğerlerini dün otlağa saldım, biraz da hareket etsinler. Yeteri kadar çalışmıyorlar. Ne o, bu gece bir yere mi gidiyorsun?»

«Evet.»

«Juanito'nun ardından mı gideceksin? Bu tepelerde yakalayamazsın onu. Bir yılanın saklanabileceği deliği bile bilir o.»

Joseph rafta duran bir eyerin üstüne kolanla üzengileri takıp eyeri indirdi.

«Juanito çamların orada bekliyor beni.»

«Ama bu gece gitme, Joe. Bekle sabah olsun. Bir de silah al yanına.»

«Silahı ne yapayım?»

«Onun ne yapacağını bilemezsin. Bu Kızılderililer garip insanlar. Ne yapacağı hiç belli olmaz.»

«Beni vurmaz,» dedi Joseph. «Çok kolay bir şey olur bu, ben de hiç umursamam. Silahtan daha iyidir bu.»

Thomas kayışları bağlayıp uykulu kısrağı bölmeden geri geri çıkardı. «Ne olursa olsun, yarını bekle. Juanito bir yere kaçmaz.»

«Şimdi beni bekliyor. Onu bekletmek istemiyorum.»

Thomas atını alıp dışarı doğru yürüdü. «Yine de yanına silah alsan iyi edersin,» dedi omzu üzerinden.

Joseph ağabeyinin atına binip yola çıktığını duydu, hemen ardından soluk soluğa bir koşuşma işitildi. İki küçük çakal ile bir köpek adamın ardından koştular.

Joseph Patch'ı eyerledi, dışarı çıkarıp üstüne bindi. Dışardaki karanlığa alışınca gecenin biraz daha berrak olduğunu gördü. Yuvarlak ve insan etindenmiş gibi duran dağ sırtları hafifçe kabarıkmış gibi yükseliyorlar, çevrelerinde koyu mor bir hâle bulunuyordu. Gecenin tümü, tepeler, kapkara ağaç kümeleri bir kucaklama kadar yumuşacık ve dostçaydı. Ancak tam önünde kara ok başlı çamlar göğü deliyorlardı.

Gece şafağa yaklaşmaktaydı, yapraklar ve çimenler taze sabah rüzgârı altında fısıldaşıyor'ar, iç çekişiyorlardı. Yabanördeklerinin kanatları başı üstünde ıslıklar çalıyor, görünmeyen bir sürü güneye doğru zamanından erken yola çıkmış bulunuyordu.

Gece avının sonuna gelmiş iri baykuşlar huzursuzca dolanıyorlardı havada. Rüzgâr tepelerden çam kokusu taşıyor, katranotunun keskin kokusu ta uzaklardan geldiğinden açelyaları andırıyordu. Joseph kendine sevecen kollarını uzatan tepeleri görünce üzerine aldığı işi unutmuş gibiydi. Dağlar yarı uykulu bir kadın kadar yumuşak ve ısrarlıydı. Yamaçtan yukarı çıkarken toprağın ılıklığını duyuyordu. Patch koca kafasını kaldırdı, burun deliklerini açtı, yelesini salladı, kuyruğunu kaldırdı, olduğu yerde sallandı ve sanki yarış atıymış gibi ayaklarını havaya savurdu.

Dağlar dişi gibi olduklarından Joseph Elizabeth'i hatırlamış, karısının ne yaptığını düşünmeye başlamıştı. Thomas'ı fenerle kendisini beklerken gördüğü andan beri karısı aklına gelmemişti. «Rama ona yardımcı olur,» diye düşündü.

Uzun yamaç geride kalmış, şimdi daha sert ve dik bir yokuş başlamıştı. Patch yaptığı saçmalıkları bırakıp başını yokuşu tırmanan bacaklarına eğdi. Onlar ilerledikçe sivri çamlar daha da boylanıyor, göğe daha fazla yükseliyorlardı. Yolun yanında vadiden aşağı akan küçük bir suyun şarıltısı duyuluyordu, derken çamlık yolu tıkadı. Kapkara kütlesi duvar gibi dikilmişti karşısına. Joseph sağa saparken ağaçlığın ortasına giden geniş yola ne kadar kaldığını hatırlamaya çalıştı. Patch ise kişniyor, ayağını yere vuruyor, başını sallıyordu. Joseph hayvanı ağaçlığın yoluna sokmaya çalışınca at direndi, böğrüne saplanan mahmuzlar hayvanı arka ayakları üstüne kalkmaya, gerilemeye zorlayabildi ancak. Joseph attan inip hayvanı yola sokmaya kalkışınca at ayaklarını yere sıkıca basıp ilerlemedi. Joseph hayvanın boynunun titreyen kaslarını okşadı.

«Pekâlâ, seni buraya bağlayacağım,» dedi. «Neden korktuğunu bilmiyorum, ama korktuğun her neyse Thomas da ondan korkuyor ve Thomas seni benden iyi tanır.» Eyerden ipi alıp ince bir ağaca iki kere doladı.

Çamlar arasındaki patika kapkaraydı. Başı üs-

tünde birbirine dolanmış dallar arasında gökyüzü bile kaybolmuştu. Joseph dikkatli adımlar atıyor, ağaçlara çarpmamak için ellerini öne uzatmış öyle yürüyordu. Yolun yakınında bir yerde akan küçük bir derenin mırıltısından başka hiçbir ses yoktu. Birden ilersinde boz renkli bir düzlük belirdi. Joseph kollarını indirip oraya doğru yürüdü. Çam dalları ormanın içine giremeyen rüzgârın etkisiyle sallanıyordu. Ancak rüzgârla düzlüğe bir huzursuzluk da gelmişti. Bir ses değildi bu, bir titreme de değil, ama ikisi arasında garip bir şey işte. Uyuyan ormanda bir korku soluğu estiği için Joseph daha dikkatle attı adımlarını. Ayakları çam iğneleri üstünde hiç ses çıkarmıyordu. Sonunda ormandaki açık düzlüğe geldi. Burası ışık parçacıklarıyla dolu, çatısı göğün kurşun renkli aynasıyla örtülü gri bir yerdi. Yukarlarda rüzgâr yeniden esmeye başladığından yüksek ağaç tepeleri ağır ağır sallanıyorlar, iğneleri hışırtılar çıkarıyordu. Düzlüğün ortasındaki kaya karaydı, ağaç gövdelerinden bile kara, bir yanda bir ateş böceği soluk mavi aydınlığını yayıyordu.

Joseph kayaya yaklaşmaya çabaladığında içi kuşku ve önseziyle doluydu; tıpkı küçük bir çocuğun kiliseye girdiğinde mihrabın açığından geçmesi ve azizlerden birinin elini oynatacağı ya da çarmıha gerili kanlı İsa'nın inleyeceğinden korkarak gözlerini onlardan ayırmaması gibi. Joseph de başını kayaya çevrili tutarak açığından dolandı. Ateş böceği bir köşenin ardında kayboldu.

Hışırtı artmıştı şimdi. Yusyuvarlak düzlük canlanmıştı, kaçamak hareketlerle doluvermişti. Joseph'in saçları diken diken oldu. «Bu gece bir kötülük var burada,» diye düşündü. «Atın neden korktuğunu anladım şimdi.» Ağaçların gölgesine sığınıp yere oturdu, sırtını bir çamın gövdesine yasladı. Oturduğu anda toprakta tok bir titreme hissetmişti. Yanıbaşında yumuşak bir ses, «Buradayım, senor,» dedi.

Joseph irkilerek sıçradı. «Beni korkuttun, Juanito.»

«Biliyorum, senor. Çok sakin burası. Hep de

öyledir. Sesler duyarsınız ama hepsi dışardadırlar, içeri girmeye çalışıyorlardır.»

Bir süre sustular. Joseph önündeki karanlıktan daha kara bir gölge seçebiliyordu yalnızca. «Gelmemi istedin,» dedi.

«Evet, senor, dostum, senden başkasının yapmasına razı gelemezdim.»

«Neyi yapmasına, Juanito? Ne yapmamı istiyorsun?»

«Yapmanız gerekeni, senor. Bıçak getirdiniz mi?»

Joseph şaşırmıştı. «Hayır, bıçağım yok,» dedi.

«Öyleyse size çakımı veririm. Buzağılara kullandığım çakı. Bıçağı kısadır ama tam yerine vurulursa iş görür. Size tam yerini göstereceğim ben.»

«Sen neden söz ediyorsun, Juanito?»

«Bıçağı düz indir, dostum. Kaburgalar arasından kolaylıkla girer o zaman. Tam yerine varması için saplayacağın yeri gösteririm.»

Joseph ayağa kalktı. «Yani seni bıçaklayacağımı mı söylüyorsun?»

«Bunu yapmak zorundasın, dostum.»

Joseph gence yaklaştı, yüzünü görmeye çalıştı ama seçemedi. «Seni neden öldürecekmişim, Juanito?»

«Kardeşini öldürdüm, senor. Sen de benim dostumsun. Şimdi de düşmanım olmalısın artık.»

«Bir yanlışlık var burada,» dedi Joseph. Huzursuzlukla durakladı; rüzgâr ağaçların arasından çekilmiş, sessizlik kalın bir sis tabakası gibi düzlüğe çökmüştü. Sesi havayı istenmeyen bir gürültüyle dolduruyordu sanki. Kararsızdı. Öylesine hafif sesle konuştu ki, sözlerinin bir kısmı mırıltı gibi çıktı, buna rağmen konuşmasıyla bozmuştu düzlüğün huzurunu. «Bir yanlışlık var bu işte. Onun kardeşim olduğunu bilmiyordun.»

«Bakmam gerekirdi, senor.»

«Bilmiş olsaydın da fark etmezdi. Doğal bir şeydi bu yaptığın. Kendi doğanın emrettiği şeyi yaptın. Doğal bir şey... ve bitti artık.» Joseph hâlâ göre-

miyordu Juanito'nun yüzünü, hem de şafağın soluğunun düzlüğe dökülmeye başlamış olmasına rağmen.

Juanito kederli bir sesle, «Bunu anlayamadım, senor,» dedi. «Bıçaktan kötü bu. Bıçağı saplasaydın bir an ateş gibi bir acı duyardım, sonra geçerdi. Ben haklı olurdum, sen de haklı olurdun. Ama bunu anlamıyorum. Tüm yaşamım boyunca hapiste yatmak gibi bir şey bu.» Ağaçların araları hafifçe aydınlanmıştı artık, kara tanıklar gibi duruyorlardı çevrelerinde.

Joseph güç ve anlayış bulabilmek için kayaya baktı. Kayanın kaba dokusunu da görüyordu artık, küçük derenin düzlüğü kestiği yerdeki dümdüz gümüş ışığı da.

Sonunda, «Ceza değil bu,» dedi. «Ceza verme yetkisi yok bende. Güdülerin arasında cezalandırmayı bulabilirsen kendini kendin cezalandırmalısın. Yavru bir köpeğin kuşların saklandıkları yeri bulması gibi sen de yaradılışının emrettiğini yapacaksın. Benim sana verecek cezam yok.»

Juanito kayaya koştu, dereden avuçlarıyla su alıp içti. Sonra yine gerisin geri yürüdü. «Bu su iyidir, senor. Kızılderililer hasta olduklarında içmek için alırlar bu sudan. Dünyanın ortasından çıktığını söylerler.» Juanito ağzını koluyla sildi. Joseph onun yüz hatlarını, gözlerinin çukurlarını görebiliyordu.

«Şimdi ne yapacaksın?» diye sordu.

«Siz ne isterseniz onu, senor.»

Joseph öfkeyle haykırdı. «Çok şey yüklüyorsun bana! Ne istersen yap, bana ne!»

«Ama ben beni öldürmeni istemiştim, dostum.»

«İşe dönecek misin?»

«Hayır,» dedi Juanito ağır ağır. «İntikamı alınmamış bir insanın mezarına çok yakın orası. Kemikler temizleninceye kadar dönemem oraya. Bir süre için buradan uzaklaşacağım, senor. Kemikler temizlenince dönerim. Et kemiklerden sıyrılınca bıçağın anısı da kaybolur.»

Joseph'in içi birden kederle öylesine dolmuştu ki, göğsü çatlayacak gibi oldu.

«Nereye gideceksin, Juanito?»

«Bilmiyorum. Willie'yi de alırım. Birlikte gideriz. Atların olduğu her yerde rahat ederiz. Willie ile olursam, yalnız derin rüyalarından, çukurlardan kendisini parçalamak için çıkan adamların rüyasından kurtulmasına yardım edersem o zaman cezam o kadar ağır gelmez.» Juanito dönüp çamlar arasında kayboldu. Sesi ağaç duvarının ardından geliyordu. «Atım burada, senor. Kemikler temizlenince döneceğim.» Joseph az sonra üzengi kayışının gacırtısı, ardından da nalların çam iğneleri üstündeki gümbürtüsünü duydu.

Gökyüzü aydınlıktı artık, düzlüğün ortasında kara kaya düşünceliydi.

Joseph kayanın yanına gidip eliyle kalın yosundan kürkünü okşadı. «Dünyanın ortasından,» diye düşündü; pillerin kutuplarını hatırladı. «Dünyanın kalbinden,» diye mırıldandı. Sırtını kayaya çevirmekten hoşlanmayarak ağır ağır yürüdü. Yamaçtan aşağı atıyla inerken güneş ardından doğdu, ışıkları aşağıda çiftlik evlerinin camlarında parıldadı. Sapsarı otlar çiyle parlıyordu. Ancak tepeler kelleşmeye, kışa hazırlanmaya başlamışlardı artık. Bir sığır sürüsü başlarını onun gittiği yöne çevirerek geçişini seyretti.

Joseph çok sevinçliydi artık, içinde kendi tabiatıyla toprağın tabiatının aynı olduğu bilinci doğuyordu. Atını tırısa kaldırdı Thomas'ın Nuestra Senora'ya gittiğini ve kardeşi için kendisinden başka tabut yapacak biri olmadığını hatırlayınca. At bir süre kendi kendine giderken Benjy'yi gözünün önüne getirmeye çalıştı ama çok iyi hatırlayamadığını fark edince de kısa zamanda vazgeçti bundan.

Joseph ağıla girerken Thomas'ların bacasından duman yükseliyordu. Patch'ı serbest bırakıp eyeri astı. «Elizabeth Rama'nın yanında olmalı,» diye düşündü. Heyecanla içeri yürüdü yeni karısını görmek için.

O yıl kış erken bastırdı. Şükran Gününden üç hafta önce denize doğru dağların tepelerinde kırmızıydı akşamlar, geceleri sert rüzgâr vadiyi tarıyor, evlerin köşelerinde ıslıklar çalıyor, pancurları çarptırıyordu. Küçük küçük hortumlar yoldaki toz ve yaprakları sarhoş askerler gibi sağa sola savuruyorlardı. Karatavuklar sürü'er halinde uçup gittiler bulutlar arasında, güvercinler bir süre yaslı yaslı çitlerin üstünde tünedikten sonra bir gece ortadan kayboldular. Bütün yabankaz ve yabanördeği sürüleri oklarını şaşmaz bir biçimde güneye yöneltip göğü doldurmuşlardı. Akşam karanlık çökerken yorgunca sına çığlıklar atıyorlar geceyi dinlenerek geçirecek'eri suyun parıltısını arıyorlardı. Meryem Ana vadisine bir gece don geldi, söğütleri sararttı, kızılcıkları kızarttı.

Gökte ve yerde telaşlı bir hazırlık vardı. Sincaplar tarlalarda çılgınlar gibi çalışıyorlar, toprağın altındaki odalarına kendilerine yeteceğin on katı yiyecek depo ediyorlar, çukurların ağzında da boz renkli sincap dedeleri tiz çığlıklar atarak harmanın kaldırılmasını yönetiyorlardı. Atlarla ineklerin derilerinin parlaklığı kaybolmuş, gövdelerinde kış tüyleri bitmişti, köpekler yerden esen yellerden korunmak için toprağın içinde alçak çukurlar kazıyorlardı. Bütün bu hummalı çalışmaya rağmen tepelerin üzerindeki mavi dumanlı sisleri andıran bir hüzün asılı kalmıştı vadinin üstünde. Çalılar mora çalan kara bir renge bürünmüştü, meşeler yapraklarını yağmur gibi döküyorlar, yine de yapraklarla yüklü kalıyorlardı. Geceleri gök denizin üzerinde yanıyor, bulutlar kümelenip dağılıyor, kışa hazırlık olarak saldırıp geri çekiliyorlardı.

Wayne çiftliğinde de hazırlıklar sürüyordu. Otlar toplanmıştı, samanlar samanlıklara yığılmıştı. Biçki makineleri meşe odunlarını doğruyor, keserler ince dalları kesiyordu. Joseph çalışmaları denetliyor, ağabeyleri onun emrinde çalışıyorlardı. Thomas araç

gereç için bir baraka yapmış, saban demirlerini, tırmık uçlarını yağlamıştı. Burton damları aktarmış, koşum takımlarını ve eyerleri temizlemişti. Kışlık odunları ev kadar yüksek bir yığın oluşturmuştu.

Jennie kocasının çeyrek mil kadar ötede bir yamaca gömüldüğünü gördü. Burton bir haç yaptı, Thomas da mezarın çevresini beyaz bir çitle çevirip bir köşesine demir menteşeli bir kapı oturttu.

Jennie bir süre her gün bir parça yeşillik götürüp koydu mezara, ancak aradan çok geçmeden o bile Benjy'yi pek hatırlayamaz oldu, ailesini özlemeye başladı. Dansları, karda kızakla kaymalarını hatırladı, ana babasının yaşlanmakta olduklarını düşündükçe onlara daha çok ihtiyaç duymaya başlamıştı. Üstelik artık kocası olmadığından bu yeni topraklardan da korkuyordu. Bu yüzden Joseph bir gün onu alıp götürürken diğer Wayne'ler de durup arkasından baktılar. Kızın bütün varı yoğu, içlerinde Benjy'nin saati, kösteği ve düğün resimleriyle birlikte bir yol sepetine sığmıştı.

Joseph King City'de tren istasyonunda kızı uğurlarken Jennie hem ondan ayrıldığı için hem de önündeki uzun tren yolculuğundan korktuğu için ağladı. «Bizi görmeye gelirsiniz, değil mi?» diye sordu.

Kendisi yokken çiftliğe yağmur yağacağından ve bunu göremeyeceğinden telaşlı olan Joseph de, «Elbette geleceğiz,» dedi. «Bir gün hep birlikte geliriz seni görmeye.»

Juanito'nun karısı Alice Jennie'den daha derin bir yas içindeydi. Ağlamıyordu aslında, ama zaman zaman kapının eşiğinde oturur ileri geri sallanır dururdu. Hem hamileydi hem de Juanito'yu çok seviyor ve ona acıyordu. Saatlerce orada oturur, olduğu yerde sallanır, kendi kendine mırıldanır ama hiç ağlamazdı. Elizabeth sonunda onu alıp Joseph'in evine getirdi, mutfakta çalıştırmaya başladı. Alice daha bir mutlu oldu o zaman. Bebeğine bir zarar gelmemesi için musluktan biraz geride durup bulaşık yıkarken arada sırada konuşmaya da başlamıştı.

Elizabeth'e sık sık, «Ölmedi o,» diyordu. «Günün

birinde dönecek ve ertesi gece de yine eskisi gibi olacak her şey. Gitmiş olduğunu unutacağım ondan sonra.» Sonra gururla, «Biliyor musun,» diyordu. «Babam eve dönmemi istiyor ama gitmiyorum ben. Burada Juanito'yu bekleyeceğim. Döndüğünde geleceği yer burasıdır.» Joseph'e de tekrar tekrar soruyordu Juanito'nun ne düşündüğünü. «Acaba döner mi dersin? Döneceğinden emin misin?»

«Döneceğini söyledi,» diye ciddiyetle cevap verirdi Joseph.

«Peki ama ne zaman?»

«Bir yıl sonra, belki de iki yıl sonra. Beklemesi gerek.»

Kız Elizabeth'in yanına dönerdi. «Döndüğünde bebek yürümüş olur belki de.»

Elizabeth yeni yaşantısına uyabilmek için değişmişti. İki hafta kadar yeni evinde çatık kaşlarla dolaştı, her şeyi tek tek inceledi, Monterey'den getirtilecek olan mobilya ve kap kacağın listesini yaptı. Evin işleri Rama ile geçirdiği o gecenin anısını belleğinden silip atmıştı. Ancak bazı geceler üşüyerek, korku içinde uyanır, yanıbaşında mermer gibi heykelin yattığını sanır, sıcak olduğundan emin olmak için Joseph'in koluna dokunurdu. Rama haklıydı. O gece bir kapı açılmıştı ve şimdi de kapanmıştı artık. Rama bir daha aynı biçimde konuşmamıştı. Rama bir öğretmendi, Elizabeth'e evde çalışma yöntemlerini gösterirken hiç eleştiriye kaçmadığından da düşünceli bir kadındı.

Ceviz mobilyalar, taş kapkacak gelince her şey yerli yerine yerleştirildi. Asılacak eşyalar yerlerine asıldı; aynalı şapka asacağı, küçük sallanır koltuklar, geniş akçağaçtan karyola, yüksek konsol yerlerini buldular. Oturma odasına da kenarları kapkara ve demir aksamı nikel cilâlı parıl parıl soba yerleştirildi. Bütün işler bittiğinde Elizabeth'in gözlerindeki endişeli bakış kaybolmuş, çatık kaşları düzelmişti. Ancak o zaman Monterey'de öğrendiği İspanyolca şarkıları okumaya başladı. Alice çalışmaya geldiğinde birlikte şarkı okuyorlardı.

Rama her sabah gelir, sır olması gereken şeyler anlatırdı. Rama sır dolu bir kadındı. Annesi olmadığı için evlilik konusunda öğrenemediği şeyleri öğretirdi Elizabeth'e. Kız ya da erkek çocuğa nasıl sahip olacağını anlatırdı; kuşkusuz bunlar tam güvenilir yöntemler değildi ama yine de içlerinde gerçek payı vardı. Kimi zaman işe yaramazlardı ama yine de denemenin bir zararı olmazdı. Rama bunların başarılı olduğu yüzlerce olay biliyordu. Alice de dinlerdi kadının anlattıklarını. Kimi zaman, «Bu doğru değil,» diye söze karışırdı. «Burada biz bunu başka türlü yaparız.» Sonra Alice kafası kesilen bir pilicin çırpınmasının nasıl önleneceğini anlattı onlara.

«Önce yere bir haç çizin. Kafası kesildikten sonra pilici yavaşça haçın üstüne yatırın. Haç kutsal olduğu için çırpınmayacaktır.» Rama daha sonra bu yöntemi denediğinde doğru olduğunu görmüştü, bunun üzerine de katoliklere daha bir hoşgörüyle bakmaya başladı.

Bunlar esrarla, imanla dolu güzel günlerdi. Elizabeth, Rama'yı bir yahniye tuzuyla biberiyle tat katarken seyrederdi. Kadın yemeği tadar, gözlerinde sert bir soruyla dudaklarını yalar. «Tamam mı bu? Hayır, tam değil,» derdi. Rama'nın pişirdiği hiçbir yemek kendisine göre olması gerektiği kadar iyi olmazdı.

Rama çarşambaları kolunda koca iş sepetiyle geldiğinde arkasında uslu durmuş olan çocuklar sıralanırdı. Alice, Rama ve Elizabeth bir sacayağı gibi otururlar, örgü yumurtası çoraplara girer çıkardı.

Kadınların oluşturduğu üçgenin ortasında uslu çocuklar otururdu. (Yaramazlık yapanlar evde boş boş dururlardı, Rama boş kalmanın bir çocuk için nasıl bir ceza olduğunu bilirdi.) Rama hikâyeler anlatır, bir süre sonra da yüreklenen Alice pek çok mucizeli şeyi açıklardı. Bir akşam güneş batarken babası Carmel Vadisinden alev alev bir keçinin geçtiğini görmüştü. Alice en az elli hortlak hikâyesi de bilirdi; hem öyle uzakta değil, orada Nuestra Senora'da geçmiş olaylar. Ruhlar Yortusunda Valdez ai-

lesine öksürük illetine tutulmuş büyükannelerinin büyükannesi gelmişti. Meksika'daki topraklarına dönen Yaqui Kızılderililerin öldürdükleri Yarbay Murphy kalbinin olmadığını göstermek için göğsü açık at sırtında geçermiş vadiyi. Alice adamın kalbini Yaqui'lerin yediklerine emindi. Böyle şeyler anlatırken gözleri irileşir, korkuyla dolardı. Geceleri çocukların 'Kalbi yoktu' ya da 'yaşlı kadın öksürdü' demeleri korkudan çığlık çığlığa bağırmaları için yeterli olurdu.

Elizabeth de annesinden öğrendiği masalları anlatırdı: hep altın ya da yararlı bir beceriyle uğraşan İskoç peri'lerinin hikâyeleri. Bunlar iyi hikâyelerdi ama Rama'nın ya do Alice'in hikâyelerinin etkisine sahip değillerdi, çünkü çok eski zamanda ve periler kadar gerçekten uzak sayılabilecek bir ülkede geçmişlerdi. Oysa Yarbay Murphy'nin atıyla üç ayda bir geçtiği yolu biraz yürüdün mü görebilirdin. Alice onları kimsenin taşımadığı fenerlerin dizi halinde sallana sallana geçtikleri kanyona götürebilirdi isterlerse.

Bunlar iyi günlerdi, Elizabeth çok mutluydu. Joseph pek konuşmuyordu, ama karısı ne zaman yanından geçse elini uzatır, okşardı onu. Kocasının yüzüne her baktığında kendisini sımsıcak ve mutlu yapan o sakin gülümsemeyle karşılaşırdı. Hiçbir zaman da derin uykuya dalmaz gibiydi. Elizabeth saat kaçta uyanırsa uyansın ve elini kocasına doğru uzatsın, erkek hemen kendisini kolları arasını alıverirdi. Bu bir iki ay içinde göğüsleri de dolgunlaşmıştı. Elizabeth'in, gözlerinde bir esrarın derinliği vardı. Alice doğuracaktı artık ve kış yaklaşıyordu.

Benjy'nin evi boştu artık. İki yeni Meksikalı sığır çobanı samanlıktan çıkıp eve yerleştiler. Thomas dağlarda bir ayı yavrusu yakalamış hayvanı pek de başarılı olamadan ehlileştirmeye çalışıyordu. «Hayvandan çok insana benziyor, öğrenmek istemiyor,» diyordu. Her yanına yaklaştığında hayvan kendisini ısırıyorsa da, herkes Sahil Dağlarında artık boz ayı kalmadığını söylediğinden küçük yavruya sahip olmaktan memnundu.

Burton ise Pacific Grove'da bir kamp toplantısına gidip gelecek; yazı orada geçirmeyi düşündüğünden iç hazırlıklarıyla meşguldü. Daha şimdiden orada bulacağı iyi duyguların beklentisiyle sevinçliydi. Ve İsa'yı bir daha bulup kalabalık önünde günahlarını itiraf edeceği zamanın yaklaştığı düşüncesi içini heyecanla dolduruyordu.

Karısına, «Sen akşamları ortak eve gidersin,» diyordu. «Ortak evde her gece ilâhiler söylenir, dondurma yenilir. Bir çadır alır, bir ay hatta iki ay kalırız.» Daha şimdiden verdikleri vaazlar için vaizları nasıl öveceğini düşünüyordu.

15

Yağmurlar kasımın ilk günlerinde başladı. Joseph her zaman göğe, kalın bulutlara bakar, sonra akşamları göğü kızıla çeviren batmakta olan güneşi seyrederdi. Aklına o geleceği bildiren çocuk tekerlemesi gelirdi

«Sabahları gökyüzü kızıl
Denizciler için uyarı
Akşamları gökyüzü kızıl
Denizciler sevinçten uçarı.»

ya da öteki türlü

«Sabahları gökyüzü kızıl
Şafak sökmeden yağmur
Akşamları gökyüzü kızıl
Açık günler yaklaşıyor.»

Saatten çok barometreye bakardı. İbre aşağı indi mi çok mutlu olurdu. Avluya çıkıp ağaca, «Birkaç güne kadar yağmur yağacak,» diye fısıldardı. «Yaprakların tozları temizlenecek.»

Bir gün bir çaylak yavrusu vurup kuşu meşe ağacının üst dallarından birine başı aşağı gelecek biçimde astı. Atlar, tavukları dikkatle gözlemeye başladı.

Thomas ise gülüyordu onun bu haline. «Yağmuru daha tez yağdıramazsın. Bu kadar heyecanlı olursan yağmuru geciktirebilirsin.» Sonra Thomas, «Ben yarın sabah bir domuz keseceğim,» dedi.

Joseph, «Evimin yanındaki meşeye onu asmak için bir çubuk çakarım,» dedi. «Rama da sucuk yapar, değil mi?»

Domuz cıyak cıyak bağırırken Elizabeth başını yastığın altına gömmüştü, oysa Rama hayvanın yanında durmuş boğazından akan kanı süt kovasında topluyordu. Bu işi tam zamanında yapmışlardı, yağmur başladığında hayvanın tütsülenmiş eti yeni küçük taş eve ancak girmişti. Bu kez bir hile falan olmadı. Rüzgâr bir sabah şiddetle esti güneyden ve okyanus yönünden, bulutlar yuvarlana yuvarlana gelip alçadılar, dağ tepeleri bulutların altında yokoldu ve ardından da iri iri damlalar halinde başladı yağmur. Çocuklar Rama'nın evinde, camın ardından seyrediyorlardı yağmuru. Burton yağmur için şükredip sağlığı pek iyi olmayan karısına da şükrettirdi. Thomas ahıra gidip bir yemliğe oturdu ve samanlığın çatısına yağan yağmuru din'edi. Saman yığınları hâlâ yaz yamaçlarının güneşiyle sıcaktı. Atlar huzursuzca ayaklarını kıpırdatıyorlar, başlarını sallayıp yular ipini çekiştiriyorlar, ufacık gübre pencere'erinden dışardaki havayı koklamaya çalışıyorlardı.

Yağmur başladığında Joseph meşe ağacının altındaydı. Ağacın gövdesine sürdüğü domuz kanı kara ve parlaktı. Elizabeth kapı önünden seslendi kocasına. «Yağmur bastıracak artık, ıslanacaksın.» Joseph gülümseyerek döndü karısına.

«Derim kupkuru. Islanmasını istiyorum.»

İlk dolgun damla'arın düştüklerini gördü, yerden tutam tutam toz kalkıyordu, sonra toprak kara damlalarla noktalandı. Yağmur sıklaştı, yeni çıkan rüzgârla eğimi değişti. Havaya ıslak toz kokusu yükse'di. Arkadan da ilk gerçek kış fırtınası başladı. Yağmur havayı dövüyor, çatılar arasında gürültüler kopanıyor, zayıf yaprak'arı ağaçlardan koparıyordu.

Toprak kararmıştı, avluda küçük küçük dereler belirmişti. Yağmur yanaklarını, gözkapaklarını ıslatırken Joseph başını göğe çevirmiş duruyordu. Sular sakalından açık gömlek yakasına süzülüyordu, elbiseleri üstüne yapışmış, ağırlaşmıştı. Gelip geçici bir sağanak olmadığından emin olana kadar yağmurun altında durdu.

«Joseph, üşüteceksin,» diye seslendi Elizabeth.

«Hava soğuk değil. Sağlıklı bir şey bu.»

«Saç'larından filizler çıkacak öyleyse. Joseph, şahane bir ateş yanıyor, içeri gel. Gel de üstünü başını değiştir.»

Ama Joseph ısrarla duruyordu yağmur altında, ancak meşenin gövdesinden aşağı sular yol yol inerken eve girdi.

«İyi bir yıl olacak,» dedi. «Şükran Gününden önce dolar kanyon'ların ırmakları.»

Elizabeth büyük meşin koltuğa oturdu. Ocağa fokur fokur bir yahni sürmüştü. Kocası içeri girince güldü, havada bir neşelilik vardı. «Tertemiz yerleri sırılsıklam ettin,» dedi.

«Biliyorum.» Joseph toprağa ve Elizabeth'e karşı öylesine bir sevgi duyuyordu ki, gidip kutsarmış gibi ıslak elini karısının saç'ları üzerine koydu.

«Joseph, ensemden içeri su giriyor.»

«Biliyorum.»

«Elin buz gibi, Joseph. Kilisede konfirmasyon ayininde papaz senin gibi elini başıma dayamıştı, buz gibiydi eli. Tüylerim diken diken olmuştu. Kutsal Ruhun içime girdiğini sanmıştım.» Kız mutlulukla gülümsedi kocasına. «Sonra'arı bunu konuşmuştuk, öteki kızlar Kutsal Ruh olduğunu söylemişlerdi. Çok çok eskidendi bu ama, Joseph.» Kız geçmişi düşündü, dar uzun geçmiş tablosunda dağlardaki beyaz geçit de vardı ve bu bile daha şimdiden zaman tablosunun gerilerine kaymıştı.

Joseph eğilip karısını öptü. «Çimenler iki haftaya kalmaz yeşerir,» dedi.

«Joseph, yeryüzünde ıslak bir sakal kadar tatsız bir şey olamaz. Kuru giyeceklerini yatağın üzerine serdim, sevgilim.»

Joseph akşam üzeri pencerenin yanındaki sal'anan koltuğa oturdu. Elizabeth kaçamak bakışlarla kocasının yüzüne bakıyor, yağmurun hızı azaldıkça kaşlarının korkuyla çatılmasını, eskisinden daha hızlı yağarken de güvenle gülümsemesini seyrediyordu. Thomas akşam geç saatte gelip kapı önünde ayaklarındaki çamuru sildi.

«Geldi sonunda işte,» dedi Joseph.

«Geldi ya. Yarın birkaç hendek kazmamız gerekecek. Ağılı su bastı.»

«O suda iyi gübre vardır, Tom. Sebze bahçesine aktarırız.»

Yağmur, kimi zaman incecik bir sise dönüşüp, kimi zaman bardaktan akarcasına boşanarak bir hafta kadar devam etti. Su damlaları ölü otları toprağa yapıştırdı, birkaç gün sonra yeni yeni çimen'er başgösterdi. Irmak batı dağlarının arasından çıktı, yatağını aştı, söğütleri suya çekerek, kayalar arasında gürüldeyerek aktı. Tepeler arasındaki her küçük kanyon ve yarıktan yeni yeni derecikler doğup ırmağa karışıyordu. Derelerde su yarıkları derinleşip genişledi.

Evlerde ve samanlıkta oynayan çocuklar yağmur sona ermeden usanmışlardı artık. Rama'ya yeni eğlenceler bulması için yalvarıyorlardı. Kadınlar da mutfaklarına astıkları ıslak çamaşırlardan yakınıyorlardı.

Sırtına bir muşamba geçirmiş olan Joseph bütün gün çiftlikte dolaşıyor ıslaklığın ne kadar derine işlediğini anlamak için toprağa bir sırık batırıyor, nehir kıyısına inip suda batıp çıkarak giden kütükleri ve çalıçırpıyı seyrediyordu. Geceleri pek hafif uyuyor, kulağı hep yağmurda oluyor, yağmur azaldığında hemen uyanıyordu.

Bir sabah hava açıldı, güneş ılık ılık parıldadı. Yıkanmış hava tatlı ve berraktı, meşenin yaprakları cila'anmış gibi parlıyordu. Çimenler yeşeriyordu, uzaktaki tepelerin renginde bir zenginlik gözle görülüyordu artık, yakınlarında hafif bir mavilik ve hemen ayağının altında da toprağın içinde başgöstermiş yeşil iğnecikler.

Çocuklar kafeslerinden fırlamış hayvanlar gibi öylesine yoğun bir biçimde kendilerini oyuna verdiler ki, sonunda ateşleri çıktı, yatmak zorunda kaldılar.

Joseph bir saban çıkartıp sebze bahçesinin toprağını sürdü, Thomas bahçeyi tırmıkladı, Burton da düzeltti. Hepsi de pençe'erini toprağa geçirmeye çalışıyorlardı sanki. Çocuklar bile turplar ve havuçlar için bir parça çamur diye yalvardılar. Turplar en çabuk büyüyenlerdi ama havuç da eğer o kadar bekleyebilirlerse en güzel bahçeyi oluştururdu. Bu arada çimenler hep boy veriyorlardı. İğnecikler yaprak oldu, yapraklar bölünüp iki yaprak oldu sonra. Tepelerin yamaçları yeniden yumuşadı, düzlendi, çalılar o iç kapayıcı karalıklarını kaybettiler. Koskoca bölgede yalnızca doğu dağlarındaki çamlık o düşünceli halini terk etmedi.

Şükran Günü büyük bir şölenle kutlandı. Noelden önce de çimenler ayak bileğine yükselmişlerdi artık.

Bir öğleden sonra yaşlı bir Meksikalı gezgin satıcı çiftliğe geldi. Heybesinde güzel şeyler vardı toplu iğneler, dikiş iğneleri, iplik, balmumu, kutsal resimler, sakız, armonika ve kırmızı ve yeşil krepon kâğıtları. Adam çok yaşlı beli bükülmüş biri olduğundan küçük şeyler satıyordu. Heybesini Elizabeth'in kapısı önünde açtı, sonra özür dileyen bir gülümsemeyle geri çekildi. Çevresine toplanan kadınların ilgisini çekmek için arada sırada bir iğne destesine dokunuyor ya da sakız paketini iteliyordu. Samanlığın kapısından kalabalığı gören Joseph o yana yürüdü. Yaşlı adam ancak o zaman o eski püskü şapkasını çıkardı başından.

«Buenos tardes, senor,» dedi.

«...Tardes,» dedi Joseph.

Gezgin satıcı sıkılmışçasına sırıttı. «Beni hatırlamadınız mı, senor?»

Joseph adamın esmer, kırışık dolu yüzüne baktı. «Hatırlayamadım.»

«Bir gün Nuestra Senora'dan dönüyordunuz,

ben sizin avlanmaya gittiğinizi sanıp bir parça geyik eti istemiştim.»

«Tamam,» dedi Joseph. «Şimdi hatırladım. Koca Juan'sın sen.»

Gezgin satıcı yaşlı bir kuş gibi başını geri attı. «Sonra da fiestadan söz etmiştik, senor. Ben aşağılardaydım, San Luis Obispo'nun da ötesinde. O fiestayı yaptınız mı, senor?»

Joseph'in gözleri neşeyle parladı. «Hayır, yapmadım ama yapacağım. Bunun için en uygun zaman nedir, Koca Juan?»

Gezgin satıcı ellerini iki yana açtı, böylesine bir şeref kendisine verildiği için boynunu omuzlarının arasına çekti. «Bu ülkede her zaman uygundur, senor. Ama bazı günler diğerlerinden iyidir. Noel var örneğin.»

«Olmaz, Noel çok yakın. Hazırlık yapacak zamanımız kalmaz.»

«Öyleyse yılbaşı var, senor. Herkesin mutlu olduğu ve bir fiesta aradığı yılbaşı bu iş için en iyi gündür.»

«Tamam!» diye bağırdı Joseph. «Yılbaşında yaparız öyleyse.»

«Damadım gitar çalar, senor.»

«O da gelecek elbette. Kimleri çağırayım, Koca Juan.»

«Çağırmak mı?» Yaşlı adamın gözleri şaşkınlıkla dolmuştu. «Çağırmak diye bir şey söz konusu değildir, senor. Ben Nuestra Senora'ya gittiğimde sizin yılbaşında fiesta yapacağınızı söylerim, herkes gelir. Belki papaz da sunağını heybesine yükler de gelir, bir ayin yapar burada. Bu çok esaslı olur işte.»

Joseph meşe ağacına bakıp başını salladı. «O zamana kadar çimenler de epey boy atmış olurlar,» dedi.

16

Noelden bir gün sonra Rama'nın büyük kızı Martha öteki çocukları fena halde korkuttu. «Fies-

ta günü yağmur yağacak,» dedi. Diğerlerinden büyük olduğundan, yaşını ve ciddiliğini öteki çocuklar üzerinde bir kamçı gibi kullandığından diğerleri ona inandılar, keyifleri kaçtı.

Çimenler epey yükselmişti artık. Hava biraz ısınınca birden boy atıvermişlerdi, tarlalarda milyonlarca mantar da vardı. Çocukların kova kova taşıdıkları mantarları Rama içine gümüş bir kaşık attığı tavada kızartıyordu. Eğer mantarlar zehirliyse gümüş kararır diyordu.

Yılbaşından iki gün önce Koca Juan ile güler yüzlü aylak Meksikalı damadı yolun başında göründüler. Damadı Manuel kayınpederinin tam ardında yürüyordu. Öyle bir gençti ki, hendeğe düşmek rizikosunu bile göze almak istemezdi. İkisi birden şapkalarını göğüslerine bastırarak gülümsemeleriyle durdular Joseph'in kapısı önünde. Bir yavrunun büyük bir köpeği taklit etmesi gibi Manuel de Koca Juan'ın her hareketini tekrarlıyordu.

Koca Juan, «Gitar çalar.» dedi. Manuel de kanıt olarak sırtındaki eski gitarı kaldırıp sırıtarak gösterdi çevresindekilere.

«Fiestadan söz ettim,» dedi Koca Juan. «Millet gelecek... dört gitar daha, senor. Peder Angelo da gelecek (Bu gayet iyiydi işte) ve burada ayin yapacak. Ve ben... ben de sunağı kuracağım. Peder Angelo öyle dedi.»

Burton'un gözlerinde aksi bir bakış dolandı. «Joseph, buna razı gelmeyeceksin, değil mi? Bizim çiftliğimizde olmaz bu, bizim bugüne kadar gelmiş geçmiş bir ünümüz var.»

Ama Joseph neşeyle gülüyordu. «Bunlar bizim komşularımız, Burton, onlara mezheplerini değiştirtmek istemiyorum ki.»

«Ben burada kalıp seyredemem bunu,» diye Burton öfkeyle bağırdı. «Bu topraklar üstünde Papayı kutsayacak değilim.»

Thomas kıs kıs güldü. «Öyleyse sen de evden dışarı çıkmazsın, Burton. Joe ile ben mezhebimizin

değiştirileceğinden hiç korkmuyoruz, o yüzden biz oturup seyrederiz.»

Yapılacak bin türlü iş vardı. Thomas arobayla Nuestra Senora'ya gidip bir fıçı kırmızı şarapla bir damacana viski getirdi. Sığırtmaçlar üç sığır kesip etleri ağaçlara astılar, Manuel de sinekleri kovmak için et'erin altına oturdu. Koco Juan büyük meşenin altında tahtadan bir sunak yaptı, Joseph de avluda dans yerini düzeltip süpürdü. Koca Juan her yere yetişiyor, kadınlara *salsa pura* yapmasını öğretiyordu. Konserve domates, çili, yeşil biber ve Koca Juan'ın cebinden çıkardığı kuru otları kullanacaklardı. Yine Juan etin pişirileceği çukurların kazılmasına gözkulak oluyor, kuru meşe odunlarını çukurların yanına taşıyordu. Manuel etlerin asılı olduğu ağaçların altında sıkkın bir tavırla gitarını tıngırdatıyor, arada sırada coşkulu bir hava tutturuyordu. Çocuklar her şeye dikkat ediyorlar ve hiç yaramazlık etmiyorlardı, Rama yaramazlık edenin evde kalıp fiestayı pencereden seyredeceğini söymişti. Bu öylesine korkunç bir cezaydı ki çocuklar ateş çukurlarına odun taşımayı ve etlere bekçilik eden Manuel'e yardım etmeyi önerdiler.

Gitarlar Yılbaşı gecesi saat dokuzda geldiler. Düz siyah saçlı ve güzel, biçimli elli dört esmer adam. Günde kırk mil at sırtında giderler, bir gün bir gece gitar çalarlar sonra yine kırk mil geriye dönerlerdi. Oysa bir sabahın ardında on beş dakikada yorgunluktan tükenirlerdi. Onların gelmesiyle Manuel de dirildi. Adamların değerli heybelerini zarar gelmeyecek bir yere asmalarına yardım etti, battaniyelerini samanların arasına yerleştirdi. Ama adamlar fazla uyumadılar; Koca Juan gece saat üçte çukurların içindeki ateşleri yaktı, ardından heybeleriyle gitarcılar kalktılar. Dans yerinin çevresine dört direk dikip heybelerinden güzel güzel şeyler çıkardılar: kırmızı ve mavi bayraklar, kâğıt fenerler, kordeleler. Ateşlerin oynak ışıkları altında çalıştılar ve gün doğmadan dans yerini bitirdiler.

Yine gün doğmadan Peder Angelo katırıyla çı-

kageldi. Arkasında tepeleme yüklenmiş atıyla bir katıra binmiş iki çocuk yardımcısı vardı. Peder Angelo da hemen işe koyuldu. Koca Juan'ın sunağı üzerine örtüsünü serdi, mumları dikti, yardımcılarına şaplaklar indirerek oraya buraya yolladı, giyeceği cübbeyi alet barakasına koydu ve en son olarak da dini heykelcik'lerini çıkardı. Şahane şeylerdi bunlar, bir haç, bir Ana ile Çocuk. Peder Angelo bunları kendisi oymuş, kendisi boyamış ve özellik'lerini kendisi yaratmıştı. Ortalarından menteşe ile öyle ustaca tutturulmuşlardı ki, menteşe açıldığında ek yeri bir çizgi kadar olsun belli olmuyordu. Başları vidalanarak takılıyordu. Çocuk Ananın kucağına bir pim yardımıyla tamı tamına oturmaktaydı. Peder Angelo heykelcik'lerini pek severdi ve heykelleri de çevreye ün salmıştı. Doksan santim boylarına rağmen bir heybeye kolaylıkla sığarlardı. Mekanik açıdan ilginçlikleri dışında başpiskopos tarafından kutsanmışlardı. Koca Juan heykeller için ayrı birer masa yapmış, sunak için de kendisi kalın bir mum getirmişti.

Güneş doğmadan konuklar da gelmeye başlamışlardı. Varlıklı ailelerden bir bölümü sallanan tenteli binek arabalarıyla, diğerleri küçük at arabaları, yük arabaları ve atla geliyorlardı. Yoksul beyazlar King dağlarındaki küçük çiftlikerinden yarı yarıya saman ve silme çocuk dolu kızaklarla iniyorlardı. Çocuklar sürüyle gelmişler bir süre birbirlerine bakıp durmuş'ardı. Kızılderililer sessiz adımlarla geliyorlar, ilgisiz bakışlarla her şeyi görüyorlar ama hiçbir şeye karışmıyorlardı.

Kilisenin söz konusu olduğu yerde sert bir insandı Peder Angelo, ama bir kere kiliseden çıktı mı da, neşeli ve sevecen bir adam oluverirdi. Ağzını tıkabasa etle doldurup eline de şarap kadehini aldı mı onunkinden daha parıltılı göze rastlamak olanaksızdı. Papaz saat tam sekizde mumları yaktı, yardımcısı çocukları yanından kovalayıp ayine başladı. Gümbür gümbür sesi sular gibi akıyordu.

Burton verdiği sözü tutup evinden çıkmamış, karısıyla dua etmişti. Ancak sesini ne kadar yükselt-

mişse de Latincenin gürütüsünü bastıramamıştı.

Ayin sona erer ermez herkes Peder Angelo'nun İsa ve Meryem Ana heykellerini katlamasını seyretmek için çevresine doluştu. Peder her birinin önünde diz çöktükten sonra heykelleri teker teker alıp başının vidasını söktü.

Çukurlar iyice köz dolmuştu artık, çukurların kenarları bile pembeleşmişti. Thomas gereğinden fazla bir yardımcı kafilesiyle şarap fıçısını yuvarlayarak getirdi, bir ucuna musluğu taktı, tıpayı bir vuruşta çıkartıp attı. Ateşin üzerine asılı iri et parçalarının suyu damladıkça kömürlerden beyaz alevler fışkırıyordu. Çiftlikte kesilip asılmış genç sığır etiydi bu. Üç kişi salsa kazanını getirdiler sonra dönüp fasulye dolu kazanı getirmeye gittiler. Kadınlar ekşi ekmek somunlarını odun gibi kucak kucak getirip masanın üzerine yığıyorlardı. Kenardaki Kızılderililer biraz daha yaklaşmışlardı şimdi, hâlâ çekingen duran ama artık oyuna başlamış çocuklar da kızarmış et kokuları havaya yayılınca açlıktan kendilerini kaybettiler.

Joseph fiestayı açmak için Koca Juan'ın anlattığı töresel şeyi yaptı. Bu öylesine eski ve öylesine doğal bir şeydi ki, Joseph bile bunu biryerlerden hatırlıyor gibiydi. Masadan teneke bir bardak aldı, şarap fıçısına gitti. Kırmızı şarap ışıl ışıl doldu bardağa, bardak dolunca göz hizasında kaldırdı sonra yere döktü. Bardağı bir daha doldurdu, bu kere dört yudumda içti. Peder Angelo başını salladı, bütün bunların yapılışındaki kusursuzluğa gülümsemeyle karşılık verdi. Töreni bitince Joseph ağaca gidip biraz şarap da onun gövdesine döktü. Papaz yanında hafif bir sesle, «Bu yaptığın iyi bir şey değil oğlum,» dedi.

Joseph hışımla döndü adama. «Ne demek istiyorsunuz? Bardağın içine sinek düşmüştü.»

Ama Peder Angelo bilgece ve biraz da kederle gülümsedi genç adama. «Korkuluklardan sakın oğlum, İsa genç perilerinden daha iyi bir kurtarıcıdır.» Peder Angelo bilgili olduğu kadar akıllı bir insan olduğundan gülümsemesi sevecendi.

Joseph kaba bir hareketle dönecekken bir kararsızlıkla adama baktı. «Siz her şeyi anlar mısınız, Peder?»

«Hayır, oğlum. Çok az şeyi anlarım ben, ama Kilise her şeyi anlar. Kilisede insanın aklını karıştıran şeyler basitleşir. Senin yaptığın bu hareketi de anlıyorum. Şöyle bak: Binlerce binlerce yıldır bu topraklar şeytanın elindeydi, İsa'nın eline geceli ise çok az oldu. Yeni fethedilmiş bir ülkede eski gelenekler uzun bir süre sürdürülürler, kimi zaman gizlice, kimi zaman yeni yönetimin havasına uygun olarak hafifçe değiştirilerek, böylece oğlum İsa'nın egemenliği altında bile eski alışkanlıkların bazıları sürer gider.»

«Teşekkür ederim,» dedi Joseph. «Et oldu artık.»

Çukurlarda yardımcılar tırmıklarla kızarmış etleri çevirirken konuklar da ellerinde teneke bardaklarıyla şarap fıçısının önünde kuyruğa girmişlerdi. İlk içki verilenler gitarcılar olmuştu, onlar viski içerlerdi, güneş yükselmiş ve daha işleri başlamamıştı. Konuklar yerlerken onlar yemeklerini bir çırpıda atıştırdılar, yarım daire biçiminde oturup gitar çalmaya başladılar. Her biri ayrı havadan bir şeyler çalıyor, uyum sağlamaya çalışıyorlardı, öyle ki dans başladığında dördü birden bir tek tutku dolu saz oluşturacaklardı. Müziğin ne demek olduğunu iyi bilen Koca Juan onların kadehlerini hiç boş bırakmıyordu.

İlk olarak iki çift dans yerine girip dönüşler, eğilip selamlamalarla ağır bir dansa başladılar. Gitarlar tempoya canlı melodiler katıyorlardı. Şarap fıçısı önündeki kuyruk yine uzamıştı. İlk birkaç çift kadar hünerli olmayan başkaları da girdi piste. Gitarlar değişikliği sezip güçlerini bas tellerine verdiler, tempo giderek canlandı. Pist şimdi dansa falan pek aldırmayan, oldukları yerde sallanıp ayaklarını yere vurmakla yetinenlerle dolmuştu. Kızılderililer et çukurları başında kendilerine sunulan etli ekmeği teşekkür etmeden alıyorlardı. Onlar da dans edenlere

biraz daha yaklaştılar etlerini kemirip katı ekmekleri sert dişleriyle koparırken. Tempo daha sertleşip ısrarlı bir havaya bürününce Kızılderili'ler de ayaklarını havaya uygun bir biçimde sürümeye başladılar, ancak yüzlerinin ifadesi hiç değişmemişti.

Müzik durmadı. Hiç değişmeden devam etti. Arada sırada gitarcılardan biri bir eliyle telleri çekiştirirken sol eliyle de viski bardağını arıyordu. Dans edenler de arada sırada gidip acele bir kadeh deviriyor, sonra yine dansa dönüyorlardı. Artık çift dans etmek diye bir şey kalmamıştı. Kollar yakınlardaki kim varsa kucaklamak üzere ileri uzatılmıştı, dizler bükülüydü, ayaklar gitarların ağır temposuyla yeri dövüyordu. Dans edenler ağır ağır mırıldanmaya başladılar, sonra bir melodi değişikliği oldu, tempoya başka başka sesler katıldı. Kalabalık pist bölüm bölüm tempoyla uğuldamaya başladı. Önceleri kahkaha ve yüksek sesle söylenen şakaların olduğu yerde mırıltı vahşileşti, oynak bir hal aldı. Konuklardan biri uzun boyu, bir diğeri sesinin kalınlığı, bir kadın güzelliği, bir diğeri çirkinlik ve şişmanlığı ile daha önce dikkatleri üzerine çekmişti, ama şimdi bütün bunlar değişiyordu. Dans edenler kimliklerini kaybetmişlerdi artık. Yüzler kendinden geçmişçesine kasılıyor, omuzlar hafifçe öne bükülüyor, herkes tek tek dans eden kalabalığın bir parçası oluyordu. Kalabalığın ruhu da tempoydu.

Gitarcılar çekik gözleri parıltılı, güçlerinin bilincinde ama daha büyük güçleri hayal eden şeytanlar gibi oturuyorlardı. Tellere hep birlikte vuruluyordu. Sabah, çekingenliğinden sırıtıp duran Manuel, başını geriye atıp anlamsız sözcüklerden oluşan bir hava tutturdu. Dans edenler de ona katıldılar. Bir gitarcı kendisinden bir parça kattı buna, millet kendisine bir melodiyle karşılık verdi.

Güneş tepelere doğru inişine başlamıştı; batıdan sert bir rüzgâr esti. Dans edenler teker teker et ve şarabın başına gittiler.

Parıltılı gözleriyle Joseph herkesten ayrı duruyordu. Tempo ile ayakları hafifçe oynuyor, dans

eden kütleye kendini bağlı hissediyor ama onlara katılmıyordu. «Biz hepimiz burada bir şey bulduk,» diye düşünüyordu. «Her nasılsa bir an için toprağa biraz daha yaklaştık.» Bas tellerinin titreyişi kadar güçlü bir zevk duyuyordu içinde. Garip bir inançla doluyordu yüreği. «Bunun sonunda bir şey olacak. Güçlü bir dua gibi bir şey bu.» Batıdaki tepelere bakıp da denizden gelen kapkara, kocaman bulutu görünce geleceğin ne olduğunu anladı. «Yağmur getirecek elbette,» dedi. «Böylesine güçlü bir dua göğe salındığında bir şey olur elbette.» Koca bulutun dağları aşarak güneye yaklaşmasını güvenle izlemeye koyuldu.

Dans başladığında Thomas samanlığa gitmişti. Bir hayvanın gök gürültüsünden korktuğu gibi korkardı çılgıncasına duygulardan. Tempo samanlıkta da kendisini bulunca sakinleşmek için atlardan birinin boynunu okşamaya koyuldu. Bir süre yakınlarda bir at bölmesinde bir hıçkırık sesi duyup oraya yöneldiğinde Burton'un yere diz çökmüş ağlayarak dua ettiğini gördü. Thomas birden güldü ama korkuyla kesti kahkahasını sonra.

«Ne oldu, Burton, fiestayı sevmiyor musun?»

«Şeytana tapmak bu!» diye öfkeyle bağırdı Burton. «Korkunç bir şey! Kendi topraklarımızda hem de! Önce şeytana tapan o papazla tahta putları ve şimdi de bu!»

«Bu sana neyi hatırlatıyor, Burton?» diye Thomas saflıkla sordu.

«Hatırlatmak mı? Bana büyücülüğü ve Kara Pazarı hatırlatıyor. Dünyanın tüm dinsizlik'lerini hatırlatıyor.»

«Duana devam et, Burton. Bana ne hatırlatıyor biliyor musun? Sen yalnız yarım kulakla dinliyorsun. Kamp mitinglerini hatırlıyorum ben. Büyük bir din adamının halkı aydınlatışı sanki.»

«Şeytana tapmak bu!» diye bağırdı Burton. «Pis bir şeytana tapınma bu. Bilmiş olsaydım çeker giderdim.»

Thomas acımasızca güldü, sonra gidip yemli-

ğin üstüne oturdu, Burton'un duasını dinledi. Burton'un yakarışlarının gitarların temposuna uygun düşmesi çok hoşuna gitmişti.

Joseph kabaran kara bulutu seyrederken bulut hiç kıpırdamıyor gibiydi, ama yine de göğü yemeye devam ediyordu, birden güneşe yetişip onu da yedi. Bulut öylesine kalın ve güçlüydü ki gün akşama dönüştü, dağlar sert ve keskin, madeni bir ışık saliverdiler. Güneşin kayboluşundan bir an sonra buluttan altın bir yıldırım mızrağı fırladı, gök gürültüsü dağların üzerinden yuvarlandı. Bir ışık parıltısı ve ardından bir gürleme daha.

Müzik ve dans o anda durmuştu. Dans edenler şaşkın, uykulu gözlerle, bir yer sarsıntısının gümbürtüsüyle uyanmış ve korkmuş çocuklar gibi, göğe baktılar. Bir an anlamamışçasına durdular yarı uyanık ve şaşkın, sonra akılları başlarına geldi. Hemen bağlı atlarına gidip hayvanları arabalarına koştular. Gitarcılar renkli bayraklarını indirdiler, henüz kullanmadıkları lambalarını ıslanmaktan korumak için heybelerine yerleştirdiler.

Samanlıkta Burton ayağa kalkıp muzaffer bir sesle bağırdı. «Tanrı'nın öfkeli sesi işte!»

«Bir daha dinle, Burton,» dedi Thomas. «Yalnızca bir fırtına bu.»

Şimşekler büyük buluttan yağmur gibi yağıyordu artık, hava gök gürlemelerinin etkisiyle sarsılıyordu. Birkaç dakika sonra arabalar yola koyulmuşlardı bile, bir kısmı Meryem Ana kasabasına bir ikisi de tepelerdeki çiftliklere doğru yol alıyorlardı. Yaklaşan yağmura karşı tenteler geriliyordu. Atlar havanın öyle hızla yüzlerine çarpmasından kişniyorlar, koşmaya çalışıyorlardı.

Dansın başından beri Wayne ailesinin kadınları Joseph'in kapısı önünde, diğerlerinden uzakta oturmuşlardı, ev sahiplerinin yapması gerektiği gibi. Alice dayanamayıp dans pistine inmişti. Ama Elizabeth ile Rama sallanan koltuklarında oturmuşlar, fiestayı seyretmişlerdi.

Şimdi bulut göğü örtünce Rama kalkıp gitmeye

hazırlandı. «Çok garip, bugün pek sessizdin, Elizabeth. Dikkat et de üşütme bari.»

«İyiyim, Rama. Bugün heyecan ve kederden biraz sıkıldım işte. Hatırlayabildiğim kadarıyla bu eğlenceler hep biraz üzmüştür beni.» Elizabeth bütün öğleden sonrası Joseph'in dans edenlerden ayrı durmasını izlemiş, kocası da hep göğe bakıp durmuştu. «Şimdi yağmuru hissediyor.» Sonra gök gürleyince, «Joseph bundan hoşlanmıştır,» diye düşündü. «Fırtına sevindirir onu.» Şimdi de konuklar gitmişler ve gök gürültüsü de tepelerinde dolanırken yine de kaçamak bakışlarla tek başına duran kocasını gözlüyordu.

Sığırtmaçlar eşyaları, kalan yiyecekleri kuru bir dam altına taşıyorlardı. Joseph yağmuru bekledi, sonra gidip Elizabeth'in önüne oturdu, omuzları öne eğikti, dirseklerini dizlerine dayamıştı.

«Fiestayı sevdin mi, Elizabeth?»

«Evet.»

«Daha önce fiesta görmüş müydün?»

«Görmüştüm ama böylesini değil. Havadaki elektrik mi insanları öyle coşturdu dersin?»

Joseph dönüp karısının yüzüne baktı. «Daha çok midelerindeki şarap, sevgilim.» Gözleri kısıldı sonra. «İyi görünmüyorsun, Elizabeth. Bir şeyin mi var?» Kalkıp kaygıyla eğildi karısına doğru. «İçeri yürü, Elizabeth. Hava dışarda oturulmayacak kadar serinledi.»

Karısının önünden yürüyüp odanın ortasında bir zincire asılı lambayı yaktı, sobayı tutuşturdu, arka kapağını açıp bacanın çekmesini sağladı. Yağmur süpürgeyle süpürülüyormuş gibi damı dövüyordu. Mutfaktaki Alice dansı hatırlayıp hafif hafif bir şarkı mırıldanmaktaydı. Elizabeth yorgunlukla oturdu sobanın yanındaki sallanan koltuğa.

«Biraz geç yemek yeriz, canım.»

Joseph yere karısının yanına eğildi. «Çok yorgun görünüyorsun.»

«Heyecandan, kalabalıktan olacak. Müzik de... biraz yorucuydu.» Elizabeth susup dans ile müziğin

ne anlama geldiğini düşündü. «Çok garip bir gündü. Dışadönüklük vardı, insan'ların gelmesi, diyin, şölen ve sonra da dans, en sonunda da fırtına. Ben mi saçmalıyorum, Joseph yoksa bütün bu dış görünüşün altında bir anlam var mıydı? Kentlerde sattıkları manzara resimleri gibi. Resimlere dikkatle bakarsan çizgiler arasında saklanmış şeyleri görürsün. Hangi resimlerden söz ettiğimi anladın mı? Hani bir kaya parçası uyuyan bir kurt, küçük bir bulut bir kuru kafa, bir ağaç dizisi yürüyen askerler oluverir yakından baktığında. Bugün de sana öyle mi geldi, Joseph? Gizli anlamlarla dolu, pek anlaşılmayan bir gün...»

Joseph lambanın soluk ışığında karısının hemen yanıbaşında diz çökmüş oturuyordu. Sanki duyamıyormuş gibi dikkatle bakıyordu dudaklarına. El'eriyle sakalını ağır ağır sıvazlarken başını sallıyordu. «Çok yakından bakıyorsun olaylara, Elizabeth. Çok derinlemesine görüyorsun.»

«Bunu sen de hissettin, değil mi, Joseph? Bu anlamlar bir uyarı gibi geldi bana. Üff.. nasıl anlatacağımı bilemiyorum işte.»

Joseph topuklarının üzerinde oturup sobanın çatlaklarından görünen ışık parçacıklarına baktı. Sol eliyle hâlâ sakalını okşuyordu, sağ elini karısının dizi üstüne dayamıştı. Rüzgâr evin üstündeki meşe ağacının arasında ıslıklar çalarak dolanıyor, ateş hafiflerken soba tıkır tıkır sesler çıkarıyordu.

«Corona ale de flores que es cosa mia...» diye bir şarkı söylüyordu Alice.

«Elizabeth, senin bu yüzeyin altını görebilmen beni daha az yalnız yapmalı aslında, ama bu olmuyor işte. Sana söylemek istiyorum ama söyleyemiyorum. Bunların bizim için uyarı olduklarını sanmıyorum, bunlar dünyanın gidişatını gösteren işaretler yalnızca. Bir bulut insan'ların yağmur yağacağını anlamalarını sağlayacak bir işaret değildir. Bugün hiçbir uyarı yoktu ama sen haklısın. Bugün gizli şeyler olduğuna inanıyorum.» Joseph dudaklarını yaladı. Elizabeth elini uzatıp erkeğin başını okşadı. «Dans

sonsuz bir şeydi,» diye devam etti Joseph. «Biliyor musun? Bir günlük çıkıvermişti ortaya, görülmesi için.» Sonra sustu yine, kafasının içinde gri sisler gibi dolanan derin ve belirsiz anlamların arasında yolunu bulmaya çalıştı. «İnsanlar sevdiler dansı, Burton dışında herkes. Burton huzursuzdu, korkuyordu. Burton'un ne zaman korkacağını önceden hiç kestiremem.»

Elizabeth bir an neşeyle baktı kocasının dudaklarının kıvrılmasına. «Karnın acıktı mı, canım? İstediğin zaman yeriz... bu gece soğuk bir şeyler yiyeceğiz.» Gizlide kalması gereken sözlerdi bunlar, biliyordu ama sırrı birden kaçıverdi ağzından.

«Joseph... bu sabah hastalandım.»

Acıyarak baktı Joseph karısına. «Fiesta için çok çalıştın herhalde.»

«Evet.. olabilir. Hayır, Joseph.. o değil. Sana daha söylemeyecektim ama... Rama diyor ki... Rama hiç yanılmaz mı dersin? Rama hiç yanılmadığını söylüyor. Eh, o bilmezse kim bilecek ki? Yeteri kadar gördü şimdiye kadar...»

Joseph güldü. «Rama'nın bildiği ne? Az sonra sözcüklerinin arasında boğulup kalacaksın.»

«Rama, bebeğim olacağını söyledi.»

Kadının sözleri garip bir sessizliğe yuvarlanmıştı. Joseph arkasına yaslanmış yine sobaya bakıyordu. Yağmur bir an durmuştu, Alice de şarkı söylemiyordu o sırada.

Elizabeth hafifçe, çekinerek bozdu sessizliği. «Sevinmedin mi, canım?»

Joseph soluk soluğaydı. «Hiç olmadığım kadar sevinçliyim...» sonra fısıltıyla, «ve korkuyorum,» dedi.

«Ne dedin, şekerim? O son söylediğin neydi? Duyamadım.»

Joseph kalkıp karısının üzerine eğildi. «Kendine dikkat etmelisin. Dizlerini örtmen için bir örtü getireyim. Üşümemeye, düşmemeye dikkat et.» Kadının beline bir battaniye sardı.

Erkeğin bu ani kaygısından mutlu ve gururluy-

du Elizabeth. «Benim için korkmana gerek yok, ben yapılacak şeyleri öğrenirim. Bir insan hamile iken önünde yepyeni bilgi hazineleri açılırmış, Rama söyledi.»

«Sen yine de dikkat et kendine.»

Elizabeth mutlulukla gülümsedi. «Çocuk senin için daha şimdiden bu kadar değerli mi yani?»

Joseph yere bakarken kaşlarını çattı. «Evet... çocuk önemli, ama daha da önemlisi onu doğurmak. Bir dağ kadar gerçek bu. Toprağa olan bağ.» Duyduğu şeyler için sözcükler aranırken sustu. «Buraya ait olduğumuzun kanıtı bu, canım. Yabancı olmadığımızın tek kanıtı.» Aniden tavana baktı. «Yağmur kesildi. Gidip atlara bakmam gerek.»

Elizabeth kocasına bakıp güldü. «Bir yerde okumuş ya da duymuştum, Rusya'da mı Norveç'te mi bir yerde hayvanlara anlatılırmış. Ailede doğum gibi ölüm gibi bir şey olduğunda baba ahıra gider ve atlarla ineklere anlatırmış bunu. Sen de bunun için mi gidiyorsun, Joseph?»

«Hayır, ben yular iplerinin kısa olup olmadıklarına bakacağım.»

«Gitme,» diye yalvardı kadın. «Thomas hayvanlara bakar. Her zaman bakar zaten. Bu gece yanımda kal. Bu gece çıkarsan çok yalnız kalacağım.» Sonra içeri seslendi. «Alice, artık yemeği hazırlar mısın? Joseph bu gece yanımda oturmanı istiyorum.»

Kocasının kolunu sıkıca göğsüne bastırdı. «Küçükken bir bebek vermişlerdi bana, bebeği Noel ağacı altında gördüğümde içim inanılmaz bir sıcaklıkla doldu. Bebeği elime almadan korkmuştum onun için, içim acıyla dolmuştu. Bunu öyle iyi hatırlıyorum ki! Nedenini bilmiyorum ama bebeğin benim olması yüzünden üzgündüm. Benim olamayacak kadar değerliydi. Kaş ve kirpikleri gerçek saçtan yapılmıştı. O günden sonra Noel hep öyle oldu benim için, işte bu da öyle bir şey. Sana söylediğim bu şey gerçekse, çok ama çok değerlidir ve bu yüzden korkuyorum. Benimle otur, canım. Bu gece dağ tepe dolaşma.»

Joseph karısının gözlerinin dolu dolu olduğunu gördü. «Kalırım elbette,» dedi. «Sen çok yorulmuşsun, bundan sonra erkenden yatacaksın.»

Joseph bütün gece karısının yanında oturdu, onunla birlikte yattı. Ancak karısının soluklarının düzenli çıktığını duyunca kalkıp giyindi. Elizabeth kocasının gittiğini duydu ama uyuyor taklidi yapmaya devam etti. «Gece ile görülecek bir hesabı var,» diye düşündü. Rama'nın dediklerini hatırladı «Gece rüya görürse rüyalarında ne gördüğünü hiç bilmeyeceksin.» Elizabeth yapayalnızlıkla üşüdü, titredi, hafif hafif ağlamaya başladı.

Joseph sessizce çıktı evden. Gök açılmış, gece donla sertleşmişti, ama yine de ağaçlardan sular damlıyordu, çatıdan ince bir dere akıyordu toprağa. Joseph doğruca yaşlı meşeye gidip altında durdu. Kimsenin işitemeyeceği kadar hafif bir sesle konuşuyordu.

«Bir çocuk olacak, efendim. Doğduğunda sizin kollarınıza koyacağıma söz veriyorum.» Islak soğuk kabuğu hissetti elinin altında, parmaklarını ağır ağır aşağı indirdi. «Papaz biliyor,» diye düşündü. «Bir kısmını olsun biliyor ve inanmıyor. Ya da belki inanıyor ve korkuyor.»

«Fırtına geliyor,» dedi ağaca. «Bundan kaçamayacağımı biliyorum. Ama siz, efendim, siz bilebilirsiniz bizi fırtınadan korumayı.»

Bir süre parmaklarını kara kabuk üzerinde gezdirerek durdu. «Bu şey güçleniyor,» diye düşündü. «Babam öldüğünde içimi rahatlattığı için başladım buna, ama şimdi öylesine güçlendi ki herşeyi dümdüz ediyor. Yine de rahatlatıyor içimi ama.»

Ateş çukuruna gidip ızgaranın üstünde kalmış olan bir parça eti getirdi. Parmaklarının ucunda yükselip eti ağacın iki dalı arasına koydu. «Al,» dedi. «Elinden gelirse koru bizi. Yaklaşan o şey hepimizi mahvedebilir.» Yakınlardaki bir ayak sesiyle irkildi.

«Sen misin?» diye sordu Joseph.

«Evet, saat çok geç. Ne istiyorsun?»

Burton kardeşine yaklaştı. «Seninle konuşmak istiyorum, Joseph. Seni uyarmak istiyorum.»

«Zamanı değil şimdi. Yarın konuşursun. Ben atlara bakmak için çıktım.»

Burton kıpırdamadı. «Yalan söylüyorsun, Joseph. Gizli kapaklı işler çevirdiğini sanıyorsun ama seni gözlüyorum bir süredir. Ağaca adaklar verdiğini gördüm. İçindeki putperestliğin büyüdüğünü gördüm ve seni uyarmaya geldim.» Burton heyecanlanmıştı, soluk soluğa konuşuyordu. «Bu öğleden sonra puta tapanlara Tanrı'nın nasıl öfkelendiğini gördün. Bu yalnızca bir uyarıydı, Joseph. Yıldırım gelecek sefere düşecektir. Senin o ağaca yaklaştığını gördükçe İsa'nın sözlerini hatırlıyorum. Tanrıyı terk ettin, Onun öfkesi seni yıkacaktır. Duygu selinden soluksuz kalmış bir halde sustu, öfkesi de aniden sönmüştü. «Ahıra gel de birlikte dua edelim. Joseph,» diye yalvardı. «İsa seni yeniden kabul edecektir. Gel keselim şu ağacı.»

Ama Joseph kendisini tutmak için uzatılan eli şiddetle itti. «Sen kendini kurtar, Burton,» diye güldü. «Çok ciddisin, Burton. Şimdi git yat artık. Benim oyunlarıma burnunu sokma. Sen kendi işine bak.» Ağabeyini orada bırakıp evine girdi sonra.

17

Bahar tüm zenginlikleriyle gelmişti, tepeler zümrüt yeşili çimenlerle örtülü, yamaçlar çimenlerle dolgun, yumuşacıktı. Sürekli yağmurlardan ırmak gürleyerek akıyor, üzerini örten dallar yaprakların ağırlığıyla eğiliyorlar, dallar karşı kıyılardan birbirlerine kavuşuyor, ırmak millerce loş bir mağara içinde akıyordu. Çiftlik binaları ıslak kış altında epey değişikliğe uğradılar, kuzeye bakan çatılarda soluk renkli yosunlar başgösterdi, gübre yığınları otlarla kaplandı.

Tepelerden fışkıran yiyeceğin bolluğunu hisseden hayvanlar da daha fazla döl veriyorlardı. O ba-

har olduğu kadar ineklerin ikiz doğurdukları pek görülmemişti. Domuzlar çoğaldıkça çoğalıyorlardı, içlerinde bir tek cılız bile yoktu. Otlar boş bırakılmayacak kadar tatlı olduklarından ahırda bağlı ancak bir iki at vardı.

Nisan gelince günler ot kokulu bir ılıklığa kavuşup tepeler rengârenk çiçeklerle bezenmeye başladı, altın gelincikler, mavi acıbaklalar yorgan gibi serildiler tepelere. Her tür ayrı bir yerde yetişiyor ve rengiyle toprağı nemden süngerleşene kadar yağıyordu. Yerdeki her yarık bir kaynak, her çukur bir kuyu olmuştu. Küçücük buzağılar iri'eştiler, daha onlar sütten kesilmeden anaları yeniden çiftleştiler.

Alice Nuestra Senora'ya gidip oğlunu doğurdu ve çocuğuyla birlikte yine çiftliğe döndü.

Mayısta hafif bir yosun ve tuz kokusuyla denizden düzenli bir yaz rüzgârı esmeye başladı. Erkekler için bahar çalışması başlamıştı artık. Evlerin çevresindeki düz topraklar sabanların altında kapkara kesildiler, tohumlardan arpa ve buğday fışkırıyordu. Sebze bahçesi öyle verimliydi ki sebzelerin en irileri, en iyileri mutfağa alınıyordu. Domuzlara garip biçimli turplar ve düzgün olmayan bütün havuçlar veriliyordu. Sincaplar yuvalarının kapılarında seslerini çıkarmaya başlamışlardı, onlar da bu baharda güzün olduğundan çok daha şişmandı'ar. Tepelerde taylar sıçrama denemelerine girişiyorlar, aralarında dövüşüyorlar, anaları neşeyle bakıyordu kendilerine. Sıcak yağmurlar başladığında atlar ve inekler artık ağaçların altına sığınmayı düşünmeden, sağrılarından süzülen su derilerini cilalanmış gibi par'atırken otlamaya devam ediyorlardı.

Joseph'in evinde doğum için sessiz bir hazırlık başlamıştı. Elizabeth bebek için çamaşır hazırlıyor, çocuğun çiftliğin en önemli çocuğu ve kudretin mirasçısı olacağını bilen diğer kadınlar gelip onun yanında oturuyorlar, yardım ediyorlardı. Bir çamaşır sepetine ipekten bir astar döşediler, Joseph de sepetin altına beşik tahtası çaktı. Uzun bebek zıbınları dikip işlemeler yapıyorlardı. Elizabeth'e rahat

bir hamilelik geçirdiğini, pek az rahatsızlık çektiğini söylediler. Hatta zaman ilerledikçe Elizabeth daha çok güçlenip mutlu oluyordu. Rama ona lohusa yatağı için kullanacağı örtüyü yapmasını öğretti. Elizabeth örtü çocuk doğduktan sonra sanki yakılmayacakmış da bütün hayatı boyunca kullanacakmış gibi özen gösterdi işine. Doğacak Joseph'in çocuğu olduğu için Rama hiç duyulmadık bir lüks de yapmıştı. Karyola başlarına geçirmek için kalın kadife bir kordon yapıp uçlarına da ilmekler yapmıştı. Doğum sancılarında hiçbiri bükülmüş bir çarşaftan daha iyi bir şeye asılmamışlardı.

Havalar ısınınca kadınlar ılık güneşin altında devam ettiler dikişlerine. Aylarca önceden hazırladılar her bir şeyi. Elizabeth'in karnına sarılacak olan Amerikan bezi kesilmiş, kenarları bastırılmış ve bir kenara konulmuştu. Haziran geldiğinde kaz tüyleri doldurulmuş küçük yastıklar ve kuştüyü örtüler hazırdı artık.

Çocuk konusunda bitip tükenmeyen bir de konuşma vardı. Çocuklar nasıl doğar, başlarına ne gibi kazalar gelebilir, kadın doğum sancısını nasıl unutur, ilk huylarında bile kızlarla oğlanlar nasıl bir değişiklik gösterirler gibi. Bitmek tükenmek bilmeyen hikâyeler anlatılıyordu. Rama kuyruklu, üç bacaklı ya da kollu, ağızları sırtlarında doğan çocukların hikâyelerini anlatırdı, ancak Rama bütün bunların neden olduklarını bildiğinden ürkütücü hikâyeler değildi hiçbiri. Kimi içkinin, kimi hastalığın sonucuydu, ancak en kötüleri, en korkunçları da aybaşı kanaması sırasında gebe kalmaktan olurdu.

Joseph kimi zaman ayakkabı bağlarına otlar takılmış, pantolonunun dizlerinde yeşil ot lekeleri ve alnında parıldayan ter damlalarıyla içeri giriverirdi. Sakalını sıvazlayarak durur, konuşmaları dinlerdi. Rama sözlerinin doğru anlaşılması için zaman zaman ona dönerdi.

Joseph bu verimli bahar günlerinde hummalı bir çalışma içindeydi. Buzağıları işaretliyor, çiçeklerin arasından taşları ayıklıyor, yeni dağlama demi-

riyle sürüsündeki hayvanların sırtlarına 'JW' damgasını vuruyordu. Thomas ile Joseph sessizce yanyana çalışıyorlar, çiftliğin çevresini dikenli çitle kuşatıyorlardı. Islak baharda direk için çukur kazmak çok kolaydı artık. Giderek artan sürüye bakmak için iki yeni sığırtmaç daha tutulmuştu.

Haziranda ilk sıcak dalgasının çökmesiyle çimenler de buna hemen karşılık vermiş, boyları bir karış uzamıştı. Elizabeth huzursuzlanmaya, çabuk öfkelenmeye başlamıştı artık. Doğum için gerekli şeylerin bir listesini yapıp Joseph'e verdi. Joseph bir sabah daha güneş doğmadan arabayla San Luis Obispo'ya gitti gerekenleri almak için. Yolculuğu gidip gelme üç gün sürecekti.

Joseph gider gitmez Elizabeth'i bir korkudur aldı ya kocası ölürse. En mantık dışı şeyler gerçekleşebilir gibi geliyordu kendisine. Başka bir kadına rastlayıp onunla kaçabilirdi. O beyaz geçitte araba devrilir, Joseph ırmağa düşebilirdi.

Kocasını yolcu etmek için kalkmamıştı, ama güneş doğduktan sonra kalkıp giyindi, gidip kapı önüne oturdu. Her şey rahatsız ediyordu kendisini, yanıbaşından uçup geçen çekirgeler, yerde duran bir parça paslı teneke, ahırdan gelen amonyak kokusu. Elizabeth yakınında olan her şeyi görüp de hepsinden nefret ettikten sonra başka bir av aramak için bakışlarını tepelere kaldırdı. İlk gördüğü de yamaçtaki çamlık koru oldu. Bir anda Monterey özlemi çöktü içine, yarımodanın kara ağaçlarını, daracık güneşli sokakları, bembeyaz evleri, rengârenk balıkçı tekneleriyle masmavi körfezi ama hepsinden de çok çamları özledi. Çam iğnelerinin reçineli kokusu dünyanın en lezzetli şeyiydi sanki. O kokuyu içine çekme arzusuyla vücudu sızlıyordu şimdi. Bütün bunları düşünürken de tepedeki o kara çamlığa bakıyordu.

Sonunda arzusu değişim gösterdi, yalnızca ağaçları ister oldu. Ağaçlar tepeden kendisine sesleniyorlar, aralarına gelmesini, güneşin altından çekilip bir çam ormanında yatan o sessizliği tatmasını

istiyorlardı. Elizabeth kendini orada görebiliyor, hatta çam iğnelerinden bir yatakta yattığını, dallar arasından gökyüzüne baktığını görebiliyordu. Rüzgâr dalları savurdukça çam kokusuyla yüklenip uzaklaşacaktı.

Elizabeth birden kalkıp ahıra doğru yürüdü. Pencerelerden dışarı atılan kürek kürek gübreye bakılırsa içerde biri vardı. Tatlı tatlı kokan ahıra girip Thomas'ın yanına gitti.

«Biraz gezmek istiyorum,» dedi. «Benim için ufak arabayı hazırlar mısın?»

Adam gübre çatalına dayandı. «Yarım saat kadar bekler misin? Şu işimi bitirince seni götürürüm.»

Elizabeth adamın kendi işine karışmasına kızmıştı. «Yalnız olmak istiyorum, arabayı ben kendim süreceğim,» dedi.

Thomas kadına baktı. «Joseph'in senin yalnız gitmene ne diyeceğini pek bilemiyorum.»

«Joseph burada değil ve ben de gitmek istiyorum.»

Thomas çatalını duvara dayadı. «Pekâlâ. Ayışığı'nı koşarım arabaya. Sakin hayvandır. Yoldan çıkma ama, çamura sap'anıp kalırsın. Bazı çukurlar hâlâ bir hayli derin.»

Kadının arabaya binmesine yardım etti, sonra korku dolu bir bakışla ardından baktı.

Elizabeth güdüsel olarak biliyordu Thomas'ın kendisinin çamlığa gitmesini istemediğini. Yaşlı kısrağın başını tepeye doğru çevirmeden önce bir hayli uzaklaştı evden. Yol bir su yatağıyla kesildiğinde yamacı epey tırmanmıştı. Yarık iki yöne de uzanıyordu, çevresini dolaşmak uzun sürecekti, oysa çamlar biraz ilerdeydi. Elizabeth arabadan indi, dizginleri bir ağacın çevresine bağladı, sonra yarığa inip karşı tarafa geçti, ağaçlığa doğru ağır ağır yürüdü. Az sonra ormandan çıkan ve yolunu kesecek taşlar olmadığı için sessizce akan küçük parıltılı dereye vardı. Eğilip dereden bir parça tere kopardı, suyun yanıbaşında otu ısıra ısıra yürüdü.

Bütün hırçınlığı geçmişti artık. Mutlulukla yürüyüp ormana girdi. Yerdeki çam iğnelerinden halı ayak seslerini örtüyordu, orman tepelerdeki iğnelerin fısıltıları dışında tüm sesleri yutuyordu zaten. Birkaç dakika öyle engelsizce yürüdükten sonra çalılar ve dikenlikler yolunu kesti. Elizabeth bunların arasından omzuyla yol açtı kendine, zaman zaman da elleri, dizleri üstünde sürünerek geçti. İçinde ormanın ta ortasına gitmek için karşı konulmaz bir istek vardı.

Çalılardan duvarı aşıp da doğrulduğunda saçları omuzlarına inmiş, elleri dikenlerden çizilmişti. Ağaçların oluşturduğu daireyi ve ortadaki düzlüğü görünce şaşkınlıkla açıldı. Bakışları ortadaki koskoca biçimsiz kayaya takıldı sonra.

«Bunun burada olduğunu biliyordum,» diye mırıldandı kendi kendine. «İçimde bir şey bana bu iyi ve güzel şeyin burada olduğunu söylemişti.» Ortalıkta ağaçların yüksek tepelerindeki fısıltıdan başka hiçbir ses yoktu. Bu bile ormanın dışında olduğundan sessizlik daha yoğun, daha aşılmaz bir biçim almıştı. Kayayı kaplayan yeşil yosun kürk gibi kalındı, yanıbaşındaki küçük mağaranın üstünden yeşil bir perde gibi sarmaşıklar sarkıyordu. Elizabeth küçük derenin kıyısına oturdu. Dere sessizce akıyor çalılar arasında kayboluyordu. Bakışları kayaya ilişince aklı kayanın garip biçimine takıldı. «Ben bunu bir yerde gördüm,» diye düşündü. «Burada olduğunu biliyor olmalıydım, aksi halde doğruca buraya gelir miydim?» Kayaya bakarken gözleri irileşiyordu, zihni bütün belirli düşünceleri bir yana atıp, eski anlamsız ve belirsiz anılarla doldu. Monterey'de din okuluna gidişini görür gibi oldu, sonra Kutsal Ruh onuruna başlarında taçlı bir kraliçe olduğu halde yürüyüş yapan beyaz giyimli Portekizli çocukları hatırladı. Yedi ayrı koldan gelen ve Monterey'de Joe Burnunda birleşen dalgaları gördü. Sonra kayaya baktı, içinde başaşağı duran kendi çocuğunu, çocuğun hafifçe kıpırdandığını gördü ve aynı anda kıpırtıyı içinde hissetti.

Başı üstündeki fısıltı hiç kesilmeden devam ediyordu, gözlerinin ucuyla kara ağaçların üzerine doğru ilerlediklerini görüyordu. Dünyada yapayalnız orada otururken ağaçlar üzerine geliyorlardı. Yeryüzünde herkes çekip gitmiş kendisini yalnız bırakmıştı orada, ama buna aldırdığı yoktu. Sonra birden istediği her şeyi elde edebileceğini düşündü. Bunu düşünürken en çok istediği şeyin ölüm olduğunu; bunun dışında da kocasını tanımak olduğunu düşünerek korktu.

Eli ağır ağır kucağından derenin buz gibi suyuna düşünce ağaçlar birden gerilediler, başının üstüne bastıran gökyüzü yükseldi. Kendisi orada otururken güneş ileri fırlamıştı. Artık ormanda bir hışırtı vardı, öyle yumuşak değil ama, sert ve kötü. Elizabeth hemen kayaya bakınca onun biçiminin sıçramaya hazır bir hayvanı andırdığını ve tüylü bir keçi kadar kaba olduğunu fark etti. Düzlükte sinsi bir serinlik vardı şimdi. Elizabeth korkuyla ayağa fırladı, elleriyle göğüslerini tuttu. Bir dehşet titreyişi vardı çevresinde. Kara ağaçlar kaçış yolunu kesiyorlardı. Koca kaya üstüne zıplamaya hazırlanıyordu. Gözlerini kayadan ayırmadan geri geri yürüdü. Geniş yolun başına geldiğinde mağaranın içinde tüylü bir hayvanın kıpırdadığını görür gibi oldu. Tüm düzlük korkuyla kıpır kıpırdı artık. Elizabeth bağıramayacak kadar korkmuş bir halde koşmaya başladı; uzun bir süre koştuktan sonra güneşin sıcacık parladığı açıklığa çıktı.

Orman arkasında kapanmış ve kadını bırakmıştı.

Elizabeth yorgun bir halde küçük derenin kıyısına oturdu. Kalbi hızla çarpıyor, soluğu kesik kesik çıkıyordu. Derenin, yatağında yetişen tereleri nasıl hafif hareketlerle dalgalandırdığını, dipteki kumun içindeki mika parçacıklarının parıltısını gördü. Sonra kendini koruyacak bir şey aramak üzere güneşin altında yatan çiftlik evlerine, öğleden sonrası rüzgârında uzun, gümüş dalgalar halinde sallanan sarar-

mış otlara baktı. Güven verici şeylerdi bunlar; onları görmüş olduğu için minnettardı.

Korkusu tümüyle geçmeden diz çöktü dua etmek için. Düzlükte olanları hatırlamaya çalışıyor ama anıları gittikçe zayıflıyordu. «Öyle eskiden olmuş bir şeydi ki, unuttum sayılır,» diye düşündü. Tekrar eskisi gibi oturdu. «Yasak bir şeydi o. Ey ulu Tanrım...» diye duaya başladı. «Ey İsa, beni bu yasak şeylerden koru, beni doğruluğun ve sevginin yolundan ayırma. Bu şeyin benim aracılığımla çocuğuma geçmesine izin verme, Tanrım. Beni kanımdaki bu eski geleneklere karşı koru.» Babasının atalarının binlerce yıl önce putperest olduklarını söylemesini hatırlamıştı.

Duası sona erince kendini daha iyi hissetti. Zihnine duru bir ışık girmiş, korkuyu ve korku ile birlikte korkunun anısını da silip götürmüştü.

«Hamilelikten olmalı,» diye düşündü. «Bilmeliydim bunu. Orada benim hayalim dışında hiçbir şey yoktu. Rama bana neler beklemem gerektiğini söylemişti.»

O zaman içi rahat etmiş, yatışmış olarak kalktı. Tepeden aşağı inerken Joseph'in dönüşüne evi süslemek için bir kucak dolusu çiçek topladı.

18

Yaz sıcağı kavuruyordu. Güneş sabahtan akşama kadar vadiye yağıyor, topraktan nemliliği emiyor, otları kurutuyor, canlı olan her şeyin tepelerdeki çalıların gölgesini aramaya yöneltiyordu. Atlar ve sığırlar bütün gün gölgede yatıp otlağa çıkmak için akşamı bekliyorlardı. Çiftlik köpekleri ağızlarının kenarından sarkan dilleriyle, göğüsleri körük gibi inip kalkarak yere serilmiş yatıyorlardı. Gürültücü böcekler bile günün ortasında sessizdiler. Tam gün ortasında yalnızca alev alev yanan kayaların ve toprağın hafif iniltisi duyuluyordu. Irmak küçük bir dere-

ye dönüşmüş, Ağustos geldiğinde o da kuruyup gitmişti.

Thomas otları biçiyor, demetliyor, Joseph ise satılacak sığırları ayırıp yeni ağıla sürüyordu. Burton kamp toplantıları için Pacific Grove'a gitmeye hazırlanmaktaydı. Araboya çadırını, kapkacağını, yatağını ve yiyeceğini doldurmuştu. Bir sabah karısını aldı, arabaya iki iyi at koştu ve doksan millik yolculuğuna çıktı. Rama karı kocanın evde olmadıkları üç hafta içinde çocuklarına bakmaya söz vermişti.

Elizabeth de onu uğurlamaya çıkmıştı. Sağlıktan kıpkırmızıydı yüzü. Hafif bir hastalık geçirmiş, sonra yine güzelleşmişti. Yanakları kırmızıydı, gözleri esaslı bir mutlulukla parıldıyordu. Joseph karısına bakarken onu hep böyle kahkaha atacak durumda tutacak ne bildiğini ya da ne düşündüğünü merak ederdi. «Bir şeyler biliyor,» diye söylenirdi kendi kendine. «Bu durumdaki kadınlar içlerinde Tanrı'nın sıcaklığını hissederler. Başkalarının bilmedikleri şeyleri bilirler herhalde. Başka hiçbir zevke benzemeyen bir zevk duymalılardır. Bir bakıma toprağın sinir uçlarını avuçlarına alıyorlar.» Joseph yaşlı bir adam gibi sakalını sıvazlayıp baktı karısına.

Doğum zamanı yaklaşan Elizabeth kocasına daha düşkün olmaya başlamıştı. Bütün gün ve gece yanında oturmasını istiyor, yapacak işi olduğunu söylediğinde sızlanıyordu. «Ben burada tembel tembel oturuyorum, tembellik dosttan hoşlanır,» diyordu.

«Hiç de değil, sen çalışıyorsun,» diyordu kocası. Kafasının içinde karısının nasıl çalıştığını görür gibi oluyordu. Kadının çaresiz elleri kucağında duruyordu ama kemikleri kemik yapıyor, kanı kan damıtıyor, eti et yoğuruyordu. Karısının tembel oturduğu düşüncesine kıs kıs güldü Joseph.

Akşamları kocasının yanında oturmasını istiyor, okşaması için kolunu uzatıyordu. «Gideceğinden korkuyorum,» diyordu. «Şu kapıdan çıkıp gider ve bir daha hiç dönmeyebilirsin, o zaman da çocuğumun babası olmaz.»

Bir gün kapı önünde otururlarken aniden, «O

ağacı neden o kadar çok seviyorsun, Joseph?» diye sordu. «Buraya ilk geldiğimde nasıl beni ağaca oturmaya zorladığını hatırlıyor musun?» Elizabeth o gün oturduğu o yüksek çatala baktı.

«Esaslı bir ağaç,» dedi Joseph. «Kusursuz bir ağaç olduğu için hoşlanıyorum herhalde.»

Elizabeth o an kıstırdı kocasını. «Joseph, yalnız bu değil nedenin. Bir gece senin sanki insanmış gibi onunla konuştuğunu duydum. Ağaca 'efendim' diyordun.»

Joseph karısına cevap vermeden ağaca baktı bir süre, sonra da babasının nasıl Batı'ya gelmek istediğini ve ölüm haberini bildiren mektubun geldiği sabahı anlattı.

«Bir oyun senin anlayacağın,» dedi. «Sanki babam hâlâ sağmış gibi bir duyguya kapılıyorum işte.»

Elizabeth çocuk taşıyan kadınlara özgü bilgelik dolu bakışlarını erkeğe çevirdi.

«Bir oyun değil bu, Joseph. Sen istesen de oyun oynayamazsın. Hayır, oyun değil bu, ama yine de hoş bir alışkanlık.» Elizabeth ilk kez görmüştü kocasının kafasının nasıl çalıştığını, bir anda düşüncelerinin aldığı biçimleri gördü ve kocası da onun bunları gördüğünü anladı. Duygululuktan boğazı tıkandı. Kadını öpmek için eğilirken alnı karısının dizlerine değdi, göğsü patlayacak gibi oldu.

Elizabeth erkeğin saçlarını okşarken bilgece gülümsüyordu. «Bunu daha önce görmeme izin vermeliydin. Ama daha önce bunları görecek gözlerim yoktu.»

Joseph geceleri karısının yanında yattığında ve karısı uyumadan önce başını erkeğin koluna dayadığında hep güven isterdi erkekten. «Zamanım gelince yanımda olacak mısın, Joseph? Korkocağımdan korkuyorum. Sana sesleneceğimden ve senin de yakınlarda olmayacağından korkuyorum. Çok uzakta olmayacaksın değil mi? Çağırdığım zaman da geleceksin, tamam mı?»

Joseph de biraz ciddi, yatıştırdı karısını. «Yanında olacağım, Elizabeth. Kaygılanma bunun için.»

«Ama aynı odada değil, Joseph. Görmeni istemem. Nedenini bilmiyorum ama istemem işte. Sen yan odada oturup benim çağırmamı beklersen korkacağımı hiç sanmıyorum.»

Kimi geceler yatakta kocasına bildiği şeyleri anlatırdı. İranlıların Yunanistan'ı işgal etmeleri sonra da yenilmeleri, Orestes'in korunmak için mihraba gelişi, Gazap tanrıçalarının onun aç kalıp elini açmasını beklemelerini anlatırdı. Bunları gülerek anlatırdı; kendisini üstün yapmak için verilmiş olan bu bilgi kırıntılarını. Bütün bildikleri şimdi çok saçma geliyordu kendisine.

Doğuma koç gün kaldığını saymaya başladı. Perşembeden sonra üç hafta, sonra iki hafta ve bir gün, sonra yalnızca on gün.

«Bugün Cuma. Joseph, Pazara doğacak öyleyse. Umarım öyle olur. Rama karnımı dinledi. Kalp atışlarını duyduğuna yemin ediyor. Hiç aklına gelir miydi?»

Bir gece de, «Sanırım bir hafta kaldı,» dedi. «Düşündükçe tirtir titriyorum.»

Joseph çok hafif uyuyordu. Elizabeth uykusunda içini çekse Joseph'in gözleri açılırdı hemen, huzursuzca karısının soluklarını dinlerdi.

Bir sabah horozların tünedikleri yerde hep bir ağızdan ötmeleriyle uyandı. Dışarısı hâlâ karanlıktı ama hava yaklaşan şafak ve sabahın tazeliğiyle dipdiriydi. Daha yaşlı horozlar gençlerin o tiz sesleriyle ötmelerini kınarlarmış gibi o'gun sesleriyle ötmeye başladılar sonra. Joseph gözleri açık yatarken milyonlarca ışık taneciğinin gelip havayı koyu kurşuniye dönüştürdüğünü gördü. Yavaş yavaş mobilyalar seçilmeye başlandı odada. Elizabeth uykusunda kesik kesik soluyordu. Joseph kalkıp giyinip at'ara gitmeye hazırlanırken Elizabeth birden dimdik oturdu yanıbaşında. Soluğu kesilmişti, bacakları kaskatı kesildi, acıyla bağırdı.

«Ne oldu? Neyin var, canım?»

Elizabeth cevap vermeyince Joseph ayağa fırladı, lambayı yakıp kadının üzerine eğildi. Elizabeth'

in gözleri büyümüş, ağzı sarkmıştı, tüm vücudu titriyordu. Yine boğuk sesle haykırdı. Joseph karısının ellerini ovuşturdu bir süre, Elizabeth kendini yastıklara bıraktı.

«Sırtımda bir sancı var Joseph,» diye inledi. «Bir aksilik var. Öleceğim.»

«Bir dakika, canım. Gidip Rama'yı çağırayım.» Joseph dışarı koştu.

Uykudan uyandırdığı Rama gülümsedi. «Git onun yanına şimdi, ben de hemen geleceğim. Beklediğimden çabuk oldu. Bir süre rahat eder şimdi.»

«Çabuk ol ama.»

«Aceleye gerek yok. Sen onu hemen yürütmeye başla. Alice'i de kaldırayım, bize yardım etsin.»

İki kadın elleri kolları temiz bezlerle göründüklerinde şafak söküyordu. Rama hemen işe el koydu. Sancıların sertliğinden dehşete düşmüş olan Elizabeth çaresizce bakıyordu kadına.

«Bir şey yok,» dedi Rama güven verircesine. «Her şey yolunda gidiyor.» Alice'i mutfağa ateş yakmaya ve bir kazan su ısıtmaya gönderdi. «Joseph, şimdi onu ayağa kaldır ve yürüt haydi.» Joseph karısını odanın içinde yürütürken Rama da yatak örtülerini kaldırdı, doğum örtüsünü serdi, kadife kordonu yatağın direklerine geçirdi. Doğum sancısı tekrar geldiğinde sancı geçene kadar kadını dik arkalıklı bir iskemlede oturttular. Elizabeth bağırmamaya çalışıyordu. Rama ona doğru eğildi. «Tutma kendini, buna gerek yok,» dedi. «Şu anda içinden gelen her şeyi yapman gerek.»

Joseph ko'unu karısının beline dolamış odada yürütüyor, kadın düşecek gibi olunca sımsıkı tutuyordu. Korkusu geçmişti artık. Gözlerinde sert ve mutlu bir ışık vardı. Sancılar daha sık geliyordu artık. Rama oturma odasındaki büyük çalar saati getirip duvara astı, her sancı gelişinde saate baktı. Sancıların arası sıklaşıyordu. Saatler geçti böylece.

Rama başını sertçe salladığında öğle olmuştu.

«Şimdi bırak yatsın artık. Joseph, sen çıkabilirsin. Ben de ellerimi hazırlıyayım.»

Joseph yarı kapanık gözlerle baktı Roma'ya. Büyülenmiş gibiydi. «Ellerimi hazırlıyayım da ne demek?» diye sordu.

«Ellerimi sıcak su ve sabunla yıkayıp tırnaklarımı dipten keseceğim.»

«Ben yapacağım,» dedi Joseph.

«Hayır Joseph, senin gitme zamanın geldi artık. Zamanımız kısalıyor.»

«Hayır,» diye söylendi Joseph inatla. «Kendi çocuğumu ben doğurtacağım. Sen bana ne yapmam gerektiğini söylersin.»

«Olmaz, Joseph. Erkek işi değil bu.»

Joseph sakin sakin baktı kadının yüzüne, onun bu sakinliği karşısında Roma'nın iradesi eridi. «Benim yapmam gereken bir şey bu,» dedi Joseph.

Güneş doğar doğmaz çocuklar yatak odasının penceresinin önüne doluşmuşlar, Elizabeth'in hafif çığlıklarını dinliyorlar, heyecanla titriyorlardı. Martha daha ilk başta önderliği ele almıştı. «Bazen ölürler,» dedi.

Sabah güneşi ortalığı kavuruyor ama onlar yerlerini terk etmiyorlardı. Martha kuralları sıraladı «Bebeğin sesini ilk duyan 'Duydum!' diyecek ve bir armağan alacak. Aynı zamanda içimizde ilk onun çocuğu olacak. Annem öyle söyledi.» Çocuklar çok heyecanlanmışlardı. İçerden her çığlık geldiğinde 'Duydum!' diye bağırdılar bir ağızdan. Martha onların yardımıyla pencereden içersini göreceği bir yere tırmandı. «Joseph amca onu yürütüyor,» diye aşağı bildirdi. «Şimdi yatakta yatıyor ve annemin yaptığı ipi tutuyor.»

Çığlıklar sıklaşmıştı. Öteki çocuklar Martha'nın içeri bakmasına yardım ettiler yine. Martha gördükleri karşısında sapsarı kesilmişti, soluğu da kesik kesik çıkıyordu. Haberi dinlemek için kızın çevresine doluştu çocuklar. «Joseph amcayı... gördüm... eğilmişti...» Kız soluğunu toplamak için sustu. «Elleri... kıpkırmızıydı.» Çocuklar şaşkın şaşkın baktılar kıza. Artık ne konuşuyorlar ne de fısıldaşıyorlardı. Öylece durup dinlediler. Çığlıklar artık öylesine zayıftı ki neredeyse işitilmeyecekti.

Martha'nın yüzünde gizli bir bakış vardı. Diğerlerine sessiz olmalarını fısıldadı. Üç tokat sesi duyuldu, hemen ardından Martha, 'Duydum!' diye bağırdı. Az sonra da hepsi duydular bebeğin çığlığını. Martha'ya korku ile baktılar.

«Ne zaman söyleyeceğini nasıl bildin?»

Martha umut kırıcıydı. «En büyüğünüz, benim, uzun bir süredir de hiç yaramazlık yapmadım. Annem bana nasıl dinleyeceğimi öğretti.»

«Nasıl?» diye sordular. «Nasıl dinledin?»

«Tokat sesi!» dedi Martha zafer dolu bir sesle. «Bebeğin ağlaması için tokat vururlar arkasına. Ben kazandım, armağan olarak da saçlı bir bebek isterim.»

Az sonra Joseph kapı önüne çıkıp parmaklığa dayandı. Çocuklar da koşup önüne dizildiler, başlarını kaldırıp baktılar. Ellerinin kırmızı olmaması yüzünden düşkırıklığına uğramışlardı. Adamın yüzü öylesine bitkin ve çökmüş, gözleri öylesine cansızdı ki, çocukların da içlerinden konuşmak gelmiyordu.

«İlk sesi ben duydum,» dedi Martha. «Saçlı bir bebek isterim armağan olarak.»

Joseph çocuklara bakıp gülümsedi. «Alırım. Kasabaya indiğimde hepinize armağanlar alırım.»

Martha saygılı bir sesle, «Kız mı oğlan mı?» diye sordu.

«Oğlan. Bir süre sonra görürsünüz siz de.» Joseph sıkı sıkı kavramıştı parmaklık demirini, karnı hâlâ Elizabeth'den geçen sancılarla düğüm düğümdü. Sıcak öğle havasından derin bir soluk çekip eve girdi.

Rama bebeğin dişsiz ağzını ılık suyla yıkıyor, Alice de son çıktıktan sonra Elizabeth'in kalçalarına bağlayacakları beze çengelli iğnelerini takıyordu. «Az kaldı,» dedi Rama, «Bir saate kadar hepsi bitmiş olacak.»

Joseph yorgun bir halde iskemleye çöküp kadınlara, Elizabeth'in acı dolu, donuk gözlerine baktı. Bebek sepetten beşiğinde, kendinden iki kat büyük bir zıbın içinde yatıyordu.

Doğum bittikten sonra kadınlar doğum örtüsünü kaldırıp yatağı yeniden yapana kadar Joseph Elizabeth'i kucağına aldı. Alice bezleri götürüp mutfaktaki sobada yaktı, Rama da bez sargıyı sımsıkı sardı kadının kalçalarına.

Kadınlar gittikten sonra Elizabeth cansızca yatıyordu tertemiz yatağında. Tutması için elini Joseph'e uzattı. «Rüya görüyorum,» dedi yorgun bir sesle. «Koskoca bir gün geçti, ben hâlâ rüya görüyorum.»

Joseph karısının parmaklarını teker teker okşadı. «Bebeği getirmemi ister misin?»

Elizabeth yorgunca kaşlarını çattı. «Daha istemem. Bana çektirdiği acılar için şimdi nefret ediyorum ondan. Biraz dinlenene kadar bekle.» Sonra da uyuyakaldı.

Joseph öğleden sonra ahıra gitti. Yanından geçerken ağaca bokmadı bile. «Sen olayların döngüsüsün ve bu döngü de çok korkunç,» diye söylendi kendi kendine. Ahır tertemiz edilmiş, atların bölmelerine taze saman'lar yerleştirilmişti. Thomas her zaman olduğu gibi Mavi'nin yemliğinin üstünde oturuyordu. Joseph'i görünce başını salladı.

«Dişi çakalımın kulağında kene var. Hem de çıkarılması epey güç bir yerde.»

Joseph bölmeye girip ağabeyinin yanına oturdu. Çenesini avuçları içine aldı.

«Talihin nasıl gitti?» diye sordu Thomas.

Joseph ahırın duvarındaki çatlaktan giren güneş perdesine baktı. Sinekler yeryüzünün atmosferine giren meteor'lar gibi parıldıyorlardı ışığın içinden geçerken. Dalgın bir sesle, «Oğ'an,» dedi. «Göbekbağını ben kestim. Rama gösterdi nasıl yapacağımı. Makasla kesip düğüm yaptım, sonra da bir bezle kornına bağladım.»

«Doğum güç mü oldu? Dayanamayıp yardım etmeye giderim diye geldim buraya.»

«Güçtü ama Rama kolay olduğunu söyledi. Küçük şey yaşamak için nasıl da çabalıyor ama!»

Thomas arkasından bir saman çöpü alıp dişle-

riyle sıyırdı. «İnsan yavrusunun nasıl doğduğunu hiç görmedim ben. Rama izin vermedi. Ama ineklerin doğurmalarına çok yardımcı oldum.»

Joseph huzursuzca kalkıp küçük pencerelerden birinin önüne gitti. Omzu üzerinden, «Çok sıcaktı bugün,» dedi. «Tepelerin üstünde hâlâ hava dalgalanıp duruyor.» Tepelerin ardında batmakta olan güneş eriyerek biçimini kaybediyordu. «Thomas, hiç kıyı tarafındaki tepelerin ötesine inmedik. Zamanımız varken gidelim haydi. Okyanusu görmek isterim.»

«Ben tepeye çıkıp baktım,» dedi Thomas. «Çok vahşi bir yer orası. Kızılağaçlar aklına getiremeyeceğin kadar yüksek, çalılar çok sık, bin mil öteye kadar görüyorsun okyanusu. Ta yarı yolda küçük bir gemi de gördüm.»

Akşam giderek geceye dönüşüyordu. «Joseph, neredesin?» diye seslendi Rama.

Joseph ahır kapısına çıktı. «Buradayım. Ne var?»

«Elizabeth uyandı. Biraz yanında oturmanı istiyor. Thomas, senin de yemeğin az sonra hazır olacak.»

Joseph yarı karanlıkta Elizabeth'in yanına oturdu, tutması için elini uzattı. «Beni mi istedin?» diye sordu.

«Evet, canım. Yeteri kadar uyumadım ama yeniden uyumadan seninle konuşmak istiyorum. Söyleyeceğimi unuturum diye korktum. Benim yerime sen hatırlarsın.»

Oda iyice kararıyordu. Joseph karısının elini dudaklarına götürdü, Elizabeth parmaklarıyla okşadı erkeğin ağzını.

«Ne var, Elizabeth?»

«Sen yokken ben tepedeki çamlığa gittim. Ağaçlar arasında bir düzlük ve yeşil bir kaya gördüm.»

Joseph birden kasılıp doğruldu. «Neden gittin?»

«Bilmiyorum. İçimden geldi. Yeşil kaya korkuttu beni, sonra da rüyamda gördüm onu. Joseph iyileşince yine oraya gidip kayaya bakmak istiyorum.

İyileştiğim zaman beni korkutamaz artık, bir daha da rüyamda görmem. Bunu hatırlayacak mısın, sevgilim? Parmaklarımı acıtıyorsun, Joseph.»

«Orasını bilirim. Garip bir yerdir.»

«Beni oraya götürmeyi unutmayacaksın, değil mi?»

«Hayır,» dedi Joseph bir süre sustuktan sonra. «Unutmayacağım. Ama gidip gitmemen gerektiğini düşünmeliyim önce.»

«Öyleyse biraz yanımda otur, çok geçmeden uyurum nasıl olsa.»

19

Yaz ağır aksak sürüp gitmiş güz geldiği halde sıcaklarda bir azalma olmamıştı. Burton Pacific Grove'daki kamp toplantısından heyecanlı bir havayla dönmüştü. O güzelim yarımadayı, mavi körfezi heyecanla anlatıyor, vaiz'ların Tanrı'nın sözünü millete ilettiklerini söylüyordu. «Günün birinde oraya gidip kendime küçük bir ev yapacağım,» dedi Joseph'e. «Sonra da bütün yıl orada yaşayacağım. Pek çok kimse yerleşiyor oraya. Günün birinde çok esaslı bir kasaba olacak.»

Burton bebeğe sevinmişti. «Bizim soyumuzdan,» dedi. «Pek az değişmiş.» Sonra Elizabeth'e, «Bizim soyumuz sağlamdır,» diye böbürlendi. «Her seferinde belli olur. İki yüz yıldır oğlanların gözleri hep aynı böyledir.»

«Benim gözümün renginden pek farklı değil,» dedi Elizabeth. «Üstelik bebekler büyüdükçe gözlerinin rengi de değişir.»

«Önemli olan ifade,» dedi Burton. «Gözlerde hep o Wayne ifadesi vardır. Onu ne zaman vaftiz ettireceksin?»

«Bilmem. Belki de bir süre sonra San Luis Obispo'ya gideriz, tabii Monterey'i de bir ziyaret etmek isterdim.»

Günün sıcaklığı dağları hemen aşıp gelmiş gübre yığınları üstünde sabah sohbeti yapan tavukları kaçırmıştı. Saat on birde güneşte kalmak insanı rahatsız ediyordu artık, ancak Joseph ile Elizabeth çoğunlukla evden iskemlelerini alıp büyük meşenin gölgesinde otururlardı. Elizabeth de, Joseph'in çocuğunun meme emmesini görmek hoşuna gittiği için bebeği o zaman emzirirdi.

«Beklediğim kadar çabuk büyümüyor,» dedi Joseph.

«Sen sığırlara alışmışsın. Onlar çok çabuk büyürler ve çok uzun yaşamazlar.»

Joseph sessizce baktı karısına. «Ne kadar da akıllı oldu,» diye düşündü. «Hiç okumadığı halde pek çok şey öğrendi.» Şaşırtıyordu bu kendisini. «Nuestra Senara'ya öğretmenlik yapmaya gelen kızdan çok farklı hissediyor musun kendini?» diye sordu.

Elizabeth güldü. «Farklı görünüyor muyum, Joseph?»

«Elbette.»

«Öyleyse değiştim demek.» Elizabeth memesini değiştirdi, oğlunu öteki dizine aldı. Çocuk yeme otlayan balık gibi atladı memeye. «Hiç düşünmemiştim,» dedi Elizabeth. «Aklım karmakarışık. Okuduğum şeyleri temel alarak düşünürdüm hep. Şimdi bundan vazgeçtim artık. Hiç düşünmüyorum bile. Aklıma geleni yapıyorum. Çocuğun adı ne olacak, Joseph?»

«John herhalde. Aailede her zaman ya bir Joseph ya da bir John olmuştur. John Joseph'in oğlu ve Joseph de John'un oğludur. Hep böyle olagelmiştir.»

Kadın başını sallayıp bakışlarını uzaklara çevirdi. «İyi bir ad. Oğlana sıkıntı açacak ya da utandıracak bir ad değil. Pek bir anlamı bile yok. O kadar çok John olmuştur ki, içlerinde iyisi de kötüsü de vardı.» Elizabeth memesini çekip önünü iliklediği bebeğin gazını çıkarmak için sırtına vurdu. «Joseph hiç dikkat ettin mi, John'lar ya iyidir ya da kötü,

hiçbir zaman ikisi ortası değildirler. İkisi ortası bir çocuğun adı John ise bunu kullanmaz, Jack olur.» Yüzünü görmek için bebeğini çevirdi, çocuk küçük bir domuz gibi kırpıştırdı gözlerini. «Adın John, duydun mu? Umarım hiçbir zaman Jack olmaz. Jack olmandansa kötü olmanı yeğlerim.»

Joseph karısına neşeyle gülümsedi. «Çocuk hiç ağaçta oturmadı, canım. Zamanı gelmedi mi dersin?»

«Hep senin o ağacın! Her şey ağaçla olup bitiyor sanki?»

Joseph arkasına yaslanıp ağacın iri, sevecen dallarına baktı. «Artık biliyorum,» dedi. «Ağacı o kadar iyi tanıyorum ki artık, yapraklarına bakınca günün nasıl olacağını söyleyebilirim. Bebek için dallar arasında bir yer yapacağım. Biraz büyüdüğünde de çıkması için gövdesinde basamaklar yapabilirim.»

«Düşüp bir yerini incitebilir ama.»

«O ağaçtan düşmez. Ağaç onu düşürmez.»

Elizabeth delip geçen bakışlarını çevirdi adamın yüzüne. «Hâlâ oyun olmayan o oyunu mu oynuyorsun, Joseph?»

«Evet, hâlâ oynuyorum. Ver bebeği bana. Dalların arasına koyacağım.» Yazın tozu yüzünden yaprakları parlaklıklarını kaybetmişlerdi. Ağacın kabuğu soluk gri ve kupkuruydu.

«Düşebilir ama, Joseph. Kendi başına oturamadığını unutma.»

Burton sebze bahçesinden çıkagelmiş, alnını mendiliyle kuruluyordu. «Kavunlar oldu artık,» dedi. «Ama rakunlar rahat bırakmıyorlar, kapan kurmamız gerekecek.»

Joseph ellerini uzattı Elizabeth'e doğru.

«Düşebilir,» diye itiraz etti kadın.

«Ben tutarım onu. Düşürmem.»

«Ne yapacaksın?» diye sordu Burton.

«Joseph oğlanı ağaca oturtmak istiyor.»

Burton'un yüzü bir anda sertleşti, bakışları değişti. «Yapma Joseph,» dedi. «Bunu yapmamalısın.»

«Düşürmem. Elimden bırakmayacağım.»

«Sorun o değil. Ne demek istediğimi biliyorsun. Bunu hiç yapmayacağına yemin et bana.»

Joseph sıkılmışçasına döndü ağabeyine. «Hiçbir şeye yemin etmem. Neden edecekmişim? Yaptığımda bir kötülük görmüyorum ki.»

«Joseph, sana hiç yalvardığımı duydun mu? Bizim ailemizde yalvarmak diye bir şey yoktur. Ama şimdi bu işten vazgeçmen için yalvarıyorum sana. Ben bunu yapabiliyorsam sen de bunun ne kadar önemli olduğunu anlamalısın.» Duygusallıktan gözleri yaşarmıştı.

Joseph'in yüzü yumuşadı. «Seni bu kadar rahatsız ediyorsa, yapmam,» dedi.

«Hiç yapmayacağına da yemin eder misin?»

«Hayır, yemin edemem. Kendi şeyimi seninki uğruna terk edemem. Neden edecekmişim ki?»

Burton tutkuyla, «Çünkü kötülüğü içeri alıyorsun,» diye bağırdı. «Kötülüğe bir kapı açıyorsun. Böylesine kötü bir şey cezasız kalamaz.»

Joseph güldü. «Öyleyse bırak cezamı ben çekeyim.»

«Ama anlamıyor musun, Joseph? Yalnızca sen değilsin söz konusu olan. Hepimiz birden mahvolacağız.»

«Demek sen kendini korumaya çalışıyorsun, Burton?»

«Hayır, ben hepimizi kurtarmaya çalışıyorum. Bebeği de düşünüyorum, Elizabeth'i de.»

Elizabeth bir kocasına bir Burton'a bakıyordu. Ayağa kalkıp çocuğunu bağrına bastı.

«Siz neden söz ediyorsunuz böyle? Benim bilmediğim bir şeyler var sanırım.»

«Ona söyleyeceğim,» diye tehdit etti Burton.

«Ne söyleyeceksin? Söyleyecek ne var?»

Burton içini çekti. «Günahı senin başına öyleyse. Elizabeth, kardeşim İsa'yı reddediyor. Eski putperestler gibi tapıyor. Ruhunu kaybediyor, içine şeytanın girmesine izin veriyor.»

«Ben İsa'yı inkâr etmiyorum,» dedi Joseph sertçe. «Hoşuma giden basit bir şeyi yapıyorum sadece.»

«Öyleyse adak asmak, kan dökmek, her iyi şeyi ağaca sunmak basit bir şey mi? Geceleri evden gizlice çıkıp bu ağaçla konuştuğunu gördüm. Basit bir şey mi bu?»

«Basit bir şey elbette. Bir zararı yok ki bunun.»

«İlk çocuğunu ağaca sunmak... bu da basit mi?»

«Elbette, küçük bir oyun.»

Burton dönüp sıcak dalgalarının mavi denecek kadar yoğun olduğu ve yerden yükselirken karşı tepeleri titrermiş gibi, kıvranırmış gibi yaptığı toprağa baktı. Dertli dertli, «Sana yardım etmeye çalıştım,» dedi. «Kutsal Kitabın emrettiğinden de çok çalıştım.» Sertçe geri döndü sonra. «Yemin etmeyeceksin, demek?»

«Hayır. Beni sınırlayan, hareketlerimi engelleyen hiçbir şey için yemin etmem. Kesinlikle yemin etmeyeceğim.»

«Öyleyse seni reddediyorum.» Burton ellerini ceplerine gizledi. «Burada kalıp da senin işlerine katılmayacağım.»

«Doğru mu söyledikleri?» diye sordu Elizabeth. «Onun dediklerini yaptın mı?»

Joseph dalgın dalgın yere baktı. «Bilmiyorum.» Sakalını okşamak için kaldırdı elini. «Sanmıyorum. Benim yaptığım şeyler değil bu söyledikleri.»

«Onu gördüm,» diye atıldı Burton. «Her gece bu ağacın altına geldiğini gördüm. Ben elimden geleni yaptım. Şimdi bu kötülükten uzaklaşacağım artık.»

«Nereye gideceksin, Burton?» diye sordu Joseph.

«Harriet'in üç bin doları var. Pacific Grove'a gidip orada bir ev yaparız. Ben çiftlikteki hissemi satarım. Belki de küçük bir dükkân açarım. O kasaba gelişecek, eminim buna.»

Joseph ağabeyinin kararına engel olmak istermiş gibi bir adım ilerledi. «Senin buradan gitmene ben neden oldum diye çok üzüleceğim.»

Burton Elizabeth'in yanına gitti, kucağındaki çocuğa baktı.

«Yalnızca sen değilsin, Joseph. Bu çürüme babamda da vardı ve çıkartılıp atılmamıştı. Ona sahip olana kadar büyüdü içinde. Ölüm döşeğindeki son sözleri onun ne kadar ileri gitmiş olduğunu göstermişti. Sen Batı'ya doğru yola çıkmadan ben anlamıştım bunu. İmanı olan insanların arasına gitseydin o şey ölebilirdi... ama sen buraya geldin.» Eliyle çevrelerini gösterdi. «Vahşi yer burası. Dağlar çok yüksek. İnsanların hepsi bu kötü şeyin tohumlarını taşıyorlar. Gördüm onları, biliyorum. Fiestayı gördüm ve biliyorum. Oğlunun bu çürümüşlüğü olmaması için dua edebilirim ancak.»

Joseph hemen kararını verdi. «Kalırsan yemin ederim. Yeminimi nasıl tutacağım bilmiyorum ama yemin edeceğim işte. Kimi zaman kendimi unutup eskisi gibi düşünebilirim çünkü.»

«Hayır, Joseph. Sen toprağı çok seviyorsun. Bundan sonraki dünyayı hiç düşündüğün yok. Bir yeminin senin içinde fazla bir gücü olamaz.»

«Hiç olmazsa bu işi doğru dürüst konuşana kadar gitme,» diye seslendi Joseph. Ancak Burton kardeşine ne karşılık verdi ne de dönüp baktı.

Joseph onun ardından bir an baktı, sonra Elizabeth'e döndü. Kadın horgörülü bir neşeyle gülümsüyordu. «Gitmek istiyor sanırım,» dedi.

«Biraz da öyle. Benim günahlarımdan da gerçekten korkuyor ama.»

«Günah işliyor musun, Joseph?»

Joseph kaşlarını çatıp düşündü. «Hayır,» dedi sonunda. «Günah falan işlediğim yok. Benim yaptığımı Burton yapıyor olsaydı, bu günah olurdu. Ben yalnızca oğlumun ağacı sevmesini istiyorum.» Joseph ellerini uzattı, Elizabeth kundaklı bebeği ona verdi. Burton evine girerken dönüp baktığında Joseph'in çocuğu ağacın dal'arının çatallaştığı yerin önünde tuttuğunu ve yaşlı dalların onu korumak istercesine sardıklarını gördü.

Burton bir kere kararını verdikten sonra çiftlikte çok kalmadı. Bir hafta içinde eşyaları toplanmış hazırdı. Gidişinden bir gece önce de geç saatlere kadar çalıştı, sandıklarını çiviledi. Joseph onun gece karanlığında dolaştığını, tahta kesip çaktığını duydu. Sabah gün doğarken uyandığında yine aynı sesleri duymuştu. Ahıra girdiğinde Burton yanına alacağı atları tımar ediyordu, Thomas da yakınlardaki bir saman yığını üzerinde oturmuş öğüt vermekteydi.

«Bill kısa zamanda yorulur. Isınana kadar arada sırada dinlendir. Bu otlar geçitten hiç geçmemişlerdir. Onları inip senin geçirmen gerekebilir... ama şular şimdi çekilmiş olduğundan buna gerek kalmayabilir de.»

Joseph gelip fenerin altında duvara yaslandı. «Gittiğine üzülüyorum, Burton.»

Burton koşağıyı hayvanın geniş sağrısında durdurdu. «Gitmem için pek çok neden var. Harriet ziyarete gideceği dostlarının olacağı bir kasabada daha mutlu yaşayacaktır. Burası çok ıssız. Harriet çok yalnızlık çekiyor.»

«Biliyorum ama yine sizi özleyeceğiz, Burton. Ailemizin gücünü kesecek bu gidişin.»

Burton huzursuzca indirdi bakışlarını, tımara devam etti. «Ben hiç çiftçi olmak istememiştim,» dedi. «Memleketteyken bile kasabada küçük bir dükkân açmayı hayal ederdim.» Elleri durdu. Tutkuyla, «Dürüst bir yaşamım olsun istedim. Yaptığım her şeyi doğru olduğunu düşündüğüm için yaptım. Bir tek yasa vardır. Ben de bu yasaya göre yaşamaya çalıştım. Benim gözümde benim yaptıklarım doğrudur, Joseph. Bunu hatırla. Bunu hatırlamanı istiyorum.»

Joseph sevgiyle gülümsedi ağabeyine. «Gitmek istediğin takdirde seni burada tutmoya çalışmam, Burton. Vahşi yerler buraları. Sevmezsen yalnızca nefretin kalır geride. Burada gidecek bir kilisen yok-

tu. Kendin gibi düşünenlerin arasında olmak istediğin için suçlayamam seni.»

Burton yandaki bölmeye geçti. Sinirli bir sesle, «Hava aydın'anıyor,» dedi «Harriet kahvaltıyı hazırlıyor. Mümkün olduğu kadar erkenden yola çıkmak istiyorum.»

Aileler ve çobanlar Burton'un yola çıkışını seyretmek için toplanmışlardı.

«Bizi görmeye gelmelisiniz,» diye Harriet üzgün bir sesle seslendi. «Güzel yerler oraları. Bizi ziyarerete gelmelisiniz mutlaka.»

Burton dizginleri aldı, ama şaklatmadan önce Joseph'e döndü. «Elveda. Ben doğru olanı yaptım. Bunu anlayınca sen de doğru olduğunu kabul edeceksin. Tek yol buydu. Bunu unutma, Joseph. Bunu görebildiğinde bana teşekkür edeceksin.»

Burton dizginleri şaklattı. Atlar boyunlarındaki kayışları gerdi'er. Yükün üstünde oturan çocuklar ellerini salladılar, arkada kalanlar da koşup arka kapağına asıldılar arabanın.

Rama mendilini sallarken Elizabeth'e, «Çocukların ayakkabıları yürümekten çok bundan eskiyor,» diye söylendi.

Aile sabah güneşinde durmuş giden arabanın arkasından bakıyordu hâlâ. Araba nehir kıyısındaki ağaçlar arasında kayboldu, bir süre sonra yine ortaya çıktı, sonra küçük bir tepeye tırmandı ve arkasında kayboldu.

Arabanın gözden kaybolmasıyla ailelere bir huzursuzluk çökmüştü. Sessizce duruyor'ar, ne yapmaları gerektiğini düşünüyorlardı. Bir dönemin kapandığının bilincindeydiler. Sonunda çocuk'or ağır ağır uzaklaştılar oradan.

«Köpeğimiz dün gece yavruladı,» dedi Martha. Hep birlikte yavrulamış olan köpeği görmeye koştular.

Joseph de döndü sonunda. Thomas kardeşinin yanına geldi, birlikte yürüdüler. «Ben birkaç at getireceğim, Joe,» dedi Thomas. «Suyun akıp gitmemesi için sebze bahçesinin kenarını düzelteceğim.»

Joseph başını yerden kaldırmadan yürüyordu. «Burton'un gitmesinden ben sorumluyum,» dedi.

«Hayır, değilsin. O gitmek istediği için gitti.»

«Ağacın yüzünden,» diye devam etti Joseph. «Bana ağaca taptığımı söyledi.» Joseph bakışlarını ağaca kaldırdı, birden şaşırmış gibi durdu olduğu yerde. «Thomas, ağaca bak!»

«Ağacı görüyorum, ne var ki?»

Joseph ağacın yanına gidip dallarına baktı. «Bir şey yok.» Elini kabuğu üstünde gezdirdi. «Çok garip. Baktığımda bir şey vardı sanki. Bana öyle gelmiş olacak.» Sonra devam etti. «Burton'un gitmesini istemiyordum. Ailemiz bölündü.»

Elizabeth arkalarından eve doğru yürüdü. «Hâlâ oyun mu oynuyorsun, Joseph?» diye alaycı alaycı seslendi.

Joseph elini ağacın gövdesinden çekip karısının ardından yürüdü. Thomas'a, «Yeni bir yardımcı almadan işleri yürütmeye çalışırız,» dedi. «İşler altından kalkamayacağımız kadar artarsa bir Meksikalı daha tutarım.» Evine girip boş boş durdu oturma odasında.

Elizabeth saçlarını parmaklarının ucu ile düzelterek yatak odasından çıktı. «Giyinecek zaman bulamamıştım,» dedi. Joseph'e baktı. «Burton'un gidişine çok mu sıkıldın?»

«Sanırım. Bir şeye takıldı kafam ama ne olduğunu pek çıkaramıyorum.»

«Neden atla dolaşmaya çıkmıyorsun? Yapacak bir işin yok mu?»

Joseph sabırsızlıkla salladı başını. «Nuestra Senora'ya meyve fidelerim gelecekti, onları gidip almam gerek.»

«Gitsene öyleyse.»

Joseph kapıya yürüdü, ağaca baktı. «Bilemiyorum,» dedi. «Gitmeye korkuyorum. Kötü bir şey var.»

Elizabeth kocasının yanına geldi. «Oyununda pek aşırıya kaçma Joseph. Oyun sana hâkim olmasın.»

Joseph omuzlarını silkti. «Yaptığım bu benim,

sanırım. Bir kere sana ağaca bakıp havayı söyleyebilirim demiştim. Toprak ile benim aramda elçi o. Şu ağaca bak, Elizabeth! Bir şeyi varmış gibi görünmüyor mu sana?»

«Senin sinirlerin bozulmuş. Ağacın hiçbir şeyi yok. Git de meyve fidelerini al, haydi. Fidelerin zarar görmemesi için bir an önce ekilmesi gerek.»

Joseph büyük bir isteksizlikle çiftliği bırakıp kasabaya gitti.

Sineklerin kış başında ölmelerinden önceki en canlı mevsimleriydi. Güneş ışığında kamçı gibi savruluyorlar, atların kulaklarına ve gözlerine konuyorlardı. Sabah güz serinliği olmasına rağmen pastırma yazı hâlâ toprağı kavuruyordu. Nehir yeraltına kaçmıştı, kalan birkaç derin birikintide kara yılan balıkları ağır ağır yüzüyorlar, iri alabalıklar korkusuzca su yüzüne çıkıyorlardı.

Joseph atları tırısa kaldırmış, kuru çınar yapraklarının üstünde koşturuyordu. Kötü bir duygu kendisini kovalıyor, çevresini sarıyordu. «Belki de Burton haklıydı,» diye düşündü. «Belki de farkında olmadan kötü bir şey yapıyordum. Toprağın üzerinde bir kötülük asılı duruyor. Umarım yağmurlar erkenden başlar da nehir yine kabarır.»

Kuru nehir keder verici bir şeydi. Bu acıyı gidermek için tavanına kadar saman dolu ahırı, ağılın çevresindeki diğer saman yığınlarını düşündü. Çamlar arasındaki o küçük dere hâlâ mağaradan çıkıyor mu, diye düşündü sonra. Gider bakarım, diye düşündü. Arabayı hızlı sürmesine rağmen çiftliğe döndüğünde gece olmuştu. Yorgun atlar koşumlar çıkar çıkmaz başlarını eğdiler.

Thomas ahır kapısında bekliyordu. «Çok hızlı gidip geldin,» dedi. «Seni daha iki saat beklemiyordum.»

«Atlara sen bak,» dedi Joseph. «Ben şu fideleri biraz sulayacağım.» Joseph kucağına aldığı fideleri su deposuna götürüp çuvalla sarılı köklerine su döktü. Sonra hemen meşe ağacına gitti. Korkuyla, «Bir aksilik var,» diye düşünüyordu. «Canı gitmiş

bu ağacın.» Elini gövdesine sürdü, bir yaprak koparıp kokladı. Bir şey yoktu işte.

Eve girer girmez Elizabeth yemeği önüne çıkarmıştı. «Yorgun görünüyorsun, canım. Erken yat bu gece.»

Ama Joseph endişeli gözlerle arkasına baktı. «Yemekten sonra Thomas'la konuşmak istiyorum.»

Yemeğini bitirince ahırın yanından geçip tepeye doğru yürüdü. Avuç içleriyle günün sıcak güneşinden hâlâ ılık olan toprağı hissediyordu. Küçük meşelerden oluşan koruya gelince ellerini ağaçların gövdelerine dayadı, her birinden bir yaprak koparıp parmakları arasında ezerek kokladı. Gittiği her yerde parmaklarıyla toprağın sağlığını yokluyordu. Soğuk dağlardan iniyor, otları donduruyordu: Joseph o gece ilk yabanördeği sürüsünün göçünü de duydu.

Toprak hiçbir şey söylememişti kendisine. Kuru ama canlıydı, yeşil otlarını fışkırtmak için yalnızca yağmur istiyordu. Sonunda içi rahat etmiş olarak eve dönüp kendi ağacının altında durdu. «Korkmuştum, efendim,» dedi. «Havada bir şey korkuttu beni.» Ağacın gövdesini okşarken içini bir soğuk kapladı, yapayalnızdı. «Bu ağaç ölmüş,» diye içinden bir ses geliyordu. «Ağacımda hayat kalmamış.» Bu kaybın ağırlığı çökertiyordu kendisini. Babası öldüğünde duyması gereken keder çökmüştü üstüne. Kara dağlar çevresini sarmıştı, soğuk gri gökyüzü ve yabancı yıldızlar kendisini hapsediyordu, toprak durduğu yerden uzaklaşıyordu sanki. Her şey düşmandı, saldırmaya henüz hazır değil ama ilgisiz, sessiz ve soğuk. Joseph ağacın dibine oturdu. Sert kabuğu bile içini rahatlatamıyordu artık. Toprak gibi düşmandı o da, bir arkadaşın cesedi gibi soğuk ve horgörülüydü.

«Ne yapacağım şimdi?» diye düşündü. «Nereye giderim ben şimdi?» Beyaz bir meteor havaya fırlayıp yandı. «Yanılıyorum belki de,» diye düşündü Joseph. «Ağacın bir şeyi olmayabilir.» Kalkıp eve gitti. O gece, yalnızlığından, Elizabeth'i kolları arasında öyle sıktı ki kadın can acısından bağırdı ve çok mutlu oldu.

«Neden bu kadar yalnızsın, canım?» diye sordu. «Neden bu gece canımı acıttın öyle?»

«Canını acıttığımı bilmiyordum, özür dilerim. Ağacım öldü sanırım.»

«Nasıl ölür? Ağaçlar öyle kolay kolay ölmezler, Joseph.»

«Nasıl olduğunu bilmiyorum. Ama öldü sanırım.»

Kadın bir süre uyuma taklidi yaparak sessizce yattı. Erkeğin de uyumadığını biliyordu.

Şafak söktüğünde Joseph kalkıp dışarı çıktı. Meşenin yaprakları biraz kırışmış, parlaklıkları biraz kaybolmuştu.

Ahıra gitmekte olan Thomas Joseph'i görünce yanına geldi. «Bu ağaçta bir şey var,» dedi. Joseph ağabeyinin ağacın gövdesini ve yapraklarını incelemesini heyecanla bekledi. «Burada öldürecek bir şey yok.» Thomas bir çapa alıp gövdenin dibindeki yumuşak toprağı eşeledi. İki çapadan sonra geri çekildi. «İşte, Joseph.»

Joseph çukurun başında çömelince ağacın gövdesinde bir yarık gördü.

«Kim yaptı bunu?» diye öfkeyle sordu.

Thomas vahşi bir kahkaha attı. «Burton, ağacını çepeçevre kazımış. Şeytanı uzaklaştırmak için.»

Joe parmaklarıyla kazdı toprağı kesik tam olarak ortaya çıkana kadar. «Bir şey yapamaz mıyız, Thomas? Zift koysak yararı olmaz mı?»

Thomas başını salladı. «Damarlar kesilmiş. Yapacak hiçbir şey yok... Burton'u temiz bir dayaktan geçirme dışında.»

Joseph topukları üzerine çöktü. Olan olmuştu ya, şimdi insanı donuklaştıran bir sakinlik çökmüştü üzerine, yargılamayı önleyen kör bir çaresizlik. «Şu halde haklı olduğunu söylerken bunu kastediyordu?»

«Sanırım öyle. Onu dayaktan gebertmek isterdim. Güzel bir ağaçtı bu.»

Joseph sözcüklerini dönüp duran bir sis bulutu içinden çekip çıkarıyormuş gibi tane tane konu-

şuyordu. «Haklı olduğundan emin değildi. Hiç de emin değildi. Orjun huyunda böyle şeyler yapmak yoktur. Bunun acısını çekeceğine eminim.»

«Sen ona bir şey yapmayacak mısın?» diye sordu Thomas.

«Hayır.» Sakinliği ve kederi öylesine güçlüydü ki, göğsü eziliyordu sanki, yalnızlığı tamamlanmıştı artık, çevresindeki halka tamamlanmıştı. «O kendini cezalandırır. Benim kimseye verecek cezam yok.» Bakışları hâlâ yeşil, ama ölü olan ağaca kaydı. Uzun bir süre sonra başını çevirip tepedeki çamlığa baktı.

«Yakında oraya gitmeliyim,» diye düşündü. «O yerin güçlülüğü ve tatlılığına ihtiyacım olacak.»

21

Güz sonu soğuğu vadiye inmiş yüksekteki bulutlar günlerce havada asılı kalmaya başlamışlardı. Elizabeth yoklaşan kışın altın renkli kederini hissediyorsa do fırtınaların heyecanı eksikti. Sık sık kapı önüne çıkıp meşe ağacına bakıyordu. Yapraklar soluk kahverengiydi, toprağa düşmek için yağmuru bekliyorlordı. Joseph artık ağaca bakmıyordu. Ağacın canı çekilip gittikten sonra herhangi bir duygusu kalmamıştı. Çoğunlukla yamaçların gevrek otları orasında yürüyordu. Başı çıplaktı, üzerinde yalnızca blucini, gömleği ve koro yeleği olurdu. Sık sık gri bulutlara bakar, havayı koklar. havada kendine güven verecek bir şey bulamazdı. «Bu bulutlarda yağmur yok,» derdi Thomas'a. «Okyonuston gelen sis bu.»

Thomas bahardo yokoladığı iki yavru şahine maskeler hazırlıyor ve kuşlara gökten ıslıklar çalarak uçan yobonördeklerine saldırmayı öğretiyordu.

«Zamanı değil, Joseph,» dedi. «Geçen yıl yağmurlar erken bastırdı. Duyduğuma göre buralarda Noelden önce pek yağmur yoğmazmış aslında.»

Joseph yerden bir avuç kupkuru toprak alarak parmaklarının arasından akıttı. «Bunun bir işe yaraması için epey yağmur gerekecek. Yaz, suyu derinlere çekti. Kuyuda suyun ne kadar azaldığına dikkat ettin mi? Nehirdeki birikintiler bile kurudu artık.»

«Ölü yılan balıklarının kokusunu duydum,» dedi Thomas. «Bak! Bu küçük meşin şapka kuşun başına geçince ben onu göndermeye hazır olana kadar hiçbir şey görmeyecek. Yabanördeklerini avlamaktan iyi bu.» Başına meşin başlığı geçirirken şahin de Thomas'ın kalın eldivenlerini gagalıyordu.

Kasım ayı da yağmursuz geçince Joseph'in endişeden sesi çıkmaz oldu. Kaynaklara gidip hepsini kuru bulunca kazmasını toprağa saplıyor, bir türlü nemli toprağa erişemiyordu. Üstlerini örten otlar kuruyup gittikçe tepeler boz bir renge bürünüyorlar, beyaz kaya parçaları toprağın içinden görünüp güneşi yansıtıyorlardı. Aralık ayı yarılandığında bulutlar çözülüp dağıldı. Güneşin sıcaklığı yeniden hissedildi, vadiye yazdan bir hayalet gelmiş gibi oldu.

Elizabeth Joseph'in üzüntüden zayıfladığını, gözlerinin yalnızca akı kalmış gibi olduğunu görüyordu. Onu meşgul edecek işler bulmaya çalıştı. Yeni bir dolap, yeni bir çamaşır ipi gerekiyordu, çocuğa da bir iskemle hazırlama zamanı gelmişti. Joseph hemen işe koyuluyor ve Elizabeth yeni bir şeyler düşünemeden bitiriyordu. Bir gün alışveriş için kasabaya gönderdiğinde Joseph atı ter içinde, soluksoluğa döndü eve.

«Neden dönmek için bu kadar acele ediyorsun?» diye sordu Elizabeth.

«Bilmiyorum. Yola çıkmaya hep hazırım. Bir şey olabilir.» Kafasında kuraklık yıllarının geldiği düşüncesi yerleşmişti artık. Tozlu hava ve barometrenin yükselmiş olması içini rahatlatmıyordu. Çiftliktekilerde nezle başlamıştı. Çocuklar bütün gün burunlarını çekiyorlardı. Elizabeth de öksürüyordu. Hiç hasta olmayan Thomas bile geceleri bo-

ğazına siyah bir çorap sarıyordu. Ama Joseph zayıflıyor, sırım gibi oluyordu. Boynunun kasları ve çenesi incecik kahverengi derisinin altında fırlamış gibiydi. Elleri de yerinde duramaz olmuştu, ya çakısıyla ya bir tahta parçasıyla oynuyor ya da durmaksızın sakalını sıvazlıyor, uçlarını içeri doğru kıvırıyordu.

Toprağına baktıkça ölmek üzere olduğunu görüyordu. Soluk tepeler ve tarlalar, toz rengi çalılıklar, çıplak taşlar ödünü patlatıyordu. Tepelerde yalnızca kapkara çamlıkta bir değişiklik yoktu. Tepenin üzerinde her zaman olduğu gibi kara kara düşünüyorlardı sanki.

Elizabeth evin içinde didinip duruyordu. Alice kocası bir gün dönecek olan kederli bir kadın rolünü oynamak üzere Nuestra Senora'ya evine dönmüştü. Durumuna ağırbaşlılıkla katlanıyordu, annesi kızının bu davranışı ve terbiyeli yası için tebrikleri kabul etmekteydi. Ailece her gününe Juanito sanki akşam eve dönecekmiş gibi başlıyordu.

Yardımcısını kaybetmek Elizabeth'in işlerini ağırlaştırmıştı. Çocuğuna bakmak, yemek yapmak, çamaşır yıkamak günlerini dolduruyordu. Evlenmeden önceki günlerini hayal meyal ve biraz da horgörüyle hatırlamaktaydı. Akşamları Joseph ile otururken çocuğu doğmadan önce kurduğu o yakın bağı yenilemeye çalışıyordu. Ona kendisi Monterey'de küçük bir kızken, artık gerçekmiş gibi görünmese bile, olanları anlatmak isterdi. Joseph ise sobanın küçük pencerelerinde görünen alevlere dalgın dalgın bakardı karısı konuşurken.

«Bir köpeğim vardı,» dedi. «Adı Camille'di. Yeryüzünün en sevimli adı sayardım bunu. Camille adında bir küçük kız tanırdım, adı kendine çok uygundu. Kamelya yumuşaklığındaydı teni, ben de köpeğime onun adını vermiştim. Kız çok kızmıştı ama.» Elizabeth Tarpey'in bir adamı nasıl vurduğunu, sonra da balık pazarında bir ağacın dalına nasıl asıldığını, Joe Burnundaki fener bekçisi aksi kadını anlattı. Joseph karısının yumuşak sesini sever ama

çoğunlukla söylediklerini dinlemezdi bile. Kadının elini alıp parmaklarının ucuyla okşardı.

Elizabeth kimi zaman erkeğin korkusunu gidermeye çalışırdı. «Yağmur için kaygılanmana gerek yok. Gelecek. Bu yıl bol su olmazsa bile gelecek yıla olacak. Ben bu toprakları iyi tanırım, canım.»

«Ama çok yağmur gerek. Yakında başlamazsa yeterli olmayacak. Mevsimlere göre geriden gelecek yağmur.»

Elizabeth bir akşam, «Ben artık ata binmek istiyorum,» dedi. «Rama bunun bir zarar vermeyeceğini söyledi. Benimle gelir miydin?»

«Elbette. Yalnız ilk başlarda öyle çok uzun binme. O zaman bir zararı dokunmaz.»

«Benimle çamlığa gelmeni istiyorum. Çam kokusu iyi gelir.»

Joseph ağır ağır başını kaldırıp karısına baktı. «Oraya gitmeyi ben de düşündüm. Korulukta bir dere var, onun da diğerleri gibi kuruyup kurumadığını merak ediyorum.» Çamlar arasındaki daireyi düşündükçe gözlerinde bir canlılık belirmişti. Son gördüğünde kaya o kadar yeşildi ki. «Derin bir kaynaktan çıkıyor olmalı o dere, kuruyacağını hiç sanmam,» dedi.

Elizabeth gülerek, «Benim gitmek için daha çok nedenim var,» dedi. «Sana bundan biraz söz etmiştim sanırım. Hamileyken bir gün Thomas'ı kandırıp arabayla çamlığa gitmiştim. Büyük kayanın olduğu o açıklığa gittim, kaynağın olduğu o yere.» Elizabeth gördüğünün tam olarak neye benzediğini hatırlamak için kaşlarını çattı. «Kuşkusuz olanlar içinde bulunduğum durumdandı. Çok duyarlıydım o sıralarda.»

Başını kaldırınca kocasının heyecanla kendisine bakmakta olduğunu gördü. «Evet?» dedi Joseph. «Anlat.»

«Benim o zamanki durumum yüzündendi işte. Çocuğu taşırken küçük şeyleri kocamanmış gibi görüyordum. İçeri girerken yolu bulamadım. Çalılar arasından emekleyerek geçip o düzlüğe çıktım.

Sessizdi orası Joseph, hiç bilemediğim kadar sessiz. Her taraf öyle bir sakinlik içindeydi ki, dayanamayıp kayanın önüne oturdum. Bana ihtiyacım olan bir şeyi veriyordu sanki.» Elizabeth anlatırken aynı o günün duygularının etkisi altındaydı. Saçlarını kulakları arkasına attı, ayrık gözlerine dalgın bir bakış geldi. «Kayayı sevdim. Anlatması güç bunu. Kayayı senden, bebekten ve benden çok sevdim. Ve bunu söylemesi daha da güç: orada otururken kayanın içine girdim. Küçük dere benim içimden çıkıyordu ve ben kayaydım... kaya da... Dünyanın en güzel, en güçlü şeyiydi.» Elizabeth huzursuzca çevresine baktı. Parmaklarıyla eteğini tuttu. Bir şaka olarak anlatmak istediği şeyin etkisinde kalmış gibiydi.

Joseph kansının heyecanlı elini tutup parmaklarını yatıştırdı. «Anlat,» dedi yumuşacık bir sesle.

«Orada epey kalmış olmalıyım, güneş ilerlemişti ama bir an gibi gelmişti. Sonra orasının verdiği duygu birden değişiverdi. Kötü bir şey gelmiş gibi oldu.» Kadının sesi hatırladığı şeylerle boğuklaşmıştı. «Düzlükte kötü bir şey, beni yok etmek isteyen bir şey vardı. Kaçtım. O çömelmiş duran koca kaya üzerime saldıracaktı sanki. Dışarı çıkınca dua ettim. Uzun bir süre dua ettim.»

Joseph'in bakışları deliciydi. «Neden oraya gitmek istiyorsun?»

«Anlamıyor musun? Her şey içinde bulunduğum durumdandı. Bunu birkaç kere rüyamda da gördüm, sık sık da hatırlarım. Şimdi artık iyi olduğuma göre oraya gidip onun yosun kaplı bir kaya parçası olduğunu görmek istiyorum. O zaman bir daha rüyalarıma girmeyecek. Beni tehdit edemeyecek. Ona dokunmak istiyorum. Beni korkuttuğu için ona hakaret etmek istiyorum.» Elizabeth parmaklarını Joseph'in avcundan çekti, acısını dindirmek için ovuşturdu. «Elimi acıttın, canım. Sen de korkuyor musun oradan?»

«Hayır. Korkmuyorum. Seni oraya götüreceğim.» Joseph sustu sonra, Juanito'nun hamile Kızılderili

kadınlarının kayanın altında oturmaya gittikleri ya da eskiden ormanda yaşayanlar hakkında söylediklerini karısına söyleyip söylememeyi düşündü. «Onu korkutabilir bu,» diye düşündü. «Oraya duyduğu korkuyu kaybetmesi çok daha iyi olur.» Sobayı açıp bir kucak dolusu odun daha atıp baca düğmesini çevirdi. «Ne zaman gitmek isterdin?»

«Ne zaman olursa. Yarın hava sıcaksa heybeye biraz yiyecek doldururum. Rama bebeğe bakar. Piknik yaparız. Buraya geldiğimden beri piknik yapmadık. Oysa piknik kadar sevdiğim bir şey yoktur yeryüzünde. Evdeyken öğle yemeklerimizi alıp Huckleberry Tepesine giderdik. Yemekten sonra annemle böğürtlen toplardık.»

«Yarın gideriz,» dedi Joseph. «Ben şimdi gidip bir ahıra bakayım, canım.»

Elizabeth odadan çıkan kocasının ardından bakarken onun kendisinden bir şey sakladığını biliyordu. «Belki de yağmur için duyduğu kaygıdır,» diye düşündü. Alışkanlıkla barometreye bakınca ibrenin yükseği gösterdiğini gördü.

Joseph dışarı çıktı, ölü olduğunu fark etmeden meşe ağacına doğru yürüdü. «Keşki yaşıyor olsaydı,» diye düşündü. «Ne yapmam gerektiğini bilirdim o zaman. Artık danışacak kimsem yok.» Thomas'ı ahırda bulacağını sanarak içeri girdiğinde ahırın karanlık olduğunu gördü, yanlarından geçerken atlar kişnediler. «Bu yıl samanımız bol,» diye düşündü. Bu düşünce biraz rahatlatmıştı içini.

Avluya çıktığında gökyüzü açıktı. Ayın çevresinde çok soluk bir halka vardı.

Ertesi sabah güneş doğmadan ahıra gitti, iki atı iyice tımar etti, fırçaladı, son bir süs olarak da toynaklarını siyaha boyayıp derilerini yağla ovdu.

O çalışırken yanına gelen Thomas, «Pek titizsin bugün,» dedi. «Kasabaya mı gidiyorsun?»

Joseph atların derisini donuk bir maden gibi parıldayana kadar ovdu. «Elizabeth'i gezdireceğim.» dedi. «Çoktandır ata binmedi.»

Thomas hayvanın sağrısını okşadı. «Ben de si-

zinle gelmek isterdim ama çok işim var. Adamları çukur kazmak için nehir yatağına götüreceğim. Yakında hayvanlar için su bulmakta güçlük çekebiliriz.»

Joseph işini bırakıp kaygıyla baktı Thomas'a. «Biliyorum. Ama nehir yatağının altında su olmalı. Birkaç karış kazınca bulursunuz sanıyorum.»

«Yakında yağmurlar başlar, Joseph. İnşallah yağar yani. Boğaz kuruluğundan bıktım artık.»

Güneş sıcaklığını emen ve ışığını soluklaştıran ince bir bulut perdesinin ardında belirdi. Tepelerden esen rüzgâr tozları dalgalandırdı, yerdeki sarı yaprakları kümeler halinde havaya kaldırdı. Yeri üfürerek esen, pek az ses çıkaran yapayalnız bir rüzgârdı bu.

Joseph kahvaltıdan sonra atları çıkardı. Elizabeth de paçalı eteğini, uzun çizmelerini giymiş olarak evden çıktı. Elinde yemek sepeti vardı.

«Kalın bir palto al,» dedi Joseph.

Kadın yüzünü göğe kaldırdı. «Sonunda kış geldi, değil mi, Joseph? Güneş bile ısısını kaybetti artık.»

Joseph karısının ata binmesine yardım etti. Yeniden eyere oturmanın zevkiyle güldü Elizabeth. «Tekrar ata binmek güzelmiş,» dedi. «Önce nereye gideceğiz?»

Joseph çamların üstündeki tepeyi gösterdi. «Şunun üstüne çıkarsak Puerto Solo geçidinden okyanusu görebiliriz. Kızılağaçların da tepelerini görürüz.»

«Atın yürüdüğünü hissetmek ne güzelmiş. Çok özlemiştim, farkında bile değildim.»

Atların parıltılı nalları kendileri geçtikten sonra bile havada kalan bir toz bulutu bırakıyorlardı arkalarında. Seyrek otlar arasından yamacı çıktılar, su yarıklarının olduğu hendeklere hafif bir sallantıyla girip çıktılar.

«Geçen yıl hendeklerden nasıl da su akıyordu hatırladın mı?» diye sordu Elizabeth. «Yakında yine öyle olacak.»

Uzaklarda bir yamaçta üzeri aç şahinlerle ör-

tülü bir inek leşi gördüler. «Umarım o yönden esen rüzgârın altına girmeyiz,» dedi Elizabeth.

Joseph bu şölenden çevirdi başını. «Ete bozulma fırsatı bile vermezler,» dedi. «Ölmek üzere olan bir hayvanın başında nasıl beklediklerini görmüşümdür. Zamanını iyi bilirler.»

Yamaç dikleşiyordu, kupkuru ve kapkara çalıların arasına girdiler. Dallar ölüymüşler gibi gevrekti çevrelerinde. Bir saat sonra tepeye vardılar. Gerçekten de üçgen biçimi geçitten deniz görünüyordu. Okyanus mavi değil, çelik grisiydi, ufukta saf saf koyu renkli sis bulutları yükseliyordu.

«Atları bağla da biraz oturalım, Joseph. Denizi görmeyeli o kadar çok oldu ki, geceleri uyandığımda bazı bazı dalgaların ve fener düdüğünün sesini duyar gibi oluyorum. Kimi zaman da gerçekten duyuyorum, Joseph. Ta içime gömülmüş olmalı bu sesler. Zaman zaman işitiyorum. Sabahları, hava durgunken balıkçı teknelerinin denize açılmalarını, balıkçıların teknelerden birbirlerine seslendiklerini duyuyorum.»

Joseph başını çevirdi. «Benim özleyecek böyle şeylerim yok,» dedi. Kadının bu şeyleri kendisine biraz da günahmış gibi geliyordu.

Elizabeth derin derin içini çekti, «O ses'eri kafamın içinde duyunca memleketimi özlüyorum, Joseph. Bu vadiye kıstırılıp kaldım, hiç kaçamayacağım sanıyorum, bir daha ne dalga sesini, ne fenerin çanını duyamayacağım, martıların rüzgârda uçtuklarını göremeyeceğim sanki.»

«İstediğin zaman gidip görebilirsin, ben seni götürürüm.»

Ama kadın başını salladı. «Aynı olmaz artık. Noelde nasıl heyecanlandığımı da hatırlıyorum ama bir daha öyle olamam ki.»

Joseph başını kaldırıp rüzgârı kokladı «Tuz kokusu geliyor burnuma. Elizabeth seni buraya getirip böyle üzmemeliydim.»

«Ama bu iyi ve doyurucu bir üzüntü, canım. Keyifli bir üzüntü. Sabah sular çekilmişken parlak bi-

rikintileri, yengeçlerin kayalara tırmanışlarını, yuvarlak taşlar altındaki küçük yılanbalıklarını hatırlıyorum şimdi. Joseph, yemeğimizi yiyelim mi artık?»

«Daha öğlen olmadı, şimdiden acıktın mı yoksa?»

«Pikniklerde hep acıkırdım,» diye gülümsedi Elizabeth. «Annemle Huckleberry Tepesine çıktığımızda kimi zaman daha evden uzaklaşmadan başlardık yemeye. Şimdi de yemeğimi burada yemek istiyorum.»

Joseph atların kayışlarını gevşetti, heybeleri getirdi, iri sandviçlerini yerken geçide ve ötesindeki öfkeli okyanusa baktılar.

«Bulutlar karaya geliyorlar sanki,» dedi Elizabeth. «Belki de bu gece yağmur yağar.»

«O yalnızca sis, Elizabeth. Bu yıl sisten başka bir şey olmadı zaten. Toprak bembeyaz kesilecek neredeyse. Görmüyor musun? Rengi kayboluyor artık.»

Elizabeth sandviçini çiğnerken küçücük deniz parçasına baktı. «O kadar çok şey hatırlıyorum ki... atış yerindeki hedef ördekler gibi birden beliriyorlar kafamın içinde. İtalyanların deniz çekildiği zaman iri ekmek dilimleriyle sığlıkta yürümelerini hatırladım. Denizkestanelerini açarlar içini ekmeklerine sürerlerdi. Dişileri ekşi erkekleri tatlıdır... İtalyanların değil denizkestanelerinin.» Elizabeth kâğıtları toplayıp heybeye tıkıştırdı. «Haydi yola devam edelim, canım. Fazla gecikmek doğru olmaz.»

Bulutlarda hiçbir hareket olmamasına rağmen güneşin çevresindeki sis kalınlaşıyor, rüzgâr giderek soğuyordu. Joseph ile Elizabeth atlarını dizginlerinden tutup yamaçtan aşağı indirdiler.

«Hâlâ çamlığa gitmek istiyor musun?» diye sordu Joseph.

«Elbette. Yola çıkmamızın nedeni o. Kaya ile paylaşacak kozum var.»

Elizabeth konuşurken başları üzerinden pençelerini sıkmış bir şahin geçti. Şamar gibi bir ses duydular, bir saniye sonra kuş pençeleri arasında

çığlıklar atan bir tavşan olduğu halde, havalandı. Elizabeth dizginleri bıraktı, elleriyle kulaklarını örttü çığlıklar uzaklaşana kadar. Dudakları titriyordu. «Önemli değil, biliyorum, ama yine de görmeye dayanamıyorum işte.»

«İyi vuramadı,» dedi Joseph. «İlk darbede boynunu kırmalıydı, ıskalamış olmalı.» Şahinin çamlığa doğru uçup ağaçlar arasında kaybolduğunu gördüler.

Çok yolları kalmamıştı, uzun bir yamaçtan aşağı inecekler, tepe boyunca gidip ilk ağaçlara varacaklardı. Joseph dizginleri çekti. «Atları bağlayalım da yürüyerek gidelim bundan sonrasını.» Yürüyerek ağaçlığa vardığında doğruca küçük derenin başına koştu. «Kurumamış,» diye seslendi. «Suyu azalmamış bile.»

Elizabeth kocasının yanına geldi. «İçini biraz rahatlattı mı bu, Joseph?»

Joseph kadının sözlerinde bir alay sezerek hemen başını çevirip baktı, ama karısının yüzünde alaydan eser yoktu. «Uzun zamandır gördüğüm ilk akarsu bu. Bu dere aktığı sürece toprak ölmemiş gibi bir duygu var içimde. Kan pompalayan bir damar bu dere sanki.»

«Aptal,» dedi Elizabeth. «Sen sık sık yağmur yağan bir bölgeden geliyorsun. Bak gök nasıl kararıyor, Joseph. Yağmur yağarsa hiç şaşmam doğrusu.»

Joseph başını kaldırdı. «Yalnızca sis,» dedi. «Ama az sonra hava soğur. Haydi girelim içeri.»

Açıklık her zamanki gibi sessiz, kaya da yeşildi. Elizabeth sessizliği bozmak için yüksek sesle, «Gördün mü, bana beni öyle korkutan şeyin o durumum olduğunu söylemiştim,» dedi.

«Hâlâ aktığına göre epey derinden çıkıyor olmalı. Kaya da yosun tutması için suyu emiyordur.»

Elizabeth eğilip derenin çıktığı karanlık mağaraya baktı. «İçerde hiçbir şey yok,» dedi. «Kayanın içinde derince bir oyuk ve ıslak toprak kokusu.» Kalkıp kayanın tüylü kenarlarını okşadı. «Ne şahane

yosun, Joseph. Bak ne kadar da kalın.» Bir avuç yosun kopartıp görmesi için ıslak kara köklerini gösterdi. «Bir daha seni hiç görmeyeceğim rüyalarımda,» dedi kayaya. Gökyüzü kurşuniydi artık, güneş batmıştı.

Joseph ürpererek döndü. «Haydi eve gidelim, canım. Soğuk bastırıyor.» Patikaya doğru yürüdü.

Elizabeth hâlâ kayanın yanındaydı. «Saçmalıyorum sanıyorsun, değil mi, Joseph. Kayaya çıkıp ehlileştireceğim onu.» Elizabeth yosunlu kayanın kenarına topuğuyla bir basamak kazıp bir adım attı, sonra bir adım daha yükseldi.

Joseph arkasına döndü. «Dikkat et, kayma.»

Elizabeth üçüncü basamak için yosunları eşeliyordu. Yosunlar biraz gevşedi. Elizabeth yosunları kavradı ama yosunlar koptu. Joseph karısının sırtüstü yere düştüğünü gördü. Kadına doğru koşarken Elizabeth bir an yana döndü, vücudu bir saniye kadar titredi, sonra gevşedi. Joseph bir an karısının başında durdu, sonra dereye koşup avuçlarını doldurdu. Ama karısının yanına gelip de boynunun ne durumda olduğunu görünce ellerini açıp suyu yere boşalttı. Yanaklarına akmaya başlayan kurşuni rengi de görmüştü. Elizabeth'in yanına oturdu, mekanik bir hareketle elini açıp avucundaki çam iğnelerine baktı. Nabzı atmıyordu. Joseph kadını uyandırmaktan korkarmış gibi elini hafifçe yere bıraktı. «Ne olduğunu bilemiyorum,» dedi yüksek sesle. Buz gibi bir soğukluk doluyordu içine. «Onu çevirmeliyim,» diye düşündü. «Eve götürmeliyim onu.» Kadının biraz önce topuklarıyla kayanın üstünde açtığı kara izlere baktı. Yüksek sesle, «Çok basitti, çok kolay ve çabuk,» dedi. «Çok çabuktu.» Aklının olanı kabul edemediğini biliyordu. Bunun bilincine varmaya çalıştı. «Hayatı yapan bütün olaylar, her şey bir saniye içinde duruverir... fikirler durur, hissetme gücü durur, anlamsızca durur hepsi.» Ne olduğunu anlamak istiyordu, içine bir sakinliğin çökmek üzere olduğunu hissediyordu. Her şey kopmadan önce, hiçbir keder ya da kırgınlık hissedemeyecek duruma gel-

meden önce bir kere acıyla bağırmak istiyordu. Başında buz gibi damlalar vardı. Havaya bakınca yağmurun başlamış olduğunu gördü. Damlalar Elizabeth'in yanaklarına düşüyor, saçları üstünde parlıyordu. Joseph'in üzerine bir sakinlik çöküyordu. «Elveda, Elizabeth,» dedi. Sözler daha ağzından çıkmadan her şeyden kopmuş, yapayalnız kalmıştı. Ceketini çıkarıp karısının başını örttü. «Anlaşabilmenin tek yoluydu, o da gitti artık,» diye mırıldandı.

Yağmur düzlükte patır patır toz bulutları kaldırıyordu. Düzlüğün ortasından geçip çalılar arasında kaybolan derenin hafif mırıltısını duydu. Hâlâ Elizabeth'in yanında oturuyor, yerinden kıpırdamak istemiyordu. Bir ara kalkıp çekinerek elini kayaya sürdü, dümdüz üstüne baktı. Yağmurun altında düzlüğe bir canlılık gelmişti. Joseph dinliyormuş gibi başını kaldırdı, sonra sevecenlikle okşadı kayayı. «Şimdi iki ettiniz ve ikiniz de buradasınız. Bundan sonra nereye geleceğimi çok iyi biliyorum artık.»

Yüzü ve sakalı ıslaktı. Yağmur açık gömleğinden içeri giriyordu. Eğilip cesedi kucakladı, düşen başı omzuna yaslayıp patikadan aşağı yürümeye başladı.

Doğuda uçları tepelere dayanan bir gökkuşağı vardı. Joseph boş atı arkasından gelmesi için serbest bıraktı. Atına binerken yükünü omzuna attı, sonra önüne eyere yasladı. Güneş bulutların arasından sıyrılmış aşağıdaki çiftlik evlerinin camlarında parıldıyordu. Yağmur kesilmişti şimdi, bulutlar yeniden denize doğru çekilmişlerdi. Joseph ekmeklerine denizkestanesi kırıp süren İtalyanları hatırladı. Sonra Elizabeth'in yıllar önce söylediği bir şey geldi aklına. «Homer'in İsa'dan dokuz yüz yıl önce yaşadığı söylenir.» Tekrar tekrar söyledi aynı şeyi: «İsa'dan önce, İsa'dan önce. Canım dünya, canım toprak! Rama çok üzülecek. Bilemez ki. Güçler toplanır, birleşir tek bir güç olur. Ben bile onlara katılacağım.» Kolunu dinlendirmek için yükünü öteki yana aktardı. Kayayı nasıl sevdiğini ve ondan nasıl nefret ettiğini biliyordu artık. Gözleri yorgunluktan

kapanıyordu. «Evet, Rama üzülecek. Çocuğa bakmak için bana yardım etmesi gerek şimdi.»

Thomas Joseph'i karşılamak için avluya çıkmıştı. Tam bir soru soracaktı ki, Joseph'in yüzünün ne kadar soluk ve gergin olduğunu görünce sessizce ilerleyip cesedi almak için kollarını kaldırdı. Joseph yorgun argın indi, boş atı yakalayıp ağılın çitine bağladı. Thomas cesedi kolları arasında tutaraktan sessiz duruyordu.

«Ayağı kaydı düştü,» dedi Joseph. «Öyle yüksekten de değil hem de. Sanırım boynu kırıldı.» Yükünü almak için uzandı. «Çamlıktaki kayaya tırmanmaya kalkıştı. Yosun soyuldu. Alçaktan düştü. İnanası gelmiyor insanın. Önce bayıldı sandım. Ne olduğunu fark etmeden gidip su bile getirdim.»

«Yeter!» dedi Thomas sert bir sesle. «Bundan söz etme şimdi.» Thomas cesedi kardeşine vermedi. «Git şimdi, Joseph. Ben gerekeni yaparım. Atına atla ve git buradan. Nuestra Senora'ya gidip sarhoş ol.»

Joseph emirlere uydu. «Nehir boyunca yürürüm,» dedi. «Su buldun mu bugün?»

«Hayır.»

Thomas, Elizabeth'in cesedini taşıyarak kendi evine doğru yürüdü. Kendini bildi bileli ilk kez ağlıyordu Thomas. Joseph merdivenleri çıkana kadar Thomas'ın ardından baktı, sonra koşar adımlarla uzaklaştı oradan. Güneş Pureto Solo'nun ağzının orada batıyordu. Az bir şey yağmur bırakmış olan bulutlar da kızıl duvarlar gibi doğuda yükseliyorlar, toprağa kırmızı bir ışık saçıp yapraksız ağaçları mora boyuyorlardı. Joseph nehir boyunca yürüdü. «Derin bir çukur vardı,» diye düşündü. «Çok derindi, kurumuş olamaz.» Derin, kötü kokulu havuzu bulana kadar bir mil yürüdü nehir yatağında. Alaca karanlıkta ağır ağır dönen iri kara yılanbalıklarını gördü. Havuzun iki yanında yuvarlak, düzgün koyalar vardı. Suyun bol olduğu zamanlarda küçük bir çağlayan akardı içine. Üçüncü yanı ise hayvan ayak izleriyle karışık bir kumluktu. Geyiklerin ince, zarif, okbaşı

izleri, aslanların geniş izleri, rakunların küçük elleri ve hepsinin üstünde de yabandomuzlarının izleri. Joseph suyun aşındırdığı kayalardan birine oturup bir dizini kolları arasına aldı. Hissetmediği halde soğuktan titriyordu. Havuza bakarken bütün günü gözlerinin önünden geçti, bir gün değil bir dönemdi sanki. Gördüğünü fark etmediği küçük hareketleri görüyordu. Elizabeth'in sözlerini hatırladı sonra, sesi, vurguları öylesine kusursuzdu ki, bir an gerçekten işitiyorum sandı. Kulaklarında çınlıyordu karısının sözleri.

«Fırtına bu,» diye düşündü. «O bildiğim şeyin başlangıcı bu. Burada bir çark kadar düzenli, hızlı ve değişmez bir döngü var.» Sonra, su birikintisine bakar da zihnini karıştıran bütün resimleri çıkartıp atabilirse bu döngüyü bulabileceği hissi doğdu içine.

Çalılar arasından keskin bir homurtu duyuldu. Joseph düşüncelerinin ucunu kaybedip kumluğa doğru baktı. Beş zayıf yabandomuzu ile kocaman kıvrık dişli bir erkek domuz açıklığa çıkmışlar suya yaklaşıyorlardı. Suyu önce dikkatle içtiler, sonra gürültüyle içine girip yılanbalıklarını yakalamaya başladılar. Kaygan balıklar dişleri arasında çırpınıyordu. İki domuz bir balık yakaladılar ve öfkeyle kavgaya tutuşup balığı ikiye koparadılar. Her biri kendi payına düşeni yedi. Yeniden kumsala dönüp su içtiklerinde gece hemen hemen bastırmıştı. Ansızın sarı bir parıltı belirdi. Domuzlardan biri hışımlı parıltının altına düştü. Bir kemik çıtırtısı, bir böğürme duyuldu, sırım gibi aslan çevresine bakınıp üzerine otlayan erkek yabandomuzundan geri sıçrarken ışık da doğruldu. Erkek yabandomuzu ölüsüne hırladıktan sonra diğer dört dişiyi alıp çalılıkların arasında kayboldu. Joseph ayağa kalktı, aslan kuyruğunu sallayarak kendisine bakıyordu. «Seni bir vurabilseydim,» diye yüksek sesle söylendi Joseph. «Bu bir son ve yeni bir başlangıç olurdu. Ama silahım yok. Ve yemeğini bakalım.» Joseph kayadan inip ağaçlar arasına yürüdü. «O havuz kuruduğu zaman hayvan-

lar ölecekler,» diye düşündü. «Ya da tepenin öteki tarafına geçerler artık.» Ağır ağır yürüdü çiftliğe, hem gitmek istemiyor hem de gece dışarda kalmaktan korkuyordu. Bu yeni bağın kendisini toprağa nasıl bağladığını, toprağının şimdi kendisine artık ne kadar yakın olduğunu düşündü.

Ahırın arkasındaki barakada bir ışık yanıyor, içerden çekiç sesleri geliyordu. Joseph kapıdan bakınca Thomas'ın tabut yapmakta olduğunu gördü, içeri girdi.

«Pek küçük görünüyor.»

Thomas başını kaldırmadı. «Ölçtüm, tam gelecek.»

«Bir aslan gördüm, Thomas. Bir yabandomuzu öldürdü. Bir ara köpekleri alıp onu öldürmelisin. Buzağı'ara bela olur yoksa.» Çabuk çabuk devam etti konuşmaya. «Tom, Benjy öldüğünde konuşmuştuk. Bir yerin senin olması için mezar şart demiştik. Doğru bu. Böylece biz de toprağın bir parçası oluyoruz. Büyük bir gerçek var bunda.»

Thomas işine devam ederken başını salladı. «Biliyorum. Jose ile Manuel sabaha mezarı kazacaklar. Kendi ölümüz için mezar kazmak istemedim.»

Joseph barakadan çıkmaya çalışarak döndü. «Yeteri kadar büyük olduğundan emin misin?

«Elbette, ölçtüm diyorum.»

«Tom, mezarın çevresine çit koyma. Bir an önce toprağa girip kaybolmasını istiyorum.» Sonra hızlı adımlarla çıktı dışarı. Avluda olay konusunda uyarılmış olan çocukların fısıltılarını duydu.

«İşte gidiyor.» Martha'nın sesi sonra «Ona hiçbir şey dememelisiniz.»

Joseph kendi karanlık evine girip ışıkları yaktı, sobaya odun attı. Elizabeth'in kurduğu saat tıkırdıyor, zembereğinde onun elinin baskısını taşıyordu. Sobanın önüne astığı çoraplar hâlâ ıs'aktı. Elizabeth'in henüz ölmemiş olan yanlarıydı bunlar. Joseph uzun uzun düşündü — Hayat kolaylıkla kesilip atılamıyordu. Bir insan, kendi eliyle değiştirdiği şeyler ölmeden ö'mezdi. Ortaya koyduğu sonuçlar hayatı-

nın tek kanıtıydı. Pek hafif de olsa bir anısı kaldı mı bir insan ölü diye kestirip atılamazdı. «İnsanın ölmesi çok ağır bir süreç,» diye düşündü. «Bir inek öldürürsün, eti yenip bitti mi ölmüştür artık, ama bir insan, bir havuzdaki durgun suların halkalanması gibi, küçük dalgacıklar halinde ölür. Halkalar yayılır, büyür ve sakinliğe kavuşur şu yine.» Koltuğuna yaslanıp lambanın fitilini soluk mavi bir alev kalana kadar kıstı. Sonra sakinleşip düşüncelerini yine bir yola sokmaya çalıştı, ama düşünceleri dağılmış, yüz ayrı kaynaktan beslenmeye başlamış olduğundan dikkati dağıldı yine. Değişik hareket akımlarıyla, değişik renklerde, ağır bir tempoyla düşündü. Gevşek vücuduna, kıvrılmış kollarına, kucağında yatan ellerine baktı.

Ölçü değişti birden.

Uzun bir kıvrımın ucunda bir sıradağ silsilesi uzanıyordu, bunun ucundan da aralarında dar vadiler olan beş dağ sırası çıkıyordu. İnsan dikkatle bakarsa vadilerde kasabalar seçebilirdi. Uzun silsile kara çalılarla kaplıydı, vadiler kara, ekilebilir ve millerce uzanan toprakla son buluyordu, ondan sonra da boşluk geliyordu. İyi tarlalar vardı, insanlar ve evler o kadar küçüktüler ki, ancak görülüyorlardı. Dev bir dorukta, bütün dağların ve vadilerin üstünde dünyanın beyni ve toprağın gövdesine bakan gözleri yer alıyordu. Beyin kendi vücudunun hayatını anlayamazdı. Hayatı, kasabaları, evleri, tarlaları bir deprem öfkesiyle sarsabileceğini yarım yamalak bilerek hareketsiz yatardı beyin. Ancak beyin uyuşmuştu, dağlar kıpırtısızdı, boşluğa uzanan yuvarlak yamaçtaki tarlalar sakindiler. Bir milyon yıldır böyleydi bu, değişmez ve sakin; doruktaki dünya beyin ise yarı uykulu. Dünya beyin günün birinde kıpırdayacağını, o zaman hayatın sarsılacağını, yok olacağını, uzun yılların çalışmasının elden gideceğini, vadilerdeki evlerin yıkılacağını bildiği için az bir şey üzüntü duyardı. Beyin üzgündü ama bir şeyi değiştirmezdi bu. «Bir rastlantı sonucu var olmuş olan bu düzeni korumak için biraz rahatsızlığa katlana-

bilirim,» diye düşünürdü. Ancak heybetli dünya hep aynı biçimde oturmaktan sıkılırdı. Aniden kıpırdar, evler yıkılır, dağlar müthiş bir güçle sallanır ve bir milyon yılın çalışması kaybolur giderdi.

Ölçüler de değişirdi, zaman da.

Kapı önünde hafif ayak sesleri duyuldu. Kapı açıldı, içeri gözleri kederle parıltılı ve iri Rama girdi. «Joseph, karanlıkta oturuyorsun.»

Joseph'in elleri sakalına gitti. «Fitili kısmıştım.»

Kadın gidip fitili hafifçe kaldırdı. «Çok çetin bir zaman bu senin için, Joseph. Senin bu zamana nasıl baktığını görmek istiyorum. Evet... bir değişiklik yok. Beni yine güçlendirdi bu halin. Bir kopma olacak diye korkuyordum. Elizabeth'i mi düşünüyorsun?»

Joseph ne karşılık vereceğini düşündü. İçinden bir ses gerçeği söylemesini söylüyordu. Ağır ağır, kararsızca, «Biraz,» dedi. «Elizabeth'i de ölen bütün diğer şeyleri de. Hayat dışında her şey tekrarlayan bir ahenkle sürüp gidiyor. Bir tek doğum ve bir tek ölüm var. Başka hiçbir şey de böyle değil.»

Rama erkeğin yanına oturdu. «Elizabeth'i severdin.»

«Evet. Severdim.»

«Ama onu bir insan olarak hiç tanımadın. Sen hiç kimseyi bir insan olarak tanıyamadın. Sen kişilerin farkında değilsin, Joseph. Tek tek insanları değil bütünü görürsün ancak.» Rama omuzlarını silkip doğruldu. «Beni dinlemiyorsun bile. Bir şey yedin mi diye bakmaya gelmiştim.»

«Yemek istemiyorum.»

«Bunu anlarım. Bebek bende. Bizde kalmasını ister misin?»

«İlk fırsatta ona bakacak birini bulurum.»

Kadın gitmek üzere kalktı. «Yorgunsun, Joseph. Git yat, belki biraz uyuyabilirsin. Uyumasan bile yat. Sabah acıkacaksın, o zaman kahvaltıya gelirsin.»

«Evet, sabaha acıkırım,» dedi Joseph dalgın dalgın.

«Şimdi yatacak mısın?»

Kadının ne dediğinin farkında bile olmadan «Evet, yatacağım,» dedi Joseph. Ama kadın çıkınca da makine gibi sözünü dinledi. Elbiselerini çıkardı, sobanın önünde durup sert ve düz karnına ve bacaklarına baktı. Rama'nın sesi kafasının içinde çınlıyordu. «Yatıp istirahat etmelisin.» Lambayı asılı olduğu yerden aldı, yatak odasına gidip yatağına girdi. Lambayı masanın üstünde bıraktı. Eve girdiğinden beri duyguları düşüncelerinin içinde kapalı kalmıştı. Ancak şimdi uzanıp rahatlayınca gecenin sesleri geldi kulağına, rüzgârın mırıltısını, ölü meşe ağacının kuru yapraklarının hışırtısını duydu. Uzaklarda bir inek böğürdü. Hayat yeniden toprağın içine akıyor, düşüncelerle cansızlaşan hareket yeniden başlıyordu. Lambayı söndürmeyi düşündü ama isteksiz vücudu buna yanaşmadı.

Kapı önünde hafif bir ayak sesi duyuldu. Joseph ön kapının açıldığını duydu. Oturma odasında bir hışırtı işitildi. Joseph kıpırdamadan yatıyor, gelenin kim olabileceğini düşünüyor ama ses'enip sormuyordu. Sonra yatak odasının kapısı açılınca başını çevirip baktı. Kapıda çırılçıplak Rama duruyordu, lambanın ışığı üzerine düşmüştü. Joseph kadının uçları sert ve kara, dolgun göğüslerini, geniş yuvarlak karnını, güçlü bacaklarını ve sert kara kıllarının oluşturduğu üçgeni gördü. Sanki koşuyormuş gibi soluk soluğaydı Rama.

Boğuk bir sesle, «Bu bir ihtiyaç,» diye mırıldandı.

Joseph'in göğsünde ve bağazında bir çırpınma başladı, sıcak kumlar gibi aşağı doğru kaydı.

Rama lambayı üfleyip yatağa attı kendini. Vücutları fırtına gibi birleşti, baldırları birbirlerine çarptı, Rama'nın adaleli bacakları Joseph'i sıkıştırdı. Solukları bir inilti gibi tıkılıp kalmıştı boğazlarında. Joseph göğsüne bastıran sert meme başlarını hissediyordu. Rama sert bir sesle inledi, geniş kalçaları erkeğe çarptı, vücudu titredi, kollarıyla erkeği göğsünde soluğu kalmayana kadar bastırdı, oç bacakları erkeğin acı veren tohumunu karşı konulmaz bir biçimde emdi.

Rama derin derin soluyarak gevşedi sonra. Güçlü odaleler yumuşadı, bitkin bir halde birbirlerine sarılıp yattılar.

«Senin için bir ihtiyaçtı bu,» diye mırıldandı kadın. «Benim için bir açlıktı ama senin için ihtiyaçtı. Uzun ve derin keder ırmağı şimdi yolunu değiştirip benim içime aktı. Yalnızca ılık soluk bir zevk olan keder bir anda çekildi. Sen ne diyorsun, Joseph?»

«Evet. Buna ihtiyaç vardı.» Joseph kadının üstünden kalktı, sırtüstü yanına uzandı.

Rama uykulu bir sesle, «Şimdi ancak anı oldu benim için,» dedi. «Hayatımda bir kere! Yalnız bir kere. Tüm hayatım buna yaklaşmaktı ve olup bittikten sonra da açmışçasına bundan uzaklaşma... Senin için değildi bu. Şimdi yeterli gibi geliyor ama korkarım bir sürü yeni yeni arzular doğuracak ve her biri anasından büyük olacak.» Kadın oturup erkeğin alnını öptü. Bir an saçları erkeğin yüzüne dolandı. «Masanın üstünde mum var mı, Joseph? Biraz ışık gerek bana.»

«Masanın üstünde, teneke şomdanda bir mum var, kibritler de tepside.»

Kadın kalkıp mumu yaktı. Eğilip kendine baktı, parmağıyla göğsündeki kızıl çürükleri yokladı. «Bunu çok düşündüm,» dedi. «Sık sık düşündüm. Düşüncelerimde birleştikten sonra yan yana yatardık ve sana bir sürü soru sorardım. Düşüncelerimde hep böyleydi.» Sonra birden utanma gelmiş gibi eliyle vücuduna düşen ışığı örttü. «Sorularımı sordum sen de karşılıklarını verdin sanırım.»

Joseph dirseği üzerinde doğruldu. «Rama, benden istediğin nedir?»

Kadın döndü, ağır ağır açtı kapıyı. «Şu anda hiçbir şey istemiyorum. Yeniden bütünlendin yine. Senin bir parçan olmak istiyorum, belki oldum da. Ama... sanmıyorum.» Sesi değişti sonra. «Şimdi uyu artık. Sabah da kahvaltıya gel.» Kapıyı arkasından kapattı. Joseph onun giyinirken elbisesinin hışırtısını duydu ama o anda uyuya kaldığından evden çıkışını duymadı.

Ocak ayında hırçın soğuk rüzgârlı günler ve toprağın ince bir kar tabakasıyla örtülmüş olduğu hissini veren donla dolu sabahlar oldu. Sürüler ve atlar yamaçlarda unutulmuş tutam tutam otları koparıyorlar, meşelerin yapraklarını koparmak için uzanıyorlordı. Sonunda bütün gün çevreleri çitle çevrilmiş saman yığınlarının yanında bekleşmeye başladılar. Joseph ile Thomas sabah akşam çitin dışına saman yığıyorlar, yalakları dolduruyorlardı. Hayvanlar samanlarını yeyip sularını içtikten sonra bir sonraki yem zamanını bekliyorlardı. Yamaçlar silinip süpürülmüştü.

Toprak her hafta biraz daha cansızlaşıyor, saman yığınları küçülüyordu. Biri bitmiş diğerine başlamışlar, o da aç ineklerin iştihası karşısında eriyip gitmişti. Şubatta iki parmak yağmur düştü, otlar biraz canlandı, bir iki santim boy attı, sonra da sarardılar. Joseph ellerini ceplerine sokmuş dalgın dalgın dolaşıyordu bütün gün.

Çocuklar sessizce oynuyorlardı. Haftalarca 'Elizabeth Yengenin Ölümü'nü oynadılar, bir fişek kutusunu defalarca toprağa gömdüler. O yıl daha sonraları bahçıvanlık oynamaya başladılar, toprağa buğday ekiyorlar, sulayıp ince uzun yaprakların topraktan fışkırmasını seyrediyorlardı. Rama hâlâ bakıyordu Joseph'in çocuğuna. Kendi çocuklarından çok ona zaman ayırıyordu.

Ancak asıl korkan Thomas'tı. Hayvanların çevredeki tepelerde yiyecek bulamadıklarını görünce içinde bir açlık korkusu belirdi. İkinci saman yığını yarılanmışken heyecanla Joseph'e yaklaştı.

«Öteki iki yığın bitince ne yapacağız?»

«Bilmiyorum. Ne yapacağımı o zaman düşünürüm.»

«Joseph, saman satın alamayız ki.»

«Bilemiyorum. Ne yapılacağını düşünmem gerek.»

Martta sağanaklar boşandı, çimenler biraz ge-

lişti, yaban çiçekleri büyümeye başladılar. Hayvanlar saman yığınının başından çekilip karınlarını doyurmak için bütün gün kısacık otları yolmaya çalıştılar. Nisanda toprak yine kurumuştu, umut da kalmamıştı artık. Hayvanlar zayıflamışlar, kemikleri fırlamıştı. Oyluk kemikleri sipsivriydi. Çok azı yavrulamıştı. İki dişi domuz yavrulayamadan bilinmeyen bir hastalıktan öldüler. Tozlu hava ineklerden bazılarını öksürtmeye başladı. Av hayvanları tepeleri terk ediyorlardı. Bıldırcınlar artık akşamları ötmüyorlardı evin çevresinde. Çakalların bağrıştıkları geceler de çok azalmıştı. Bir tavşan görmek bile şaşılacak bir şeydi.

«Yabani hayvanlar burayı terk ediyorlar,» dedi Thomas. «Hareket edebilen her canlı dağları aşıp kıyıya iniyor. Biz de görmek için yakında oraya gideceğiz, Joseph.»

Mayısta rüzgâr denizden üç gün esti, ama daha önce de o kadar çok esmişti ki, kimse buna inanmadı bile. Bir gün bulutlar göğü kapladı, ardından bardaktan boşanırcasına bir yağmur bastırdı. Joseph ile Thomas çok geç olduğunu bile bile yağmur altında dolaştılar, ıslandılar, sevindiler. Bir gece içinde çimenler hemen boy attı, tepeleri doldurdu. Hayvanların kaburgaları doldu biraz. Bir sabah güneş ışığına bir kızgınlıktır geldi, öğlen hava ısındı. Yaz erken gelmişti. Bir hafta içinde çimenler sararıp solmuştu, iki hafta sonra toz yine doldurdu havayı.

Joseph bir haziran sabahı atını eyerleyip Nuestra Senora'ya gitti, arabacı Romas'ı buldu. Romas kümeslerin yanına çıktı, bir arabanın okuna oturdu; konuşurken elindeki kamçıyla oynuyordu.

«Kuraklık yılları mı geldi?» diye Joseph sordu.

«Öyle görünüyor, Bay Wayne.»

«Şu halde senin sözünü ettiğin yıllar bunlar.»

«Bu gördüklerimin en kötüsü, Bay Wayne. Bunun gibi bir yıl daha geçirirsek yandık demektir.»

Joseph kaşlarını çatmıştı. «Bir tek saman yığı-

nım kaldı. O da bitince hayvanları neyle besleyeceğim?» Şapkasını çıkartıp mendiliyle terini kuruladı.

Romas kamçısını şaklattı, tozlar bir patlama olmuş gibi havalandı. Sonra kamçıyı dizlerine bırakıp cebinden tütününü çıkardı bir sigara yaktı. «İneklerinizi gelecek kışa kadar koruyabilirseniz kurtulurlar. Bunun için yeterli samanınız yoksa ya hayvanları başka yere götüreceksiniz ya da açlıktan ölecekler. Bu güneşe tek saman çöpü bile dayanmaz.»

«Saman satın alamaz mıyım?»

Romas güldü. «Üç aya kalmaz bir balya saman bir inek fiyatına olacak.»

Joseph yanındaki arabanın okuna oturup yere baktı, bir avuç sıcak toz aldı. Sonunda «Sizler hayvanlarınızı nereye götürürsünüz?» diye sordu.

Romas gülümsedi. «Benim için iyi zamanlardır bunlar. Sürüleri ben güderim. Bay Wayne bu yıl yalnız bu vadide değil, ötedeki Salinas vadisinde de kuraklık var. San Joaquin nehrinin bu yakasında ot falan bulamayız.»

«Ama orası yüz mil ötede.»

Romas kamçısını yine eline aldı. «Evet, yüz mil,» dedi. «Samanınız azaldıysa sürüyü bir an önce yola çıkartın, yürüyecek güçleri varken.»

Joseph kalkıp atına yürüdü. Romas da yanındaydı.

«Buraya gelişinizi hatırlıyorum,» dedi Romas. «Sizin oraya kereste taşıdığımı hatırlıyorum. Kuraklık bir daha hiç gelmeyecek demiştiniz. Burada doğup büyüyen bizler kuraklığın yine geleceğini biliriz.»

«Peki hayvanlarımı satıp iyi yılları beklesem?»

Romas buna kahkahalarla güldü. «Senin ağzından çıkanı kulağın duymuyor. Hayvanların ne durumda?»

«Pek iyi değil.»

«Besili sığırlar bile ucuz bu yıl, Bay Wayne. Bu yıl Nuestra Senora'ya sığır satamazsınız.»

Joseph atına bindi. «Anlıyorum. Öyleyse sürüyü ya götüreceğiz ya da kaybedeceğiz...»

«Öyle görünüyor, Bay Wayne.»

«Peki sürüyü götürürsem ne kadarını kaybederim?»

Romas kafasını kaşıyarak düşünür gibi yaptı. «Bazan yarısını, bazan üçte ikisini, kimi zaman da hepsini.»

Joseph sanki kafasına bir darbe yemiş gibiydi. Dizginleri kaldırıp mahmuzlu çizmesini atının karnına bastırdı.

«Oğlum Willie'yi hatırlıyor musunuz?» diye sordu Romas. «Keresteyi getirdiğimizde arabalardan birini o sürüyordu.»

«Hatırladım şimdi. Nasıl, iyi mi?»

«Öldü,» dedi Romas. Sonra utanç dolu bir sesle, «Kendini astı,» dedi.

«Ya? Duymamıştım. Çok üzüldüm. Neden ama?»

Romas şaşkın şaşkın salladı başını. «Bilmiyorum, Bay Wayne. Aklı pek yerinde değildi.» Joseph'e bakıp gülümsedi. «Bir baba da böyle konuşur mu yani?» Sonra sanki birden fazla kişiyle konuşurmuş gibi Joseph'in yakınındaki bir noktaya dikti gözlerini. «Böyle bir şey söylediğim için çok üzüldüm. Willie iyi çocuktu. Sağlığı hiçbir zaman yerinde değildi, Bay Wayne.»

«Çok üzüldüm, Romas. Sürüyü götürmek için sana ihtiyacım olabilir.» Mahmuzlar hafifçe dokundu hayvana, Joseph çiftliğe doğru yola çıktı.

Suyu çekilmiş ırmağın kıyısı boyunca ağır ağır ilerliyordu. Toza bulanmış ağaçlar, yere pek bir gölge bile veremiyorlardı. Joseph karanlık bir gecede atla dolaşırken şapkasını fırlatıp bir zaman akışı içinde kendisine iyi bir an saklama çabasını hatırladı. Ağaçların altında çalılar gür ve yemyeşildi, tepeler bir tilki sırtı gibi otlarla kaplıydı. Tepeler çıplaktı şimdi. Çöl imparatorluğunu yaymak için güney çölünden bir öncü grubu gelmişti buraya.

At sıcaktan soluk soluğa kalmıştı, karnının ortasındaki kıllarından ter damlıyordu. Yol epey uzundu ve hiç su yoktu. Joseph taşıdığı haberden suç-

luluk duyduğundan hemen eve dönmek istemiyordu. Çiftlik bölünecek, güneşe ve çölün ileri uçlarına terk edilecekti. Kaburgaları fırlamış bir inek leşi yanından geçti. Hayvanın çürüme gazıyla karnı davul gibi şişmişti. Joseph parçalanmış leşi görmemek için şapkasını gözlerine kadar indirdi, başını eğdi.

Çiftliğe geldiğinde akşam oluyordu. Thomas dağlardan henüz inmişti. Kırmızı yüzü süzülmüş gibiydi Joseph'e heyecanla koşarken.

«On inek leşi buldum. Neden öldük'lerini bilmiyorum. Atmacalar işe koyulmuşlar bile.» Joseph'in kolunu tutup şiddetle salladı. «Orada tepelerde. Sabaha bir kemik yığınından başka bir şey kalmayacak.»

Joseph utançla çevirdi başını. «Toprağı koruyamıyorum,» diye düşündü. «Toprağımda hayatı koruma görevi benim gücümün dışında artık.»

«Thomas, bugün haber almak için kasaboya gittim,» dedi.

«Her taraf böyle mi?» diye sordu Thomas. «Kuyudaki su epey çekilmiş.»

«Hep böyle. Hayvanları buradan götürmemiz gerek... yüz mil kadar ileri. San Joaquin boyunca otlak varmış.»

«Gidelim öyleyse, ne duruyoruz! Bu lanet vadiden, bu kancık yerden çekip gidelim. Bir daha buraya dönmek istemiyorum. Buraya güvenmiyorum artık,»

Joseph ağır ağır salladı başını. «Hep bir şeyler olacak diye bekliyorum. Hiçbir şansımız olmadığını biliyorum. Bol yağmurun bile yararı olmaz artık. Haftaya yola çıkarız artık.»

«Haftaya mı? Neden? Yarın çıkalım!»

Joseph ağabeyini sakinleştirmeye çalıştı. «Bu hafta çok sıcak var. Haftaya hava biraz serinleyebilir. Yola çıkmaları için hayvanları beslememiz gerek. Adamlara samanı biraz balca vermelerini söyle.»

Thomas başını eğdi. «Ben samanı düşünmemiştim.» Birden gözleri parladı. «Joseph, adamlar hay-

vanlara saman verirken biz de kıyıya bakan tepelere çıkalım. Toz toprak içinde kalmadan biraz su görelim bari.»

«Bak bunu yapabiliriz işte. Yarın gideriz.»

Güneşten önce davranmak için geceden yola koyuldular. Atlarının başlarını karanlık batıya çevirmişler, yolu bulmayı hayvanlara bırakmışlardı. Toprak hâlâ sıcaktı bir gün öncesinin güneşiyle, tepeler sakindi. Taşlı yolda nal sesleri sessizlikte huzursuz gürültüler oluşturuyordu. Şafağın sökmesine yakın atları dinlendirmek için durduklarında önlerinde küçük bir çıngırak sesi duydular.

«Duydun mu?» diye sordu Thomas.

«Çıngıraklı bir hayvan olabilir. İnek çıngırağı değil bu. Koyun çıngırağı falan olmalı. Gün ışıyınca dinleriz.»

Güneşle birlikte sıcak da başladı. Gün doğuşunun serinliği yoktu. Birkoç çekirge sıçradı havada. Defne ağaçları sıcakta havaya kokularını yayıyor, sakızlı ağaçlardan tatlı damlalar sızıyordu. Dik bir yamaçtan çıkarlarken yol biraz daha taşlık olmuş, daha ıssızlaşmıştı. Önlerinde bir yılan tıslıyordu. Her iki at da durup gerilediler. Thomas bacağının altından, eyer kınından tüfeğini çekti. Silah patladı, yılanın kalın gövdesi parçalanmış kafasının çevresine dolandı. Atlar dinlenmek için yamaç aşağı doğrudular, yakıcı ışığa karşı gözlerini kapattılar. Dayanılmaz güneşten yakınıyormuş gibi topraktan hafif bir inilti yükseliyordu.

«Üzülüyorum,» dedi Joseph, «Bu kadar üzülmeseydim keşki.»

«Lanet ülke neye benziyor biliyor musun? Yanmış kömürlerin yer yer fırladığı bir kül yığını sanki.» Çıngırak sesini yine duydular. «Gidip bakalım,» dedi Thomas. Atları yeniden yamaç yukarı çevirdiler. Tepede bir zamanın kusursuz dağlarının iri kayaları vardı, kayalar arasında ince bir patika uzanıyordu. «Gece o çıngırağı evin yanıbaşında duydum galiba,» dedi Thomas. «O zaman bir rüya gördüm sanmıştım, ama şimdi duyunca iyice hatırladım. Tepeye de vardık artık.»

Patika parça parça granitten bir geçide girdi. Az sonra yepyeni, taptaze bir dünyaya bakıyorlardı. Yamacın inişi dev kızılağaçlarla kaplıydı, geniş gövdelerin arasında, böğürtlen'er, yaban asması ve insan boyunda eğrelti otları vardı. Tepe dik bir yamaçla inip hemen denize kavuşuyordu. İki adam atlarını durdurup aç bakışlarını yemyeşil çalılıklara diktiler. Kıpır kıpırdı tepeler. Bıldırcınlar uçuşuyor, tavşanlar kaçışıyordu önlerinde. Bir ara küçük bir geyik yavrusu çıktı, kokularını alınca da zıplayarak kaçtı. Thomas ko'uyla gözlerini sildi. «Bizim oradaki bütün av hayvanları buraya gelmişler. Sürümüzü buraya getirmek isterdim ama bir ineğin durabileceği kadar bile düzlük yok buralarda.» Kardeşine döndü. «Joseph, şu çalıların altına serinliğe uzanıp uyumak gelmiyor mu içinden, ha?»

Joseph denize bakıyordu. «Nem nereden geliyor acaba?» diye sordu. Ta ilerde denize inen çıplak yamaçları gösteriyordu. «Ot falan yok orada, ama bu yarıklarda balta girmemiş ormanlar gibi yeşillik var. Vadimize başını uzatıp bakan sis bulutlarını gördüm. Sis her gece bu dağlar arasındaki yarıklarda yatıp nemini buraya bırakıyor olmalı. Sis gündüzün denize çekilip akşam olunca yine buraya dönüyor ve orman hiç nem sıkıntısı çekmiyor. Bizim toprağımız kuru ve bunun çaresi yok. Ama burası... burasını kıskandım, Thomas.»

«Suya inmek istiyorum ben. Haydi yürü gidelim.» Kızılağaçların arasından döne döne inen patikaya sardılar. Dallar yüzlerini yalıyordu. Yolun yarısında bir düzlüğe geldiler. İki yüklü katır başlarını eğmişler duruyorlar, yaşlı, aksaçlı bir adam da önlerinde yerde oturuyordu. Şapkası kucağındaydı, ıslak beyaz saçları kafasına yapışmıştı. Parlak kara gözlerle baktı gelenlere. Burun deliklerinden birini kapatıp sümkürdü, sonra aynı işlemi ötekine de yaptı.

«Uzaktan duydum geldiğinizi.» dedi. Sessiz sessiz güldü. «Katırımın çıngırağını duymuşsunuzdur. Gerçek gümüştendir. Bazan birine takarım, bazan ötekisine.» Adam şapkasını başına geçirdi, kıvrık burnunu serçe gibi kaldırdı.

«Böyle tepe aşağı nereye gidiyorsunuz?»

Joseph ufak tefek adamı tanırmış gibi baktığından Thomas karşılık vermek zorunda kaldı.

«Kıyıda kalacaktık,» dedi. «Biraz balık tutar, deniz sakinse biraz yüzerdik.»

«Çıngırağınızı uzaktan duyduk,» dedi Joseph. «Ben sizi daha önce de görmüştüm.» Ama birden utandı, sustu, yaşlı adamı hiç görmemiş olduğunu çok iyi biliyordu.

«Sağ taraftaki düzlükte otururum,» dedi adam. «Evim denizden yüz elli metre yüksektedir.» Önemsenmesi gerekirmiş gibi başını salladı. «Gelip bende kalın. Ne kadar yüksek olduğunu görürsünüz.» Sustu sonra, gizli bir sis perdesi örttü gözlerini. Thomas'a, sonra uzun uzun Joseph'e baktı. «Sanırım size söyleyebilirim. Neden öyle yamaçta oturuyorum biliyor musunuz? Bunun nedenini çok az kişiye söyledim.» Sırrını daha iyi açıklamak için ayağa kalktı. «Batı dünyasında güneşi en son gören insan benim. Herkes için güneş battıktan sonra ben bir iki dakika daha görürüm. Yirmi yıldır her akşam da gördüm batışını. Sis varken ya da yağmur yağdığı zamanlar dışında.» Gururla gülümseyerek baktı iki kardeşe. «Zaman zaman kasaboya iner, tuz, biber, tütün falan alırım. Çabuk giderim. Güneş battıktan sonra yola çıkar bir daha batmadan dönerim. Bu gece göreceksiniz nasıl battığını.» Endişeyle göğe baktı. «Gitme zamanı geldi. Arkamdan gelin haydi. Bir domuz keserim, akşama kızartırız. Haydi, gelin.» Adam koşar adımlarla yamaçtan aşağı inmeye başladı, katırlar da arkasından yürüdüler, gümüş çıngırak çınlıyordu.

«Gel gidelim,» dedi Joseph.

Ama Thomas direndi. «Deli bu herif. Bırak gitsin.»

«Ben de onunla gitmek istiyorum ama, Thomas. Öyle aşırı deli değil. Onunla gitmek istiyorum.»

Thomas tıpkı hayvanlar gibi korkardı delilerden. «Ben istemiyorum,» dedi. «Onunla gitsek bile ben battaniyemi alır açıkta yatarım.»

«Yürü öyleyse, yoksa kaybedeceğiz adamı.» At-

larını dehleyip yamaçtan aşağı inmeye başladılar, kâh çalıların kâh kızılağaçların arasına girip çıkıyorlardı. Yaşlı adam öylesine hızlı gitmişti ki bir daha gördüklerinde neredeyse aşağıya varmış olacaklardı. Adam elini sallayıp iki kardeşi yanına çağırdı. Patika yarıktan, kızılağaçların başladığı yerden çıkıyor ve çıplak bir tepeden uzun, dar bir düzlüğe iniyordu. Düzlük tümüyle çalılıkla kaplıydı. At üstünde giden bir insan çalılıktan görülmezdi. Çalılar uçurumun elli adım gerisinde bitiyordu. Uçurumun hemen başında kütüklerden yapılma bir kulübe vardı. Çatısı yosun ve otla örtülüydü. Dağlar ayaklarını denize daldırmış gibiydiler, yaşlı adamın evi de dağların dizleriydi sanki. Evin yanında yine kütüklerden yapılma bir domuz ağılı, bir kulübe ve bir sebze bahçesi, küçük bir de mısır tarlası vardı. Yaşlı adam mal mülk sahibiymişçesine kollarını iki yana açtı.

«İşte evim.» Alçolan güneşe baktı. «Daha bir saat var. Bakın, şu tepe mavi henüz. Bakırdan bir dağdır orası.» Adam katırların yükünü indirdi, kutularını yere dizdi. Joseph atının eyerini çıkarınca Thomas da istemeye istemeye aynı şeyi yaptı. Atlar katırların ardından çalılığa koştular.

«Çıngırak sesinden buluruz,» dedi Joseph. «Atlar katırları bırakmazlar.»

Yaşlı adam kendilerini domuz ağılına götürdü, çitin ardında bir düzine kadar cılız yabandomuzu adamlara kuşkulu gözlerle bakıyor, çitin öteki tarafından koçmaya çalışıyordu. «Onları tuzakla yakalarım.» Adam gururla gülümsedi. «Her tarafa kapan kurmuşumdur. Gelin göstereyim size.» Saman damlı alçak barakaya yürüyüp içerdeki söğüt dalından yapılma yirmi kadar kafesi gösterdi. Kafeslerde boz tavşanlar, bıldırcınlar, ardıç kuşları ve sincoplar tahta parmaklıklar arasından dışarı bakıyorlardı. «Hepsini kapanlarımla yakalarım. İhtiyacım olana kadar da burada tutarım.»

Thomas döndü. «Ben yürüyüşe gidiyorum,» dedi. «Aşağı denize ineceğim.»

Yaşlı adam Thomas'ın arkasından baktı. «O

adam benden neden nefret ediyor?» diye sordu. «Neden korkuyor benden?»

Joseph sevgiyle baktı Thomas'ın ardından. «Senin gibi benim gibi onun da kendine göre bir hayatı var. Hayvanların kafese konulmalarından hoşlanmaz. Kendini hayvanların yerine koyar ve onların korkularını hissedebilir. Korkuyu sevmez. Çok kolay kapılır korkuya.» Joseph sakalını bastırdı. «Yalnız bırak onu. Biraz sonra gelir nasıl olsa.»

Yaşlı adam üzülmüştü. «Ona söylemeliydim. Ben küçük yaratıklara karşı çok iyi davranırım. Hiç korkutmam onları. Öldürdüğüm zaman farkına bile varmazlar. Göreceksin ya.» Evin çevresini dolanıp kayalığa doğru yürüdüler. Joseph kayalığın ucunda yere dikili üç küçük haçı gösterdi.

«Nedir bun'lar? Haç için hayli garip bir yer burası.»

Adam heyecanla Joseph'e döndü. «Onları seviyorsun. Sevdiğini anlıyorum. Birbirimizi biliriz biz. Ben senin bilmediğin şeyler bilirim. Sen de öğreneceksin onları. Sana haçları anlatayım. Bir fırtına vardı. Aşağıda okyanus tam bir hafta kurşuni ve vahşiydi. Rüzgâr denizin tam ortasından esiyordu. Kayalıktan kumsala baktım. Üç ufacık biçim yatıyordu orada. Kendi ellerimle açtığım yoldan aşağı indim. Üç denizci cesedi sürüklenmişti kıyıya. İkisi esmer, biri sarışındı. Sarışın olanının boynunda bir ipe asılı bir aziz madalyonu vardı. Sonra onları buraya taşıdım. Güç işti bu. O madalyon yüzünden diktim o haçları. Haçları seviyorsun, değil mi?» Adamın parlak kara gözleri Joseph'in yüzünde yeni bir ifade arıyordu.

Joseph başını salladı. «Evet, haçları sevdim. Hayırlı bir iş yapmışsın.»

«Öyleyse gel güneşin batış yerini gör. Onu da seveceksin.» Adam heyecanla koştu evin yan tarafına. Uçurumun kenarına küçük bir platform yapılmıştı. Ön tarafında tahta bir parmaklık, birkaç adım geride bir sıra vardı. Sıranın önünde dört kütük parçası üstüne yerleştirilmiş büyük bir taş duruyordu.

Taşın düz yüzü kazınmış, temizlenmişti. İki adam parmaklığın ardında durup mavi sakin denize baktılar. Su o kadar aşağıdaydı ki koca koca dalgalar hafif dalgalanmalardı sanki, dalgaların kıyıyı dövdüğünde çıkan gümbürtü ıslak bir davula indirilen hafif tokmak sesini andırıyordu. Yaşlı adam kara bir sis çizgisinin asılı olduğu ufku gösterdi. «Şahane olacak,» diye bağırdı. «Siste kıpkırmızı olur. Bu gece domuzu kesmenin tam zamanı.»

Güneş gökte alçaldıkça büyüyordu.

«Her gün burada oturur musun?» diye sordu Joseph. «Hiç kaçırmaz mısın?»

«Bulutlar güneşi örtmediği zamanlar hiç kaçırmam. Güneşin batışını en son gören insan benim. Haritaya bakarsan an'arsın bunu. Benim dışımda herkes için batmış olur güneş. Bak şimdi, hazırlıklarımı yapacak yerde oturmuş konuşuyorum. Sen şu sıraya otur ve bekle.»

Adam evin arkasına koştu. Jim domuzun öfkeli çığlığını duydu, adam az sonra kolunun altında çırpınan hayvanla çıkageldi. Hayvanı taşın üstüne yatırıp sakinleştirene kadar parmaklarıyla okşadı. Domuz rahat'ayınca mutlu mutlu homurdandı.

«Bağırmamalı,» diye an'attı adam. «Bilmiyor. Zamanı geldi bile.» Cebinden kısa bir bıçak çıkardı, keskin ucunu avcu içinde denedi. Sol eliyle domuzun sağrısını okşadı, yüzünü güneşe çevirdi. Güneş sisin uzak ucuna doğru hızla iniyordu. «Tam zamanında hazırlanmışım,» dedi yaşlı adam. «Biraz erken davranmayı severim.»

«Ne oluyor?» diye sordu Joseph. «Ne yapıyorsun domuza?»

Adam parmaklarını dudaklarına götürdü. «Şşşşt! Sonra söylerim. Sus şimdi.»

«Bir kurban mı bu? Domuzu kurban mı ediyorsun? Her gece bir domuz mu kesersin?»

«Hayır. Buna gerek yok. Her gece küçük bir şey öldürürüm. Bir kuş, bir tavşan ya da sincap. Evet, her gece bir yaratık. Tam zamanı işte.» Güneşin kenarı sise değiyordu. Güneş biçimini değiştir-

di, bir ok ucuydu, bir kum saatiydi, bir topaçtı. Deniz kızıla boyanmıştı, dalgaların köpükleri kızıl ışıklardan mızraklar oldu. Yaşlı adam masaya döndü. «Tamam!» dedi Domuzun boğazını kesti. Kızıl ışık dağları ve evi yıkıyordu. «Ağlama, küçük kardeş.» Çırpınan hayvanı bastırıyordu. «Ağlama. Eğer işimi tam yapmışsam güneş öldüğünde sen de ölmüş o'acaksın.» Hayvanın çırpınmaları azaldı. Güneş sis duvarı üstünde düz bir kapaktı. Sonra gözden kayboldu, domuz da öldü.

Joseph sıranın üstünde gergin bir halde oturmuş kurban törenini seyrediyordu. «Bu adamın bulduğu ne?» diye düşündü. «Deneyleri içinden kendisini mutlu eden bir şey bulup çıkarmış.» Adamın neşeli gözlerini, ölüm anında nasıl birdenbire dikleştiğini, irileştiğini, saygınlığa kavuştuğunu görmüştü. «Bu adam bir sır keşfetmiş,» diye düşündü. «Bunu açıklayabilirse bana da söylemeli.»

Arkadaşı şimdi sırada yanıbaşında oturuyor, güneşin battığı yere bakıyordu. Deniz karanlıktı, rüzgâr dalgaları köpüklendiriyordu.

«Bunu neden yapıyorsun?» diye sakin bir sesle sordu Joseph.

Adam başını hız'a çevirdi. «Neden mi?» diye heyecanlandı. Sonra biraz sakinleşti. «Hayır, beni tuzağa düşürmek istemiyorsun sen. Kardeşin beni kaçık sanıyor, biliyorum. Onun için yürüyüşe çıktı. Ama sen öyle düşünmüyorsun. Sen öy'e düşünmeyecek kadar akıllısın.» Adam yine kararan denize baktı. «Benim güneşe neden baktığımı... güneş batarken küçük bir canlıyı neden öldürdüğümü gerçekten öğrenmek istiyorsun sen.» Adam susup ellerini saçları arasına soktu. «Bilmiyorum. Kendime birtakım nedenler uydurdum ama bunların gerçek o'madığını biliyorum. Kendi kendime, 'Güneş hayattır. Hayata hayat veriyorum' dedim. 'Güneşin ölümünü sembolleştiriyorum' dedim. Bu nedenleri uydurduğumda doğru olmadıklarını biliyordum ama.» Sözlerinin onaylanması için Joseph'e baktı.

«Bu sözler çıplak bir şeyi örtüyor,» dedi. «Ve bu örtülü hal'iyle de gülünç oluyor.»

«Sen anlıyorsun işte. Neden uydurmaktan vazgeçtim. Beni mutlu ettiği için yapıyorum bunu. Yapmaktan hoşlandığım için yapıyorum.»

Joseph heyecanla başını salladı. «Yapılmamış olsaydı huzursuzluk duyardın. Bir şey yarım bırakılmış gibi olurdu.»

«Tamam!» diye bağırdı yaşlı adam. «Sen anlıyorsun işte. Bunu bir kere daha anlatmaya çalıştım, ama beni dinleyen anlayamadı. Benim kendim için yapıyorum bunu. Güneşe bir yararı dokunup dokunmadığını bilemem. Ama ben kendim için yapıyorum. O anda güneşim ben. Anlıyor musun? O hayvan aracılığıyla güneş oluyorum ben. Ölümde yanıyorum.» Heyecandan gözleri parlıyordu. «Şimdi öğrendin işte.»

«Şimdi öğrendim,» dedi Joseph. «Senin bakımından anladım. Ama benim için henüz düşünmeye cesaret edemediğim bir fark var, ancak onu da düşüneceğim.»

«Bu böyle çabuk olmadı. Ama şimdi kusursuz denilebilir artık.» Adam eğilip ellerini Joseph'in dizlerine koydu. «Bir gün tam kusursuz olacak. Gökyüzü tam olacak, deniz tam olacak. Hayatım sakin bir düzlüğe varacak. Arkadaki dağlar zamanı gelince söyleyecekler bana. O zaman tam zamanı olacak ve en sonuncusu olacak.» Adam cansız domuzun yattığı yere doğru başını salladı. «Zamanı gelince ben de güneş'e birlikte dünyanın ucundan aşağı uçacağım. Şimdi öğrendin işte. Her insanda gizli olan şey budur. İçinden çıkmak ister ama insanın korkuları onu çarpıtır. İnsan onu içine bastırır yine. Dışarı çıkabilen değişmiş bir şeydir — bir heykelin ellerindeki kan, eskinin bir işkence hikâyesine gösterilen duygusallık — çiftleşmedeki kan alışverişi. Kafeslerdeki yaratıklara anlattım bunları Korkmuyorlar artık. Sen de deli mi sanıyorsun beni?»

Joseph gülümsedi. «Evet, delisin. Thomas öyle olduğunu söylüyor. Burton da olsaydı öyle derdi. Ruhundaki şeylerin serbestçe çarpıtılmadan çıkma-

ları için ruhuna bir yol açmak iyi bir şey değildir diye düşünülür. Sen kafesteki hayvanlara vaaz vermekle iyi bir iş yapıyorsun, aksi halde sen bir kafeste olabilirdin.»

Yaşlı adam kalktı, domuzu alıp götürdü. Su getirip taşın üstünü iyice temizledi, toprağa taze kum döktü.

Küçük domuzu temizlemeyi bitirdiğinde karanlık basmak üzereydi. Dağlar üzerinden bakan soluk ayın ışıkları yükselip alçalan dalgaların üstünde parlıyordu. Kıyıya vuran dalgaların gümbürtüsü artmıştı şimdi. Joseph mağarayı andıran küçük kulübedeydi. Yaşlı adam ateşin üstünde domuz parçalarını şişe geçirmiş kızartıyordu. Sakin sakin çevresinden söz etmekteydi.

«Yüksek çalılık'lar evimi gözlerden saklıyor. Çalılar arasında küçük küçük düzlükler var. Bazılarını buldum. Güzleri erkek geyikler dövüşüyorlar orada. Geceleri boynuzlarının tokurtusunu duyarım. Baharları dişileri hayatı öğretmek için yavru'larını oraya getirirler. Yaşamak için öğrenmeleri gereken çok şey vardır — hangi seslerden kaçmalı, kokuların ne anlama geldiği, ön ayaklarıyla nasıl yı'an öldürecekleri falan. Dağlar madenlerden oluşmuştur buralarda. Bir tabaka kaya altında kara demir ve kızıl bakır vardır. Öyle olma'ı.»

Dışarda ayak sesleri vardı. «Joseph, neredesin?» diye seslendi Thomas.

Joseph kalkıp dışarı çıktı. «Yemek hazır, gel de ye.»

Ama Thomas itiraz etti. «O adamın yanında oturmak istemiyorum. Denizden bir şeyler topladım. Kumsala inelim, orada bir ateş yakıp yeriz onları. Ay yolu aydınlatıyor.»

«Ama yemek hazır,» dedi Joseph. «Hiç olmazsa gel de ye biraz.»

Thomas kuşkuyla girdi eve. Sanki karanlık bir köşeden bir yaratık çıkıp üzerine saldıracakmış gibi. Ocak' dışında içerde ışık yoktu. Yaşlı adam eti diş-

leriyle koparıyor, kemikleri ateşe atıyordu. Yemeğini bitirince uykulu gözlerle ateşe baktı.

Joseph adamın yanına oturdu. «Nereden geldin sen? Neden geldin buraya?»

«Ne dedin?»

«Neden yapayalnız yaşamaya geldin buraya?»

Uyku'lu gözler bir an açıldı, sonra yine kapandı. «Hatırlamıyorum. Hatırlamak istemiyorum. İstediğini söyleyebilmek için geçmişi düşünmem gerek. Bunu yaparsam geçmişte karıştırmak istemediğim şeyleri hatırlayabilirim. Boş ver, takma kafanı buna.»

Thomas ayağa kalktı. «Ben battaniyemi alıp dışarda yatacağım.» Joseph omzu üzerinden «İyi geceler,» diye seslenerek Thomas'ın ardından dışarı yürüdü. İki kardeş sessizce kayalığa yürüyüp battaniyelerini yan yana yere serdiler.

«Yarın kıyı boyunca gidelim,» diye yalvardı Thomas. «Burasını sevmedim.»

Joseph battaniyelerinin üstüne oturup ayışığının aydınlattığı denizin kıpırtısına baktı. «Ben yarın dönüyorum, Tom. Çiftlikten fazla uzaklaşamam. Bir şey olursa orada bulunmam gerek.»

«Evet ama üç gün kalmayı planlamıştık. Sürüyü yüz mil süreceksem bir süre o tozdan uzak kalmalıyım. Sen de öyle.»

Joseph uzun bir süre konuşmadı.

«Thomas, uyudun mu?»

«Hayır.»

«Ben seninle gitmeyeceğim, Thomas. Sen inekleri al git. Ben çiftlikte kalacağım.»

Thomas dirseği üzerinde doğruldu. «Ne diyorsun sen? Çiftliğe bir şey olmaz ki. Kurtarmamız gereken şey inekler.»

«Sen inekleri al,» diye tekrarladı Joseph. «Ben gidemem. Gitmeyi düşündüm, kendimi gidiyormuş gibi hazırladım ama yapamıyorum işte. Hasta bir insanı geride bırakmak gibi bir şey olur bu.»

Thomas homurdandı. «Bir ölüyü bırakır gibi. Bunun da bir zararı olmaz.»

«Ölü değil,» diye itiraz etti Joseph. «Gelecek kı-

şa yağmurlar gelecek, bahara otlar dirilecek nehir yeniden akacak. Göreceksin, Tom. Bir kazaydı bu yıl olanlar. Gelecek bahara toprak yine suyla dolacak.»

«Sen de yeni bir karı alacaksın ve bir daha kuraklık hiç olmayacak,» diye Thomas alay etti.

«Olabilir.»

«Öyleyse bizimle San Joaquin'e gel de inekleri sürmemize yardım et.»

Joseph denizin açıklarından geçen bir gemi gördü, ne kadar hızlı gittiğini anlamak için parmağını ışıklarına doğru tuttu. «Gidemem,» dedi. «Benim toprağım burası. Neden benim olduğunu, onu benim yapan şeyin ne olduğunu bilmiyorum ama bırakamam işte. Bahara otlar yeşerince göreceksin. Tepelerin nasıl otla kaplı olduğunu, kaya'ların arasından bile otların fışkırdığını, hardal bitkilerinin nasıl sapsarı olduklarını unuttun mu? Alkanatlı karatavuklar hardal saplarının arasına yuva kurmuşlardı.»

«Hatırlıyorum,» dedi Thomas acımasızca. «Bu sabahı da hatırlıyorum, toprağın nasıl küle dönüştüğünü, ölü inekleri de hatırlıyorum. Buradan bir an önce gitmeliyim. Kalleş bir yer burası.» Yan döndü sonra. «İstiyorsan yarın döneriz. Ama o lânet yerde kalmayacağını umarım.»

«Kalmam gerek. Seninle gidersem her an yağmur yağdı mı diye geri dönmeyi düşünecektim. Onun için hiç gitmeyeyim daha iyi.»

23

Uyandıklarında çevreleri kurşuni bir sisle sarılıydı. Ev ve kulübeler sisin içinde kara gölgelerdi, uçurumun altından dalgaların sesi boğuk geliyordu. Battaniyeleri ıslaktı. Nem yüzlerine ve saçlarına damla damla yapışmıştı. Joseph yaşlı adamı kulübesinde dumanı tüten ateşin başında buldu.

«Atlarımızı bulur bulmaz yola çıkıyoruz,» dedi.

Yaşlı adam gideceklerine üzülmüş gibiydi. «Birar kalırsınız diye düşünmüştüm. Sana bildiklerimi anlattım. Sen de kendi bildiklerini bana anlatırsın diye düşünüyordum.»

Joseph acı acı güldü. «Verecek bir bilgim yok benim. Bilgilerim hep boş çıktı. Bu siste atlarımızı nasıl bulacağız?»

«Ben şimdi bulurum.» Adam kapıya çıkıp keskin bir ıslık çaldı, az sonra gümüş çıngırağın sesi duyuldu. Katırlar, arkalarından da otlar göründüler.

Joseph ile Thomas atlarını eyerlediler, battaniyeleri sırtlarına bağladılar. Joseph yaşlı adama veda etmek için döndüğünde adam sisler içinde kaybolmuştu. Joseph'in sesine de karşılık vermedi.

«Kaçığın biri,» dedi Thomas. «Gidelim haydi.» Atların başlarını patikaya çevirip serbest bıraktılar hayvanları, sis insanın yolunu bulamayacağı kadar yoğundu. Yeşilliğin ve kızılağaçların başladığı yarığa vardılar. Yapraklardan nem damlıyordu, sis parçaları parçalanmış bayraklar gibi ağaçların gövdelerine takılıp kalmışlardı. Sis incelip de gün ışığına tutulmuş hayaletler ordusu gibi dağılıp dönmeye başladığında geçide olan yolun yarısına varmışlardı. Patika sonunda sisin de üstüne çıktı, arkalarına bakan Joseph ile Thomas dalgolanan sis denizinin ufka kadar uzandığını gördüler. Deniz ve dağ yamaçları tümüyle örtülmüştü. Bir süre sonra geçide vardılar, acımasız güneş altında kavrulan kendi kupkuru vadilerini gördüler. Geçitte duraklayıp geldikleri kanyondaki yeşilliğe ve kurşuni sis denizine baktılar bir daha.

«Buradan ayrılmaya içim varmıyor,» dedi Thomas. «Hayvanlar için yiyecek olsaydı oraya giderdim.»

Joseph bir an arkasına baktı sonra atını geçide sürdü.

«Orası bizim değil, Thomas. Güzel bir kadın gibi orası, bizim değil.» Atını sıcak taşların üstüne sürdü. «Yaşlı adam bir sır biliyordu, Tom. Bana açık temiz şeyler anlattı.»

«Deliydi o. Başka bir yerde olsa tımarhaneye kapatılırdı. O hayvanları neden kafese tıkmış ki?»

Joseph bir an açıklamayı düşündü. Söze nasıl başlamalıydı? «Yemek için saklıyor,» dedi. «Hayvan avlamak kolay değil orada, onun için tuzakla yakalıyor ve ihtiyacı olana kadar da saklıyor.»

«Eh, bir şey değilmiş öyleyse.» Thomas'ın içi biraz rahatlamıştı. «Ben başka şeyler var sanıyordum. Hepsi buysa önemli değil öyleyse. Deliliğinin hayvanlarla falan bir ilgisi yok demek.»

«Yok.»

«Bunu bilseydim gitmezdim oradan. Bir tören falan var sanmıştım.»

«Sen törenin her türlüsünden korkarsın, Thomas. Nedenini biliyor musun bunun?» Joseph atını yavaşlatarak Thomas'ın yanına gelmesini bekledi.

«Hayır, bilmiyorum. Bir tuzak gibi geliyor bu bana, küçük bir tuzak.»

«Belki de öyledir,» dedi Joseph. «Bunu düşünmemiştim.»

Kuru, gevrek yosunları ve kara çalılarıyla nehir yatağına indiklerinde atları bir defne ağacının altına çektiler. Thomas, «Haydi tepenin öteki tarafına geçelim de ne kadar hayvan sürebilirsek sürelim,» dedi. Nehri bırakıp sırta tırmanırken çevreleri toz bulutlarıyla örtülmüştü. Thomas birden dizginleri çekip yamacın altını gösterdi. «Şuraya bak!» Bir kenarda on beş yirmi kemik yığını yatıyordu, boz renkli sırtlanlar çalılara doğru gidiyorlar, akbabalar kemiklerden son et parçalarını sıyırıyorlardı.

Thomas'ın yüzü kasılmıştı. «Daha önce de gördüm bunu. Bu yüzden nefret ediyorum bu topraklardan. Bir daha hiç dönmeyeceğim buraya. Yürü haydi, çiftliğe gitmek istiyorum şimdi. İmkân olursa yarın sabahtan yola çıkmak istiyorum.» Atını tepe aşağı sürüp kemik yığınlarından uzaklaştı.

Joseph Thomas'ı gözden kaçırmıyor ama yetişmeye de çalışmıyordu. Yüreği keder ve yenilgiyle doluydu. «Bir şeyler başarısız oldu,» diye düşündü. «Toprağa bakmak için görevlendirildim ama boşa-

rısız oldum işte.» Hem kendisi hem de toprak yüzünden düşkırıklığına uğramıştı. «Terk etmeyeceğim ama,» dedi. «Burada toprağın yanıbaşında kalacağım. Ölmemiştir belki de.» Çamlar arasındaki kayayı düşününce birden heyecanlandı. «O küçük derecik kurudu mu acaba? Hâlâ akıyorsa toprak ölmemiş demektir. Yakında gider bakarım.» Tepeye çıkınca Thomas'ın dörtnala evlere doğru gittiğini gördü. Son saman yığınlarının çevresindeki çitler indirilmiş, hayvanlar samanları çekip çekip koparıyorlardı. Joseph yaklaştıkça hayvanların ne kadar cılızlaştıklarını, oyluk kemiklerinin nasıl fırlamış olduğunu gördü. Thomas'ın sürücü Manuel ile konuştuğu yere sürdü atını.

«Kaç tane?» diye sordu.

«Dört yüz on beş,» dedi Manuel. «Yüzden fazlası gitti.»

«Yüzden fazla!» Thomas hemen uzaklaştı oradan. Joseph onun ahıra girdiğini gördü. Sürücüye döndü.

«Diğerleri San Joaquin'e gidebilirler mi, Manuel?»

Manuel omuzlarını silkti. «Yavaş gideriz. Belki biraz ot falan buluruz yolda. Belki orada bir şeyler buluruz. Ama ineklerden bir kısmı da ölür. Kardeşin hayvanları kaybetmekten nefret ediyor. İnekleri seviyor o.»

«Bütün samanı yesinler,» dedi Joseph. «Saman tükenince yola çıkıyoruz.»

«Saman yarın biter,» dedi Manuel.

Avluda arabaları yüklüyorlardı. Şilteler, tavuk kafesleri, mutfak araç gereci dikkatle istif ediliyordu. Romas sürüye yardımcı olacak başka bir sığırtmaçla geldi. Rama at arabalarından birini sürecekti. Thomas da atlar için arpa ve iki fıçı su yüklediği Studebake arabayı. Arabalarda katlanmış çadırlar, yiyecek, üç canlı domuz ve bir çift kaz vardı. Kışa kadar yetecek her şeyi almışlardı.

Joseph akşam üzeri kapısı önünde oturmuş son

hazırlıkları seyrederken Rama işini bırakıp yanına oturdu. «Sen neden kalıyorsun?» diye sordu.

«Biri kalıp çiftliğe bakmalı, Rama.»

«Ama bakılacak ne kaldı ki? Thomas haklı, Joseph, geride, hiçbir şey kalmadı ki.»

Joseph kara çamların bulunduğu tepeye baktı. «Kalan bir şey var, Rama. Ben çiftlikte kalacağım.»

Kadın derin derin içini çekti. «Çocuğu almamı istiyorsun sanırım.»

«Evet. Çocuğa bakmayı bilemem.»

«Çadırda pek rahat edemeyecek ama.»

«Onu almak istemiyor musun, Rama?»

«İstiyorum. Benim olmasını istiyorum onun.»

Joseph dönüp çamlığa baktı yine. Güneş Puerto Suelo üzerinde batıyordu. Yaşlı adamla kurbanını düşündü. Hafif bir sesle, «Çocuğu neden istiyorsun?» diye sordu.

«Senin bir parçan olduğu için.»

«Beni seviyor musun, Rama? Bu yüzden mi?»

Kadının soluğu boğazına tıkıldı kaldı. «Hayır!» diye bağırdı. «Senden nefret ediyor bile olabilirim.»

«Öyleyse al çocuğu. Çocuk senindir. Yemin ediyorum. Sonsuza dek senin olacak. Artık onun üzerinde hiçbir hak iddia etmeyeceğim.» Bir karşılık beklermiş gibi yine çamlığa baktı sonra.

«Bundan nasıl emin olabilirim? Çocuğun benim olduğuna inandığım zaman, beni anası olarak gördüğü zaman nasıl emin olabilirim gelip onu almayacağına?»

Joseph kadına bakıp gülümsedi, bildiği o sakinlik çökmüştü yine üzerine. Kapının yanındaki çıplak, ölü ağacı gösterdi. «Bak, Rama! Benim ağacımdı o. Toprağın merkeziydi, toprağın babası gibi bir şeydi. Ve Burton öldürdü onu.» Susup sakalını sıvazladı, babası gibi uçlarını içeri doğru kıvırdı. «Çamların olduğu tepeye bak, Rama. Orada düzlükte bir kaya var. O kaya Elizabeth'i öldürdü. Şu tepede de Benjy ile Elizabeth'in mezarları var.» Kadın anlamayan bakışlarla bakıyordu yüzüne. «Toprak bir darbe yemiş. Ölmüş değil ama kendisinden

çok büyük bir gücün etkisiyle batıyor. Ben de toprağı korumak için burada kalıyorum işte.»

«Bütün bunların benimle ne ilgisi var? Benimle ya da çocukla?»

«Bilemem. Çocuğu sana vermeme yardımcı oluyor be'ki de. Çocuğu sana vermek toprağa yardımcı olacak bir şey gibi geliyor bana.»

Rama sinirli bir hareketle saçlarını geriye attı, ayrım yerinden iki yana bastırdı.

«Yani çocuğu kurban mı ediyorsun? Söylemek istediğin bu mu, Joseph?»

«Buna ne ad vereceğimi bilemiyorum. Toprağa yardım etmek istiyorum, bu yüzden çocuğu geri olmam tehlikesi yok.»

Kadın o zaman kalkıp ağır ağır geriledi erkeğin önünde. «Elveda, Joseph. Sabaha gidiyorum ve gideceğime de seviniyorum. Senden hep korkacağım artık. Hep korkacağım.» Rama'nın dudakları titriyordu, gözleri dolu doluydu. «Zavallı yapayalnız adam!» Evine doğru koşarak uzaklaşırken Joseph gülümseyerek bakıyordu çamlı tepeye.

«Şimdi tek olduk,» diye düşündü. «Şimdi yalnızız, birlikte çalışacağız.» Tepelerden esen rüzgâr boğucu bir toz bulutu kaldırdı havaya.

Hayvanlar sabaha kadar samanı yediler.

Arabalar gün doğmadan yola çıkmışlardı. İki saat süreyle fenerler dolaşmıştı ortalıkta. Rama çocuklara kahvaltılarını verip yükün üstündeki sağlam yerlerine oturttu. Bebeği sepetiyle arabanın önüne kendi ayakları dibine yerleştirdi. Sonunda hazırdılar artık, atlar da getirilip arabaya koşuldu. Rama yerine oturdu, Thomas da yanındaydı. Joseph onlara yaklaştı. Karanlıkta durdukları yerde bilinçsiz bir hareketle üçü de havayı kokladılar.

Çocukların sesleri çıkmıyordu. Rama ayağını frene bastı. Thomas içini çekti.

«Yolculuğun nasıl geçtiğini sana yazarım.»

«Merakla bekleyeceğim,» dedi Joseph.

«Eh, yola çıkalım artık.»

«Günün sıcağında durun, olmaz mı?»

«Altında duracak bir ağaç bulursak. Eh, haydi hoşça kal. Yolumuz epey uzun.» Atlardan biri kayışını gerip boynunu eğdi, ayağını yere vurdu.

«Güle güle, Thomas. Güle güle, Rama.»

«Çocuğun nasıl olduğunu Thomas'a yazdırırım.»

Thomas hâlâ durmuş bekliyordu. Ama sonra birden dönüp tek söz etmeden yürüdü. Fren bir an hışırdadı, dingiller ağır yükün altında inlediler. Rama atlarını dehledi, araba yola koyuldu. Yükün en üstünde oturan Martha salladığı mendilini kimse göremedi diye acı acı ağlıyordu. Öteki çocuklar uyumuşlardı ama Martha hepsini uyandırdı. «Kötü bir yere gidiyoruz,» dedi. «Ama gittiğimize seviniyorum çünkü burası bir iki haftaya kalmaz cayır cayır yanacak.»

Arabalar gözden kaybolduktan sonra bile Joseph tekerlek gacırtılarını duyabiliyordu. Juanito'nun olan eve girdi. Sürücüler kahveleri ile kızartma etlerini bitiriyorlardı. Sabahın ilk ışıkları göründüğünde fincanlarını boşaltıp ağır ağır ayağa kalktılar. Romas Joseph'le ağıla yürüdü.

«Yavaş yavaş götürün,» dedi Joseph.

«Hiç merak etmeyin. Bunların hepsi de iyi sürücülerdir, Bay Wayne. Hepsini iyi tanırım.»

Adamlar atlarını eyerliyorlardı. Beş altı tane uzun tüylü çiftlik köpeği kalkıp ciddi köpekler gibi yorgun argın iş başına geçtiler. Kıpkızıl bir şafak söktü ansızın. Köpekler sıralandılar. Ağılın kapısı açıldı, iki yanda üçer köpek olduğu halde sürü yola çıktı. Sürücüler de arkalarına yayıldılar. İlk adımlarla birlikte ortalık toz duman içinde kalmıştı. Sürücüler mendillerini burunlarına bağladılar. Yüz metre kadar sonra sürü toz bulutu içinde kaybolmuştu. Güneş yükselirken toz bulutu da kızıla dönüştü. Joseph ağılın kapısında durmuş toz bulutunun toprak üzerinde solucan gibi kıvrılarak ilerlemesini, arkasının sarıya dönüşmesini seyrediyordu.

Kalın bulut sonunda tepenin ardında kaybolduysa da toz saatlerce havada kaldı.

Joseph uzun bir yolculuğun yorgunluğuyla bit-

kindi. Sabah güneşinin sıcaklığı ile yanıyor, toz burnunu tıkıyordu. Uzun bir süre yerinden kıpırdamadan sürünün gözden kaybolduğu toz bulutlarını seyretti. Kederle doluydu içi. «Sürü dönmemek üzere gitti,» diye düşündü. «Çoğu burada doğmuştu ve şimdi de gittiler işte.» Analarının yalamasıyla nasıl derilerinin pırıl pırıl par'adığını, geceleri yattıkları yerde küçücük bir çimenliğin nasıl düzlendiğini hatırlıyordu. Buzağılar kaybolduğu zaman inekler acı acı böğürürlerdi ve şimde de inek falan kalmamıştı. Joseph daha sonra ölü evlere, ölü ahıra ve ölü ağaca döndü. Ortalık herhangi bir şeyin hakkı olduğundan çok daha fazla sessizdi. Ahırın kapısı açıktı, Rama'nın evi de öyle. İçerde iskemleleri ve parlak sobayı görebiliyordu. Yerden bir parça balya teli aldı, kıvırdı, çitin üstüne astı. İçinde samanı kalmamış ahıra girdi. Ezilmiş saman'arın üstünde kara, sert kesekler vardı. Bir tek at kalmıştı ahırda. Joseph boş bölmelerin önünden geçerken anıları canlanıyordu. «Samanlık doluyken Thomas şu yemliğe oturuyordu.» Başını kaldırıp samanların yığılı olduğu zaman nasıl olduğunu gözlerinde can'andırmaya çalıştı. Hava sapsarı güneş ışıklarıyla ışıl ışıldı. Üç ahır baykuşu başlarını çevirmişler karanlık çatı köşelerinde oturuyorlardı. Joseph yem bölmesine gitti, bir ölçü arpa getirip atın yemliğine boşaltti, bir ölçü de kapı dışına yere serpti. Ağır ağır yürüyüp geçti sonra avludan.

Bu saatte Rama bir sepet dolusu çamaşırla gelip kırmızı önlükleri, blucinleri, küçük mavi etekleri, kızların kırmızı örgü çamaşırlarını ipe asardı. Atlar da bu sırada ahırdan çıkarılıp ya'ağa götürülürler, burunlarını sokup suyu kabartırlardı. Joseph o anda duyduğu çalışma ihtiyacını o güne kadar duymuş değildi. Evlere tek tek girip kapıları ve pencereleri kapattı, barakaların kapılarını çiviledi. Rama'nın evinde yerden ıslak bir bez a'ıp iskemlenin arkasına astı. Rama düzenli bir kadındı. Konsol çekmeceleri kapatılmış, yerler süpürülmüştü. Süpürge ile faraş köşede duruyordu. Soba da o sabah hindi tüyüyle

temizlenmişti. Joseph sobanın kapagını açınca son közlerin de kararmış olduğunu gördü. Rama'nın evinin kapısını kilitlerken bir insanın bir tabutun kapağı son kez kapandığında ve ölü terk edilip yapayalnız bırakıldığında duyduğu suçluluğu duymuştu.

Kendi evine gitti, yatağını açtı, akşam yemeğini pişirmek için odun taşıdı. Evini süpürdü, sobasını parlattı, saati kurdu. İşlerini bitirince de gidip kapı önüne oturdu. Güneş avluya düşüyor, birkaç parça kırık camı ışıldatıyordu. Hava hâlâ durgun ve sıcaktı, ancak birkaç kuş Joseph'in serptiği tane'eri yiyip yiyip havalanıyorlardı. Çiftliğin terk edilmiş olduğunu haber alan bir sincap korkusuzca avludan geçerken bir gelincik üstüne atladı ama hayvanı yakalayamadı, ikisi de tozlar arasında yuvarlandılar. Tozların arasından bir kurbağa çıkıp iki yana sallanarak merdivenin alt basamağına geldi, sinek avlamaya koyuldu. Joseph atının ayağını yere vurduğunu duyunca hayvana bir ses çıkardığı için yakınlaştı birden. Sessizlik kendisini aptala çevirmişti. Zaman ağırlaşmış, düşünce'er, az önceki kara kurbağa gibi ağır ağır hareket ediyordu kafasının içinde. Joseph kupkuru, bembeyaz tepelere baktı, yakıcı güneşe karşı gözlerini kıstı. Bakışları tepeden yukarı kuru sel yataklarını izleyip çıplak dağlara doğru uzandı. Her zaman olduğu gibi en son tepedeki çamlığa baktı sonra. Uzun bir süre baktıktan sonra kalkıp yürüdü. Çamlığa doğru ağır ağır tırmandı. Tepenin yamacından kupkuru, güneşin altında birbirlerine sokulmuş duran evlere baktı. Gömleği terden kararmıştı. Ardından kaldırdığı küçük bir toz bulutu izliyordu kendisini.

Sonunda ağaçlıktan çıkan küçük dereye vardı. Derede ince bir su vardı, kenarlarında yeşil otlar görünüyordu. Bir parça su teresi hâlâ yüzüyordu suyun üstünde. Joseph küçük derenin yatağını eşeledi, eğilip biraz su içti, yüzüne gözüne bir avuç su çarptı. Yürüdükçe dere biraz daha genişliyor, çevredeki yeşillik artıyordu. Derenin kıyısında, güneşin erişemediği yerde kara ve yosunlu toprakta birkaç eğrel-

ti otu boy vermişti. Joseph'in içindeki o umutsuzluk az da olsa hafifledi o anda. «Hâlâ burada olacağını biliyordum,» dedi. «Başka türlüsü olamazdı burada.» Şapkasını çıkartıp hızlı adımlarla yürüdü. Çıplak başla düzlüğe girip kayaya baktı.

Gür yosun tabakası sararmış, gevrekleşmeye başlamıştı. Mağaranın çevresindeki eğrelti otları cılızlaşmıştı. Dere hâlâ kayanın altından çıkıyordu ama artık eskisinin çeyreği kalınlığında bile değildi. Joseph korkuyla kayaya yaklaşıp bir tutam yosun yoldu. Ölü değildi yosunlar. Dere yatağında derin bir çukur kazdı, çukur suyla dolunca suyu şapkasıyla alıp kayanın üstüne boşaltttı, ölmek üzere olan yosunların altına girişini izledi. Çukur çok ağır doluyordu. Yosunu ıslatmak için epey şapka dolusu su gerekti. Yosun suyu susamışçasına emiyor ama yine de ıslanmıyordu. Joseph Elizabeth'in ayağının kaydığı yarıklara boşaltttı suyu. «Yarın bir kürekle bir kova getiririm, o zaman daha kolay olur,» diye düşündü. Çalışırken kayanın artık kendisinden ayrı bir şey olduğunu hissetmiyordu. Kendi vücuduna duyduğu kadar sevgi duyuyordu ona da. Kendi hayatını kurtaracağı gibi koruyordu onu ölüme karşı.

Sulama işi bitince havuzun yanına oturup soğuk suyla yüzünü, boynunu yıkadı, şapkasına doldurduğu suyu içti. Bir süre sonra da sırtını kayaya yaslayıp kara ağaçların koruyucu çemberine, sert, yanık tepelere, kurşuni tozlu çalılara baktı.

«Burası güvenli,» diye düşündü. «Yağmur yağana kadar canlı kalacak olan tohum burada. Toprağın yüreği burası ve hâlâ da çarpıyor.» Yosunun ıslaklığının gömleğinden içine geçtiğini hissederken düşünmeye devam etti. «Artık öldüğü halde toprak neden böyle kin tutarmış gibi görünüyor acaba?» Suyun hâlâ aktığı bu yeri bekleyen derisi soyulmuş yılanları andıran tepeleri düşündü. Küçük dere daha yüz metre gitmeden toprağın onu nasıl emdiğini hatırladı. «Toprak vahşi,» diye düşündü. «Açlıktan gözü dönen bir köpek gibi.» Sonra buna neredeyse inanacağı için gülümsedi. «Elinden gelse toprak gelip

bu dereyi emer, benim de kanımı içer. Susuzluktan çılgına dönmüş çünkü.» Ağır ağır düzlükten akan küçük dereye baktı. «Toprağın hayatının tohumu bu. Çılgına dönmüş topraktan korumalıyız onu. Kalbi korumak için suyu kullanmalıyız, yoksa suyu oz bir şey tadan toprak bize hiç durmaz, saldırır.»

Saat ilerlemiş, ağaçların gölgeleri kayayı aşmış çemberin öte yanına uzanmıştı. Düzlüğün içi sakindi. Joseph hem kendine hem kayaya, «Tam zamanında geldim,» dedi. «Kuraklığa karşı burada kalıp savunuruz.» Az sonra başı önüne düştü, uyuklamaya başladı.

Güneş tepelerin ardında batmış, tozlar yatışmış, gece gelmişti uyandığında. Baykuşlar yıldızların önünde salınarak uçuyorlar, geceyi izleyen rüzgâr tepelerin arasından iniyordu. Joseph uyanınca kapkara gökyüzüne baktı. Bir an silkindi, bulunduğu yeri tanıdı. «Ama garip şeyler oldu,» diye düşündü. «Şimdi burada yaşıyorum.» Aşağı vadideki evler kendisinin değildi artık. Sürünerek aşağı inecek ve sonra düzlüğün korumasına dönecekti. Kalkıp uyuyan kaslarını canlandırdı, sonra sessiz adımlarla kayadan uzaklaştı. Dışarı çıkarken toprağı uyandırmaktan korkuyormuş gibi ayaklarının ucuna basarak yürüdü.

Bu kere yolunu bulmasını kolaylaştıracak ışıklar yoktu evlerde. Hatırladığı yönde yürümeye başladı. Evleri göremeden yanlanna yaklaşmıştı bile. Sonra atını eyerledi, battaniyeleri denk yaptı, bir torba arpa, domuz eti, jambon ve büyük bir torba kahve bağladı eyere. Yüklü hayvanı yularından tutup yola koyuldu. Evler uyuyor, toprak gece rüzgârıyla hışırdıyordu. Bir ara çalılar arasında iri bir hayvanın kıpırtısını duyunca korkudan tüyleri diken diken o'du. Hayvan uzaklaşana kadar sessizce bekledi.

Şafak sökmeden vardı düzlüğe. Atı bu sefer yolda direnmemişti. Hayvanı bir ağaca bağlayıp yemini verdi, kendisi kayanın yanına gitti, kazdığı küçük havuzun kenarına battaniyesini serdi. Kayanın güvenliğinde uykuya daldığında şafak söküyordu.

Henüz saklı olan güneşin ışığıyla ta uzaklarda bir bu'ut parçası alev alıp tutuştuğunda Joseph uyuyakaldı.

24

Güz gelmiş, haftalar aylara dönüşmüştü ama yaz sıcağı hâlâ sürüyordu. Sıcak öylesine ağır ağır azaldı ki, mevsimlerin geçtiği fark edilmedi bile. Su kenarında konaklayan güvercinler çoktan gitmişlerdi, yabanördekleri de geçerlerken dinlenebilecekleri havuzları aramışlar, bulamayınca yorgun uçuşlarına devam etmişlerdi. İçlerinde güçsüz olanları da kupkuru tarlalarda tüneyip ertesi sabah yeni bir sürüye katılıp uçmuşlardı. Hava serinleyip de kışın gerçekten gelmekte olduğu anlaşıldığında kasım olmuştu bile. Toprak da artık kupkuru kesilmişti. Kuru dikenler bile kayalardan kuruyup dökülmüşlerdi.

Sıcak haftalar boyunca Joseph çamlar arasındaki düzlükte yaşıyor ve kışı bekliyordu. Yeni yaşantısı yeni huylar getirmişti. Her sabah kazdığı derin çukurdan su taşıyıp yosunlu kayayı ıslatıyor, akşamları aynı şeyi bir daha tekrarlıyordu. Yosun karşılıksız bırakmamıştı bu özeni, pırıl pırıl, gür ve yemyeşildi. Tüm toprakta ondan başka yeşil bir şey kalmamıştı. Joseph herhangi bir kuruma belirtisi var mı diye her gün inceliyordu yosunu. Derenin suyu giderek azalmıştı ama kış yaklaştığı için yine de kayayı nemli tutacak kadar su vardı.

Joseph iki haftada bir kupkuru tepelerin arasından geçip Nuestra Senora'ya inip yiyecek alıyordu. Sonbahar başında kendisini bekleyen bir mektup buldu.

Thomas yalnızca haberleri vermekle yetinmişti: «Burada ot var. Yolda üç yüz baş hayvan kaybettik. Geri kalanlar toplu artık. Rama ve çocuklar iyiler. Kuraklık yılları nedeniyle otlak kirası çok pahalı. Çocuklar nehirde yüzüyorlar.»

Joseph kasabada Romas'ı bulunca dağlar ötesine yolculuğun hikâyesini bir de ondan dinledi. Romas ineklerin birer birer nasıl düştüklerini, ne yaptılarsa kalkmadıklarını, yalnızca başlarını çevirip göğe baktıklarını anlattı. Hayvanların gözlerine bakmış, sonra da vurmuştu hepsini. Çok az su ve çok az yiyecek vardı yolda. Geçen sürüler yüzünden yol boyundaki çiftçiler düşman kesilmişlerdi. Çitleri çevresinde nöbet tutuyorlar, topraklarına giren hayvanları vuruyorlardı. Yollar tozlarla örtülü leşlerle doluydu. Çürümüş et kokusu hiç eksik olmuyordu. Kokudan hastalanacaklarından korkan Rama çocukların yüzlerini ıslak mendillerle örtmüştü. Her gün biraz daha az yol alıyorlar, yorgun hayvanlar geceleri yiyecek arayacak yerde oldukları yere yığılıp dinleniyorlardı. Sürü azaldıkça sığırtmaçlar da birer birer geri gönderilmişti. Ama Romas ile çiftlikten iki kişi kalmışlardı nehire varana kadar. Romas bunları anlatırken gülümsüyordu ama yüzü ifadesizdi. Hikâyesi bitince omzu üzerinden «Kardeşin paramı verdi,» deyip hızla yürüdü gitti meyhaneye.

Joseph anlatılanı dinlerken midesine bir sancı saplanmıştı. Romas'ın sözü biter bitmez gitmesine sevinmişti. Alışverişini yapıp kalesine döndü. Bu kere çatlamış kupkuru toprağı görmedi. Aralarından geçerken kupkuru çalıların cılız sürtünmelerini duymadı. Kafası tozlu bir yoldu ve beyninin içinde yorgun hayvanlar ölüyorlardı. Dinlemiş oldukları canını sıkmıştı, bu yeni düşman koruyucu çamlara gelip dayanacaktı artık.

Ormandaki çalılar ölmüştü ama dimdik ağaç gövdeleri hâlâ koruyordu kayayı. Kuraklık önce toprağa yayılıp bütün ağaçlık çalılıkları öldürdü. Ama çam kökleri ta diplerden hâlâ biraz su emiyorlardı, çam iğneleri hâlâ kara yeşildi. Joseph düzlüğe vardı, kayanın nemli olup olmadığını kontrol etti, küçük dereye baktı. Suyun ne hızla azaldığını öğrenmek için ilk olarak o gün derenin kenarını işaretledi.

Aralık ayında kapkara bir don başladı. Güneş

kıpkırmızı doğup batıyor, karayel her gün sabahtan akşama kadar esip ortalığı toza toprağa boğuyor, kuru yaprakları uçuruyordu. Joseph evlerin oraya inip bir çadır buldu getirdi. Sessiz evlerin arasındayken yeldeğirmenini çalıştırdı, bir süre boş borulardan hava emişini dinledi, sonra kolları tutan küçük manivelayı çekti. Yamaçtan yukarı çıkarken dönüp evlere bakmadı. Mezarların da epey açığından dolaştı.

O öğleden sonra batıdaki dağların üstünde sis bulutları gördü. «Yaşlı adama gidebilirim,» diye düşündü. «Belki de bana anlatacağı başka şeyler de vardır.» Ama laf olsun diye düşünmüştü bunu. Yosunların kuruyacağı korkusuyla kayayı terk edemezdi. Sessiz düzlüğe girip çadırını kurdu. Kovasıyla biraz su boşalttı kayanın üstüne. Bir şey olmuştu. Dere işaretli yerden en az beş santim aşağı düşmüştü. Toprağın altında bir yerde kuraklık dereye saldırıya geçmişti. Joseph kovasını yeniden doldurup kayayı ıslattı, sonra bir daha doldurdu. Az sonra çukur boşalmıştı, ölüm halindeki derenin çukuru doldurması için yarım saat beklemesi gerekti. İlk kez paniğe kapılmıştı. Küçük mağaraya sürünerek girip suyun damla damla aktığı çatlağa baktı, sonra mağaranın neminden ıslanmış olarak dışarı çıktı. Derenin yanına oturup çukura dolmasını seyretti. Bakarken azaldığını görür gibi oluyordu. Rüzgâr çam dallarını sinirli sinirli sallamaktaydı.

«Kazanacak,» dedi Joseph yüksek sesle. «Kuraklık hepimizi yenecek sonunda.» Korkmuştu.

Akşam olurken patikaya çıkıp Puerto Suelo'da güneşin batışını seyretti. Görünmeyen denizden çıkıveren sis güneşi bir hamlede yuttu. Serin kış gecesinde akşam ateşi için kuru çam dallarıyla bir kucak kozalak topladı Joseph. O gece ateşini suya yakın yaptı, alevlerin parıltısı küçük derede yansıyordu. İki lokma yemeği bitince sırtını eyerine dayadı sessizce çukura akan suyu seyre koyuldu. Rüzgâr kesilmiş, çamlar sessizliğe bürünmüşlerdi. Çamlığın çevresinde kuraklığın sürünerek yaklaştığını,

yerdeki kuru kabukların üstünde kayarak ilerlediğini, koruluğun kenarlarını pamaklarıyla yokladığını hissediyordu. Üzerinden kuraklık geçtikçe toprağın kuru ve korkulu fısıltısını duyuyordu. Arada sırada kalkıp kovasını çukura derenin altına sokuyor, dolunca da alıp kayaya boşaltıyor, sonra oturup yeniden dolmasını bekliyordu. Her kovanın doluşu biraz daha uzun sürüyor gibiydi. Havada yakalayacak pek az küçük yaratık olduğundan baykuşlar hiç durmaksızın dolaşıyorlardı başının üstünde. Joseph toprakta uzaktan gelen hafif bir patırtı duydu. Soluğunu kesip kulak verdi.

«Tepeden yukarı çıkıyor. Bu gece varır buraya.»

Joseph bir soluk daha alıp düzenli patırtıyı dinledi. «Buraya gelince toprak ölecek, dere kuruyacak.» Ses tepe yukarı yaklaşıyor, kaya ile birlikte oraya kıstırılmış olan Joseph de dinliyordu. O anda atı başını kaldırıp kişnedi, ağaçlığın altındaki tepeden bir kişneme karşılık verdi hayvana. Joseph doğru'du, küçük ateşinin başına geçti, gelecek darbeye karşı omuzlarını kastı, başını içeri çekti, bekledi. Loş gece aydınlığında düzlüğe bir atlının girdiğini gördü. Atlı çamlardan da uzun boylu gibiydi, başının çevresinde soluk mavi bir ışık vardı sanki. Bir ses hafifçe, «Senor Wayne,» diye seslendi.

Joseph'in gergin adaleleri gevşedi, içini çekti. «Sensin, Juanito. Sesini tanıdım.»

Juanito atından indi, hayvanı bağ'adı, ateşe doğru yürüdü. «Önce Nuestra Senora'ya gittim. Sizin yalnız olduğunuzu söyledi'er. Çiftliğe gittim, evler bomboştu.»

«Beni burada bulacağını nasıl bildin?»

Juanito ateşin yanına çömeldi, ellerini ısıttı, birkaç kuru dal parçası attı ateşi harlandırmak için. «Bir kere kardeşinize söylediğiniz bir şeyi hatırladım, senor. 'Burası serin bir su gibi' demiştiniz. Kupkuru tepeleri aşıp geldim, nerede olacağınızı biliyordum.» Ateş iyice alevlenince Joseph'in yüzüne baktı. «İyi değilsiniz, senor. Zayıf ve hastasınız.»

«İyiyim, Juanito.»

«Ateşiniz var gibi, kupkurusunuz. Bir doktora görünmelisiniz.»

«Hayır, iyiyim. Sen neden döndün, Juanito?»

Juanito eski bir acının hatırlanmasına gülümsedi. «Beni gitmeye zorlayan şey sona erdi, senor. Sona erdiğini bildiğim için dönmek istedim. Küçük bir oğlum var, senor. Bu gece gördüm ilk kez. Mavi gözleriyle bana benziyor, konuşmaya da başlamış. Büyükbabası ona Chango diyor. Çocuk da ona gülüyor. Çok mutlu adam şu Garcia.» Yüzü bütün bu mutlulukla parıldıyordu, ama birden kedere büründü yine. «Siz, senor. Bana sizin'le zavallı hanımınızdan söz ettiler. Mumlar yanıyor onun için.»

Joseph başını salladı hatırlayınca. «Bir şey gelmeye başlamıştı, Juanito. Yaklaştığını hissediyordum. Sinsice yaklaşıyordu bize doğru. Şimdi de yalnızca bu küçük adacık kaldı işte.»

«Ne demek istiyorsunuz, senor?»

«Bak Juanito, önce toprak vardı, sonra ben toprağa gözkulak olmak için geldim, şimdi de toprak ölüm halinde artık. Yalnızca bu kaya ile ben kaldım. Toprak benim.» Gözleri dertlendi. «Elizabeth bana bir zamanlar Kader'den kaçan bir adamdan söz etmişti. Adam güvenlik içinde olacağı bir mihraba sığınmış.» Joseph hatırlayınca gülümsemişti. «Elizabeth'te her şey için bir hikâye vardı, olanı anlatan ve nasıl biteceğini gösteren hikâyeler.»

Bir sessizlik çöktü üzerlerine. Juanito birkaç dal parçası daha attı ateşe.

«Sen nereye gittin, Juanito?»

«Nuestra Senora'ya gittim, senor. Willie'yi bulup onu da aldım yanıma.» Joseph'in yüzünü baktı. «Hep o rüya yüzünden, senor. Rüyayı hatırladınız, değil mi? Sık sık anlatırdı bana. Parıl parıl yanan kupkuru tozlu bir toprakta olduğunu görürmüş rüyasında. Yerde çukurlar varmış. Çukurlardan çıkan insanlar kendisini paramparça ederlermiş. Bir rüyaydı bu. O zavallı Willie'yi de yanıma alıp götürdüm. Santa Cruz'a gidip dağlarda bir çiftlikte çalıştık. Willie tepelerdeki büyük ağaçları pek sevmişti.

Rüyasında gördüğü yerden çok değişikti çünkü.» Juanito susup ağaçların üstünden görünen yarım aya baktı.

«Bir dakika,» dedi Joseph. Çukurdan dolu kovayı alıp kayanın üstüne boşalttı.

Juanito ona bakarken bir şey söyleyemedi. «Artık ayı sevmiyorum,» diye devam etti. «Orada dağda çalıştık, ağaçlar arasında sürüler güttük, Willie mutluydu. Ara sıra yine o rüyayı görüyordu ama ben yardım etmek için yanıbaşındaydım. Rüyayı görmesinin ertesi günü Santa Cruz'a iner, viski içer, kızlara giderdik.» Juanito ayışığını yüzünden uzak tutmak için şapkasını gözlerinin üstüne indirdi. «Bir gece Willie yine rüyayı gördü, ertesi akşam da kente indik. Santa Cruz'da bir kumsal vardır. Eğlence yerleri, çadırlar, binecek küçük arabalar falan vardı bu kumsalda. Akşam Willie ile gezinirken teleskopuyla ayı gösteren bir adama rastladık. Beş sente baktırıyordu. Önce ben baktım, sonra da Willie.» Juanito başını çevirdi. «Willie çok hastalandı, onu kendi atımın üstüne aldım, onun atını da yedekte çektim. Ama Willie dayanamadı ve o gece kendini bir ağaca astı. Rüya olduğunu düşündüğü sürece hiçbir önemi yoktu, ama o yerin gerçekten var olduğunu, bir rüya olmadığını öğrenince dayanamadı zavallı. O çukurlar, senor, o kupkuru ölü yer. Gerçekten vardı öyle bir yer. Teleskop'a baktığında görmüştü.» Ateşe birkaç dal daha attı. «Ertesi sabah ölüsünü buldum.»

Joseph oturduğu yerde doğruldu. «Ateşi canlandır, Juanito. Biraz kahve pişireceğim. Bu gece hava çok soğuk.»

Juanito çizmesinin topuğuyla bir dalı parçaladı. «Dönmek istedim, senor. Çok yalnızdım. O eski şey sizden çıkıp gitti mi?»

«Evet. Zaten hiç içimde değildi ki. Burada senin için hiçbir şey yok artık. Yalnızca ben varım burada.»

Juanito Joseph'in kolunu tutmak istermiş gibi elini uzattı, ama sonra çekti. «Neden kalıyorsunuz burada? Sürüleriniz de aileniz de buradan gitmiş diyorlar. Siz de benimle gelin buradan gidelim, se-

nor.» Juanito ateşin ışığında Joseph'in gözlerinin sertleştiğini gördü.

«Burada yalnızca kaya ve dere var. Ne olacağını biliyorum. Derenin suyu azalıyor, bir süre sonra kuruyacak, yosunlar sarıya dönüşecek, sonra kahverengi olacak, eline aldığında ufalanacak. O zaman yalnızca ben kalacağım. Ve burada kalacağım.» Gözleri ateşliydi. «Ölene kadar burada kalacağım. Öldüğüm zaman da geriye hiçbir şey kalmayacak.»

«Ben de sizinle kalacağım,» dedi Juanito. «Yağmurlar gelecek. Ben burada sizin'e yağmurları bekleyeceğim.»

Ama Joseph'in başı önüne düşmüştü. «Seni burada istemiyorum,» dedi üzgün bir sesle, «O zaman beklemeyi çok uzatır bu. Şimdi yalnız gece ile gündüz, karanlıkla aydınlık var. Sen burada kalırsan zamanı uzatacak binlerce küçük şey daha çıkar, söz'ler arasında uzayan süreler, adımlar arasında uzayan süreler. Noel yaklaştı mı?»

«Noel geçti,» dedi Juanito. «İki güne kadar yılbaşı.»

«Ha.» Joseph içini çekip eyerine yaslandı. Sakalını sıvazladı kıskançlıkla. «Yeni bir yıl demek. Buraya gelirken bulutları gördün mü, Juanito?»

«Bulut falan yoktu, senor. Sis var sandım ama ayın çevresi aydınlıktı.»

«Sabaha bulutlar çıkabilir. Yeniyıla bu kadar az kalmışken bulutlar çıkabilir.» Joseph kovasını kaldırıp kayayı suladı yine.

Ateşin karşısında konuşmadan oturuyorlar, arada sırada bir iki dal parçası atıyorlardı. Ay gökte kayıp gidiyordu. Don başlamıştı. Joseph Juanito'ya battaniyelerinden birini verdi vücuduna sarması için. Kovanın dolmasını beklediler yine. Juanito kaya hakkında hiçbir şey sormamıştı, ama Joseph, «Suyun boşa gitmesine izin veremem,» dedi. «Zaten çok az.»

Juanito doğruldu. «İyi değil'siniz, senor.»

«Bir şeyim yok benim. Çalışmıyorum, çok az yiyorum, ama iyiyim.»

«Peder Angelo'ya görünmek aklınıza gelmiş miydi?»

«Papaza mı? Neden görünecekmişim ona?»

Juanito fikrini küçümsetmeye çalışırmış gibi ellerini iki yana açtı. «Nedeni yok, senor. Akıll bir adamdır ve papazdır. Tanrıya yakındır.»

«Ne yapabilir ki?» diye sordu Joseph.

«Bilemiyorum, senor. Ama akı'lı bir adamdır, papazdır sonra. Öteki işten sonra ben buradan gitmeden önce ona gidip günahlarımı itiraf ettim. Sizin de akıllı bir insan olduğunuzu söyledi bana. 'Bir gün gelecek o adam gelip kapımı çalacak' dedi sizin için. Öyle dedi. 'Gece de olabilir, ama bir gün gelecek bütün akıllılığına rağmen güce ihtiyacı olacak.' Çok garip bir adamdır, senor. Günahları dinler, insanlara cezalar verir, bazan da konuşur ama insanlar sözlerini anlamazlar. Anlayıp anlamadıklarını umursamaz bile. Bazıları bundan hoşlanmıyorlar. Korkuyorlar.»

Joseph ilgiyle eğilmişti gence doğru. «Ondan ne isteyebilirim?» diye sordu. «Bana bilmem gereken neyi söyleyebilir?»

«Bilemem,» dedi Juanito. «Sizin için dua edebilir.»

«Bunun ne yararı olur ki, Juanito? Duayla istediği şeyi elde edebilir mi?»

«Evet. Meryem Ana aracılığıyla dua ediyor. İstediğini elde edebilir.»

Joseph yine eyere yaslandı, birden gülmeye başladı. «Gideceğim,» dedi. «Her yola başvuracağım. Bak, Juanito. Sen burasını bilirsin, ataların da bilirdi burasını. Neden kuraklık başlayınca sizinkilerden kimse gelmedi buraya? Gelinmesi gereken yer burasıydı.»

«Yaşlılar hep öldü. Gençler de unutmuş olabilirler. Ben buraya annemle geldiğim için hatırlıyorum. Ay batıyor. Uyumayacak mısınız, senor?»

«Uyumak mı? Hayır, ben uyumam. Suyu ziyan edemem.»

«Siz uyurken ben bakarım suya. Bir damlasını bile kaçırmam.»

«Hayır, uyumayacağım,» dedi Joseph. «Bazan

gündüzün kova dolarken uyuyorum biraz. Yeter o kadar. Çalıştığım falan yok zaten.» Kovayı almak için ayağa kalkmıştı, birden heyecanla eğildi. «Bak, Juanito!» Bir kibrit yakıp dereye tuttu. «Su artıyor. Senin gelmen yaptı bunu. Bak, bir parmak yükselmiş bile.» Joseph heyecanla kayaya koşup mağaraya baktı. Bir kibrit daha yaktı. «Su daha hızlı geliyor şimdi. Hemen bir ateş yak, Juanito.»

«Ay battı,» dedi Juanito. «Uyuyun, senor. Ben suya gözkulak olurum. Uykuya ihtiyacınız var sizin.»

«Hayır, sen ateşi yak da ortalık aydınlansın biraz. Suyu gözlemek istiyorum. Belki de suyun geldiği yerde iyi bir şey olmuştur. Belki dere şimdi büyüyecektir, biz de buradan çıkıp toprağı geri alırız o zaman. Yeşil otlardan bir çember, sonra daha büyük bir çember.» Joseph'in gözleri parlıyordu. «Tepelerden aşağı ve ovaya bu merkezden... Bak Juanito işareti bir parmak aştı şimdi. Bir parmak!»

«Uyumalısınız,» diye ısrar etti Juanito. «Uykuya ihtiyacınız var. Suyun nasıl yükseldiğini görüyorum. Bana güvenebilirsiniz.» Joseph'in kolunu okşadı. «Haydi, uyuyun biraz.»

Joseph üstünün battaniyelerle örtülmesine ses çıkarmadı, yükselen derenin verdiği rahatlıkla derin bir uykuya daldı.

Juanito karanlıkta oturuyor ve kova dolunca suyu kayanın üzerine boşaltıyordu. Joseph uzun zamandır ilk kez kesintisiz bir uykuya dalmıştı. Juanito da küçük ateşini söndürmemek için sık sık dal parçalarıyla besliyor, ellerini ısıtıyordu. Bütün gece boyunca havada olan don şimdi beyaz bir bez gibi toprağın üstüne inmişti. Juanito uyuyan Joseph'e baktı. Nasıl zayıfladığını, kuruduğunu, saçlarının beyazlaştığını fark etti. Annesinin anlattığı Kızılderili hikâyeleri, büyük Ruh'un serüvenleri, onun insanlar ve diğer tanrılara yaptığı şakaları hatırladı. Joseph'in yüzüne bakarken Nuestra Senora'daki kalın kerpiç duvarlı, toprak zeminli eski kiliseyi hatırladı. Çatıda açık bir şey vardı, kimi zaman ayin sırasında kuşlar içeri girerlerdi. Aziz Joseph'in kafasında ve Meryem

Ananın elbiselerinde kuş pislikleri olurdu. Birden bunu neden düşündüğü geldi aklına. Çarmıha gerili kanlar içindeki İsa'yı gözünün önüne getirdi. Artık ölmüş olduğu için yüzünde acı yoktu İsa'nın. Yalnızca bir düş kırıklığı, bir şaşkınlık ve hepsinin üstünde sonsuz bir yorgunluk vardı. İsa ölmüştü ve Hayat bitmişti. Juanito Joseph'in yüzünü görmek için ateşi canlandırdı. Aynı şeyler vardı onun yüzünde de, düş kırıklığı ve yorgunluk. Ama Joseph ölmüş değildi. Uykusunda bile çenesi inatla kasılıydı. Juanito ıstavroz işareti yaptı, adamın üstünü iyice örttü. Sert omzunu okşadı. İçi sızlayarak seviyordu Joseph'i. Şafak sökene kadar bekledi, sık sık kalkıp suyu kayaya boşalttı.

Gece boyunca su biraz artmıştı. Joseph'in toprağa gömdüğü dal parçasının çevresinde akıntılar yapıyordu. Soğuk güneş doğdu sonunda, ormanın içinde parıldadı. Joseph uyanıp doğruldu. «Su nasıl?» diye sordu.

Juanito vereceği haberin sevinciyle güldü. «Derenin suyu arttı. Siz uyurken çoğaldı.»

Joseph battaniyeleri bir tekmede açıp bakmaya gitti. «Öyle,» dedi. «Bir yerde bir değişiklik oldu.» Yosun kaplı kayaya koydu elini. «Çok iyi ıslatmışsın, Juanito. Teşekkür ederim. Bu sabah daha yeşil görünmüyor mu sence?»

«Ben gece rengini görmemiştim,» dedi Juanito.

Kahvaltılarını hazırladılar, ateşin başında oturup kahvelerini içtiler.

«Bugün Peder Angelo'ya gideceğiz,» dedi Juanito.

Joseph başını salladı. «Çok su kaybederim Üstelik gitmeye gerek yok. Sular artıyor işte.»

Juanito Joseph'in gözlerini görmek istemediğinden başını kaldırmadan, «Papazı görmek iyi olur,» dedi. «İnsan papazın yanından ayrılırken yüreği ferahlar. İtiraf edilen şey çok küçük bi'e olsa rahat eder insan.»

«Ben o kiliseden değilim, Juanito. Günah çıkaramam.»

Juanito bunu biraz düşündü. «Herkes gidip görebilir Peder Angelo'yu,» dedi sonunda. «Çocukluklarından beri kiliseye gitmemiş koca koca adamlar, güvercinlerin akşamları su birikintilerine gitmeleri gibi giderler sonunda ona.»

Joseph kayaya baktı. «Ama su çoğalıyor,» dedi. «Gitmeye gerek yok artık.»

Juanito kilisenin Joseph'e yararlı olacağını düşündüğünden kurnazlığa başvurdu. «Ben doğduğumdan beri burada yaşarım, senor, siz ise kısa bir süre önce geldiniz. Bilmediğiniz şeyler vardır.»

«Ne gibi şeyler?»

Juanito o zaman adamın gözlerinin içine baktı. «Ben çok kere tanık olmuşumdur, senor,» dedi adama acıyarak. «Bir kaynak kurumadan önce biraz daha gür akar.»

Joseph hemen dereye baktı. «Bu sonun işareti mi yani?»

«Evet, senor. Tanrı yardım etmezse kaynak kuruyacak.»

Joseph birkaç dakika hiç konuşmadan düşündü. Sonunda kalkıp eyerini kaldırdı. «Haydi gidip papazı görelim,» dedi.

«Belki onun da bir yararı olmaz,» dedi Juanito.

Joseph eyeri bağlı olan ata götürüyordu. «Hiçbir fırsatı kaçıramayız,» dedi.

Atlar eyerlenince Joseph kayaya bir kova su daha boşalttı. «Kurumadan dönerim,» dedi. Tepeler arasından dosdoğru inip kestirmeden yola çıktılar. Hava soğuktu, don içlerine işliyordu. Nuestra Senora yolunu yarıladıkları zaman rüzgâr çıktı, bütün vadiyi tozdan bir bulutla doldurdu, havayı güneşi saklayan sapsarı bir sise dönüştürecek kadar toz'la doldurdu. Juanito eyeri üstünde dönüp rüzgârın geldiği batı yönüne baktı.

«Kıyıda sis var.»

Joseph bakmadı. «Sis hep oradadır. Okyanus kurumadıkça kıyı için bir tehlike yok.»

Juanito umutla, «Rüzgâr batıdan esiyor, senor,» dedi.

Joseph acı acı güldü. «Başka bir yıl olsaydı saman yığınlarının, odun yığınlarının üstünü örterdik. Bu yıl rüzgâr hep batıdan esti zaten.»

«Ama bir gün gelip yağmur yağmalı artık, senor.»

«Neden?» Issız topraklar Joseph'in sinirlerini altüst ediyordu. Kemik gibi kuru tepelerle kabukları soyulmuş ağaçlara öfke vardı içinde. Yalnızca meşeler canlıydı, onlar da hayatlarını tozdan bir zırh altında saklıyorlardı.

Joseph ile Juanito sonunda Nuestra Senora'nın sakin sokağına varmışlardı. Kasabanın yarısı evlerini, yanık avlularını, boş kümeslerini bırakıp daha talihli yerlerde toprağı olan akrabalarını ziyarete gitmişti. Romas kapıya çıkıp konuşmadan elini salladı. Bayan Gutierrez penceresinden baktı kendilerine. Meyhanenin önünde müşteri yoktu. Alçak toprak kiliseye vardıklarında kısa kış gününün akşamı çökmek üzereydi. İki kara çocuk dizboyu tozun içinde oynuyorlardı. Atlarını yaşlı bir zeytin ağacına bağladılar

«Ben kiliseye girip bir mum yakacağım,» dedi Juanito. «Peder Angelo'nun evi kilisenin arkasındadır. Döneceğimiz zaman beni kayınbabamın evinde bulursunuz.» Juanito kiliseye girerken Joseph arkasından seslendi.

«Juanito, benimle dönmemelisin sen.»

«Ben de sizinle gelmek istiyorum, senor. Ben sizin dostunuzum.»

«Hayır. Senin orada olmanı istemiyorum. Yalnız olmak istiyorum.»

Juanito'nun gözleri isyan ve kırgınlıkla parladı. «Pekâlâ, dostum,» diyerek kilisenin açık kapısından içeri girdi.

Peder Angelo'nun badanalı küçük evi kilisenin hemen ardındaydı. Joseph iki basamağı çıkıp kapıyı vurdu. Kapıyı Peder Angelo açtı. Eski bir tulum üzerine cübbesini geçirmişti. Yüzü her zaman olduğundan soluktu, gözleri okumaktan kançanağına dönmüştü. Gülümseyerek karşıladı konuğunu, «Buyurun,» dedi.

Joseph birkaç renkli dini resimle süslü küçük bir odaya girdi. Odanın kenarlarında misyonerlerden kalma kalın meşin ciltli kitaplar yığılıydı. «Adamım Juanito buraya gelmemi söyledi,» dedi Joseph. Papazdan bir sevecenlik yayılıyordu çevresine, yumuşak sesi sakinleştiriciydi.

«Bir gün geleceğinizi biliyordum,» dedi papaz. «Oturun. Ağaç sonunda sizden yüz çevirdi mi?»

Joseph şaşırmıştı. «Daha önce de ağaçtan söz etmiştiniz,» dedi. «Ağaç hakkında ne biliyorsunuz?»

Peder Angelo güldü. «Ben bir papazı tanıyacak kadar papazım. Bana Peder desen daha iyi değil mi? Herkesin dediği bir şey bu.»

Joseph karşısındaki adamın gücünü hissediyordu. «Juanito buraya gelmemi söyledi, Peder.»

«Elbette, ama ağaç senden yüz çevirdi mi, ha?»

«Kardeşim ağacı öldürdü.»

Peder Angelo i'gilenmiş gibiydi. «Bu kötü işte. Aptalca bir şey bu. Ağacı daha da güçlendirebilirdi bu hareket.»

«Ağaç öldü,» dedi Joseph. «Cansız duruyor orada.»

«Sen de sonunda kiliseye geldin demek?»

Joseph adamın bu görev aşkına hafifçe gülümsedi. «Hayır, Peder. Size yağmur duası etmeniz için geldim. Ben Vermont'luyum, Peder. Bize orada sizin kiliseniz hakkında çok şey anlatmışlardı.»

Papaz başını salladı. «Evet, ben de biliyorum bunları.»

«Ama toprak ölüyor!» diye ansızın bağırdı Joseph. «Yağmur yağsın diye dua edin, Peder? Yağmur yağması için dua ettiniz mi?»

Peder Angelo o anda güvenini az bir şey kaybetmişti. «Ruhunun selameti için dua edeceğim, oğlum,» dedi. «Yağmur yağacaktır. Ayin yaptık. Yağmurlar gelecek. Tanrı yağmuru getirir ama zamanını kendi bilir.»

«Yağmurun geleceğini nereden bi'iyorsunuz? Size toprak ölüyor diyorum.»

«Toprak ölmez,» dedi papaz sert bir sesle.

Joseph öfkeyle baktı adama. «Nereden biliyorsunuz? Çöller bir zamanlar canlıydı. Bir adam sık sık hasta olur ve her seferinde iyileşirse bu onun hiç ölmeyeceğinin kanıtı mıdır?»

Peder Angelo koltuğundan kalkıp Joseph'in başına dikildi. «Sen hastasın, oğlum. Senin vücudun da hasta, ruhun da. Ruhunu iyileştirmek için kiliseye gelecek misin? İsa'ya inanıp ruhunun selameti için dua edecek misin?»

Josep yerinden öfkeyle fırladı. «Ruhum mu? Canı cehenneme ruhumun! Toprak ölüyor diyorum size. Toprak için dua edin!»

Papaz Joseph'in öfkeli gözlerine baktı, duygularının çılgıncasına akışını hissetti. «Tanrı'nın işi insanlar ve onların cennete ulaşma yolundaki çabaları ve cehennemdeki cezaları iledir.»

Joseph'in öfkesi birden yatışmıştı. «Şimdi gidiyorum artık, Peder,» dedi yorgun bir sesle. «Bilmem gerekirdi. Şimdi kayaya dönüp bekleyeceğim.»

Kapıya doğru giderken Peder Angelo da arkasından yürüdü. «Ruhun için dua edeceğim oğlum. Çok fazla acı var senin içinde.»

Joseph gittikten sonra Peder Angelo koltuğuna döndü. Adamın gücü kendisini sarsmıştı. İsa'nın çarmıhtan inişinin resmine baktı. «Tanrıya şükürler olsun ki bu adamın bir mesajı yok,» diye düşündü. «Tanrıya şükürler olsun ki hatırlanmak, inanılmak istemiyor.» Ardından da günah işleyerek, «Yoksa burada Batı'da yeni bir İsa doğardı,» diye düşündü. Peder Angelo kalkıp kiliseye gitti. Büyük mihrabın önünde Joseph'in ruhu için, kendisinin az önce düşündüğü şeyler için dua etti ve sonra evine dönmeden aceleyle yağmurların bir an önce gelip ölmek üzere olan toprağı kurtarması için de bir dua etti.

25

Joseph kolanı sıkıştırdı, yaşlı zeytin ağacına bağladığı ipin ucunu çözdü. Sonra atına atlayıp çift-

lik yönünde sürdü hayvanı. Papazın evindeyken gece bastırmıştı. Ayın çıkmasından önceki karanlıktı bu. Nuestra Senora'nın tek sokağında bir iki pencereden iç tarafı buğulanmış camından ışık yayılıyordu. Joseph soğuk gecede daha on beş yirmi metre gitmişti ki, Juanito atıyla yanıbaşında belirdi.

«Ben de sizinle gelmek istiyorum, senor.»

Joseph içini çekti. «Hayır, Juanito. Sana daha önce de söylemiştim, olmaz.»

«Bir şey yemediniz ama. Alice size sıcak yemek hazırladı.»

«Teşekkür ederim, istemem. Yoluma devam edeceğim.»

«Ama gece çok soğuk,» diye ısrar etti Juanito. «Gelip bir içki için hiç olmazsa.»

Joseph meyhanenin pencerelerinden sızan donuk ışığa baktı. «Bir içki içerim,» dedi. Atlarını kazığa bağlayıp içeri girdiler. Meyhanede barın ardında yüksek taburesinde oturan meyhaneciden başka kimse yoktu. Giren müşterilerine baktı adam, yerinden inip tezgâhın bir yerini parlattı.

«Bay Wayne,» diye selamladı adamı. «Sizi epeydir görmemiştim.»

«Kasabaya pek inmiyorum. Viski.»

«Bana da viski,» dedi Juanito.

«İneklerinizden bazılarını kurtardığınızı duydum, Bay Wayne.»

«Evet, birkaçını.»

«Çok kişiden iyisiniz öyleyse. Kayınbiraderimin tüm sürüsü gitti.» Meyhaneci çiftliklerin nasıl boşaldığını, sürülerin hep telef olduklarını, Nuestra Senora halkının kasabayı terk ettiklerini anlattı. «İş güç kalmadı artık. Günde bir düzine içki bile satamıyorum. Bazı bazı biri gelip bir şişe alıyor. Kimse başkasıyla içmiyor artık. Şişelerini eve götürüp tek başlarına içiyorlar.»

Joseph boş kadehini ağzına götürdü. «Doldur,» dedi. «Bundan sonra ortalık çöle dönecek sanırım. Bir de kendine doldur.»

Meyhaneci kadehi doldurdu. «Yağmurlar başla-

yınca hepsi dönerler. Yağmur yarın başlayacak olsa yola bir fıçı bedava viski çıkarırım.»

Joseph içkisini içti, sorgu do'u bakışlarla adamın yüzüne baktı. «Yağmur gelmezse ne olacak?»

«Bilemiyorum, Bay Wayne, bilmek de istemiyorum. Yakında gelmezse ben de gitmek zorunda kalacağım. Koca viski fıçısını kapı önüne bırakırım fırtınalar başladığında millet bedava içki içsin diye.»

Joseph kadehini bıraktı. «İyi geceler. Umarım istediğin olur.»

Juanito Joseph'in arkasından yürüdü. «Alice sıcak yemek hazırladı size.»

Joseph yolun ortasında durup başını kaldırdı, sisler arasındaki yıldızlara baktı. «İçki karnımı acıktırdı. Gidelim haydi.»

Alice babasının evinin kapısında karşıladı iki adamı. «Geldiğinize sevindim,» dedi. «Yemekte pek bir şey yok ama sizin için bir değişiklik olur. Annemle babam Juanito döndükten sonra San Luis Obispo'ya ziyarete gittiler.» Konuğunun öneminden dolayı heyecanlıydı. İki adama mutfakta karbeyazı örtülü bir sofra hazırladı, kırmızı fasulye, kırmızı şarap, incecik tortillalar ve pilav ikram etti. «Benim fasulyelerimi hiç yemediniz, Bay Wayne... uzun zamandır yani...»

Joseph gülümsedi. «Fasulye çok güzel olmuş. Elizabeth dünyada kimse onun gibi yapamaz derdi.»

Alice'in soluğu tutuldu biden. «Ondan söz ettiğinize sevindim,» dedi. Gözleri dolmuştu.

«Neden ondan söz etmeyecek mişim ki?»

«Size çok acı gelir diye düşünmüştüm.»

«Sus artık, Alice,» dedi Juanito. «Konuğumuz yemek yemeye geldi buraya.»

Joseph fasulyeyi bitirdi, tabağını bir tortilla ile sıyırdı, bir tabak daha aldı.

«Bebeği görecek mi?» diye Alice çekinerek sordu. «Büyükbabası Chango diye çağırıyor onu ama gerçek adı değil bu.»

«Uyuyor,» dedi Juanito. «Uyandır da getir buraya.»

Kadın uykulu çocuğu getirip Joseph'in önünde durdu. «Bakın, göz'eri gri olacak, Juanito'nunki mavi, benimkiler de kara olduğu için.»

Joseph dikkatle baktı çocuğa. «Güçlü ve yakışıklı,» dedi. «Sevindim buna.»

«On tane ağaç adı biliyor, iyi yıllar geldiğinde Juanito ona bir de at a'acak.»

Juanito sevinçle salladı başını. Gururla, «Tam bir Chango,» dedi.

Joseph sofradan kalktı. «Adı ne?»

Alice'in yüzü kızardı. «Adaşınız,» dedi. «Joseph adı. Onu kutsar mısınız?»

Joseph kulaklarına inanamamış gibi baktı kadına. «Kutsama mı? Benden mi? Elbette.» Küçük oğlanı kucağına aldı, alnındaki saçları geri itti. A'nını öptü. «Güçlü ol,» dedi.

Alice çocuğu artık kendisinin değilmiş gibi aldı. «Yatağına yatırayım, hep bir'ikte oturma odasına geçeriz,» dedi.

Ancak Joseph kapıya doğru yürümüştü bile. «Ben gitmeliyim artık. Yemek için teşekkür ederim. Adımı verdiğin için de.»

Alice itiraz edecekken Juanito onu susturdu. Joseph'in ardından avluya çıktı, kolanı yokladı. gemi hayvanın ağzına verdi. «Gidiyorsunuz diye korkuyorum, senor,» dedi.

«Neden korkuyorsun ki? Ay da çıkıyor işte.»

Juanito aya baktı, heyecanla bağırdı. «Bakın, ayın çevresinde bir halka var.»

Joseph acı acı güldü, eyere atladı. «Bu memlekette bir deyiş var, çok eskiden öğrenmiştim: 'Kurak yıl'arda bütün işaretler boşa çıkar.' İyi geceler, Juanito.»

Juanito bir süre atın yanında yürüdü. «İyi geceler, senor. Kendinize iyi bakın.» Atı okşayıp geriledi sonra. Ayışığının loş aydınlığında gözden kaybolana kadar Joseph'in ardından baktı.

Joseph sırtını aya verip batıya doğru yol aldı. Sisli, buğulu ışıkta toprak elle tutulur bir şey değildi sanki, kuru ağaçlar daha yoğun sisten biçimlerdi.

Joseph kasabadan çıkıp nehir yoluna sapınca kasabayla o'an tüm bağları kopmuştu. Atın ayakları altında yükselen tozun biberli kokusunu duyuyor ama göremiyordu. Karanlık kuzeyde, bu kadar güneyde pek görülmeyen renkli ışıklar seçiliyordu. Soğuk taş gibi ay kendisini izliyordu tepesinde. Dağların kenarları fosforlu gibiydi, bir ateş böceğinin parıltısını andıran so'uk soğuk bir ışık toprağın derisi yüzünde parlıyordu sanki. Gecenin bir anı niteliği vardı. Joseph babasının kendisini kutsamasını hatırladı. Adaşını da aynı öyle kutsamalıydı. Toprağın babasının ruhuyla kaplı olduğu, her bir kayanın her bir çalılığın kendisine yakınlığını hissettiği günleri hatırladı. Nemli toprağın ele gelişini ve kokusunu, ot köklerinin toprağın hemen altında nasıl örgü gibi sarıldığını hatırladı. At, başı yerde ağır ağır yürüyor, başının ağırlığını bir parça geme yük'üyordu. Joseph geçmişte dolaşıyordu yorgun argın, geçmişin her olayı gece gibi renkliydi. Topraktan uzaklaşmıştı artık. «Bir değişiklik başlıyor,» diye düşünüyordu. «Yeni bir şeyin başlaması uzak değil artık.» Daha düşünürken bir rüzgâr esmeye başlamıştı. Rüzgârın batıdan gelişini yüzüne çarpmadan duydu. Sert bir rüzgâr, ölü ağaçların ve çalılıkların artıklarını taşıyan bir rüzgâr, toz ile acıydı. Küçük taş parçacıkları Joseph'in gözlerine do'uyordu. Joseph yoluna devam ettikçe rüzgâr da artıyor, ayışığı i'e aydınlanan tepeler uzun toz bulutlarıyla süpürülüyordu. İlerde bir yerde bir çakal soru sorarcasına uludu, bir başkası yolun kıyısından kendisine karşılık verdi. İki ses rüzgârın taşıdığı bir kıkırdamayla birlesti. Üçüncü bir yönden üçüncü soru yükselti'di, üçü birden kıkırdadılar. «Aç bunlar,» diye düşündü Joseph. «Yiyecek o kadar az leş kaldı ki.» Yolun kenarında yüksek çalılar ardında bir buzağının inlediğini duydu o sırada. Atın başını çevirip mahmuzladı, çalıların arasına girdi. Az sonra bir düzlüğe ge'mişti. Bir inek cansız yatıyordu, cılız bir buzağı da anasının memesini arıyordu. Çakallar yine güldüler, beklemek için çekildiler. Joseph atından inip ölü ineğe yürü-

dü. Kalçası bir dağ tepesiydi sanki, kaburgaları tepelerde suların açtığı yarıklardı. Kuru çalılıklarla beslenemeyince düşüp ölmüştü. Buzağı kaçmaya çalıştı ama açlıktan tükenmişti o da. Sendeledi, düştü, yerde debelendi, kalkmaya çalıştı. Joseph kemendini çözdü, hayvanın kuru bacaklarını birbirlerine bağladı. Sonra buzağıyı eyere yükleyip kendisi de bindi.

«Gelin şimdi,» diye seslendi çakallara. «Gelin de ineği yiyin. Bir süre sonra onu da bulamayacaksınız.» Omzu üzerinden kemik beyazı aya baktı. «Yakında aşağı inip yeryüzünü yiyecek,» diye düşündü. Giderken eliyle cılız buzağıyı yokluyor, keskin kaburgalarını, kemikli bacaklarını hissediyordu. Buzağı başını atın boynuna dayamaya çalıştı. Atın sarsıntısıyla başı yukarı-aşağı sallanıyordu. Sonunda tepeye vardılar, Joseph ayışığında hafifçe parıldayan yeldeğirmeninin kanatlarını, birbirlerine sokulmuş duran boyası akmış evleri gördü. Beyaz tozlar havayı kapladığı, rüzgâr tüm şiddetiyle vadiye dolduğu için hayal meyal görünüyordu hepsi. Joseph evlerden uzaklaşmak için atın başını tepeye çevirdi, çamlığa doğru giderken ay da batı dağları üzerinde battı, toprak gözleri önünden silindi. Rüzgâr yamaçlardan iniyor, ağaçların kuru dalları arasında çığlıklar atıyordu. At rüzgârdan korunmak için başını eğdi. Joseph karanlık çamlığı görebiliyordu tepe'erin üzerinde beliren şafağın ilk ışıklarında. Sallanan dalları, çam iğnelerinin rüzgârı tararken çıkarttıkları hışırtıyı, birbirine sürtünen dalların iniltilerini duyabiliyordu. Kara dallar şafağa karşı sallanıyorlardı. At yorgun bir halde ağaçların arasına girdi, rüzgâr dışarda kaldı. Boz düzlükte sessizlik vardı sanki, bu daha çok çevresindeki gürültüden böyle geliyordu. Joseph atından indi, buzağıyı yere indirdi. Eyeri çıkartıp atın yem'iğine iki misli arpa koydu. Sonra istemeye istemeye dönüp kayaya baktı.

Işık sinsice girmişti içeri, gökyüzü, ağaçlar ve kaya kurşuniydi şimdi. Joseph düzlüğü geçip küçük derenin yanında çömeldi.

Dere kurumuştu. Oturup elini dere yatağına dal-

dırdı. Taşlar ıslaktı henüz ama küçük mağaradan artık su çıkmıyordu.

Joseph çok yorgundu. Ağaçlığın çevresindeki rüzgâra ve sinsi kuraklığa kaşı koyacak gücü kalmamıştı. «Artık bitti,» diye düşündü. «Böyle olacağını biliyordum.»

Şafak aydınlandı. Güneşin soluk ışıkları havayı doldıran toz bulutları üstünde parladı. Yosun kurumaya yüz tutmuştu bile, yeşilliği akıp gidiyordu. «Tepesine çıkıp biraz uyuyayım,» diye düşündü Joseph. O sırada güneş tepelerin üstünü aydınlattı, ışınları çam ağaçlarının arasından geçip yerde bir noktaya düştü. Joseph buzağının ilmiklerden kurtu'mak için çabaladığını duydu. Birden uçurumun tepesindeki yaşlı adamı hatırlamıştı. Gözleri heyecanla parladı. «Çıkış yolu bu olabilir,» diye düşündü. Buzağıyı derenin yanına taşıdı, başını kuru yatağa yatırdı ve boğazını çakısıyla kesip kanını yatağa akıttı. Kan taşları boyamış, kovaya damlıyordu. Az sonra da kesildi. «Çok az,» diye düşündü Joseph. «Zavallı aç hayvancığın kanı bile kalmamıştı.» Kızıl kanın kumların arasına emilişini seyretti. Bir süre sonra kırmızı parlaklığını kaybedip karaya dönüştü. Joseph ölü buzağının yanında otururken yaşlı adamı düşündü yine.

«Onun sırrı kendisine göreydi,» dedi. «Bana yaramaz.»

Güneş parlaklığını kaybetmiş, ince bulutlar arasına girmişti. Joseph ölmek üzere olan yosuna, ağaçların oluşturduğu halkaya baktı. «Hepsi gitti artık. Şimdi yapayalnızım.» Birden bir korkuya kapıldı. «Bu ölü yerde neden kalayım ki?» Puerto Suelo'nun ötesindeki yeşil kanyonu düşündü. Şimdi kaya ile küçük dere kendisini desteklemedik'leri için yaklaşan kuraklıktan çok korkuyordu. «Gideceğim!» dedi ansızın. Eyerini alıp koştu. At başını kaldırdı ve korkuyla kişnedi. Joseph ağır eyeri kaldırdı, ama demirli kısmı hayvanın sağrısına çarpınca hayvan arka ayakları üstünde doğruldu, ileri fırladı ve ipini kopartti. Joseph ağaçlığın arasından süzülerek çıkan

hayvanın ardından hafifçe gülümseyerek baktı. Korkusu geçmiş, üzerine sakinlik çökmüştü. «Kayanın üstüne tırmanıp uyuyayım biraz,» diye düşündü. Bileğinde bir sancı duyunca kolunu kaldırıp baktı. Eyerin tokası kesmişti, bileği ve avuçiçi kanlıydı. Küçük yaraya bakarken sakinlik daha bir güvenle sarıyordu çevresini. Kayıtsızlığı onu ağaçlıktan da, dünyadan da ayırıp götürüyordu. «Elbette, kayaya tırmanacağım,» dedi. Kayanın dik kenarlarından dikkatle tırmanarak tepesindeki kalın yosunların üzerine uzandı. Birkaç dakika dinlendikten sonra yine çakısını çıkardı ve dikkatle bileğinin damarlarını kesti. Keskin bir acı duymuştu ilk başta, ama az sonra keskinliği geçmişti. Parlak kanın yosunların üstüne akışını izledi, koruluğun çevresinde dolanan rüzgârın uğultusunu duydu. Gökyüzü kurşuni bir renge bürünüyordu. Zaman ilerledikçe Joseph de kurşuni bir renge büründü. Bileğini uzatmış yan yatıyor ve vücudunun uzun sıradağını seyrediyordu. Vücudu birden devleşti, hafifleşti. Göğe yükseldi ve içinden yağmur yağmaya başladı. «Bilmeliydim, yağmur benim,» diye mırıldandı. Yine de vücudunun dağlarına, tepelerin uçurumla sonlandığı yerlerine bakıyordu. Boşanan yağmurun patır patır toprağa döküldüğünü duyuyordu. Tepeleri ıslaklıkla kararır. Dünyanın yüreği içinde mızrak gibi bir acı duydu.

«Ben toprağım,» dedi. «Ve de yağmurum. Az sonra benim içimden otlar fışkıracak.»

Fırtına şiddetlendi, dünyayı karanlıkla, su'arın gümbürtüsüyle sardı. Yağmur vadiyi süpürüp geçiyordu. Birkaç saat içinde küçücük çaylar tepelerden gürleyerek akıyor, Nuestra Senora ırmağına karışıyordu. Toprak kapkara kesilip doyuncaya kadar içti suyu. Irmak kayalar arasından gürül gürül akıyor tepelerdeki geçide koşuyordu.

Peder Angelo yağmur başladığında evinde parşömen kitaplarıyla kutsal resimlerinin arasındaydı. *La Vida del San Bartolomeo*'yu okuyordu. Damda takırtılar başlayınca kitabı bıraktı. Suların vadinin üzerinden gürleyerek akışını, nehrin çığlıklarını din-

ledi saatlerce. Arada bir kapısına çıkıp dışarı bakıyordu. O ilk gece hiç uyumadı, sabaha kadar mutlulukla yağmuru dinledi. Yağmur yağması için dua ettiğini hatırlayınca sevindi.

İkinci gece gelmiş fırtına hâlâ dinmemişti. Peder Angelo kilisesine gitti, Meryem Ana'ya diktiği mumları yenilledi, ona karşı görevlerini yerine getirdi. Sonra kilisenin karanlık eşiğinde durup ıslak toprağa baktı. Manuel Gomez elinde ıslak bir çakal postu ile geçti. Onun ardından elinde bir geyik boynuzu ile Jose Alvarez geçti. Bayan Gutierrez ko'ları arasında güve yeniği bir ayı postu ile çamurlara basa basa koştu. Papaz o yağmurlu gecede neler yapılacağını çok iyi biliyordu. Kızgın bir öfkeyle yanıp tutuştu. «Hele bir başlasınlar, ben onları durdurmayı bi'irim.» diye söylendi.

Kiliseye gidip dolaptan ağır bir haç alıp evine çekildi. Oturma odasında haçı karanlıkta daha iyi görünmesi için fosforla boyadı, sonra oturup seslerin başlamasını bekledi. Yağmurun gürültüsünden sesleri seçmek güçtü ama sonunda duymuştu işte: gitarların bas telleri... Peder Angelo hâlâ oturmuş bekliyordu. Birden garip bir karışmama duygusu uyanmıştı içinde. Tellerin tıkırtısına şimdi ahenk'e uyan, yükselip alçalan sesler karışmıştı. Papaz hayalinde milletin nasıl dans ettiğini, çıplak ayaklarıyla yumuşak toprağı nasıl dövdüklerini görür gibiydi. Üzerlerinde hayvan postları olduğunu biliyordu. Bunları neden giydiklerini kendileri bi'e bilmezlerdi. Tellerin gürültülü ahengi giderek artıyor, daha ısrarlı oluyor, sesler tizleşiyordu. «Üstündekileri çıkaracaklar,» diye mırıldandı papaz. «Çamurlar içinde yuvarlanacaklar. Çamurlar içinde domuzlar gibi çiftleşecekler.»

Sırtına kalın cübbesini geçirdi, haçını aldı, kapıyı açtı. Yağmur toprakta uğulduyor, uzaklarda nehir, taşları dövüyordu. Gitarlar ateşli bir havayla vuruluyordu, şarkılar vahşi bir hırlamaya dönüşmüştü. Peder Angelo çamurda debelenen vücutları duyar gibiydi.

Kapısını ağır ağır kapattı, cübbesini çıkardı, fosforlu haçını bıraktı. «Karanlıkta onları göremezdim zaten,» dedi «Karanlıkta kaçarlardı hepsi.» Sonra kendi kendine itiraf etti: «Yağmur istiyorlardı zavallı çocuklar. Pazar günü vaazımda bu yaptıklarını kınarım. Herkese küçük birer ceza veririm.»

Koltuğuna dönüp suların gürlemesini dinledi. Joseph Wayne'i düşündü, toprağın ihtiyaçları ile acı çeken açık renkli gözlerini görür gibi oldu.

«Adamcağız şimdi çok mutlu olmalı,» diye söylendi kendi kendine.

NOBEL ÖDÜLÜ

steinbeck

BÜTÜN ESERLERİ 12

Amerikalı ünlü yazar John Steinbeck 1902'de Kaliforniya'da doğdu. Stanford üniversitesinde okuyabilmek için ırgatlık, duvarcılık, laborantlık, gazetecilik gibi işlerde çalıştı. Daha sonra üniversiteyi bırakarak kendisini edebiyata verdi. İlk romanı, korsan Henry Morgan'ın yaşamını anlatan Altın Kupa'dır (1929). Yoğun bir duygusallığın egemen olduğu bu kitabından sonra Kaliforniya kentlerinin çarpıcı, acımasız ve başdöndürücü yaşam serüvenlerini anlatan romanlarıyla büyük ün yaptı (1935-Yukarı Mahalle). 1939'da Pulitzer, 1962'de Nobel edebiyat ödüllerini alan Steinbeck'in hemen bütün eserlerinde zorlamasız, yapmacıksız bir yücelik görülür. Yalın gerçeğin lirizmle, şürselliğin ince bir güldürüyle içiçe bulunması, romanlarına etkisini yitirmeyen bir canlılık kazandırdı.

Başlıca eserleri: Yukarı Mahalle, Sardalye Sokağı, Tatlı Perşembe, Alev, Al Midilli, İnci, Fareler ve İnsanlar, Mutsuzluğumuzun Kışı, Cennet Çayırları, Ay Battı, Gazap Üzümleri, Bilinmeyen Bir Tanrıya, Bitmeyen Kavga, Altın Kupa, Aşk Otobüsü, Cennetin Doğusu.

Birçok eseri filme alınan Steinbeck, 1968'de öldü.

Steinbeck, ülkemizde oldukça yakından tanınan, Türkçeye çevrilmiş yapıtları ilgiyle karşılanan bir yazardır. *Steinbeck*'in bütün kitaplarını dilimize kazandırmayı amaçladığımız bu dizide bir kitap daha sunuyoruz: BİLİNMEYEN BİR TANRIYA.

Amerikan romancılığında toplumsal eleştiriye yönelik roman yazanların başında *Steinbeck* gelir. Aynı zamanda doğalcı akımın öncülerinden de sayılan *Steinbeck*'in yapıtları, özellikle de romanları ülkesinin sınırlarını aşmış, onu dünyanın en çok okunan yazarları arasına sokmuştur. *Steinbeck* ustalığını, Nobel Ödülüyle de bir kez daha kanıtlamıştır.

BİLİNMEYEN BİR TANRIYA onun ilk kitaplarındandır. 1930'lu yılların başında yazılmış olan romanda *Steinbeck*'in başka yapıtlarında da anlattığı Kaliforniya'nın ilk yılları, insan yapısı bütün gerçekleriyle yansıtılmıştır. Bu kez romanda toprakla uğraşan bir çitfçi ailesinin yalnızca toprakla savaşımı değil, dinsel, toplumsal görüşlerine de ağırlık verilmiştir. Bu açıdan mistik bir görünüm taşıyan BİLİNMEYEN BİR TANRIYA, yazarın kendi toplumunun gerçeklerini eleştirel bir yaklaşımla sergilemesi bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır.

600 Lira
KDV dahil 660 Lira
pan yayıncılık a.ş. 12.14.02